

**BALKAN COĞRAFYASI ÖRNEKLEMİNDE
DİL FARKINDALIĞI**

Rahime İrem Yavuz

**DOKTORA TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Rahime İrem

Soyadı : Yavuz

Bölümü : Türkçe Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :/...../2019

TEZİN

Türkçe Adı : Balkan Coğrafyası Örnekleminde Dil Farkındalığı

İngilizce Adı : Language Awareness In Balkan Geography Sample

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Rahime İrem Yavuz

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Rahime İrem Yavuz tarafından hazırlanan “Balkan Coğrafyası Örnekleminde Dil Farkındalığı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fatma AÇIK

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Prof. Dr. Nezir TEMUR

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Deniz MELANLIOĞLU

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Yusuf UYAR

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Nuray KAYADİBİ

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 09/09/2019

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinin tamamlanmasında ve çalışmanın son hâlini almasında birçok kişinin katkısı olmuştur. Çalışmanın her aşamasında bana destek olan, zamanını ve emeğini benden esirgemeyen, her zaman yol gösterici olan ve sadece akademik çalışmalarıyla değil karakteriyle de örnek aldığım tez danışmanım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Fatma Açık’a ve tez izleme komitesinde yer alan değerli hocalarıma yönlendirmeleri dolayısıyla çok teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulama aşamasında yardımcı olan hocalara, kurum yetkililerine ve öğrencilere katkılarından dolayı teşekkürlerimi bildiririm.

Hayatım boyunca özveriyle yanımda olan, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili aileme teşekkür etmek istiyorum. Özellikle akademik alanda ilerlemem için beni daima teşvik eden, cesaretlendiren ve bu günleri göremeden vefat eden canım annem Hatice Yavuz’a minnettarım. Maddi-manevi destek olan, çalışmanın her aşamasında yanımda olan sevgili babam Abdülbaki Yavuz’a teşekkür ederim.

BALKAN COĞRAFYASI ÖRNEKLEMİNDE
DİL FARKINDALIĞI
(Doktora Tezi)

Rahime İrem Yavuz
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Eylül, 2019

ÖZ

Balkan Türklerinin ana dillerine ilişkin tutumlarının kimliklerinin oluşmasındaki etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışma nicel yöntemle dayanmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu Balkan ülkelerinde (Kosova, Kuzey Makedonya, Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya) yaşayan 460 Türk gencidir. Çalışma grubu olarak seçilen coğrafyadaki Türklerle Türkiye arasındaki bağları; ana dili, din, kültür vb. unsurlar güçlendirmektedir ve yine bu unsurlarla Balkan Türklerinin kimlikleri oluşmaktadır. Çalışmada, bu unsurlar dikkate alınarak belirlenen amaçlar doğrultusunda 5 bölüm ve 56 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır. Ankette, çalışma grubunun ana dillerini kullanma seviyelerini, ana dillerini hangi mekânlarda ve alanlarda kullanmayı tercih ettiklerini anlamaya yönelik sorular sorulmuştur. Uygulama sonucunda elde edilen nicel veriler SPSS programı kullanılarak çözümlenmiştir. Katılımcıların kişilere, mekânlara ve çeşitli işlere göre ana dili tercihiyle ilgili sonuçlara bakıldığında genel olarak Romanya'daki katılımcıların ana dili tercih etme oranı diğer ülkelere göre en alt sıradadır. Romanya'da katılımcıların birçok alanda resmî dili tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kosova'da ise katılımcıların diğer ülkelerin katılımcılarına göre ana dili tercihi en üst sıradadır. Yunanistan, Bulgaristan ve Kuzey Makedonya'da da ana dilini tercih edenlerin oranının yüksek olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Balkan Türkleri, Türkçe Eğitimi, İki Dillilik, Dil Bilinci
Sayfa Adedi : 187
Danışman : Prof. Dr. Fatma AÇIK

**LANGUAGE AWARENESS
IN BALKAN GEOGRAPHY SAMPLE
(Ph. D. Thesis)**

Rahime İrem Yavuz

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

September, 2019

ABSTRACT

This study, which was conducted in order to reveal the effect of the attitude of the Balkan Turks towards their mother tongue in the formation of their identity, is based on the quantitative method. The working group of the research is composed of 460 Turkish youth living in Balkan countries (Kosovo, North Macedonia, Bulgaria, Greece and Romania). Mother tongue, religion, culture, and similar elements strengthen the ties between the Turks at the geography chosen as study group and Turkey. Therefore, the identities of the Balkan Turks are formed within these elements. In the study, a questionnaire consisting of 5 sections and 56 questions was prepared in line with the objectives determined by taking these elements into consideration. In the questionnaire, questions were asked to understand the level of use of the mother tongue of the working group and in which places and areas they prefer to use their mother tongue. The quantitative data obtained from the application were analyzed by using SPSS program. In terms of the results of participants' preference of mother tongue according to individuals, places and various jobs, Romania is generally at the bottom of the list compared to other countries. It was concluded that in Romania, participants preferred the official language more in many jobs. Kosovo, on the other hand, is at the top of its preference for mother tongue compared to other countries. In Greece, Bulgaria and North Macedonia, the rate of those who prefer mother tongue is high.

Keywords : Balkan Turks, Turkish Education, Bilingualism, Language Awareness
PageNumber : 187
Supervisor : Prof. Dr. Fatma AÇIK

İÇİNDEKİLER

ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.1.1. Dilsel Tutum	2
1.1.2. İki Dillilik.....	2
1.1.3. Kimlik.....	4
1.1.4. Türk Ulus Kavramı ve Balkanlar.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı	8
1.3. Araştırmanın Önemi.....	9
1.4. Sayıtlar	10
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar.....	10
BÖLÜM II.....	12
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	12

BÖLÜM III	17
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	17
3.1. Kimlik.....	17
3.2. İki Dillilik	28
3.2.1. İki Dillilikte Eğitim	32
3.3. Balkan Coğrafyası ve Balkan Türkleri	40
3.3.1. Dinsel Azınlıklar.....	42
3.3.2. Etnik Azınlıklar.....	42
3.3.3. Ulusal Azınlıklar	42
3.3.4. Dilsel Azınlıklar.....	43
3.3.5. Bulgaristan.....	44
3.3.6. Kosova.....	50
3.3.7. Kuzey Makedonya	54
3.3.8. Romanya	58
3.3.9. Yunanistan.....	62
BÖLÜM IV	67
YÖNTEM.....	67
4.1. Araştırmanın Modeli.....	67
4.2. Çalışma Grubu	67
4.3. Veri Toplama Araçları.....	72
4.4. Verilerin Toplanması	74
4.5. Verilerin Analizi	75
BÖLÜM V	76
BULGULAR VE YORUM	76
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	76

5.1.1. Katılımcıların Eğitim Dili Tanımlamalarına İlişkin Bulgular.....	76
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	78
5.2.1. Katılımcıların Ana Dillerini Öğrendikleri Ortamlara İlişkin Bulgular ..	78
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	79
5.3.1. Balkan Türklerinin Ana Dildeki ve İkinci Dildeki Beceri Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	79
5.3.1.1. Ana Dildeki Beceri Düzeyiyle İlgili Bulgular	79
5.3.1.2. İkinci Dildeki Beceri Düzeyiyle İlgili Bulgular	81
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	83
5.4.1. Katılımcıların Konulara Göre Dil Tercihine İlişkin Bulgular.....	83
5.4.1.1. Akademik ve Sosyal Konularda Dil Kullanımıyla İlgili Bulgular	83
5.4.1.2. Katılımcıların Ana Dillerini Kullandıkları Yerlerle İlgili Bulgular	88
5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	91
5.5.1. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Bulgular	91
5.5.1.1. Katılımcıların Türkçe ve Resmi Dile Tutumlarına İlişkin Bulgular	91
5.5.1.2. Katılımcıların Türkçeye Tutumlarına İlişkin Bulgular	96
5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	100
5.6.1. Katılımcıların Türkçeye Verdikleri Değere İlişkin Bulgular	100
5.6.2. Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Bulgular	112
5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	126
5.7.1. Katılımcıların İletişim Kurarken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular	126
5.7.1.1. Evdeki Dil Kullanım Tercihlerine İlişkin Bulgular	126

5.7.1.2. Katılımcıların Aileleriyle Konuşurken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular	127
5.7.1.3. Katılımcıların Yakın Çevresinin Katılımcılarla Konuşurken Tercih Ettiği Dille İlgili Bulgular	129
5.7.1.4. Katılımcıların Yakın Çevresiyle Konuşurken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular	134
5.7.1.5. Katılımcıların İlk Defa Karşılaştıkları Biriyle Konuşmaya Başlarken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular	138
5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	140
5.8.1. Katılımcıların Kendilerini En Rahat İfade Ettikleri Dile İlişkin Bulgular	140
5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	141
5.9.1. Türkçenin Balkan Coğrafyasındaki Etkisine İlişkin Bulgular	141
BÖLÜM VI	148
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	148
6.1. Sonuçlar.....	148
6.1.1. Katılımcıların Kişilere Göre Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar	148
6.1.2. Katılımcıların Kendini En Rahat İfade Edebildiği Dile İlişkin Sonuçlar	150
6.1.3. Katılımcıların Ana Dildeki ve İkinci Dildeki Beceri Düzeylerine İlişkin Sonuçlar	151
6.1.4. Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Sonuçlar	152
6.1.5. Katılımcıların Medya Kullanımı ve Sosyal-Kültürel Etkinliklerde Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar	155
6.1.6. Katılımcıların Türkçeyi Nereden Öğrendiklerine İlişkin Sonuçlar	157
6.1.7. Katılımcıların Ortama Göre Dil Tercihine İlişkin Sonuçlar	158
6.1.8. Katılımcıların Belirli İşlevlere Göre Dil Seçimine İlişkin Sonuçlar	159

6.1.9. Katılımcıların Belirli Amaçlara Ulaşmak İçin Türkçe Kullanmalarına İlişkin Sonuçlar	160
6.1.10. Katılımcıların Türkçeye Yaklaşımlarına İlişkin Sonuçlar	161
6.1.11. Katılımcıların Konulara Göre Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar	162
6.1.12. Katılımcılara Göre Türkçenin Konumuna İlişkin Sonuçlar	163
6.2. Öneriler	164
6.2.1. Türk Azınlığa Yönelik Öneriler	164
6.2.2. Kurum ve Kuruluşlara Yönelik Öneriler	165
6.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	166
KAYNAKLAR.....	167
EKLER	176
EK-1. Ölçme Aracı.....	177
EK-2. Etik Kurul Onayı	188

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Katılımcıların Cinsiyet Dağılımına İlişkin Bilgileri</i>	68
Tablo 2. <i>Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımına İlişkin Bilgileri</i>	68
Tablo 3. <i>Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgileri</i>	69
Tablo 4. <i>Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgileri</i>	70
Tablo 5. <i>Katılımcıların ve Anne-Babalarının Ana Dili Tanımlamalarına İlişkin Bilgileri</i>	71
Tablo 6. <i>Katılımcıların Eğitim Dili Tanımlamalarına İlişkin Bilgileri</i>	76
Tablo 7. <i>Katılımcıların Ana Dilini Öğrenme Ortamlarına İlişkin Dağılımı</i>	78
Tablo 8. <i>Katılımcıların Ana Dildeki Beceri Düzeyine İlişkin Dağılımı</i>	79
Tablo 9. <i>Katılımcıların İkinci Dildeki Beceri Düzeyine İlişkin Dağılımı</i>	81
Tablo 10. <i>Akademik ve Sosyal Konularda Ana dili Kullanımına İlişkin Dağılımı</i>	83
Tablo 11. <i>Ana Dilin Kullanıldığı Yerlere İlişkin Dağılımı</i>	88
Tablo 12. <i>Katılımcıların Türkçe ve Resmi Dile Tutumlarına İlişkin Dağılımı</i>	91
Tablo 13. <i>Katılımcıların Türkçeye Tutumlarına İlişkin Dağılımı</i>	96
Tablo 14. <i>Bazı İşleri Yapmak için Türkçenin Önemine İlişkin Dağılımı</i>	100
Tablo 15. <i>Tek Başına Bir İş Yaparken Kullanılan Dile İlişkin Dağılımı</i>	106
Tablo 16. <i>Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Dağılımı</i>	112
Tablo 17. <i>Katılımcıların Yayın Organlarını Takip Ederken Dil Tercihlerine İlişkin Dağılımı</i>	115
Tablo 18. <i>Katılımcıların Medya ve Kültür Alanında Dil Tercihlerine İlişkin Dağılımı</i>	117
Tablo 19. <i>Katılımcıların Basın Organlarının Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı</i>	120

Tablo 20. Katılımcıların Yayın Organlarının Yeterli Bulmalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	121
Tablo 21. Katılımcıların Yayın Organlarının Yetersiz Bulmalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı	122
Tablo 22. Katılımcıların Türkçe Kullanımında Kısıtlama Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	123
Tablo 23. Katılımcıların Türkçe Kullanımında Kısıtlamanın Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	124
Tablo 24. Katılımcıların Türkçeye İlişkin Düşüncelerinin Ülkelere Göre Dağılımı	125
Tablo 25. Evdeki Dil Kullanım Tercihine İlişkin Dağılım	126
Tablo 26. Aile ile İlgili Dil Tercihine İlişkin Dağılım	127
Tablo 27. Katılımcıların Yakın Çevresinin Katılımcılarla Konuşurken Kullandıkları Dile İlişkin Dağılım.....	129
Tablo 28. Katılımcıların Yakın Çevresiyle Konuşurken Kullandığı Dile İlişkin Dağılım .	134
Tablo 29. İlk Defa Karşılaşılan Biriyle Konuşmaya Başlarken Öncelikli Olarak Tercih Edilen Dile İlişkin Dağılım	139
Tablo 30. En Rahat İfade Edilen Dile İlişkin Dağılım.....	140
Tablo 31. Katılımcıların Yaşadıkları Ülkede Türkçenin Durumu Hakkında Dağılım.....	141
Tablo 32. Türkçe ve Resmî Dilin Devlet Kurumlarındaki Durumuna İlişkin Dağılım	142
Tablo 33. Türkçe ve Resmî Dilin İş ve Ekonomi Alanında Durumuna İlişkin Dağılım	143
Tablo 34. Türkçe ve Resmî Dilin Yazılı ve Görsel Basında Durumuna İlişkin Dağılım ...	145
Tablo 35. Türkçe ve Resmî Dilin Ülkedeki Durumuna İlişkin Dağılım	146

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

%	Yüzde
N	Kişi sayısı
p	Anlamlılık düzeyi
Ss	Standart sapma
S	Soru
TDK	Türk Dil Kurumu
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
Akt.	Aktaran
s.	Sayfa
K. M.	Kuzey Makedonya
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Dilin birçok tanımı bulunmaktadır ve her tanımda onun farklı bir özelliğine vurgu yapılmaktadır. Bu özelliklerden en önemlisi bize göre insanlar arasındaki iletişimi sağlaması ve kültür taşıyıcısı olmasıdır. Aksan da (2009, s. 65), “dil, toplumun ve ona ait olan kültürün ruhunu oluşturduğuna” vurgu yaparak bu görüşümüzü desteklemektedir.

Ana dili, insanın çocukken ailesinden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil (TDK, 1998, s. 104) şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuğun yakın çevreden öğrendiği ilk dil olarak da tanımlanan ana dilinin doğru ve etkili kullanımı, öğrenmeyi kolaylaştırmakta, sosyalleştirmekte ve aidiyet kazandırmaktadır. Ana dilinin iyi bilinmesi diğer dillerin öğrenilmesini de kolaylaştırır.

İkinci dilde ilk kez görülen bir kelimenin zihinde doğru şekilde anlam bulması ve zihne anlamlı olarak yerleştirilebilmesi için ana diline ihtiyaç duyulmaktadır. Kelime öncelikle ana dilde doğru bir biçimde anlamlandırılmalıdır. Öğrenilen yabancı dile ait kavramların ana dilde doğru şekilde anlamlandırılabilmesi iletişim problemlerine ve dolayısıyla yanlış anlaşılmalara neden olabilir. Ayrıca, okulda çocuğa etkili ve verimli bir ana dili eğitimi verilmesi çocuğun hayatı boyunca gerçekleştireceği öğrenmelerde başarılı olmasını ve çevresi ile sağlıklı iletişim kurmasını sağlayacaktır (Kavcar, 1996, s. 15).

Ana dili sayesinde ait olunan toplum ve toplumun sahip olduğu değerler algılanmaktadır. Ayrıca düşünce ve hayata bakış açısı da ana dili çerçevesinde oluşmaktadır. Bu nedenle ana dili hâkimiyeti hem düşüncelerimizin şekillenmesinde hem de ait olduğumuz toplumla

bütünleşmemizde etkili olmaktadır. Ana dili kişinin hangi kültüre, topluma ait olduğunu gösteren bir kimlik gibidir. Çünkü kültür, tarih, gelenek-görenek vb. unsurlar ana dili vasıtasıyla oluşturulduğu gibi yine onun vasıtasıyla aktarılmaktadır. Kimlik öncelikle ana dili sayesinde sonraki nesillere aktarılabilir. Bu nedenle kimliğin yok olmasını engellemek için dile karşı olumlu tutum kazandırılması gerekmektedir.

1.1.1. Dilsel Tutum

Dil, iletişim için bir araç olma özelliğinin yanında aidiyet duygusu ve kimlik kazandırma işlevine de sahiptir. İletişim için yazı, beden dili ve ana dili dışında başka diller gibi pek çok araç kullanılabilir ancak kimlik kazanmada ve aidiyet duygusunda ana dili diğer araçlara oranla oldukça önemli bir rol üstlenmektedir. Dilsel tutumun olumlu ya da olumsuz olması ise ana dili kazanımını, seçimini ve kullanımını etkilemektedir. Bu etki özellikle azınlıklar üzerinde görülmektedir. Bildirişimin tek aracı olmasa bile, en önemli aracı olan dil, toplumsallaşma ve kimlik oluşturma yapısı taşı olma görevini de üstlenmiştir.

Doğuştan getirilen dil yetisi, sosyal çevre ile ana dile ait ilk bilgilerin edinilmeye başlandığı andan itibaren örtük bir şekilde dil kullanımına yönelik duyarlılığın temellerinin de atılmasını sağlamaktadır. Bu duyarlılığın vasıtasıyla ana dile olumlu tutum kazandırılabilir. Dilsel tutumun olumlu olması ana dil öğrenimini ve kullanımını olumlu yönde etkilemektedir.

1.1.2. İki Dillilik

İki dillilik, “İki ayrı dile sahip olma veya iki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olma” (TDK, 1998, s. 1060) olarak tanımlanmaktadır.

Bazen sadece bireyler bazen de toplum iki dilli/çok dilli olabilmektedir. Bireyin iki dilliliği/çok dilliliği ile toplumun çok dilliliği birbirine paralel olmak zorunda değildir (Açık ve Yavuz, 2015, s. 42). Bireyin iki dilli/çok dilli olması yaşadığı toplumun iki dilli/çok dilli olmasından kaynaklanmayabilir. Bireyin annesinin veya babasının farklı bir millete mensup olması, çocukluk dönemlerini başka bir toplumda geçirmesi vb. durumlar bireyin iki dilli/çok dilli olmasını sağlayabilir.

Bireylerin dil tercihlerinde, dilin kullanıldığı alanlara göre farklılıklar ortaya çıkabilmektedir. Eğitim dilinin devlet tarafından belirlenmesi, sosyal hayatta ise popüler ya da üstün olan dilin tercih edilmesi bu farklılığı ortaya çıkarabilmektedir.

Birden fazla dilin kullanıldığı ülkelerde diğer dillerden daha çok kullanılan ve yaygınlaşan bir dilin olması diğer diller için bir tehlike olabilmektedir. Bir ülkede bir dilin yayılması diğer dillerin gerilemesine yol açar. Gerilemekte olan dil, kırsal kesimlerde varlığını uzun süre korurken farklı dillerin konuşulduğu kent ortamında varlık gösteremez. Böylece gerilemekte olan bir dili konuşan az sayılı bireyler zaman içerisinde iki dilli olurlar (Açık ve Yavuz, 2015, s. 43). Azınlık konumundaki bu iki dilli bireyler de yaygın olan dili daha fazla kullanmaya mecbur kalabilmektedirler. Zamanla azınlığın dili, işlevselliğini ve etkinliğini kaybettiği için konuşanlarının sayısı azalabilmekte ve dil unutulabilmektedir.

Kültürler arası kimliğin gelişmesinde, korunmasında ve ikinci dilin kullanılmasında ana dili hem öğrenmenin hem de dile hâkimiyetin temelini oluşturmaktadır (Heuchert'den akt. Temel ve Bekir, 2005, s. 294). Ana dili doğru ve etkili kullanıldığında ikinci dili öğrenmek hem kolaylaşacaktır hem de ikinci dildeki başarı artacaktır. Bu yüzden ana dildeki öğrenme tamamlanmadan ikinci dilin öğretimine geçilmemelidir. Temel ve Bekir (2005, s. 294) bu durumu şöyle izah ediyor: “Çocukların ana dillerini yeterince öğrenmeden ikinci bir dili öğrenmeye kalkışmaları eğitimdeki başarılarını zayıflatmaktadır. Çocuklar erken çocukluk döneminde ancak ana dillerinde kendilerini ifade etmeyi başardıklarında, duygularını, düşüncelerini kelimelere dökmeyi öğrendiklerinde bunu başka dillere de uyarlayabilmektedirler.”

İki dilli çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar da bu savı desteklemektedir (Yağmur, 2007; Buran ve Çak, 2012; Yazıcı ve Temel, 2011; Boeschoten, 1998; Yazıcı ve İlter, 2008). Buna göre ana dildeki yeterlilik, ikinci bir dilin öğrenilmesine katkı sağlamasının yanında akademik başarıyı da olumlu anlamda etkileyecektir. Ancak bazı çalışmalar akademik başarı için ana dile gerek olmadığı yönündedir. Az sayıda olan bu tür çalışmaların ilgili ülkelerin dil politikalarından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Azınlıkların ya da göçmenlerin yoğunlukta olduğu ülkelerde entegrasyon bağlamında “dil” sorun olarak görülmekte ve ana dilin bilinmesinin elzem olmadığı vurgulanmaktadır.

1.1.3. Kimlik

Türk Dil Kurumu'nun Genel Türkçe Sözlüğü'ne göre (1998, s. 1324) kimlik: 1) Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü; 2) Kişinin kim olduğunu tanıtan belge, hüviyet; 3) Herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünüdür. Sözlükte birden fazla tanımı bulunan bu kavramın farklı bilim dallarında da incelendiği görülmektedir. Bu kavram, özellikle temelde insanı ve toplumu ele alan; psikoloji, sosyoloji ve antropoloji gibi bilim dallarının konusudur. Bu bilim dallarının kimlik tanımlarına bakıldığında ise kimliğin birden fazla açıklamasının ortaya çıktığı görülür.

Psikolojide kimlik: 1) Kişilik odaklı çalışmalarda, bir kişinin asli, süregelen benliği, birey olarak herhangi bir kişinin öznel, içsel kavramı. Buradaki kullanımı ile kavram cinsiyet-rol kimliği, ırksal kimlik veya grup kimliği ile nitelenir 2) Mantıkta, bir kıyasta gerçeklik değerini değiştirmeksizin birbirinin yerine kullanılabilir olan iki ya da daha fazla öge arasındaki ilişki (Reber'den akt. Altunoğlu, 2009, s. 10) olarak tanımlanmaktadır.

Kimlik kavramını inceleyen bir diğer bilim dalı da sosyolojidir. Psikolojide kimliğin tanımı kişi temel alınarak yapılırken sosyolojide kişinin toplumla olan ilişkisi üzerinden tanımlanmaktadır. Sosyolojik açıdan kimlik topluluğun etkisiyle oluşmaktadır. Sosyologlara göre kimlik; bir topluluk içinde yaşıyor olmakla edinilen bir şeydir. Ayrıca kimlik, önceden belirlenmiş ve dâhili bir öz değildir; bir topluluk içinde yaşayarak, etkileşerek, sosyal norm ve değerlerin sosyalleşme sürecinde içselleştirilmesi ile sürekli yeniden inşa edilen bir şeydir (Gleason'dan akt. Altunoğlu, 2009, s. 17).

Genel olarak kimlikleri; temel kimlikler ve sonradan oluşturulmuş sosyo-politik kimlikler olarak iki gruba ayırabiliriz. Temel kimlikler arasında aile-aşiret-soy ve din esaslarından kaynaklanan kimlikler başta gelir. Sonradan oluşturulmuş kimlikler arasında millet, sosyal sınıf, vatandaşlık, mesleki kimlik gibi birçok sosyo-politik kimlikler yer alır (Yıldız ve Demir, 2009, s. 3). Temel kimlikleri yaşadığımız aile içinde edindiğimiz değerler ve deneyimlerle kazandığımız söylenebilir. Bu kimliğin oluşumu doğumla başlayan bir süreçtir. Sonradan oluşan kimlikler ise belli bir yaşa, olgunluğa geldikten sonra ortaya çıkan ve yaşanan topluma göre şekillenen kimliklerdir.

Modern öncesi Avrupa'da dinî kimlik daha belirleyici ve etkili iken, modernleşme süreciyle birlikte ulusal kimlik çok büyük bir önem ve hatta neredeyse tüm toplumların tanımlanmasının biricik parametresi hâline dönüşerek, evrensel boyut kazanmıştır (İnanç, 2005, s. 20). Modern dönemde ulus ve ulusal kimlik kavramları ön plana çıkmıştır. Bu

dönemde bireyin kimliğini ve aidiyetini ulus, ulus-devlet ve ulusal kimlik gibi unsurlar belirlemeye başlamıştır.

Avrupa’da 19. yüzyıl başlarında artan ulus devletlerin, kendi ideolojilerine uygun bir “ulusal kimlik” yaratmak amacıyla; ulusal eğitim sistemleri oluşturmak, standart dil yaratmak, ortak bir kültürel miras yaratıp yaygınlaştırmak ve nüfusları homojenleştirmek” gibi müdahaleleri olmuştur (Tilly’den akt. Şimşek, 2008, s. 1).

1.1.4. Türk Ulus Kavramı ve Balkanlar

Türk ulus kavramı etrafında en batıda Kosova ve Karadağ, en doğuda ise Moğolistan sınırları içerisine giren coğrafyada yaşayan soydaşlarımızdan bahsedebiliriz.

Hâlihazırda Türkler Dünya üzerinde bağımsızlığını ilan etmiş yedi devlet (Türkiye Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kazakistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti); çoğunlukla Rusya Federasyonu topraklarında bulunan on iki federal/özerk cumhuriyet; Altay Özerk Cumhuriyeti, Gagavuz Yeri Özerk Bölgesi (Moldova’da), Başkurdistan Federal Cumhuriyeti, Tuva Özerk Cumhuriyeti, Karakalpakistan Özerk Cumhuriyeti, Sincan Uygur Özerk Bölgesi (Çin Halk Cumhuriyeti), Tataristan Özerk Cumhuriyeti, Çuvaşistan Federal Cumhuriyeti, Dağıstan Özerk Cumhuriyeti, Yakutistan (Saha) Özerk Cumhuriyeti, Hakasya Özerk Cumhuriyeti ve Kırım Özerk Cumhuriyeti (Rusya Federasyonu) şeklinde varlıklarını sürdürmektedir. Ayrıca Ahıska (Mesket), Nogay, Sarı Uygur (Salar/Yugur), Kırımçak, Karay, Kumuk, Karaçay-Malkar, Tobol (Baraba), Şor, Çulım, Kumandı, Suriye ve Irak Türkmenleri ile İran, Bulgaristan, Yunanistan, K. Makedonya, Romanya ve Kosova’da azınlık olarak yaşamaktadırlar.

Bu çalışmaya konu olan Balkan Türklüğü; güney ucu Yunanistan’ı içine alacak şekilde Adriyatik Denizi, Ege Denizi ve Trakya’yı içine alarak Karadeniz ile sınırlı olan bölgede yaşamaktadır. Geçmişte Balkan coğrafyasında Kimmer, Galat, Trak, Kelt, İskit, Avar, Hun, Vizigot, Ostrogot, Peçenek, Arnavut, Kuman, Bulgar, Yunan ve Slav gibi birçok topluluk yaşamıştır. Günümüzde bu coğrafyada; Arnavutlar, Bulgarlar, Sırp, Hırvatlar, Slovenler, Karadağlılar, Türkler ve Yunanlılar yaşamaktadır. Söz konusu coğrafyada; Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ, Arnavutluk, Sırbistan, Kosova, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Slovenya, K. Makedonya ve Romanya cumhuriyeti vardır.

Farklı etnik gruplar doğal olarak çok dilliliği beraberinde getirmiştir. Genel olarak bu coğrafyada konuşulan diller; Sırpça, Hırvatça, Makedonca, Bulgarca, Romence, Ulahça, Rumca, Arnavutça, Türkçe ve Macarcadır. Bu coğrafyadaki etnik gruplar ve dilleriyle ilgili Balkan ülkelerinin aldıkları kararlarda, uygulamalarda farklılıklar mevcuttur. Örneğin; Romanya 1993 yılında hazırlanan anayasa ile azınlık gruplarına kültürel, dilsel ve dinî kimliğini koruma, geliştirme ve ifade etme hakkını vermiştir. Ayrıca azınlıkların kendi dillerini öğrenme ve ana dillinde eğitim görme hakkı da verilirken; Yunanistan, “Birleşmiş Milletler Ulusal ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları” bildirisini ve Avrupa Birliğinin yaptırımlarından dolayı “Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasi Haklar Sözleşmesi”ni kabul etmesine rağmen etnik azınlık kavramını kabul etmemektedir.

Bulgaristan ise 1990 sonrası demokratikleşmenin etkisiyle Anayasada düzenlemeler yapılmış ve uluslararası anlaşmalara da imza atılmıştır. Ancak uygulamada atılan imzaların geçerliliği pek yoktur.

Türkler, bu coğrafyada Ak Hunlar, Peçenekler, Avarlar dönemlerinden beri var ola gelmişlerdir. Ancak söz konusu devletlerin varlığını yitirmesiyle birlikte Türk nüfus bu coğrafyada dilini, dinini ve kimliğini yitirmiştir. 14. yüzyılın sonlarında Türkler tekrar bu bölgede hâkimiyet kurmayı başarmış ve bu hâkimiyet 500 yıl boyunca sürmüştür. Ancak 1789 Fransız Devriminin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımından etkilenen Balkan halkları 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren bazı Avrupa devletlerinin de kışkırtması ve desteği ile Osmanlı’ya karşı ayaklanmışlardır. Osmanlı Devletinden ayrılma süreci, 1829 yılında Yunanistan’ın bağımsızlığı ile başlamış ve 1913 yılında Arnavutluk’un bağımsızlığını ilan etmesiyle sona ermiştir. Bu halkların bağımsızlıklarını kazanmalarıyla birlikte yeni devletler kurulmuş ve burada yaşayan Türkler azınlık konumuna düşmüşlerdir. Yeni devletler, başta Türkler olmak üzere kendinden olmayan diğer halklara karşı öncelikle kıyım, ardından göçe zorlama, akabinde kalanlara karşı ciddi asimilasyon politikaları uygulamışlar ve uygulamaya devam etmektedirler. Türklerin dilini, dinini öğrenme, kültürünü koruma ve ana dilleriyle eğitim alabilme dönem dönem neredeyse imkânsız hâle getirilmiştir. Özellikle komünist rejimin Balkanlarda etkili olduğu dönemde diğer azınlıkların üstünde baskı kurulduğu gibi Türk azınlığın üstünde de baskı kurulmuştur. Etnik azınlıkları kolayca asimile edebilmek için komünist sistem milletleri parçalamış ve aralarındaki duygu, düşünce birliğini yok etmiştir. Ayrıca Romanya komünizmi, aynı kökenden gelen sadece boy isimleri farklı olan Türk ve Tatar topluluklarını da bölmüş,

aralarında ikilik çıkarmıştır. Komünist rejimin Müslüman nüfusu azaltmaya yönelik politikaları 1950 ve 60'lı yıllarda yaşanan kitlesel göç hareketlerine sebep olmuştur. Bu dönemde Bulgaristan'da Türk azınlık okullarıyla Bulgar okulları birleştirilmiş, okullarda Türkçe dersleri azaltılmıştır.

Balkanlar'da Osmanlı'dan en erken ayrılan Yunanistan ile Türkiye'nin ilişkileri II. Dünya Savaşı sonrası dönemde normalleşmiş ve bu dönemde Gümülcine'de 1952 yılında Celal Bayar Lisesi, İskeçe'de ise 1965'te Muzaffer Salih Lisesi açılmıştır. Ancak Kıbrıs'ta yaşananların etkisiyle Türk-Yunan ilişkileri sıkıntıya girmiştir. Türk azınlıklara yapılan baskı artmış ve Yunan hükümeti azınlıklara asimilasyon başlatmış, göç politikaları ivme kazanmıştır. 1977'de Gümülcine adının Türkçe telaffuzuna bile yasaklama getirilmiş ve tüm Türkçe yer adları Yunancaya çevrilmiştir.

Günümüzde de Batı Trakya'daki Türklerin sorunları devam etmektedir. Ana dilde eğitim, ekonomi, siyasal temsil hakkı, adil yargılanma ve Türk adının kullanılması, müftülük seçimi gibi konularda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle bölgedeki Türklerin haklarını korumak için Balkan ülkeleriyle çeşitli anlaşmalar yapılmıştır. Bu anlaşmalar; Lozan, Neuilly, 1947 Paris, 1926 Atina, 1930 Ankara, 1933 Ankara, 1951 Türk-Yunan Kültür Protokolü ve 1968 Türk-Yunan Kültür Protokolü. Lozan Anlaşması ile Türklerin hayat hakkı, din özgürlüğü sağlanmış ve Yunan yurttaşlarıyla eşit olacakları, aynı haklardan yararlanacakları ifade edilmiştir. Neuilly Anlaşmasıyla ise Bulgaristan'da yaşayan Türklerin yaşam hakkı, ırk, dil, din hürriyeti güvence altına alınmış ve okullarında kendi dillerinde eğitim görme hakkı tanınmıştır (AnaBritannica, 1990, s. 470). Aynı şekilde Paris Anlaşmasıyla da Bulgaristan, yönetimi altındaki bütün insanlara basın yayın, ibadet, düşünce ve toplantı özgürlüklerini sağlayacağını taahhüt etmiştir (AnaBritannica, 1990, s. 420). Ancak uygulamada Türklerin aleyhinde durumlar devam etmiştir.

Balkan coğrafyasında yaşayan ve azınlık durumunda olan Türklerin ana dillerinde eğitim alma, kültürlerini ve dinlerini yaşadıkları ülkede özgürce yaşama vb. konularda engellerle karşılaşmaları özellikle onların kimliklerinin oluşmasında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü ana dili, kültür, din, örf vb. unsurlar kimliğin oluşmasındaki en önemli faktörlerdir. Kişinin kim olduğu, hangi topluma ait olduğunu gösteren kimlik farklı şekillerde oluşabilmektedir. Yani yaşadığı ülkede azınlık olan ve ait olduğu toplumun ya da topluluğun dilini, kültürünü ve örf-adetlerini öğrenme imkânı bulamayan kişi yaşadığı toplumun kimliğine (dili, kültürü vb.) mahkûm kalmaktadır. Bu nedenlerden

dolayı Türkiye Cumhuriyeti, Balkan Türklerinin geçmişlerini, dillerini, kültürlerini ve dinlerini unutmamaları için gerekli siyasi ve sosyal desteği vermek zorundadır. Gerek ülke bazında gerekse uluslararası arenada onların sorunlarına imkânlar dâhilinde çözümler bulunmalı, geçmişle bağlarının kopmasının önüne geçmek için çalışmalar yapılmalı ve Balkan coğrafyasıyla ilişkiler geliştirilmelidir.

Bu çalışmanın konusu da ana diline karşı tutumun kimlik oluşumundaki etkisi göz önünde tutularak belirlenmiştir. Çalışma grubu olarak seçilen coğrafyadaki Türklerle Türkiye arasındaki bağları kuvvetlendiren en önemli unsurun dil olduğu düşünülmüştür. Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin ana dili tutumlarının kimliklerinin oluşması üzerindeki etkisi ile ilgili çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Bu coğrafyayla ilgili çalışmalar genel olarak; Türkiye'ye zorunlu göçlerle gelenlerin uyumu, bu coğrafyanın Osmanlı dönemindeki durumu, Balkan coğrafyasının siyasi özelliklerinin değerlendirilmesi gibi konuları içermektedir. (Artun, 2013; Oruç, 2011; Cevizci, 2007; Ahmet, 2005) Mevcut literatür kimlik oluşumunda dilin etkisi konusunda bir çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çünkü Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin kimliklerinin korunması ve kimlik üzerinde dilin etkisi konusunda yapılacak araştırmalar Türkçenin, Türk kimliğinin devamı noktasında işlevsel fonksiyonlar sağlayacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı, ana dili-kimlik ilişkisinden hareketle ana diline karşı tutumun Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin kimliklerinin oluşmasındaki etkisini ortaya koymaktır. Balkan Türklerinin yaşadıkları ülkelerde, evlerinde ve eğitim kurumlarında kullandıkları dilleri tespit ederek kendi dillerini kullanma seviyelerini belirlemek ve bu yolla dilsel tutumlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Balkan ülkelerinde Türkçe eğitim-öğretim hangi basamaklarda ve ne düzeyde gerçekleşmektedir?
2. Ana dilde eğitim alamayan Balkan Türkleri Türkçeyi nasıl ve nerede öğrenmektedirler?
3. Balkan Türklerinin ana dildeki ve ikinci dildeki beceri düzeyleri nedir?
4. Balkan Türkleri Türkçeyi hangi konularda ve ortamlarda kullanmaktadırlar?

5. Balkan Türklerinin Türkçeye ilişkin tutumları nasıldır?
6. Balkan coğrafyasındaki Türkler bağlamında dil-kimlik arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?
7. Balkan Türkleri iletişimde hangi dili (resmî dil/ana dili) tercih etmektedir?
8. Balkan Türkleri kendilerini hangi dilde (resmî dil/ana dili) rahat ifade etmektedir?
9. Türkçe, Balkan coğrafyasındaki varlığını koruyabilmiş midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ana dili, her toplum için önemlidir. Çünkü ana dili toplumların kültürünü, geçmişini içeren ve bireyin düşünce dünyasının şekillenmesini sağlayan temel unsurlardandır. Kimlik, kim olduğumuzla yani hangi aileden, soydan geldiğimizle mensubiyetimizle ilgili olduğu için kimliği oluşturan unsurlara karşı olumlu bir tutuma sahip olmak da önem kazanmaktadır. Bu unsurlardan biri, hatta en önemlisi ana dilidir. Ana dili farkındalığı ise, dilin kurallarına uygun şekilde kullanılmasının yanı sıra ana dilinin önemini bilip dilin yozlaşmasının ve unutulmasının önüne geçmek çabasında olmaktır. Dilin kimlik inşası üzerindeki etkisinden yola çıkılarak Balkan Türklerinin kimliklerinin oluşmasında ve korunmasında ana dillerine karşı farkındalığa sahip olmalarını sağlamak Türkçenin coğrafyada yaşayabilmesi için gereklidir. Bu coğrafyada Türkçenin yaşaması hem Türk kimliğinin korunmasında hem de ulusal birliğin sağlanmasında elzemdir ve bu alanda daha çok çalışmaya ihtiyaç vardır. Araştırmamız, bu ihtiyaca cevap verecek nitelikte olduğundan önemlidir.

Tarih boyunca Balkan coğrafyasında farklı siyasi, dinî ve kültürel unsurların baskın olmasının etkisiyle farklı diller dolayısıyla farklı kimlikler ortaya çıkmıştır. Coğrafyadaki baskın unsurlar Balkan Türklerini de etkilemekte ve mensup oldukları kimlikten uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Bu uzaklaşmanın artması ile adı geçen coğrafyada Türklerin geçmişlerini, dillerini ve kültürlerini unutmaları söz konusu olacak, bu durum da zamanla asimilasyonu doğuracaktır. Balkan Türkleri ile aramızdaki bağlar; ana dili, din, kültür ve örf-adet vb. unsurlardır. Bu unsurların devamı söz konusu coğrafyada varlığımızın devamı anlamına gelmektedir. Araştırmamız, bahsedilen unsurların bu coğrafyadaki durumunu ve kimlik üzerindeki etkisini ortaya koymaya yönelik veriler sağladığı için bu alanda yapılacak olan çalışmalar açısından da önemlidir.

Bu gerçekten yola çıkarak araştırmamızda öncelikle Balkan Türklerinin ana dillerini kullanma seviyeleri, aile içinde ve eğitim kurumlarında hangi dilleri kullandıkları vb.

sorularla dilsel tutumları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonrasında dilsel tutumları ile kimlik oluşumu ilişkisinden yola çıkılarak kimliklerinin nasıl şekillendiği üzerinde durulmuştur. Bu şekilde Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin günümüzdeki durumları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma sonucunda çıkan verilerden yararlanarak Balkan Türkleri için yapılması gerekenler ve bağların devamını, güçlenmesini sağlayacak unsurların neler olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca ileride bu konuda yapılacak olan çalışmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

1. Araştırma için nicel yöntem seçilmiştir ve bu yöntem araştırma için uygundur.
2. Araştırma boyunca elde edilen bilgilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.
3. Araştırmada, kullanılan anketle dil-kimlik ilişkisinin ortaya çıkarıldığı varsayılmaktadır.
4. Katılımcılara uygulanan anketin araştırma probleminin çözümüne yönelik olarak hazırlandığı varsayılmaktadır.
5. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin katılımcıların gerçek düşüncelerini yansıttığı düşünülmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma Balkan coğrafyası içerisinde Türklerin yoğun olarak yaşadığı Kırcaali, Şumnu, Rusçuk (Bulgaristan), Köstence ve Mecidiye (Romanya), Üsküp, İştıp ve Gostivar (K. Makedonya), Prizren ve Priştine (Kosova), İskeçe ve Gümülcine’de (Yunanistan) yaşayan 460 Türk genci ile sınırlıdır.
2. Çalışma, kullanılan veri toplama araçları (araştırmacı tarafından geliştirilen anket) ve bu araçlar aracılığıyla elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Ana dili: “İnsanın içinde doğup büyüdüğü aile ya da toplum çevresinde ilk öğrendiği dil.” (Vardar, 1980, s. 20).

İnsanın çocukken anasından, evindekilerden ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dil (TDK, 1998, s. 104).

İki dillilik: İki dillilik (bilingualism), iki farklı dilde iletişim kurabilme becerisi anlamına gelmektedir (Yazıcı ve İter, 2008, s. 49).

İki ayrı dile sahip olma veya iki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olma (TDK, 1998, s. 1060).

Çokdilli (Multilingual): Üç ya da daha fazla dil bilen ve/veya kullanan kişi (Baker, 2011, s. 288).

Kimlik: Bir kişinin ya da grubun, topluluğun kendi niteliklerine, değerlerine, konumuna ve kökenine ilişkin bilinçli kavrayışı (Perşembe, 2005, s. 27).

Toplumsal bir varlık olarak insanın nasıl bir kimse olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü (TDK, 1998, s.1324).

Aidiyet: Ait olma durumu, ilişkinlik (TDK, 1998, s. 50).

Tutum: Tutulan yol, tavır (TDK, 1998, s. 2260).

Dilsel tutum: Kişilerin kendi dili ve öteki diller karşısındaki duygusal tutumu. Bu tutum olumlu ya da olumsuz olabilir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 96).

Dil kayması: Bir birey ya da grubun göreceli olarak ya da birdenbire bir dili bırakıp öteki dili kullanmaya başlaması (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 88).

Dil sürdürümü: Başka dillerin konuşulduğu ülkelerde yaşasalar da bireylerin ana dillerini kullanmayı sürdürmeleri durumu (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 89).

Dilsel azınlık: Yaşadıkları ülkede çoğunluğun dilinden, baskın dilden başka bir dil kullanan insanlar topluluğu (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 95).

BÖLÜM II

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Erzurumlu (2008) “Çokkültürcülük Politikası ve Kanada’da Çokkültürcülük” çalışmasında çokkültürcülüğün tanımı, tarihçesi açıklanmış ve çokkültürcülük politikası Kanada örneğinde incelenmiştir. Çalışma sonucunda çokkültürcülük politikasının Avrupa ülkeleri tarafından örnek alındığı, kültürel olarak farklı toplulukların birlikte yaşamalarından kaynaklanabilecek sorunların çözümü olabileceği; ancak aynı zamanda her toplumun tarihi, coğrafi ve kültürel konumu içinde uygulanmasının olası görülmediği belirtilmektedir.

Arslantürk, Şimşek (2010) “Ortadoğu’da Kimlik Sorunu ve Kıptiler” adlı çalışmasında Ortadoğu, Ortadoğu’daki etnik yapı ve Ortadoğu ülkelerinden biri olan Mısır’da Hristiyanlık dinine mensup olan Kıptiler’in geçmişten günümüze kültürel, sosyal vb. özellikleri açıklanmaktadır. Bu etnik grubun dinlerine, kültürlerine ve adetlerine bağlı oldukları ve kimliklerini muhafaza edebildikleri ifade edilmektedir. Ayrıca kimliklerini koruyan bu grubun Mısırlı üst kimliğine de uyum sağladığı söylenmektedir. Ortadoğu’da ortaya çıkan gelişmelerin Mısır’ı da etkilemesi sonucunda farklı etnik grupların barış içinde yaşarken; zamanla dış ülkelerin de etkisiyle ülkede problemlerin ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır.

Anık (2011) “Çokkültürlü Bir Toplumda Kimlik Algısı: İsveç’te Yaşayan Türk Göçmenleri Örneği” çalışmasında kimlik ve çokkültürlülük kavramlarına, bu kavramlar arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Araştırma sonucunda İsveç’te yaşayan Türk göçmenlerin kimlik algıları ve bu algıda kuşaklararası nasıl farklılıklar olduğu ortaya koyulmuştur. Sonuçta yeni kuşak göçmenlerin kendi kimliklerinin yerine göç ettikleri ülkenin ulusal kimliğinin geçebileceği ifade edilmiştir.

Karakuş'un (2007) "Avrupa Birliği'nde Kimlik 'Avrupa Birliği Kimlik Tanımlama Mekanizmasının İncelenmesi'" çalışmasında Avrupa Birliği'nde kimlik tanımlama mekanizmasının işleyişi betimlenmiş ve günümüzde bu tanımlama mekanizmasının baş aktörü olarak faaliyet gösteren Komisyon'un Avrupa Birliği ve Avrupa kimliğinin şekillenmesindeki önemi, Birlik tarafından yayınlanan resmî metinler üzerinde gerçekleştirilen içerik analizinden elde edilen veriler vasıtasıyla tartışılmıştır. Ayrıca, söz konusu kimlik tanımlama mekanizmasının Avrupa Birliği'ne "tanımlayan" statüsü verdiği ve bu statünün beraberinde getirdiği güç neticesinde Birliğin çevresini şekillendirebilen bir yapı hâline geldiği açıklanmıştır. Sonuç olarak, Avrupa Birliği adına sınıflandırmaların gerçekleştirilerek, toplanan veriler üzerinden bilgi üretiminin yapıldığı ve söz konusu bilgileri mevcut kültürü içinde işleyerek, Birlik adına, politikaların şekillendirilme sürecinin başlatıldığı yer olan Komisyon'un, tanımlama mekanizması olarak sürekli ve sistematik bir çalışma içinde olduğu görülmektedir.

Şimşek (2008) "Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Kimlik Arayışları (1718-1938)" adlı çalışmasında 1718-1938 yılları arasında Türk ulusal kimliğinin oluşumu, devlet yönetiminin değişimi ve modern toplumun inşası gibi konuları ele almıştır. Modern devlette, Türk ulusal kimliği eğitim, ordu ve hukuk gibi unsurlarla oluşturulmaya çalışıldığı açıklanmıştır. Sonuçta Cumhuriyet döneminde ulus-devleti kurulmuş, etnik ayırım yapmadan birçok alanda yenilikler yapılarak modern bir devlet oluşturulmuştur.

Altunoğlu (2009) "Kimlik'in Modern İnşası, Kimlik Politikaları ve Türkiye'de Kimlik Tartışmaları" çalışmasında kimlik kavramı felsefe, psikoloji vb. farklı disiplinler dikkate alınarak açıklanmıştır. Kavramın tarihçesi ve temel ifadeleri ele alınmıştır. Kimlik politikalarının ortaya çıkış nedenleri, amaçları ve neden olduğu bazı sorunlar ile Türkiye'deki kimlik tartışmalarına yer verilmiştir.

Ahmet (2005) "Yunanistan'da (Batı Trakya'da) İkidilli Eğitim Veren Azınlık Okullarında Türkçe ve Yunanca Öğrenim Gören Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerinin Değerlendirilmesi" çalışmasında Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki azınlık okullarında iki dilli eğitim gören öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla iki dilli eğitim modelleri incelenmiş, azınlıklar eğitimi ile Batı Trakya'da uygulanan iki dilli azınlık eğitim sistemi ele alınmıştır.

Cevizci (2007) "1950 Sonrası Türkiye'ye Makedonya'dan Göç Eden Vranofçalılar Üzerine Sosyo-Kültürel Bir Kimlik İncelemesi" çalışmasında 1950 sonrasında Türkiye'ye göç eden

Vranofçalılar'ın göç öncesi ve sonrası durumları incelenmiştir. Göçmen olarak nitelenen bu grup Türk toplumuyla bütünleşebildiği belirtilmiştir.

Öner (2010) “Balkanlar’da Azınlık Hakları: Bulgaristan ve Makedonya Örneği” adlı çalışmasında azınlık kavramına ve Balkanlarda azınlık haklarına yer verilmiştir. Bulgaristan ve Makedonya’daki azınlık politikaları karşılaştırılmıştır. Ayrıca Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği’nin azınlık hakları ile ilgili çalışmaları da açıklanmıştır. Sonuçta bu iki ülkede azınlıkların haklarını korumak için somut ilerlemelerin gerçekleşmediği ifade edilmiştir.

Oruç’un (2011) “Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk Çerçevesinde Balkan Türklerinin Kimlik ve Yönetim Sorunları (Kosova ve Makedonya Örneği)” çalışmasında Osmanlı döneminden günümüze Balkanlarda Kosova ve Makedonya örneğinde Türklerin kimlik ve yönetim sorunları ele alınmıştır. Çalışmada Balkan coğrafyasının siyasi özelliklerine ve bu coğrafyadaki Türk kimliğine de yer verilmiştir. Çalışmanın sonucunda Balkan kültürleri içinde Osmanlı-Türk kimliğinin önemli bir yeri olduğu ve kimliğini muhafaza etmek için mücadele eden bu coğrafyadaki Türklerin TİKA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından destek gördüğü belirtilmektedir.

Açık (2013) “Dil Politikaları ve Arnavutluk’ta Türkçe: Osmanlı İmparatorluğu Döneminde” çalışmasında Balkan coğrafyasında Türkçenin durumu Arnavutluk örneğinde incelenmiştir. Arnavutluk devletinin tarihi geçmişi ve Türkçenin Arnavutça üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Son olarak Arnavutluk devletinin dil politikası ve Türkçenin bu politika içindeki durumu açıklanmıştır. Sonuçta her ne kadar bu devlette Türkçe ve Arnavutça arasında rekabet olsa da tarihi, kültürel ve coğrafi bağın etkisiyle Türkiye ile Arnavutluk arasında önemli bir ilişki bulunduğu ifade edilmiştir.

Yalınkılıç (2013) “Bulgaristan Kırcalı Türklerinin Dil Durumu- Toplumdilbilimsel Bir İnceleme” çalışmasında Bulgaristan’da yaşayan Türklerin, bölgedeki Türkçe eğitiminin ve Türk basınının tarihine yer verilmiştir. Ayrıca Kırcalı’da yaşayan Türk azınlığın dil kullanımları, dil seçimleri ve hem Türkçe hem de Bulgarcaya yönelik dilsel tutumları incelenmiştir. Çalışmada elde edilen verilere göre bölgede Türkçenin günümüzde de etkili olduğu ve dilsel canlılığını koruduğu sonucuna varılmıştır.

Bolver (2013) “Makedonya Üsküp Türklerinin Dil Durumu- Toplumdilbilimsel Bir İnceleme” çalışmasında Makedonya ve Makedonya Türklerinin geçmişten günümüze genel görünümüne yer verilmiştir. Ayrıca Makedonya’nın başkenti Üsküp’te yaşayan Türk

azınlığın dilsel tutumları, dil seçimleri ve tercihleri incelenmiştir. Çalışmada uygulanan anketin verilerine göre Üsküp'te yaşayan Türklerin Türkçeyi aktif olarak kullanmaya devam ettiği ve genel olarak ana dillerine karşı olumlu tutuma sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Artun (2013) “Geçmişten Günümüze Kültürel Değişim ve Gelişim Sürecinde Balkanlarda Türkçe” çalışmasında Osmanlıdan günümüze Balkanlarda Türkçenin ve Türk edebiyatının durumu yer almaktadır. Balkan coğrafyasında Türk dilinin etkili olduğu; ancak Osmanlı dönemi sonrası Türkçe ve Türk kültürünün bu coğrafyadaki etkisi azalınca yabancı edebiyatların baskısının yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır. Bu nedenle Balkanlarda basılan eserlerin Türkiye'ye gelmesi, Türkiye'de basılan eserlerin Balkanlara gönderilmesi gibi çalışmalarla kültür bağının pekiştirilmesi önerilmektedir.

Elmas (2014) “Kosovalı Türkler: Dilleri ve Kültürleri” çalışmasında Kosova'da yaşayan Türklerin geçmişten günümüze ülkedeki konumuna ve diğer etnik gruplara yer verilmiştir. Kosova'da Türkçe eğitimi eğitim kademelerine göre açıklanmıştır. Çalışmada katılımcılara uygulanan anketle ülkedeki Türklerin kimlik bilincine ve Türk kültürüne sahip olduğu, Türkçe eğitiminde sorunlarla karşılaştığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Hüseyinoğlu (2015) “Balkanlarda Türk Dilinin Dünü ve Bugünü: Batı Trakya (Yunanistan) Örneği” çalışmasında Türklerin, Türkçenin ve Türkçe eğitimin Balkanlardaki, özellikle Batı Trakya'daki, geçmişten günümüze durumuna yer verilmiştir. Sonuçta bölgedeki Türklerin Türkçeyi etkin kullandıkları, Türkçe eğitimiyle ilgili problemlerin olduğu ifade edilmektedir.

Bakırlı'nın (2008) “İkidillilikte Beyin ve Zekâ” bu çalışmada iki dilli olmanın özellikleri göz önünde bulundurarak ana dilinin yanı sıra ikinci bir dili de aynı biçimde konuşabilen bir bireyde bu dillerin beyinde aynı ya da farklı temsil edilip edilmediği araştırılmış, iki dillilik ile zekâ arasındaki ilişkinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Sonuç olarak, iki dillilerdeki beyin fonksiyonlarının dil edinim ve dil öğrenme süreçleriyle kimi durumlarda farklılaştığı saptanmış, iki dillilerin dilsel davranışlarında beyinsel yapıların rolü olduğunu gözlenmiştir. Ayrıca, iki dilliliğin zekâyı olumsuz yönde etkilediği görüşünün tamamen geçerli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çetin ve Polat (2011) “İki Dilli Ortamlarda Türkiye Türkçesinin Öğretimi (Semerkand Örneğinde)” çalışmasında çok dilli ve çok kültürlü bir ortam olan Özbekistan'ın Semerkand şehrinde, Türkiye Türkçesinin öğretimi sürecinde gözlemlenen bazı problemler

örneklerle ortaya konulmuştur. Günümüzde dünyada Türkiye Türkçesinin öğretiminin çok dilli ortamlarda da ortaya çıktığı ve bu çalışmanın Türkiye Türkçesinin öğretimiyle ilgili çalışmalara ışık tutabileceği sonucuna varılmıştır.

Sinan (2006) “Ana Dili Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler” ana dilin ve etkili bir ana dili eğitiminin öneminden bahsedilmektedir. Sonuçta etkin bir ana dili eğitim ve öğretiminin gerçekleşebilmesi için uygun öğrenme ve öğretme stratejilerine ihtiyaç olduğu ve bu hususta eğitim biliminin yöntemlerinden, dilbilimin ortaya koyduğu dil öğretme yöntemlerinden ve Türkçenin edebi metinlerinden yararlanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

BÖLÜM III

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümünde; kimlik kavramına, kavramın zaman içindeki değişimlerine ve alt başlıklarına değinilecektir. Daha sonra kavramın ilişkili olduğu dil, kültür, toplum kavramlarına ve bu kavramların birbirleriyle olan ilişkilerine yer verilecektir. Çalışmamızın konusu olan Balkan coğrafyasının ve Balkan Türklerinin dilsel, kültürel vb. özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi bu alanlarla ilgili kavramlar açıklanacaktır. Bu bölümün sonunda ise geçmişten günümüze Balkan coğrafyası ve Balkan Türkleri ele alınacaktır.

3.1. Kimlik

Kavram, farklı bilim dalları tarafından ele alınır ve pek çok tanımı vardır. Bu bilim dallarından biri de felsefedir. Felsefe sözlüğünde kimlik; Bireyin hayatın farklı anlarında aynı karakteri ve aynı özellikleri gösterebilmesidir. İnsan olmanın şartlarından birisi kişiliğe sahip olmaksa, bir diğeri de kimliğe sahip olmaktır (Bolay, 2013, s. 208) ifadeleriyle açıklanmaktadır. Başka bir tanımda ise kimlik; İnsanın gelişim süreci boyunca diğerleriyle etkileşim içinde öğrenip, geliştirdiği bir kavrayış (Bilgin, 2007, s. 78) olarak tanımlanır. Kimlik, etkileşimlerle değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir.

Kösoğlu (1992, s. 91) ise kimliği: "Kimlik kişinin ya da bir sosyal grubun çeşitli mensubiyetlerini açıklayan, onun tanınmasını sağlayan ve dış gözlemle kavranabilen özellikleridir. Kimliği, özneyi en yakın diğerlerinden ayıran farklılıklar olarak ifade edebiliriz." şeklinde tanımlamaktadır. Kösoğlu'nun bu açıklamasında değindiği mensubiyet kavramının kimlikle olan ilişkisine başka kaynaklarda da yer verilmektedir. Bu kaynaklardan birinde bu ilişki: Kimlik, kişinin "mensubiyet" (attachment) ve "ait olma" (belonging) konusundaki başvuru çerçeveleri, kimlik "tutunumu"nu (cohesion) sağlayan

dayanaklarıdır (Güleç, 1992, s. 14) sözleriyle açıklanmaktadır. Burada kimlik başka bir şeye ait olma ihtiyacının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ihtiyaç kişiyi ait olduğunu hissettiği bir toplum/topluluk bulma arayışına itmektedir. Kimlik hem birey hem de toplum için önemlidir. Toplumların kimlikleri siyasi, ekonomik vb. alanlarda yaşanan değişimlerle yeniden şekillenmektedir. Bu yönüyle kimliklerin sabit olmadıkları, değişime açık oldukları söylenebilir.

Bireyin, toplumun etkisiyle sahip olduğu kimlik toplumsal kimlik olarak ifade edilmektedir. Toplumsal kimlikte, farklı soydan olsalar bile, birlikte yaşadıkları, bağımsızlığını korumak için birlikte mücadele ettikleri, inancı, maddi ve manevi kültürel değerleri bir olan bireylerin değerleri ön plana çıkmaktadır. Bu yönüyle toplumsal kimlik ayrıştırıcı değil, kaynaştırıcı bir özellik taşımaktadır (Kalenderoğlu, 2009, s. 102).

Toplumsal kimlik iki şekilde sınıflandırılabilir: Objektif kimlik ve sübjektif kimlik. Objektif kimlik, bireyin doğduğu andan itibaren sahip olduğu kimlikken sübjektif kimlik, bireyin kendi tercihiyle sonradan edindiği kimliktir. Objektif kimlikte bireyin seçimleri ve tercihleri etkili değildir. Birey, ailesinin mensup olduğu dinî ve etnik grubun içine doğmaktadır. İçine doğduğu grup onun seçimi değildir. Ancak sübjektif kimlikte birey ailesinin mensup olduğu etnik/dinî gruptan farklı bir etnik/dinî grubun değerlerini benimseyip seçtiği gruptaki bireyler gibi yaşamayı tercih edebilir.

Birden fazla tanımı bulunan kimlik kavramının her bir tanımında farklı bir özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu özelliklerden en belirgininin “mensubiyet” unsuru olduğu görülmektedir. Mensubiyet, bireyin bir gruba, topluluğa ya da topluma mensup olmasını ifade etmektedir. Birey kendini hangi topluma/topluluğa ait hissederse o toplumun/topluluğun kimliğini benimser. Bu düşünceden yola çıkarak, Balkan coğrafyasında azınlık olarak yaşayan Türklerin kendilerini hangi topluma ait hissettiklerini (dilini, kültürünü vb. benimsediklerini) anlamak, hangi kimliği kabullendiklerini ortaya koymak açısından önemli görülmektedir. Çünkü Türkçenin ve Türk kimliğinin bu coğrafyada yaşayabilmesi, soydaşlarımızla bağların güçlenmesi ulusal birliğin korunmasını sağlayacaktır.

Kimlik kavramının birden fazla unsurla (dil, kültür, toplum vb.) ilişkili olması ve bu duruma bağlı olarak ilişkili olduğu unsurlarla şekillenmesi ya da değişmesi sonucunda kavramın çeşitlendiği ve farklı başlıklar altında açıklandığı görülmektedir.

Smith’e (2002, s. 139) göre kimlikler; bireysel ve kolektif kimlikler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Kolektif kimlik birden fazla unsurun bir araya gelmesiyle oluşur.

Kolektif kimliklerin oluşumu gruplar arası ilişkiler bağlamında olurken bireysel kimliklerin oluşumu kişiler arası ilişkiler bağlamında gerçekleşmektedir (Bilgin, 2007, s. 14). Zamanla toplumların değişimleri ile birlikte sayısı ve kapsamı sınırlı olan kimliklerin çeşitliliği de artmaya başlamıştır. Kimlik çeşitleri şöyledir;

Nesnel kimlik, her toplumun kültürel ve sosyal değerler sistemi tarafından oluşturulmuş, kendine özgü bir kimlik yapısı olup bireyler tarafından toplumsallaşmanın bir sonucu olarak kazanılır (Özen, 2013, s. 50). Bu kimliğin oluşumunda kişinin kendisini neye ya da hangi topluma ait hissettiği etkili olmaktadır.

“Sosyal kimlik; kişinin gerçekte sahip olduğu kategori ve özellikleri veya kişinin kendi durumuna, varlığına ilişkin sübjektif duygularını ve izlenimlerini yansıtır durumudur.” (Güvenç, 1997, s. 3).

Sosyal kimlikler farklı durumlar karşısında kim olacağımızı, nasıl davranacağımızı belirlemektedir. Kişi kendini toplumsal bir grubun üyesi olarak görmektedir ve bu grubu diğer gruplardan üstün görme, yüceltme eğiliminde olmaktadır. Grupla özdeşleşen kişi, grubun başarılarını da başarısızlıklarını da kendi başarısı ya da başarısızlığı olarak görebilmektedir.

Bireysel kimliğin birçok bileşeni vardır: kişinin cinsiyeti, ismi, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği, siyasi görüşü, bağlı olduğu ulus veya etnik yapı, ait olduğu kültür, dinsel tercihleri gibi unsurlar, bireysel kimliğin bir parçasını oluşturmaktadırlar (Anık, 2012, s. 40). Diğer kimliklerde olduğu gibi bireysel kimliklerde de değişimler yaşanabilmektedir. Resmî kurumlar tarafından bireyleri başkalarından ayırmak için verilen kimlikler/kartlar da bireysel kimlikler olarak adlandırılabilir. Örneğin; kredi kartları, ehliyet, işyeri kimlikleri vb.

Kişinin, sosyalleşme süreci içinde kendisini diğerlerinden farklılaştıran bir ben kavramı geliştirmesine kişisel kimlik denilmektedir (Kösoğlu, 2009, s. 95). Üye olunan kurum ve kuruluşlar, derneklerle kişilerin duygusal veya mesleki ilişkilerini gösteren kimliklerdir. Bu tür kimliklerin kart/kimlik gibi resmî bir belgesi olabilir.

Kimlik oluşumu, geleneksel toplumlarda tartışılmazken; modernizmle birlikte kimlik, konusu gündeme gelmiştir.

Kellner, (2001, s. 195-196); modernitede kimliğin devingen, çok katlı, değişime ve yeniliklere açık hâle geldiğine vurgu yapmıştır. Modern kimliğin özelliklerini ise şöyle sıralamaktadır:

- Modernitede toplumsal olarak tanımlanmış mevcut roller, normlar, görenekler ve beklentiler arasında bir etkileşim yapısı vardır. İnsan bu süreç içinde kimlik edinmek amacıyla seçim yapmak, sahiplenmek ve yeniden üretmek zorundadır. Dolayısıyla “öteki” modernitede kimliğin kurucu unsurlarından biridir.
- Kimlik, her zaman istenildiğinde değişebileceğinin ve değişiklik yapabileceğinin farkındadır,
- Modernite geçmiş zaman biçimlerinin, değerlerinin ve kimliklerinin yıkılışının ve yenilerinin üretiminin biraradalığını ifade eder.
- Modernitede kimlik sorunu, biz kendi benimizi nasıl kurar, kavrar, yorumlar kendi kendimize ve başkalarına nasıl sunarız demektir.

Modernizm öncesi dönemin aksine modern dönemde birey merkezli bir düşünce şekli hâkim olmuştur. Modern öncesi dönemde kimlik, ait olunan toplumsal gruplarla ilişkilendirilirken modernizmle birlikte; toplumsal yaşantının merkezine bireyin kendisi alınmıştır. Evrenselci yaklaşımın baskın etkisini taşıyan modern düşünce, bireyi kendi aklıyla kendisi hakkında özgür karar verebilen bağımsız bir varlık olarak ele alır (Vatandaş, 2004, s. 20-22). Bireyin kimliğini, tercihleri ve seçimleri oluşturmaya başlamıştır. Bu dönemde sanayileşme, kentleşme, ulusçuluk kavramları ortaya çıkmış ve bu kavramlar kimliğin modern dönemdeki oluşumunda belirleyici olmuştur.

Modern devletlerde, yönetimi güçlendirmek için devletler kendi ideolojilerine uygun bir ulusal kimlik oluşturmak istemiş ve devletler bu amacı gerçekleştirmek için politikalar üretmiştir. Bu doğrultuda öncelikle eğitim kurumları devletin ideolojisine uygun şekilde düzenlenmiştir. Modern dönem sonrasında ise; “Küreselleşme sonucunda biçimlenen ulus kimlikler, yerel, küresel, geleneksel veya modern değildir. Bunlar üzerinde gelişen yeni bir sentezdir. Bu kimlikler, temelde sistemin işleyen dinamiğine katkı sağlayacak olan bireysel oluşumlardır” (Önür, 2001, s. 19-36). Modern dönem sonrasında ulus ve ulusçuluk kavramı ile ilgili düşünceler de değişmeye başlamıştır. Ulusçuluğun birleştirici yapısı sorgulanmaya başlanmıştır. Çünkü devletler tarafından, ulusçuluk kavramı farklı grupları birleştirme amacıyla kullanılırken zamanla aşırı ve baskıcı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıkları da birleştirebilecek ya da zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek yeni kavram arayışları başlamıştır.

Yeni kavram arayışlarının etkisiyle de alt-kimlik, üst-kimlik ve çok-kültürlülük gibi söylemler ve bunlarla ilgili tartışmalar ortaya çıkmıştır (Akça, 2007, s. 53). Modern dönem sonrasında alt kimlik, üst-kimlik ya da çok-kültürlülük gibi farklı kavramlar öne çıkmıştır.

Üst ve alt ifadeleri yalnızca kimliklerin kapsamaları ile ilgilidir. Üst-kimlik, alt kimlikleri kapsayıcı niteliktedir ve bireyin yaşadığı ülkenin kimliği onun üst kimliğini, erkek; Müslüman, üniversite mezunu vb. özellikler ise alt-kimliğini oluşturabilmektedir.

Nüfus cüzdanındaki ad, soy ad, cinsiyet gibi bilgilerle; evlilik, askerlik, sabıka vb. bilgileri bir araya getiren kimlikler ulusal kimlik olarak adlandırılmaktadır.

Ulusal kimlik etnik, bölgesel, sosyal, mesleki, ideolojik, dinî diğer farklılık düzeylerini dışlamaz ve diğer kimliklerle iç içe girer (Kaypakoglu, 2000, s. 15). Ulusal kimlik, kimlikleri ve ulusları ortak unsurlar etrafında birleştirmeyi amaçlamaktadır. Anthony D. Smith'e göre ulusal kimliği oluşturan unsurlar ise şöyledir;

1. Ortak bir tarihsel toprak veya yurt kavrayışı,
2. Ortak mitler ve tarihsel bellek,
3. Ortak bir kitlesel kamu kültürü,
4. Bütün fertler için bağlayıcı bir hak ve ödevler sistemi
5. Ortak bir ekonomidir (Smith'den akt. Yıldız, 2007, s.13).

Bu unsurların yanı sıra ulusal kimliğin oluşumu sürecinde; ulusal eğitim sistemleri oluşturmak, standart dil yaratmak, ortak bir kültürel miras yaratıp yaygınlaştırmak ve nüfusların homojenleştirilmesi vb. uygulamalar yapılmaktadır (Tilly, çev. 2005, s. 38). Geçmişte, bu uygulamaları ulusal bir kimlik oluşturmak için yapan yönetimler, amaçlarına ulaşmışlar ve ülkelerinde birliği sağlamışlardır. Bu uygulamaları yaparken yönetimler, diğer uluslarla da aralarına bir sınır çizmektedirler. Aynı coğrafyada sınırlarla birbirinden ayrılmış olan ulusların; dil, kültür, bayrak vb. değerler ve sembollerle birbirlerinden farklılıkları ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar sınırdış ulusları birbirinden ayırırken ulusal grupların kendi içindeki birlik ve beraberlik duygusunun gelişmesini sağlamaktadır.

Günümüzde özellikle nüfusların homojenleştirilmesi, yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmelerin de etkisiyle mümkün görünmemekte. Çünkü ekonomik kriz ve savaş gibi nedenlerle ortaya çıkan göçler her yıl katlanarak artmaktadır. Göç gibi nedenlerle farklı etnik gruplardan (göçmenler, azınlıklar vb.) oluşan devletlerde, uzun ömürlü olmak ve toplumun birlik içinde ortak amaçlar etrafında yaşamasını sağlamak için politikacıların çalışmaları istenen sonucu verememekte. Ülkelerdeki çok kültürlü yapı ulusal kimliğin oluşmasını zorlaştırmakta. Bunda izlenen ırkçı veya aşırı milliyetçi tutumlar rol oynamakta. Azınlıkların dillerinin, dinlerinin vb. zorla değiştirilmesi gibi saldırgan ve ırkçı tutumlar toplumlara zarar vermektedir.

Ulusal kimlik kurmak için yapılan çalışmalarda farklı yöntemler kullanılabilmektedir. Bu yöntemlerin bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- Dil politikaları
- İdeoloji oluşturma
- Dinsel kimlik
- Tarih araştırmaları
- Ulusal tarih oluşturulması
- Ortak millî kahramanlar
- Model insanlar
- Etnik kökenler
- Ortak amaçlar
- Geleneksel, ulusal ve küresel değerler
- Ortak düşman
- Ortak dost
- Ortak sorunlar
- Kıyafet (Doğan, 2008, s. 14-15).

Bir toplumdaki egemen güçler bu yöntemleri zamanın ihtiyaçlarına göre yeniden düzenleyerek ya da geliştirerek ulusal kimlik oluşturma amaçlarına ulaşabilirler. Bu amaca ulaşmak için; ortak dilin korunması ve dilin zenginleştirilmesine yönelik dil politikaları ve geçmişe dönük araştırmalar sayesinde ortak tarih anlayışı, ortak değerler ve hedefler belirlenerek toplumun kabulü sağlanabilir. Kısacası ulusal kimlik oluşumunda aynı toplumda yaşayan bireylerin ortak unsurlarda birleşmeleri önemli olmaktadır.

Bu unsurlardan biri olan dil, toplumsal birleşmeyi sağlayan referansın özü, ekseni olarak görülmekte ve ulusçuluğun birçok düşünürü tarafından ortak bir dilin varlığı bir ulusal kimlik duygusunun anahtarı sayılmaktadır (Vatandaş, 2004, s. 35). Bunun oluşmasında ise eğitim sisteminin katkısı göz ardı edilemez.

XIX. yüzyıldan itibaren, Batı’da ulus-devletlerin ortaya çıkıp yaygınlaşmasıyla ulusal eğitimin verildiği devlet okulları da giderek artmaya başlamıştır. Devlet okullarında ulusal eğitim aracılığıyla, ulusal bir bilincin oluşturulması ve bu yolla ulusal kimliğin inşası hedeflenmiştir (Anık, 2012, s. 57). Eğitim sistemi de bu hedefe uygun olarak düzenlenmiştir.

Bu devletlerin amacı; ulusal kimlik aracılığıyla, bireylerde ulusal bir benlik bilincinin oluşturulması, bu bireylerin ulusu kendileriyle, kendilerini de ulusla özdeşleştirmelerini ve böylece (gerektiği anlarda) ulusal reflekslerde bulunmalarını sağlamaktır (Anık, 2012, s. 63).

Ulus kavramının oluşması için toplumdaki bireyler arasında müştereklerin sayısı arttırılmalıdır. Bu müştereklerin artması için de toplumdaki bireyleri birbirine bağlayan; dil, tarih, din ve gelenek vb. unsurlar üzerinde durulmalıdır.

Loomba'ya göre (2000, s.146) insanın doğduğu ülke ve ait olduğu soy ulusal kimliğini; inançları, değerleri ve zevkleri kültürel kimliğini oluşturur.

Kültürel kimlik hem geçmişe hem de geleceğe ait olmaktadır. Geçmişten gelen kültürel kimlik uygun deneyimler, ilişkiler, mevcut semboller ve fikirler doğrultusunda sürekli yapılmakta ve yeniden üretilmektedir (Larrain, 1995, s. 223). Bu yönüyle kültürel kimlik, sabit, değişmeyen değil yenilenen ve değişime uğrayan bir özelliğe sahiptir. Kültürel kimlikteki bu değişimi ve şekillenmeyi sağlayan unsurlar beş ana kaynak vasıtasıyla şekillenmektedir.

Kültürel kimliği oluşturan bu beş esas kaynak şunlardır:

- 1) Tarih içinden süzülüp gelen, tabii gelişmelerle şekillenen gelenek ve göreneklerimizin yol açtığı değer, norm ve sosyal kontrol unsurları.
- 2) Dinî hayatımızın, inançlarımızın sebep olduğu, değer, norm ve sosyal kontrol unsurları.
- 3) Alay edilme, gülünç düşme korkusunun doğurduğu, değer, norm ve sosyal kontrol unsurları.
- 4) Kanun, tüzük, yönetmeliklerin (yazılı hukukun) telkin ettiği değer, norm ve sosyal kontrol unsurları.
- 5) Kendi kültürümüzün dışından gelen, bazen iktibas ettiğimiz, bazen bünyemize uygun hâle getirmeyi, belli bir oranda becerdiğimiz değer, norm ve sosyal kontrol unsurları (Tural, 1992, s. 79).

Kültürel kimliği oluşturan bu unsurlar toplumu şekillendirirken, toplumda bu unsurlar üzerinde etkili olmaktadır. Ayrıca kültürel kimlik mensubiyet kavramıyla da ilişkilidir. Kültürel kimlik; bir millete aidiyeti gösteren özellikler bütünüdür. Her toplum kendi içinde yaşayan ve yetişen bireylere, kendine özgü bir kişilik ve buna bağlı bir kültürel kimlik kazandırır (Aşkun, 1990, s. 32). Bir toplumu diğer toplumlardan ayıran kültürel kimliktir. Örneğin; Avrupa milletleri ile benzer teknolojiyi kullanmasına ve Arap, Fars vb. milletlerle aynı dine mensup olmasına rağmen; kültürel kimliği açısından Türk milleti bu uluslardan farklıdır.

Ulusal kimliğin dünyada yaşanan gelişmelerin de etkisiyle geçerliliğini kaybetmeye başlaması da zaman zaman kültürel kimliğin etkisinin artmasına sebep olabilmektedir. Bu durumun sonucunda da farklı kültürlerin ortak değerlerde birleşerek oluşturduğu devletlerde ayrılımlar, bölünmeler ortaya çıkabilmektedir. Farklı kültürel kimliklere sahip olan gruplar yaşadıkları devletten bağımsız bir devlet kurma isteğine sahip olabilmektedir.

Bir toplumun kimliğini anlamak için diline bakmamız gerekir. Dil ana gösterge, sembol ve kimlik kaydır (Crystal, 2010, s. 55). Dil, bireyin kimliğinin şekillenmesinde önemli olduğu kadar toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında da etkilidir. Dil gibi toplumsal bütünleşmeyi sağlayan unsurlar, millî kimliği oluşturmaktadır.

Millî kimliği oluşturan ilk unsurlar anne, baba, yani atalarımızdan aldıklarımızdır. Anne babamız belli bir millete mensuptur. Dolayısıyla biz de ailemizin mensup olduğu milletin bir parçası olarak dünyaya gözlerimizi açmaktayız. Kimliğimiz de bu mensubiyet doğrultusunda şekillenmektedir. Milli kimliği oluşturan ikinci doğal unsur dildir. Dil, toplumu başka toplumlardan ayırarak millet hâline getirir. Dilin en büyük işlevi kaynaştırıcılığıdır. Dil, etnik yapı taşı oluşturarak toplumları ulus statüsüne taşır. Bu nedenle bütün uluslar dil bütünlüğünü sağlamaya çalışmaktadır (Birsell, 2013, s. 34).

Doğumdan itibaren aynı dille konuşan bir çevrede büyümekteyiz, bu dile ana dili denmektedir. Ana dili sayesinde kültürel ve millî değerler öğrenilmekte ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Dil başlı başına millî kimliği oluşturan unsurlardan biri olmasının yanında tarih ve kültürün aktarıcısı olması hasebiyle de önemlidir. Asırlar boyunca ağızdan ağza anlatıla gelen tarihi olaylar, efsaneler ve destanlarla millî bir bilinç oluşturulmuş akabinde millî kimlikler ortaya çıkmıştır.

Millî kimlik, tarihsel arka plan ve vatan toprağı üzerinde inşa edilen ortak dilden hareketle inanç ve toplumsal hafıza ekseninde kendisine zemin bulmaktadır (Çalık, 2009, s. 17). Millî kimlik, milletin geçmişteki, şimdiki ve gelecekteki üyelerini ortak bir kader etrafında birleştirmektedir (Özyurt, 2005, s. 122). Millî kimliğin korunması devletlerin devamlılığı için önemlidir. Millî kimliğini koruyamayan devletler yok olma tehdidiyle karşı karşıyadır.

Millî kimliği oluşturan unsurlar milliyetçiliğı güçlendirmektedir. Dolayısıyla bu iki kavram birbirinden etkilenmektedir. Dil, din, kültürel değerler, ortak amaçlar milliyetçiliğın güçlendirilmesinde etkili olduğu gibi millî kimliği de oluşturmaktadır.

Milliyetçilik;

- 1.Bütün olarak millet ve millî-devletlerin bütün bir kurulma ve kendini idame ettirme süreci,
- 2.Bir millete ait olma bilinci ve milletin güvenliğı ve refahıyla ilgili özlem ve hissiyata sahip olmak,
- 3.“Millet” ve rolüne ilişkin bir dil ve sembolizm,
- 4.Milletler ve millî irade hakkında bir kültürel doktrin ile millî emellerin ve millî iradenin gerçekleşmesine dair reçeteleri de içeren bir ideoloji,
- 5.Milletin amaçlarına ulaşacak ve millî iradeyi gerçekleştirecek bir toplumsal ve siyasi harekettir (Smith, 1999, s.119).

Milliyetçiliğin ve millî kimliğin önemli unsurlarından olan kültürün içinde din; dinden gelen inanışlar, adetler, dine dayalı edebi eserlerin yanı sıra dinle ilişkisi olmayan adetler ve uygulamalar da yer alır. Ayrıca edebiyat, müzik, resim vb. bütün güzel sanatlar ve zanaatlar da kültür kapsamındadır (Ercilasun, 2009, s. 21). Kültürün ortaya çıkmasında ya da aktarılmasında dilin önemli bir etkisi bulunmaktadır.

Dil, kullanıldıkça hem kendi maddi özelliklerinin değişip gelişmesiyle hem milletin yaşadığı olaylar silsilesiyle hem de farklı kültürlerle etkileşimi sonucunda sürekli bir değişim ve gelişim hâlinindedir. Bu özelliği sayesinde dilde, bir milletin dünyaya ve yaşama bakış açısını; düşünce biçimini yorumlayabiliriz.

Dil ve kimlik ilişkisinde bahsettiğimiz gibi dil kültürü, kültür de dili etkilemektedir. Kültürel unsurların temeli olan dil, ait olduğu toplumun kültürünün oluşmasını ve yaşamasını sağlamaktadır. Dil, bilim, sanat, din, felsefe, ahlak gibi disiplinler kültürel unsurları oluşturmakta ve bütün bu disiplinleri kurma, taşıma görevini dil üstlenmektedir (Gündoğan, 2009, s. 401). Dilin bu özelliği toplumların geleceği için de önem arz etmektedir. Çünkü toplumların temelini oluşturan bu disiplinlerin gelişmesi ve yaşaması dile bağlıdır.

Kültürler, toplumların yaşam biçimlerini göstermektedir. Toplumlar arasında yakınlık, kültürel etkileşim de olsa; inançlarında, anlayışlarında, coğrafyalarında, yaşam şartlarında ve tarihi birikimlerinde farklılıklar vardır. Her kültürün düşünme biçimini, o kültürün asırlar boyunca süren oluşum süreci belirler. Diller, kelimeler açısından değil temelde oluşum süreçleri açısından ve bu nedenle de düşünme biçimleri bağlamında farklıdırlar. Bir dili öğrenmek demek, o dili kullanan kültürün düşünme biçimini öğrenmek demektir (Titiz, 1997, s.12-15). Dil öğretimi, aynı zamanda kültür öğretimi olarak nitelendirilir. Dildeki her türlü yapı ile anlam arasındaki ilişkinin kültürel bir boyutu vardır (Melanlıoğlu, 2008, s. 66).

Kültürün, kimlik oluşumu ile olan ilgisini Gündoğan (2009, s. 400) şu şekilde açıklamaktadır; Bireyin kimliğini belirlemede etkili olan iki unsurdan ilki genetik unsurdur (Cinsiyet, renk vb.). Bu unsurların oluşturduğu fark bireysel bilinci oluşturur. İkincisi ise kültürel unsurlardır ve bu unsurlar bireyde ortak toplumsal bilincin oluşmasını sağlar. Kimlik, bu iki bilincin ortak ürünüdür.

İnsan doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkisini kültür yoluyla kurar ve içinde biçimlendiği kültüre bitişik bir kimlik taşır. Kimlik, bu bakımdan kültürden ayrı değildir (Aydın ve Emiroğlu, 2003, s. 471). Kimlik, kültür içinde biçimlenmektedir.

Kimlik algısı, çocukluk yıllarından itibaren ailede başlamakta ve aile, çevre ilişkileri ile gelişmektedir. Kimlik algısını aile ve toplumun yanı sıra tarihi ve kültürel unsurlar da belirlemektedir. Kültürel değerlerin öğrenilmesinde, gelecek nesillere ulaştırılmasında en önemli araç dildir ve bu değerler dil sayesinde yeni nesillere aktarılmaktadır. Geleneklerin ve diğer daha pek çok kazanımın sonraki nesillere aktarımı ancak dil ile mümkün olabilmıştır. Çünkü kültür de sözlü geleneğe dayanan bir yapıyı barındırmaktadır. Dilin bir araç olarak kültürün ve geleneğin devamında üstlendiği bu görev onun önemini daha da arttırmaktadır. Toplumun sahip olduğu kültürel değerler ana dilinde saklı olabilmektedir. Bazen dildeki bir sözcük bile milletin inançları, gelenekleri hakkında bilgi vermektedir. Gelenekler ve inançlarla milletlerin hayatına giren unsurlar, eşyalar, ritüeller dile yeni kelimeler, kavramlar kazandırmaktadır.

Dilin, kültürel değerlerin korunmasına ve sonraki nesillere taşınmasına yardımcı olması asırlar sonra da bireyin aynı dili ve kavramları kullanmasını sağlamaktadır. Atalarımız aynı dili konuşmaları sayesinde bir tek millet olduklarını anlamışlar ve Türkçe onların birlik sağlamalarında başlıca rolü oynamıştır (Güngör, 2003, s.12). Kültürel değerleri içinde barındıran dil, toplumu birleştirici bir özelliğe de sahiptir. Ortak değerleri korumak ve aktarmak için dili yaşatmak gerekmektedir. Tek millet olmak, bu değerleri korumak ve aktarmakla mümkün olabilmektedir.

Dil, kültür, din ve tarih; kimliğin inşasında ve kaynak sağlamasında önemli olmaktadır. Modern dönemde ulus-devletler dil üzerinde özellikle durmuşlardır çünkü dil bir millete mensubiyeti gösteren en önemli unsur olmaktadır. Aynı zamanda farklı grupların ortak bir kültürden ve tarihten geldiğinin bir kanıtıdır. Bundan dolayı dil, ulus-devletlerin en çok üzerinde durdukları konulardandır.

Dil kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı her şey kültür kavramına girer (Kaplan, 2010, s. 151). Öyleyse, kültür, nesilden nesile aktarılacak için dile muhtaçtır. Hem sözlü hem de yazılı olarak kültür aktarımında kullanılan araç şüphesiz dildir. Dilin gelişmesi kültürü, kültürün gelişmesi de dili olumlu yönde etkilemektedir. Toplumun duygu ve düşüncelerinin somut hâle bürünmesinin aracı olan dil için de kültür bir ihtiyaçtır (Göçer, 2012, s. 53).

Bireyler, yaşadıkları toplumda konuşulan ortak dille birlikte o toplumun toplumsal değerlerini ve normlarını da öğrenerek büyürler.

Dil ile toplum ilişkisine baktığımızda, birey kimliğini ve kişiliğini yaşadığı toplum içinde kazanır. Ait olduğu toplumun/topluluğun dilini kullanan birey, kullandığı dilin etkisiyle bu toplumun/topluluğun değerlerini ve özelliklerini kimliğinde de barındırabilmektedir. Bu nedenle dil, toplum ve kimlik arasında sürekli bir etkileşim görülebilmektedir. Kültürel kimliğin taşıyıcısı olan dilini unutup da kimliğini muhafaza eden bir toplum yoktur (Ünalan, 2002, s. 123).

Dil, hayatın birçok alanında etkili olmaktadır. Sanatta, bilimde, teknikte, felsefede, ekonomide, hukukta ve günlük yaşamda iz bırakan dil, buna karşılık her alanın özel gereksinimleri ve koşulları aracılığı ile kendi çevresini ve yönünü belirleyerek gelişir (Akarsu, 1984, s. 80). Çevrenin etkisiyle gelişen dil, biçimsel ve anlamsal özelliklerini de bu çevrenin etkisiyle kazanmaktadır. Bundan dolayı her toplumun dili farklı özelliklere ve kelimelere sahip olmaktadır. Bunun nedeni bir toplumun yaşamında yer eden bir nesnenin diğer toplumda yer etmemesi ya da bir toplumun ayırımına vardığı bir olguyu diğer toplumun ayırımına varamaması olabilir (Günay, 2004, s. 176). Yaşanılan coğrafya ve sürekli kullanılan eşyalar her toplumda farklılık gösterdiği için dillerin kelime hazineleri ve dil yapıları da değişkendir.

Toplumların değişmesi ya da gelişmesi kullanılan dili etkileyebilmektedir. Çünkü dil, değişen canlı bir varlıktır. Ünalan'a (2002, s. 150) göre, Toplum, diliyle değerler ve normlar oluşturur, fertlerini ve gruplarını diliyle yönlendirir, diliyle kontrol eder ve gerektiğinde de diliyle cezalandırır. Toplum, dil sayesinde benlik, kimlik ve kişilik kazanır.

Ünalan, (2002, s. 122) toplumun hiçbir alanını dilden bağımsız görmez. İnsanın varlığı dil ile mümkün olduğu gibi, toplumların varlığının da ancak dil ile mümkün olduğunu, dil yoksa toplumun da olmayacağını belirtir ve dil, bir toplumun kültür kimliğidir der. Topluma ait unsurlar dilin içinde oluşmakta ve aynı şekilde dil de toplumun etkisiyle şekillenmektedir. Topluma biçim veren birçok unsur üzerinde dilin etkisi bulunmaktadır. Akarsu (1998, s. 88-89) toplumun edebiyatı, sanatı, felsefesi, tekniği ile bütün bir kültürü oluşturan düşüncelerin, törenin ve geleneklerin dil ile bir bağlılık içinde olduğunu, törenin ve geleneklerin kuşaktan kuşağa aktarılmasının ancak bir bildirme ile olabileceğini iddia etmiştir.

Topluma ve o topluma ait kültüre bağlı olan dil, toplumdaki kültür değişimleri ile de değişebilmektedir. Bazı kelimelerin zamanla unutulması veya anlamlarının değişmesi ile yeni kelimeler ortaya çıkabilmektedir. Unutulan kelimelerin karşılardıkları kavramları anlamlandırmak için yeni kelimelerin türetilmemesi dilin gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir. Dilin kelime hazinesi daralmaktadır. Aksan’a göre (2009, s. 64) “Ana dili, ulusu ulus yapan öğelerinden en güçlüsüdür. Nasıl toplumda tüm ilişkiler ana dili aracılığıyla sağlanırsa birey de ancak ana dili sayesinde bir toplumun bir parçası sayılır. Dil insanlığın ve toplumun temel yapı taşlarındandır.”

3.2. İki Dillilik

İki dillilik, “İki ayrı dile sahip olma veya iki ayrı dili okuyup yazma gücünde ve becerisinde olma” (TDK, 1998, s. 1060) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda iki dillilik, ikinci dilde okuma ve yazma becerisine sahip olmakla sınırlandırılırken; Yazıcı ve İlter (2008, s. 49) ise dilin iletişim kurmayı sağlama işlevinden hareketle; İki dillilik (bilingualism), iki farklı dilde iletişim kurabilme becerisi anlamına gelmektedir der.

İki dillilik kavramı için yapılan tanımlarda, kavramın işlevi ve kişinin iki dile de hâkimiyet derecesinin temel alındığı görülmektedir. Dillere hâkimiyet derecesi burada anahtar durumundadır. Dilbilimcilerin iki dilde de birkaç kelimeyi bilme ve kullanma; bazıları ise okuma ve yazma becerisine sahip olduğu durumlarda iki dillilikten söz ederken Aksan genel olarak kişinin iki dili de neredeyse kusursuz bilmesi ve kullanmasını gerekli görmektedir. Kişinin iki dili de neredeyse hiç hata yapmadan kullanabilmesi ve dört dil becerisinde de (okuma, konuşma, yazma ve dinleme) başarılı olabilmesi beklenmektedir.

İki dilliliğin tanımlanmasındaki farklı görüşlerin nedeni iki dillilik kavramının sabit olmamasından kaynaklanmaktadır. Dilsel unsurları öne çıkararak yapılan tanımların yanında; toplumsal unsurları dikkate alarak yapılan tanımlarda da ortak nokta kişinin birden fazla dili kullanmasıdır.

Luchtenberg’e göre iki dillilik; iki dili kullanabilme kapasitesidir. Bu ise şu şekillerde olabilir:

- 1) Ana dil ve ikinci bir dil; yaşanılan ülkedeki hâkim dil ya da diğer dil. Bu durum çok kültürlü ülkelerdeki durumu gösterir.
- 2) Dilbilimsel olarak “karma bir evlilikte” ki anne ya da baba dili. Bu dillerden biri yaşanılan ülkenin dilidir, ya da ikisi de değildir.
- 3) Ana dili ve okulda öğrenilen yabancı dil (Luchtenberg’ten akt. Arslangilay, 2013, s. 23).

Araştırma grubu olan Balkan Türkleri, birinci gruptaki iki dilliler içinde yer almaktadır. Ana dilleri Türkçe, ikinci dilleri ise yaşadıkları ülkenin dili olmaktadır. Bu coğrafyada

Türkçe azınlık dili olarak kabul edilmektedir. İki dillilik coğrafi, siyasi, ekonomik, sosyal vb. etkenlerle ortaya çıkabilmektedir. Örneğin, İki farklı topluluğun yaşadığı bir coğrafyada bu topluluklardan biri çoğunluğun ve siyasi gücü elinde bulunduranların dilini, diğeri ise bir azınlık dili kullanıyor olabilir (Ahmet, 2005, s. 50). Azınlık dilinde eğitim imkânının olmaması, bu dilin evde, sosyal çevrede kullanılmaması azınlık dilinin zamanla unutulmasına ve belki de yok olmasına sebep olabilir.

Ana dili eğitiminin başarıyla tamamlanması, ikinci dilin öğrenilmesini kolaylaştırmaktadır. Ana dili hâkimiyeti olmayan bir bireyin ikinci bir dili öğrenirken problem yaşayacağı savunulmaktadır. Dil ediniminde diller arasında ilişki olduğu düşüncesinden hareketle bireyin bir dildeki yeterliliği diğer dildeki becerisini etkileyebilmektedir. Dilin kimlik oluşumu üzerindeki önemi de dikkate alındığında ana dilini bilmesi iki dilli bireyin kimliğinin belirlenmesinde de gereklidir. İki dilli bireyin seçtiği dil, onun kimliğini de ortaya koyar.

İki dillilik tür olarak ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: bireysel iki dillilik ve toplumsal iki dilliliktir. Bireyin iki dilli olması bireysel iki dillilik olarak adlandırılmaktadır. Bu tür iki dillilik, iki kültürlü ortamlarda büyüme ve ihtiyaç için öğrenme durumlarında gerçekleşmektedir (Karaağaç, 2011, s. 223). Bireyin, iki dilin konuşulduğu bir ortamda yaşaması ana dilinin yanı sıra ikinci bir dil öğrenmesini ve iki dilli olmasına neden olur. Farklı ihtiyaçlardan dolayı yabancı bir dil olarak ikinci bir dilin öğrenilmesi de bireysel iki dillilik olarak adlandırılabilir.

Göç etme ya da farklı milletlerden kişilerle evlilik gibi nedenlerle bireyin ikinci bir dil öğrenmesi gözlemlenebilir. Bu durum iki kültürlü ortamlarda büyümeye örnek verilebilir. İhtiyaç için öğrenme ise bilgi edinmek veya iletişim kurmak amacıyla ikinci dil öğrenmek olarak açıklanabilir (Karaağaç, 2011, s. 223). Savaş, ekonomik kriz, din gibi nedenlerle göç etmek zorunda olan bireyler hem kendi kültürlerini yaşatmaya çalışmakta hem de yaşadıkları ülkenin kültürünü eğitim kurumlarında ve sosyal ortamlarda edinmektedirler. Göç ettikleri ülkelerde azınlık konumunda olan bu bireyler kendi kültürlerini yaşama ve yaşatma imkânı bulamazlarsa da gün geçtikçe asimile olmaktadır.

Toplumsal iki dillilik, bir toplumun iki dilli olmasıdır. Din, siyaset ve göç gibi nedenlerle toplumun birden fazla dil kullanmasıdır (Karaağaç, 2011, s. 224). Toplumlarda iki dilliliğin ve iki kültürlülüğün ortaya çıkmasıyla toplumda kargaşa yaşanabilmektedir.

Baskın olan dil ve kültür diğer dilin, kültürün ölümüne neden olabilmektedir. Toplumda bu tür olumsuzlukların yaşanmasına engel olacak olan da toplumdaki yetkili kişilerdir.

İki dilli bireyler, dil ile karşılaşma yaşına göre erken ve geç iki dilliler olarak iki gruba ayrılmaktadır. İkinci dil ergenlik öncesi öğrenilirse erken iki dillilik, ergenlik döneminde ya da sonrasında öğrenilirse geç iki dillilik denir. Yılmaz ve Demirel'e göre (2015, s. 1696) Dil becerisi kazanmada ergenlik öncesi dönem önemli görülmektedir. Bu nedenle bireylere erken yaşlarda dil yeterliliğinin kazandırılması için uygun eğitim ortamının sağlanması gerekmektedir. Çünkü geç iki dilliler, ikinci dilde ana dile yakın bir dil yeterliliğine ulaşamazken erken iki dilliler bu yeterliliğe ulaşabilirler (Yılmaz ve Demirel, 2015, s. 1696).

İki dillilik kavramının diğer bir sınıflandırması ise ikinci dilin edinim şekline göre iki dilliliktir. İkinci dilin edinim şekline göre iki dillilik: Doğal ve kültürel iki dillilik olarak ayrılır. Doğal iki dillilik, ikinci dilin sadece ana dili konuşucuları ile günlük iletişim yolu ile edinilmesidir. Kültürel iki dillilik ise ikinci dilin bir kurs ya da okul dersi olarak sistemli bir öğrenme süreciyle edinilmesidir (Cengiz, 2006, s. 28-29). Doğal iki dillilikte ikinci dil, eğitim kurumlarında değil doğal ortamında öğrenilmektedir. Kültürel iki dillilikte ise birey, ikinci dili iş gibi bir sebeple eğitim kurumunda öğrenmektedir.

İkinci dil, ana diline zarar vermediği ve ana dilinin gelişmesini engellemediği sürece iki dilli eğitimin farklı kültürleri tanımak, diğer kültürlerle hoşgörülü olmak, düşünce dünyasını geliştirmek gibi faydalarının olduğu söylenmektedir. Örneğin; birçok Avrupa ülkesinde göçmen çocukların iki dilli eğitim almalarının önemli olduğu düşünülmekte ve bu alanda çalışmalar, uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalar çocukları eğitim hayatının ve sosyal hayatın içinde yer alabilmeleri için yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmelerinin zorunluluğundan doğmaktadır. Bu nedenle tabi ki bu yöndeki uygulamalar göçmen çocuklar için yararlı olmaktadır. Ancak çoğu zaman bu uygulamalarda siyasi hedefler etkilidir. Bu hedefler de iki dilli çocukların ana dillerini öğrenmelerini ve kullanmalarının önünde engeldir. Zamanla bu çocuklar ana dillerini öğrenmenin ya da kullanmanın gerekli olmadığını düşünmektedir.

İki dilliliğin, dillerin birbirini olumsuz etkilemesi gibi dezavantajları olabilmektedir. Ancak avantajları da bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerindeki iki dillilik bürosu (Bilingual Education Office) iki dilliliğin avantajlarını şu şekilde sıralamaktadır

Ekonomik ve Ticari Faydaları:

Ekonomik görüş geliştirilmesi
Küresel ekonomide yeterli hâle gelmek
Diğer siyasi sistemler hakkında bilgi sahibi olabilme

Kişisel ve Sosyal Faydaları:

Değişen sosyal yapıda iletişim yeteneği geliştirme
Kültürel ve dilsel sınırlarını genişletme
Diğerlerini daha iyi anlama
Kültürel olguları daha derin bir seviyede anlama
Aile üyeleri ile daha iyi ilişkiler geliştirme
Aile ve toplum değerlerini anlama
Farklı bir sistemin değerlerini daha iyi anlama

Kavramsal ve Akademik Faydaları:

Anlama ve okuma süreçlerini geliştirmek
Akademik çalışmaları inceleme şansına sahip olmak
Farklı metinlerden bilgi edinebilmek
Düşünme süreçlerini geliştirebilmek
Sorgulama ve mantık süreçleri oluşturmak
Çok yönlülük sağlamak
Yeni dünyalara açılmak (Cengiz, 2006, s. 41-42).

Bütün bu faydalarının aksine eğer iki dilli bireyler her iki dilde ana dili yeterliliğine sahip değilse bireylerin hem sosyal hem de akademik hayatlarında başarısızlıklar ortaya çıkabilmektedir. Bireylerin bu yeterliliğe sahip olabilmesinde okulların önemi büyüktür. Okullarda öğrencinin ana diline önem verilmezse eksiltili iki dillilik ortaya çıkabilir. Ana dilinin hâkim dile göre önemsiz görüldüğü durumlarda ve daha çok azınlık gruplarında bu tür iki dillilik görülmektedir. Bu durumun sonucunda ana dili kayması ve hatta dil yitimi ortaya çıkabilir. Ayrıca azınlıkların kimlik oluşumu da etkilenebilir. Her iki dilde de gerekli özenin gösterilmediğinde ise yarı dillilik durumu görülebilir. Bu durumda okul ve sosyal hayattaki başarıyı olumsuz etkilemektedir.

Yarı dillilik, bireyin her iki dilde yetersiz olduğu ve dillerden hiçbirinin yeterince gelişmediği durumlarda söz konusudur. İki dilli bireyde, ilk dile ait kavramların tam olarak gelişmemesi ve ilk dilin yerini ikinci dilin alması sonucu olarak da ifade edilmektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasını önlemek için öncelikle ilk dile ait becerilerin kazanılması gerekmektedir. Dil becerilerinin kazandırılmasında ise kuşkusuz eğitim kurumları önemli olmaktadır. Çünkü bu beceriler çocukluk yaşlarından itibaren kazanılabilmektedir.

Özellikle iki dilli azınlık çocukları arasında rastlanan ve ileri yaşta olmalarına rağmen tek dilli çocukların dilsel gelişimlerinin ilk safhasına özgü dilsel davranışlar sergilemeleri gerçeği de gözden kaçmamaktadır. Bu dilsel gelişim bozukluğu daha çok dilsel azınlıkların çocuklarında ortaya çıkmaktadır (Ahmet, 2005, s. 60). Bu durumun sebebi ise çoğu zaman azınlıkların, yaşadıkları ülkelerde ana dillerinde eğitim alma ve ana dillerini kullanabilme

imkânlarının olmamasıdır. Örgün eğitimde azınlıkların bu yönde eğitim almalarına fırsat verilmemesi hem ana dillerini hem de ikinci dili hatasız, doğru bir şekilde öğrenmelerini engellemektedir. Ana dildeki yetersizlik ikinci dili de etkilemektedir.

İki dilli bireyler, her iki dilde de yeterlilik kazanamazlarsa yarı dillilik durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, iki dillilerin bilişsel ve akademik gelişimlerinde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Okul ortamında bilişsel ve akademik dilsel yeterliliği edinemeyen birey eğitim hayatı boyunca zorluk yaşayacaktır. Eğitimin ilk basamaklarında ortam, bireyin akademik dilsel yeterlilik edinmesi için destekleyici ve geliştirici imkânlarla sahip değilse birey, bu yeterliliği edinmeden mezun olacaktır. Bu durumda üst seviyede akademik eğitime devam edemeyen birey, meslek edinmekte ve iş bulmakta zorluklarla karşılaşacaktır.

Dil ile düşünce arasındaki ilişki dikkate alındığında, yarı iki dillilik durumu düşünme yeteneğini de etkilemektedir. Yani yarı iki dillilik durumu yaşayan çocuklar tam bir düşünce sistemi kuramadıkları için okul ve sosyal hayatta başarı sağlayamamaktadırlar. Yarı dilli bireyin dilbilgisine ait bilgileri yanıltır. Birey, her iki dilde düşünme ve duygularını ifade etmede zorlanmaktadır.

3.2.1. İki Dillilikte Eğitim

Eğitim Programları açısından iki dilliliğin iki türlü uygulaması vardır: Daldırma ve batırma. Öğretimin tamamen ikinci bir dilde yapılmasına “daldırma”; bazı çocukların evde ana dilini kullanıp, okulda ise ayrı bir dilde, ana dilinde öğrenim gören çocuklarla birlikte öğrenim görmeleri “batırma” olarak adlandırılmaktadır (Tarhan, 2005, s. 6). Daldırma uygulamasında günlük hayatlarında ana dilini kullanan azınlıkların eğitim hayatlarında başarılı olamayacakları savunulmakta ve azınlıkların ana dillerini kullanmamalarını sağlamak amaçlanmaktadır. Bu uygulamada bazı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi azınlıkların okulda ve evde sadece resmî dili öğrenmeleri, kullanmaları istenmektedir. Azınlığın ana dili yok sayılmakta ve azınlıklar asimile edilmek istenmektedir. Daldırma uygulaması, azınlık diline sahip öğrencilere sadece çoğunluk dilinde eğitim verilmesidir. Genellikle azınlıklarla, ana dili çoğunluk dili olan öğrenciler birlikte eğitim almaktadır. Bu yöntem Ana Akım Yöntemi de denir (Baker, 2011, s. 288). Batırma uygulamasında ise azınlık dili yok sayılmamakta ve eğitimde azınlıkların ana diline de yer verilmektedir.

Balkan ülkelerinde yaşayan Türkler de yaşadıkları ülkelerin dilleriyle, ikinci dil olarak, öncelikle sosyal ortamlarda doğal süreç içinde karşılaşmaktadırlar. Bu süreçte ikinci dille ilgili edinilen düzensiz bilgiler yeterli olmamaktadır. Bu nedenle iletişim kurabilmek, sosyal bir çevre kazanmak ve topluma uyum sağlayabilmek amacıyla ikinci dili eğitim kurumlarında düzenli ve planlı bir şekilde öğrenmek gerekmektedir. Doğuştancı yaklaşımlarda, edinim ve öğrenim iki farklı süreç olarak değerlendirilir ve bu doğrultuda ikinci dil edinimi ile ikinci dil öğrenimi arasında belirgin bir ayrım yapılır. İkinci dil öğrenimi, biçimsel eğitim ortamlarında bilinçli katılımı gerçekleştiren bir süreçtir (Krashen, 1985; akt. Selvikavak, 2006, s. 9).

İki dilli eğitim modelleri amaçları yönünden “Geçiş Dönemli İki Dilli Eğitim” ve “(Kültürle Dili) Koruma Amaçlı İki Dilli Eğitim” olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincide amaç; çocuğun, azınlık dili olan ana dilinden çoğunluğun diline geçişini sağlamaktır. Böylece çocuğun, asimile olması amaçlanmaktadır (Ahmet, 2005, s. 74-75). Azınlıkları asimile etmek amacıyla bazı devletler, azınlıkların sadece resmî dili öğrenmeleri ve kullanmaları için ilk eğitim modelini tercih etmektedir. Azınlıkların dilleri ve kültürleri yaşadıkları devletlerin yetkilileri tarafından değersizleştirilebilmektedir. Ana dillerini kullanım alanlarının sınırlı olması ve kültürel değerlerinin önemsizleştirilmesi azınlıkların, ana dillerini ve kültürel değerlerini zamanla unutmalarına neden olabilmektedir.

“Koruma Amaçlı İki Dilli Eğitim Modeli” ise çocuğun kullandığı azınlık dilini geliştirmesine olanak sağlamayı hedeflerken onun kültürel kimliğini kabullenir ve etnik azınlığın haklarını teyit eder (Ahmet, 2005, s. 74-75). Bu modeli uygulayan devletlerde azınlığın ana dilini öğrenmesini ve kullanmasını sağlayan eğitim imkânları sunulmaktadır. Devlet yetkilileri, azınlığı asimile etmek amacıyla değildir ve azınlıkların kültürel değerlerine, onların ana dillerine saygı göstermektedir.

Bazı iki dilli eğitim türleri Baker (2011, s. 195-211) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

Çifte Dil Okulları: Çoğunlukla Birleşik Devletler ilkokulları arasında yer alan bu tür kurumlarda, sınıfta ideal olarak çoğunluk ve azınlık dili öğrencileri karışık olarak bulunur. Bu okullarda çocuklar iki dilde eğitim alırlar. Sınıfta, çoğunluk ve azınlık dili öğrencilerin sayısının dengeli olması istenir. Sınıfta bir dilin baskın olması diğer dilin dışlanmasına yol açabilir. Bu durum da öğrenciler arasında bütünleşmeden çok ayrımcılığa neden olabilir.

Çifte Dil okullarının hedefi, tamamen iki dilli, iki dilde okuyazar ve çokkültürlü çocuklar yetiştirmektir. Dil azınlığı öğrencilerinin hem ana dillerinde hem de çoğunluk dilinde okuyazar olmaları beklenir. Farklı dil geçmişlerinden gelen çocuklar için eğitim fırsatlarında eşitlik de hedeflerindendir. İlkokul düzeyinde oluşturulur.

Miras Dilde İki dilli Eğitim: Dil azınlığı çocuklarının okulda eğitim aracı olarak kendi ana, etnik ya da miras dillerini kullandıkları ve amacın tam iki dillilik olduğu eğitimidir. İspanya’da Bask dili ve Katalanca, ABD’de İspanyolca ve İsveç’te Fince (azınlık dilleri) aracılığıyla verilen eğitim sayılabilir.

Bu tür eğitimde çocuğun ana dili korunur ve çoğunluk dilindeki gelişimle birlikte geliştirilir. Dil açısından hedef, okulda yerel dili korumak ve çoğunluk dillerinin giderek tüm alanları istila eden büyümesi karşısında ölmesine ya da solmasına izin vermemektir.

Geçici İkidilli Eğitim: Bu tür eğitimi Birleşik Devletlerde görülmektedir. Eğitimde, dil azınlığı öğrencileri doğrudan İngilizce tek dilli sınıf ortamına yerleştirilmez, bir ya da iki yıl boyunca ev dillerinde okula devam etmelerine izin verilir. İlk önce çocuklara, ev dilleri için geçici bir destek sağlayan bir geçiş dönemi imkânı tanınır. Bir ya da iki yıl sonra ise çocuğun azınlık diliyle ilgili kaynakları tamamen reddedilir. Çocuklar genel eğitime dâhil edilirler ve dil, kültür ve eğitim açısından tek dilli, tek kültürlü akranları gibi davranmaları beklenir.

ABD’de yapılan araştırmalar, çocukların Geçici İki dilli Eğitim sınıflarında kalma süresi uzadıkça çocuğun okuldaki başarısının arttığını göstermiştir. Çocukların okulda ev dillerini kullanmalarına daha çok izin verilmesi, dil ve müfredat başarılarının artmasını sağlar.

Görüldüğü gibi bu eğitim türlerinde azınlıkların ana dilleri yok sayılmamaktadır ve eğitime dâhil edilmektedir. Azınlıkların hem resmî dilde hem de ana dilde başarılı olması beklenmektedir. Ancak “Geçici İki dilli Eğitim” de azınlıklar genel eğitime geçtikten sonra ana dilleriyle ve kültürleriyle bağları koparılmaktadır.

Balkan coğrafyasında yaşayan ve iki dilli olarak tanımlanan Türk soylular da sıkıntılarla karşılaşmalarına rağmen temel seviyede eğitim kurumlarında ana dillerini öğrenebilmektedirler. Ancak ileri seviyede iki dilli bir eğitim imkânı çoğu ülkede mümkün olmamaktadır. Bu coğrafyada yaşayan gençler hem coğrafi konumun hem de eğitim sisteminin sonucu olarak genellikle birden fazla dil bilmekte ve konuşmaktadırlar. Bir bireyin ya da toplumun iletişim için birden çok dil kullanmasına çokdillilik denilmektedir. Çokdillilik özelliği gösteren birey genellikle her dilde aynı dilsel yeteneği gösteremez; dillerden birisini veya bu dilin belli bir kesitini ötekine göre daha iyi kullanabilir (Kocaman ve Osam, 2000, s. 32). Bireylerin kullandıkları her dilde aynı yetkinliğe sahip olması beklenmemektedir.

Çokdillilik kavramı farklı kültürel değerlere ve etnik gruplara mensup insanların yaşadığı toplumlarda karşımıza çıkabilmektedir. Kültürel değerlerde ortaya çıkan farklılıklar çok kültürlülük kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu kavram, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada yaşamasını onaylayan bir tanıma politikasını yansıtmaktadır (Altaş, 2003, s.13). Ayrıca çok kültürlülük kavramı çeşitli etnik grupların eşitler olarak var olması, birbirleriyle her alanda ve eşit koşullarda etkileşmesi olarak da kullanılmaktadır (Somersan, 2004, s. 203).

Çokkültürlü bir toplum iki veya daha fazla sayıda kültürel topluluğa sahiptir. Bu toplumlar farklı kültürleri destekleyebilir ve farklı toplulukların kültürel taleplerine saygı duyabilirler veya bu toplulukları tamamen ya da kısmen baskın kültür içinde asimile etmeye çalışabilir (Parekh, 2002, s. 7). Taylor'a göre (1996, s. 72) çokkültürlülükte önemli olan, farklı kültürlerin yalnızca varlıklarını sürdürmelerine izin vermekle kalmayıp onların değerli olduklarının da kabul edilmesidir.

Çokkültürlülüğün ortaya çıktığı yer Kanada'dır. Kanada'dan sonra Avustralya ve İsveç gibi farklı kültürlerden oluşan ülkeler de çokkültürlülüğü kabul etmiştir. Bu ülkeler çokkültürlülüğü kabul etmiş çokkültürcü (multiculturalist) devletlerdir (Anık, 2012, s. 77). Çokkültürcülük; bir toplumda etnik, dinsel, cinsel, kültürel, bedensel, dilsel farklılıkların kabul edilmesine ve bireylerin ya da grupların bu tür farklılıklarından dolayı dışlanmalarının önlenmesine yönelik bir kimlik siyasetidir (Anık, 2012, s. 76).

Kanada'da çokkültürcülük politikaları 1970'den sonra benimsenmiştir. Farklı kültürlerin bulunmasından dolayı Kanada'da ırk veya etnisite gibi unsurları ön plana çıkaran söylemlerden özellikle uzak durulmuş, bütün vatandaşların eşit haklara sahip olduğu vurgulanmıştır (Anık, 2012, s. 142). Ancak Kanada, bu politikasını uygulamada millî birliği sağlama hedefini gerçekleştiremediği için eleştirilmiştir.

Avrupa'da Hollanda'da çokkültürlülüğün temelleri 1980'li yılların başında, resmî amacı yeni ülkelerinde göçmenlerin kültürel kimliklerini ve geleneklerini korumasını sağlamak olan "etnik azınlık" politikasıyla atıldı. Devlet okullarında ana dilinde eğitim, devlet tarafından desteklenen özel dinî eğitim kurumlarının kurulması, etnik derneklere destek, geleneksel pratiklerin uygulanmasına yönelik yasal düzenlemeler gibi önlemleri içeriyordu (Doytcheva, 2009, s. 72). Hollanda'nın çokkültürcü anlayışı, resmî ulusal politika olarak benimsemesine rağmen, 1990'lı yıllarda bundan vazgeçerek asimilasyoncu bir anlayışa kaydığı görülmektedir (Anık, 2012, s. 148).

Kanada'da, Avrupa'daki örneklerde başarısız olan ve ciddi sosyal sonuçlara neden olan bu anlayışın terk edilmesi yönünde görüşler ileri sürülmüştür (Anık, 2012, s. 147). Uygulamadaki başarısızlıkların sonucunda Kanada'da 1990'larda millî egemenlik yanlısı hareket güçlenmiştir. Bu dönemde aidiyet ihtiyacını ve ortak değerleri vurgulayan, farklılığı değil uyumu öne çıkaran yeni bir siyasi düşünce ortaya çıkmıştır (Doytcheva, 2009, s. 131). 1990'larda Avrupa'da da çokkültürlülük ideolojisi güçlü bir muhalefetle karşı karşıya kalmıştır. Çokkültürlülük politikalarına karşı olanlar; çeşitliliği vurgulamanın,

cemaatçi bölünmeleri güçlendirmek, hoşgörüsüzlüğü artırmak ve tehlikeli hınç duyguları uyandırmak gibi olumsuz etkileri olabileceğini savunmaktadırlar (Doytcheva, 2009, s.133).

Farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, birden fazla dilin konuşulduğu (iki dilli veya çokdilli) toplumlarda azınlıkların dilleri desteklenirse bu diller kullanılmaya devam etmektedir. Ancak baskın olan dil, azınlık dilinin kullanımını engelleyebilmektedir. Sonuçta azınlıklar baskın dili kullanmayı tercih etmektedir ve azınlık dili zamanla unutulmaktadır. Bu tür toplumlarda ortaya çıkan çeşitli dilbilimsel terimler bulunmaktadır. Bu terimler; dil sürdürümü, dil kayması ve dil ölümüdür. Dilsel sürdürüm “başka dillerin konuşulduğu ülkelerde yaşasalar da bireylerin ana dillerini kullanmayı sürdürmeleri durumu” (İmer, Kocaman ve Özsoy 2011, s. 89). Başarılı bir dil sürdürümü için konuşur sayısının yeterli olması gerekir. Küçük topluluklarda dilsel kayma ve dil kaybı tehdidi çok daha kuvvetlidir. Azınlık dillerinin eğitim, din, medya ve yönetim alanlarında kullanılması bu dillerin sürdürümünü destekleyebilir (Yaylagül, 2015, s. 247).

Azınlıkların, ana dillerinin yerine baskın dili kullanmaları dil kaymasını ortaya çıkarmaktadır. Dil kayması “bir birey ya da grubun göreceli olarak ya da birdenbire bir dili bırakıp öteki dili kullanmaya başlaması durumu” (İmer, Kocaman ve Özsoy 2011, s. 88) olarak tanımlanmaktadır. Dil kayması (languageshift), bir bireyin ya da dil topluluğunun bir dilin kullanımından bir başkasına geçmesidir. Bu, sıklıkla ülkedeki azınlık dilinden baskın dile kaymayı kapsar. Terim genelde kaymanın azalmaya yol açtığını ifade etmek için kullanılır (yani bir dilin kaybolması) (Baker, 2011, s. 292). Dil kayması sonucunda bir dilin yerini başka bir dil alır, kişiler ana dillerini gittikçe daha az kullanmaya başlar ve ana dilden boşalan alanlar baskın dil tarafından doldurulur (Yaylagül, 2015, s. 209). Dil kayması politik, toplumsal, ekonomik, kültürel, demografik, sosyolojik, dilsel, psikolojik, tarihsel, coğrafi, eğitsel, dinsel, medyatik ve konumsal etkenler ile kurumsal destek nedeniyle gerçekleşebilir (Yaylagül, 2015, s. 210).

Dil planlamasının sonucu olarak bazı diller veya dil değişkenleri avantaj kazanırken bazı diller de zarar görebilir ve ileri aşamada diller yok olma tehlikesiyle karşılaşır. Canlılıklarının sürdürülmesi için desteklenmeyen diller ölür. Crystal’a (2010, s.13-14) göre; bir dil artık konuşanı kalmamışsa ölür. Dil iletişim aracı olduğu için, bir dili konuşan son kişiyseniz o dil ölmüş demektir. Çünkü dil ancak onunla konuşulabilecek biri varsa hayattadır. Dil ölümü, kültürel asimilasyon olarak görülmekte ve dilleri kaybolan toplumlar kimliklerini de kaybetmektedir. Dil ölümünün nedenleri arasında doğal

felaketler, kötü iklim ve ekonomik koşullar, kıtlık ve kuraklık, hastalık, savaş, çölleşme ve göç gibi insanları fiziksel yönden tehlikeye sokan etkenler ile kültürel asimilasyon nüfusça azınlık durumuna düşme, hâkim dili kullanma baskısı, iki dilliliğin başlaması ve birinci dilden vazgeçme gibi insanların kültürlerini tehlikeye sokan etkenler sayılabilir (Yaylagül, 2015, s. 244).

Ekonomik, siyasi ve askeri vb. yönlerden daha güçlü olan toplumlara ait diller bu yönlerden zayıf olan toplumlara ait dillerin ölümüne sebep olabilmektedir. Zayıf olan toplumlara mensup olan ailelerin kendi dilleri yerine güçlü kültürün dilini kullanmayı tercih etmeleri ve çocuklarının da bu yönde yetiştirmeleri zamanla gençlerin kendi dillerini değersiz görmelerine sebep olmaktadır. Bir dilin değersiz görülmesi ise o dilin kullanım alanlarının azalmasına ve bir süre sonra da ölmesine neden olabilmektedir. Bu dil artık bir dil ortamında iletişim aracı olarak varlığını sürdürmez (Baker, 2011, s. 290).

Bireylerin ya da toplumların bir dile karşı sahip oldukları olumlu veya olumsuz tutum dilin öğrenilmesini, kullanılmasını vb. etkileyebilmektedir. Özellikle azınlık dilleri bireylerin ya da toplumların sahip oldukları olumsuz tutumlar sonucunda değersizleştirilmekte ve zamanla yok olabilmektedir.

Tutum kavramı; “tutulan yol, davranış” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 1998, s. 2014). Ülgen’e (1997, s. 88) göre tutum, öğrenmeyle kazanılan, bireyin davranışlarına yön veren, karar vermeyle ilgili yanlılığa neden olan bir olgudur. Bu açıklamaya göre, tutumlar öğrenme sürecinde sonradan kazanılmakta ve bireyin karar verme sürecinde etkili olmaktadır.

Tutumların zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç ögesi vardır. Bu üç tutum ögesi karşılıklı etkileşim içindedir ve birinde ortaya çıkan bir değişiklik, tutarlılığı korumak için, diğer öğelerle zincirleme bir değişime neden olur (İnceoğlu, 2000, s. 12). Doğru olduğuna inanılan bir bilginin yanlış olduğu anlaşıldığında zihinsel öge değişir, bu değişime bağlı olarak da duygusal ve davranışsal öğeler değişir. Böylece bu üç öge birbirini etkilemektedir.

Çevre ile ilgili bilgi, duyum ve deneyimlerin olumlu, olumsuz olaylarla, arzulan ya da arzulanmayan amaçlarla ilişkilendirilmesi söz konusudur. Bu ilişkilendirme tutumun duygusal ögesini temsil eder (İnceoğlu, 2000, s. 8). Bireyin deneyimleri herhangi bir tutum konusuna olumlu ya da olumsuz duygular içinde olmasına sebep olmaktadır. Duygusal ögesi ağır basan bir tutumun değişmesi daha güçtür. Duygusal merkezli olarak oluşan

tutumların, çoğunlukla kişiler arası iletişim, birey-grup iletişimi, birey-toplum iletişimi, hatta örgüt içi iletişim ortamlarında önemli aksamaların ortaya çıkmasına ve çeşitli sorunların yaşanmasına neden olduğu gözlenmektedir (İnceoğlu, 2011, s.20).

Bireyin bir konu hakkında bildikleri zihinsel ögedir. Bu öge, tutum nesnesine ilişkin olarak sahip olunan düşünce, inanç ve bilgilerin tümüdür (İnceoğlu, 2000, s. 9). Tutumların belirlenebilmesi için davranışların incelenmesi gerekmektedir.

Tutumun varlığı ancak yansıttığı varsayılan birtakım gözlemlenebilir davranışlardan anlaşılabilir. Herhangi bir tutum konusuna karşı, herhangi bir davranış söz konusu değilse, böyle bir tutum, çevredeki bireylerce gözlemlenemeyeceğinden bilinemez. Bu nedenle, tutum olgusunda, en azından psikolojik gözlem açısından, davranışsal öge kavramına yer vermek gerekir. (İnceoğlu, 2000, s.11-12).

Tutumun diğer bir özelliği ise sabit olmamasıdır. Baysal'a (1981, s.110-111) göre, bireylerin uzun süreli davranışlarını tahmin ve kontrol etmek için tutumun durağan değil, değişken olduğu kabul edilmelidir. Öğrenme süreci içinde kazanılan tutumlar; değişen koşullara, bilgi ve deneyimlere bağlı olarak güçlenebilir veya tamamen değişebilir. İdareleri altındaki kişilerin tutumlarını kendi amaçları doğrultusunda değiştirmek isteyen kanaat önderleri, tutumların değişebilir olduğunu dikkate alarak çalışmalarını yürütürlerse amaçlarına ulaşabilirler. Önyargılar, dolaylı ve yanlış bilgilenmeler sonucunda belli bir konu, durum ya da kişiye ilişkin geliştirilen tutumlar, doğru bir bilgilenme süreciyle birlikte değiştirilebilir (İnceoğlu, 2011, s. 23).

Dil tutumları; yeni bir dil öğrenmeye, belirli bir azınlık diline, dil topluluklarına, dil derslerine, belirli bir dilin kullanımına yönelik tutumlar olarak ifade edilmektedir. Kişilerin dile karşı ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz tutumlarının farklı sebepleri olmaktadır. Bu sebeplerden bazıları; yaşanan coğrafya, sosyal çevre, aile ya da dilin uluslararası alandaki etkinliği olabilmektedir. Örneğin; yabancı bir dil öğrenmenin sosyal hayat veya iş hayatı için önemli olduğuna inanan bir kişi yabancı dil öğrenmeye karşı olumlu bir tutuma sahip olabilmektedir. Bu durum belki de kişinin yabancı dili daha kolay öğrenmesini sağlayabilmektedir. Bu durumun tam aksine yaşadığı coğrafyada kendi ana dili azınlık dili konumunda olan bir kişi ana dilinin yaşadığı coğrafyada işlevsel olmadığını düşündüğü için diline karşı olumsuz bir tutuma sahip olması ana dilini öğrenmesine engel olabilmektedir. Azınlık dilinin kamu daireleri ve bankalar gibi resmî alanlarda, medyada ve yüksek öğretimde yer almaması hâkim dili, yerli topluluktan dışarıya açılmayı kolaylaştıran cazip bir dil hâline getirmektedir (Crystal, 2010, s.103).

Bir dile karşı olumlu tutuma sahip olunması ve dilin tercih edilmesinde dilin günlük, sosyal ya da iş hayatında işlevsel olduğunun düşünülmesi etkili olabilmektedir. Dillerin işlevlerinin konuşurlar tarafından nasıl algılandığı konuşurların niteliklerine göre farklılık göstermektedir. Bu durum da dil seçimlerinde, dillere karşı ortaya çıkan tutumlarda da farklılıkların oluşmasına neden olmaktadır. Örneğin; Kişi, ana diline karşı olumsuz bir algıya sahipse, yaşadığı topluma göre üstün bir dil olarak görülen dile karşı olumlu bir tutum geliştirebilmekte ve onu kullanmayı seçebilmektedir.

İnsanlar, dilinden utanma veya ona güvensizlik duygusuyla doğmaz. Bu duruma hâkim kültürün, azınlık dilini geri kalmış, bozulmuş ve yetersiz olarak tanımlaması neden olmaktadır. Bu dili konuşan insanlar dilleri yüzünden aşağılık duygusuna kapılmaya, ondan utanç duymaya ve daha fazla küçük düşmemek için ana dillerini kullanmaktan kaçınmaya başlamaktadır (Crystal, 2010, s.104-106).

Bunun aksine kişi ana diliyle ilgili olumlu bir algıya sahipse seçimini ana dilinden yana kullanabilmektedir. Crystal'a (2010, s. 101) göre, insanlar kendi dillerinden gurur duyarsa, başkalarının onu kullanmasından haz alırsa ve kendileri mümkün olduğunca kullanırsa dilleri yaşamaya devam eder. İnan'a (2018, s. 3) göre, bireyin diline bağlılığı onun kendi dilini diğerlerinden ayıracak farkındalığa ve kendi diline yönelik olumlu tutuma sahip olmasını gerektirmektedir.

Farkındalık, farkında olma durumu; görülmesi veya bilinmesi gereken şeylerden haberi bulunmak, kavranması gereken bir şeye dikkat etmektir (TDK, 1998, s.). Birey, dikkatini herhangi bir şeye odakladığında farkındalık ortaya çıkmaktadır.

Dil farkındalığı ise, dilin doğru ve etkili kullanımına ilişkin farkındalığa sahip olmaktır. Bildirişimin tek aracı olmasa bile, en önemli aracı olan dil, diğer yandan toplumsallaşma ve kimlik oluşturma yapısı taşı olma görevini de üstlenmiştir. Bu nedenle bireylerde dil farkındalığı oluşturmak çok önemlidir. Dil farkındalığı terimi 1984'ten beri kullanılmaktadır (Hawkins'ten akt. Açık ve Yavuz, 2015, s. 43).

Bireyin kendi dilinin özelliklerine ve kullanımına karşı geliştirdiği bilinç ve duyarlılık anlamında kullanılan dil farkındalığının, etkili eğitim süreçleri ile kazandırılabilceği düşünülmüştür. Bu nedenle eğitim programları ve ders kitapları bireylere, dil bilincini ve duyarlılığını kazandıracak nitelikte olmalıdır. Eğitim sürecinde kazandırılan bu bilinç sonrasında da devam etmelidir. Dili iyi kullanmak, dil bilincine sahip olmakla olur. Bu bilinçten yoksun bireyler dile zarar verir. Önemli olan bireyin bu konularda duyarlı ve uyarılara yatkın olmasıdır (Zülfükar, 2008, s. 27).

Büyükkantarcıoğlu'na göre dil farkındalığı; “Bireyin kendi sözlü ve yazılı dil kullanımını da denetleyebileceği biçimde sözcük seçiminden biçimbirimsel, sözdizimsel ve anlamsal yapı doğruluğuna, yazım ve noktalama kurallarından düşünce düzenleme ve aktarma becerisine kadar ana dilin doğru ve etkin kullanımına yönelik geliştirdiği bilinçli bir dil kullanım duyarlılığıdır” (Büyükkantarcıoğlu, 2003, s. 20).

Dil farkındalığı kavramı, dil yetisi ve dil edimi terimlerini kapsamaktadır. Dil yetisi, dil farkındalığı için zorunlu bir ön koşul olmaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2006, s. 106). Saussure, dil yetisi terimini, sağlıklı her bireyin dünyaya konuşan bir varlık olma potansiyeli ile geldiğini belirtmek amacıyla kullanmıştır. Doğuştan getirilen dil yetisi, sosyal çevre ile ana dile ait ilk bilgilerin edinilmeye başlandığı andan itibaren örtük bir şekilde dil kullanımına yönelik duyarlılığın temellerinin de atılmasını sağlamaktadır. Örgün eğitim bu bilgileri açık hâle getirmekte ancak farkındalık için bilgilerin yeniden örtük hâle dönüşmesi gerekmektedir.

Dil farkındalığı ile birebir ilişkili işlevsel dil kullanımı; “İçinde bulunduğu toplumun yazılı ve sözlü dil ölçütlerine ve beklentilerine koşut olarak, bireyin iletişimsel amaçlarının etkin olarak gerçekleştirilmesi, kendisinin ve toplumun gelişmesine katkıda bulunması ve bireyden beklentileri giderek artan bir dünyada kendisini ana dilinin okuma / anlama, dinleme / anlama, yazma ve konuşma becerilerinde yetkin kılması” (Büyükkantarcıoğlu, 2003, s. 22) şeklinde tanımlanmaktadır.

3.3. Balkan Coğrafyası ve Balkan Türkleri

Balkanlar, güney ucu Yunanistan'ı içine alacak şekilde Adriyatik Denizi, Ege Denizi Trakya ve Karadeniz ile sınırlı olan bölgedir. Avrupa'nın güneydoğu kesiminde Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek, K. Makedonya, Romanya ve Türkiye'nin Avrupa'daki topraklarını kapsamaktadır. Geçmişte Balkan coğrafyasında Kimmer, Galat, Trak, Kelt, Vizigot, Ostrogot, Arnavut, Yunan, Slav ve birer Türk devleti olan İskit, Avar, Hun, Peçenek, Kuman ile Bulgarlar yaşamıştır.

Bölge tarihi süreç içerisinde K. Makedonyalıların, Greklerin, Romalıların, Slavların ve Türklerin hâkimiyeti altına girmiştir. IV. yüzyılda Atilla Hunları, VI. yüzyılda Avarlar, VII. yüzyılda Ogurlar, IX. yüzyılda Macarlar, IX-XI. yüzyılda Peçenekler, Kıpçaklar (Kumanlar) ve Uzlar, XV. yüzyılda Osmanlılar yarımada kimi zaman kısmen kimi zaman da tamamen sahip olmuşlardır.

M.S. 6. yüzyılda Hunlarla başlayan ve günümüze kadar devam bu süreçte yukarıda adı geçen Türk devletlerinin yıkılışının ardından diğer kavimler içerisinde Türk halkının asimile olduğunu görüyoruz. Hunların ardından gelen Avar Türkleri Balkanlar'da geniş topraklar fethederek, yaklaşık 250 yıl süren bir hükümlanlık dönemi yaşadılar. Ancak

Avarlar, sekizinci yüzyılın sonunda Hristiyanlığı kabul edince Slavlaştılar ve tarihten silindiler.

Bir Türk boyu olan Kutrigur'ların VII. yüzyılda kurdukları Bulgar Hanlığı'nın Dobruca'da bıraktığı kitabelerde, hükümdarın "Han" unvanı ile anılması ve Oniki Hayvanlı Türk takvimini kullandıkları bilgisinden yola çıkarak bu coğrafyadaki Türk varlığının Hristiyanlığa geçmelerinin ardından kimliklerini yitirdiklerini ve diğer kavimlerin içinde eridiklerini görüyoruz.

Osmanlılar döneminde de batıya doğru nüfus hareketliliği devam etmiş ve XIV. yüzyıl başlarında küçük gruplarla başlayan akınlar daha büyük akınlarla sürmüştür. Böylece Balkanlara önemli oranda Türk nüfus yerleşmiştir. Balkanlara ilk yerleşme, 1261'de Moğollardan kaçıp Bizans'a ve Kuzey Dobruca'ya sığınan Sarı Saltuk Türkmenleri olmuştur. Rumeli Türklerinin destanı Saltukname'de Sarı Saltuk; Balkanlar'ı İslamiyet'e ve Türklere açan büyük veligazi olarak anlatılır (Akman, 2006, s. 43).

Sırp Kralı'nın Selanik'i Sırbistan topraklarına katması Osmanlı'nın Balkanlar'a girmesini sağlayan ilk olaydır. Orhan Gazi Sırlara karşı Bizans'a yardım etmiş ve Sırlar yenilmiştir. Bizans bu yardım karşılığında Çimpe Kalesi'ni Osmanlılara vermiştir. Bu kalenin, Osmanlıların Avrupa içlerine ilerlemesi konusunda stratejik bir önemi olmuştur (Castellan, 1995, s. 56). Osmanlı'nın Balkan fethi bu coğrafyaya hoşgörüyü, huzuru ve modernleşmeyi getirmiş dolayısıyla bu topraklarda yaşayan halklar tarafından Türk idaresi kolayca benimsenmiştir.

Türkler, Balkanlarda çoğunlukla egemen millet olmuşlardır. Uygulamaya konan iskân politikası Balkanları "Türk Yurdu" hâline getirmiştir. Bölgenin Türkleştirilmesindeki önemli etkenlerden biri de medrese ve zaviyelerin kurulup iskân işine katkıda bulunan dervişlerdir (Halaçoğlu, 1988, s. 27).

Osmanlı Devleti'nin Balkanlardaki varlığı yaklaşık 500 yıl sürmüştür. Bu süreçte Osmanlı siyasi yönetimi, bu coğrafyada tarihe ve kültüre şekil vermiştir. Birçok farklı etnik ve kültürel unsur Osmanlı siyasi yönetimi altında varlıklarını sürdürebilmiş ve bir arada yaşamıştır. Ancak 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Rusların Balkanlara girişi ve nihayetinde 1877-1878 Osmanlı Rus Harbinin (93 Harbi) kaybedilmesi ile bölgedeki Türk hâkimiyeti sona ermiştir. Diğer devletlerin de desteğiyle Osmanlı egemenliğindeki Balkan milletleri bağımsız devletler kurmuşlardır. Yeni kurulan bu devletlerin vatandaşı olarak bölgede yaşamaya devam eden Türkler de azınlık durumuna düşmüştür.

Egemen konumda olmayan ve gelenek, kültür, dil ve dinlerini korumaya dönük olarak ciddi bir grup bilincine sahip olan topluluğun azınlık olabilmesi için yaşadıkları devletin uyrukluğunda bulunmaları gerekmektedir. Azınlığı "yabancı"dan ayıran en önemli unsur da budur (Güler'den akt. Okutan, 2004, s. 62). Örneğin, başka bir ülkenin yurttaşı olan işçiler azınlık değil, yabancı statüsündedirler (Oran, 2001, s. 42).

Dinsel, etnik, ulusal ve dilsel olmak üzere dört temel azınlık türü vardır.)

3.3.1. Dinsel Azınlıklar

Çoğunluğun ateist olduğu toplumlarda dinî inançları olan toplumlar dinî azınlık olarak kabul edilmektedir. Bu durum özellikle ilgili devlette temel hak olarak dinin serbest şekilde icrası temin edilmemişse dinî azınlık bakımından önem taşımaktadır (Arsava, 1993, s. 57).

3.3.2. Etnik Azınlıklar

Üyeleri belirsiz bir şekilde de olsa ortak bir kökeni paylaşan, çeşitli kültürel, tarihsel ve topraksal bağlardan oluşan kurumsal olarak devlet sınırlarına bağlı olmayan bu grup kültürel bir kategori olarak belirli bir siyasal niteliğe sahip değildir (Kurubaş, 2004, s. 22-23).

E. Allardt'a göre etnik azınlık kriterleri:

- Grubun kendi kimliğine sahip olması,
- Grup mensuplarının aynı kökenden gelmesi,
- Muhtelif kültürel özellikler gösterilmesi,
- Grup içinde sosyal ilişkilerin organize edilmesi (Allardt'tan akt. Arsava, 1993, s.54)

3.3.3. Ulusal Azınlıklar

Tarihsel, kültürel, dilsel bağlarının olduğu etnik grubun egemenliği altındaki devletin ülkesi dışında, başka bir devletin sınırları içinde yaşayan gruplar ulusal azınlık olarak tanımlanmaktadır (Çavuşoğlu, 2001, s. 28).

19.yüzyılda milliyetler prensibine geçerlilik (her ulusun bir devlete sahip olması, her devletin bir ulus içermesi) sağlanamayan yerlerde, farklı güçlere sahip muhtelif ulusların aynı ülkede yaşamak zorunda kalmaları sonucu ulusal azınlıklar ortaya çıkmıştır. Ulusal azınlıklar, etnik azınlıkların gösterdikleri özellikler yanı sıra, siyasal karar mekanizmasına katılma iradesine sahiptir (Arsava, 1993, s.55).

3.3.4. Dilsel Azınlıklar

Dilsel azınlıklar, yaşadıkları ülkede çoğunluğun dilinden, baskın dilden başka bir dil kullanan insanlar topluluğudur (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011, s. 95). Azınlık dili sadece sayı olarak zayıf olan grubun dili olmayıp, aynı zamanda dominant olmayan dili de ifade etmektedir (Arsava, 1993, s. 57). Dil azınlıklarının mevcudiyeti, kimlik bilincine (azınlık dilini) ve bu özelliği koruma isteğine bağlıdır. Örneğin, Alsas dil azınlığı kimlik bilincinin eksilmesi nedeniyle kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır (Arsava, 1993, s. 58).

Dil, bir ulusun kültürel, manevi, ilmi ve edebi yaşantısını ortaya koyan en belirgin araç olması yönüyle ulusal azınlıkların sıkıca sarıldıkları ortak değerlerinden ya da diğer uluslara göre farklılıklarından biridir. Dilsel azınlıkların korunması esasen, ulusal ya da dinsel bir azınlık grubunun dilinin korunması anlamını taşır (Bilgin, 2005, s.11). Örneğin; K. Makedonya'daki Türk nüfus da ulusal ve dilsel azınlık özelliklerini taşımaktadır.

Balkan coğrafyasında Bulgaristan, Romanya, Sırbistan ve Karadağ gibi ulus devletlerin kurulması ve bunların homojen bir nüfus yaratmak amacıyla uyguladıkları politikalar Türkleri ters istikamette, batıdan-doğuya göç etmeğe zorlamıştır (İpek, 1999, s. 14-21; Todorova, 1997, s. 348-349). 19. yüzyılın sonu itibariyle Balkanlar'da yaşayan Türk nüfusun Anadolu'ya doğru göçü başlamıştır. Bölgenin nüfusu Türklerin aleyhine değişmiştir. Bu göç hâlen devam etmektedir. Tüm bunlara rağmen Balkanlar'da Türk varlığı realitesini korumaktadır. Kosova, K. Makedonya, Batı Trakya ve Bulgaristan Türklerinin ülkelere göre dağılımı şu şekildedir:

Bulgaristan: %84,8'i Bulgar, %8,8'i Türk, %4,9'u Roman

Kosova: %92,9'u Arnavut, %1,6'sı Boşnak, %1,5'i Sırp, %1,1'i Türk, %0,9'u Aşkali, %0,7'si Balkan Mısırlıları, %0,6'sı Goralı ve %0,5'i Roman

Makedonya: %64,18 Makedon, %25,17'si Arnavut, %3,85'i Türk, %2,66'sı Roman, %1,78'i Sırp, %0,84'ünü Boşnak ve %0,48'i de Ulah

Romanya: %88,9'u Romanyalı, %6,5'i Macar, %3,3'ü Roman; ayrıca yaklaşık 51 bin Ukraynalı, 36 bin Alman, 28 bin Türk, 23 bin Rus ve 20 bin dolayında Tatar bulunmaktadır.

Yunanistan: 443.550 Arnavut, 200 bin Ulah, 95 bin Arvanite, 100 ile 200 bin arasında Etnik-Makedon, 160 ile 250 bin arasında Roman, 90 bin civarında Türk ve 35 bin civarında Pomak Genel olarak bu coğrafyada konuşulan diller ise şunlardır: Sırpça, Hırvatça, Makedonca, Bulgarca, Romence, Ulahça, Rumca, Arnavutça, Türkçe ve Macarcadır.

Bu bölgede konuşulan dilleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

1. Slav Dilleri Topluluğu:

Bu grup içinde Sırbistan, Bosna-Hersek, Karadağ ve Hırvatistan'da yaklaşık 20 milyon kişi tarafından konuşulan Sırpça ve Hırvatça ağızları bulunmaktadır. Eski Yugoslavya ile Bulgaristan'da yaşayan, 9 milyona yaklaşan Slavların konuştuğu Makedonca ve Bulgarca ile Slovenler ve sayıları çok düşük olan Çeklerle Slovakların konuştuğu diller bu grupta yer almaktadır.

2. Latin Kökenli Diller:

Romence: Konuşurlarının 19 milyonu Romanya'da, yarım milyonu Sırbistan'ın Voyvodina bölgesi ile Bulgaristan'da Timok nehri civarında bulunmaktadır.

Ulahça: Ulahların önemli bir kısmı, Yunanistan'da yaşamaktadır. Diğerleri ise Dinar dağları ile İtalya sınırı civarındadır.

Rumca: Konuşurlarının tamamı 9,5 milyon kadar olan Rumca, en fazla Yunanistan'da; daha sonra Makedonya, Arnavutluk ve Bulgaristan'daki azınlıklar tarafından konuşulmaktadır.

Arnavutça: Daha çok Arnavutluk ve Kosova'da, sayıları 5 milyon civarında olan bir grup tarafından konuşulmaktadır.

Türkçe: Konuşanlarının sayısı, 9 milyon dolayındadır. Bu sayının 6milyonu, Türkiye'nin Avrupa kesimindeki topraklarda; 1,5 milyon kadarı Bulgaristan'da; geri kalanı ise Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesi ile Makedonya'nın Üsküp, Priştine ve Romanya'nın Dobruca şehirlerinde yaşamaktadır.

Macarca: Toplam 3 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır. Bunların2 milyon kadarı Romanya'nın Erdel-Transilvanya bölgesine, kalanı ise Voyvodina ve Hırvatistan'a yerleşmiştir.

Çingene Azınlığın Dili: Sayıları tam olarak bilinmemekle birlikte 1-3milyon kadar oldukları tahmin edilen Çingenelerin, kendilerine has bir dilleri vardır ancak bu dil yazılı olarak mevcut değildir (Karpas,1992, s. 27).

3.3.5. Bulgaristan

Doğu Avrupa'ya ilk Türk göçü Hunlar ile başlamıştır. Balkanlar ve Bulgaristan'da varlığı görülen diğer Türk kavimleri; Avarlar, Peçenekler ve Kumanlardır.

II. Bulgar Devleti'nin sona ermesi başka bir Türk boyunun, Oğuzların Kayı Boyu'na mensup Müslüman Osmanlı Türklerinin bölgeye gelmesi ile olmuştur. 1396'da Niğbolu Zaferi ile Bulgaristan'da beş asır sürecek Osmanlı hâkimiyeti başlamıştır (Yıldırım, 2018, s. 22). XVI. yüzyıldan XIX. yüzyıla kadar Türkler, Bulgaristan'da birçok şehirde nüfusun yarısından fazlasını oluşturmuştur. Osmanlı hâkimiyeti boyunca bölgede huzur ortamı hâkim olmasına rağmen bazı devletlerin etkisiyle isyanlar başlamıştır. XIX. yüzyılda Rusya, Osmanlı topraklarındaki Hristiyanları koruma bahanesiyle Balkanlar ve Kafkaslarda savaş başlatmıştır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı, Rus ordularının batıda İstanbul yakınlarına ve doğuda Erzurum'a kadar gelmeleri ile sona ermiştir. Savaş sırasında yaşanan katliam ve hastalıktan kurtulmayı başarabilen bir milyonu aşkın Türk, göç etmek zorunda kalmıştır. Sonuçta imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Bulgarlar, kâğıt üzerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı bir devlete sahip oldu (Yıldırım, 2018, s. 46-47).

Söz konusu antlaşma ile birlikte Rusya, Balkanlarda egemen bir hâle gelmiştir. Bu durumdan rahatsız olan Batılı devletler, antlaşmayı yürürlüğe koymamış ve yeni bir antlaşma imzalanmıştır. Osmanlı-Rus Savaşı sırasında binlerce Türk'ün katledilmesi ve Türklerin Türkiye'ye göçe zorlanmaları sonucunda bölgedeki Türklerin varlığı oldukça azalmış ve Türkler bu coğrafyada azınlık durumuna düşmüştür.

Ayastefanos Antlaşması yerine 1878 yılında imzalanan Berlin Barış Antlaşması ile Bulgaristan'da kalan Türklere dinî ve kültürel haklar tanınmış ve bu hakların engellenmeyeceği ilkesi de yer almıştır. Bulgar Prensliği, köken ve dinine bakılmaksızın vatandaşlara “eşit siyasi haklar” tanımıştır (Ulutürk, 2017, s. 62). Bu dönemde Türkler, kendi dillerinde eğitim alabilmişler. Ancak genel olarak bakıldığında bu haklar kâğıt üzerinde kalmıştır. Çünkü savaş sırasında okullar yıkılmış, Türklere ait mülk ve toprağa el konulmuştur. Halkın ırk ve din ayrımı yapılmadan eşit olduğu ifade edilse de Türkler, silahlı Bulgarların saldırısına uğramıştır.

1880-1881 ders yılında ülkede toplam 1191 Türk okulu ayakta kalabilmiş ve bunlardan %80'i okul için elverişsiz durumdadır. 1879 tarihli ilk Bulgar anayasası ile ilköğretim zorunlu olmuştur. Ancak Türk çocuklarının yarısı okula gidebilmiştir. Savaşın gerçekleştirdiği toprak ihtilaliyle Türk köylüsü yoksul hâle gelmiş, okula gönderilen çocuklar hem okula gitmek hem de fakir ailelerine yardım etmek zorunda kalmıştı. Bu durum onların öğrenimini olumsuz etkilemiştir (Yenisoy, 1999, s. 110-112).

1878-1908 Bulgar Prensliği döneminde, 1891 Bulgar Millî Eğitim Yasası ile Türk okullarında Bulgar dilinin de okutulması zorunluluğu getirilmiştir. Türk okulları üzerinde merkezi ve yerel yönetimin yetkisi bu yasa ile artmıştır.

Bulgaristan, 1908 yılında Türkiye'de İkinci Meşrutiyetin ilan edilmesini fırsat bilerek tam bağımsızlığını ilan etmiş, 1909'da Osmanlı Hükümeti ile imzalanan protokolle de Türkiye Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımıştır. Bu protokol ile Bulgaristan'da yaşayan Türklerin hakları da güvence altına alınmıştır. Türklere medeni ve siyasi haklar verilmiş, okullarını ve camilerini koruma imkânı tanınmıştır. Ancak Türklere verilen bu haklara rağmen 1908'de hazırlanan İlk ve Orta Öğretim Yasası ile Türk okullarının müstakilliği daha da kısıtlanmış ve okullar, Bulgar Eğitim Bakanlığınca teftiş edilmeye başlanmıştır. Ayrıca Bulgarlar, Türkiye'nin bu okullara ders kitabı, araç-gereç göndermesinden duyduğu rahatsızlığının etkisiyle kısa sürede eyleme dökmüştü (Yenisoy, 1999, s. 114-116). Bu dönemde Türk okulları, merkezi ve yerel yönetimlerden maddi destek alamamışlardır.

1909 eğitim yasasıyla Türkiye'den Bulgaristan Türk okullarına kitap gönderilmesi yasaklanmış, kitapların Bulgaristan'da yazılmasına ve Bulgar Eğitim Bakanlığının özel komisyonu tarafından onaylanmasına karar verilmiştir. Bu yasa ile Türk okulların kontrolü tamamen merkezileşmiştir. Okullarda Bulgar dili ile birlikte, Bulgaristan tarihi ve Bulgaristan coğrafyasının da Bulgarca okutulacağı ifade edilmiştir (Yenisoy, 1999, s. 114-116).

Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ Osmanlı Devleti'ne karşı ittifak kurmuş ve Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmesiyle de 1912-1913 Balkan Savaşları başlamıştır. Balkan savaşları sırasında binlerce Türk, Bulgarlar tarafından öldürülmüş ya da göçe zorlanmıştır. Osmanlı Devleti Balkan Savaşları boyunca büyük kayıplar vermiştir.

Savaş sonrasında da Türklere yönelik katliamlar devam etmiştir. Türklerin, zorla isimleri ve dinleri değiştirilmiştir. İstanbul Antlaşması ile Türklere (ilk ve ortaokulda) ana dilde eğitim alma, din hürriyeti, mülk edinme hakkı verilmiştir.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'da ihtilal olmuştur. İhtilalin ardından yapılan seçimde Çiftçi Partisi iktidara gelmiştir. Çiftçi Partisi (1919-1923) eğitimde reformlar yapmıştır. Bulgaristan'ın savaş sonrasında imzaladığı Neully Barış Antlaşması ile Türk azınlığının bütün millî hakları güvence altına alınmıştır. Azınlıkların kendi dilleriyle öğrenim görebilmelerinin sağlanması kararı alınmıştır (Yenisoy, 1999, s. 121). Şumnu'da bir Türk öğretmen okulu açılmıştır. 1921'de hazırlanan Bulgar Millî Eğitim Yasası ile mevcut okullara ve okul yapımına devlet desteği sağlanmıştır.

1930'lu yıllarda Türklere yönelik baskılar artmış ve Türk okullarının çoğu kapatılmıştır. 1934 hükümet darbesinden sonra iktidara gelen faşist yöneticiler, Türk eğitimine en karanlık dönemi yaşatmıştır. Atatürk ilkelerinin Bulgaristan Türkleri üzerindeki etkisini kırmaya çalışan yönetim Türk toplumunun cehalet ve dinî bağnazlık içinde yaşatıldığı sürece bu amaçlarına daha kolay ulaşabileceklerini düşünmüşlerdir (Yenisoy, 1999, s. 132). Bu nedenle Türk okullarda dinî eğitime ağırlık verilmesi istenmiştir. 1934-1944 yıllarında Türk çocuklarının %75'i okul dışı kaldı. 1.250 kadar Türk okulunda iyi bir eğitim verilemezken, 12 ortaokul sebep gösterilmeden kapatıldı. Köylerde Türk okulu bırakılmadı. Şehirlerdeki Türk okullarında Türkçe dersleri azaltıldı, eski yazıya dönüldü, Bulgarcaya ağırlık verildi (Ulutürk, 2017, s.122).

Türkleri kitle halinde göçe zorlama ve evlerine Bulgar yerleştirme süreci de başlamıştır. Ayrıca Türklerin mallarına el koymak gibi uygulamalar da başlamıştır. İlk 5 yılda 250 bin Türk göçe zorlanırken, 938 Türk evi, cami ve medrese yıkılıp yakılmıştır. Bu süreç değişik biçimlerde 21. yüzyılda da devam ediyor. Osmanlıdan kalan 2 bin 232 camiden 2017'de ancak 500'ünde ibadet yapılabiliyor. Diğerleri devletin ve belediyelerin, sanat eserleri kurumlarının, müze ve diğer kurumların eline geçmiş ve hukuk yoluyla alınmaları, onarılmaları vb. yollar kapanmıştır. (Ulutürk, 2017, s. 97)

II. Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan'da iç savaş başlamış ve 1944'te Kızılordu Bulgaristan topraklarını işgal etmiştir. İşgalin ardından ülke, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti adını almıştır. 1946 yılında rejim değişikliği sonucunda ülkede komünist dönem başlamıştır. Bu dönemde çıkarılan yasayla Türkçe eğitimle ilgili değişiklikler olmuştur. Bulgaristan'da özel statüde bulunan Türk okulları devletleştirilmiş, müfredat programları Millî Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış ve okul kitapları devlet tarafından bastırılmıştır. Okulların devletleştirildiği tarihte sayıları 413 iken 1948'de Türk okullarının sayısı 987'ye yükselmiş, öğretmen ve öğrenci sayısında da bir artış olmuştur (Yenisoy, 1999, s. 137).

Komünist yönetimin okulları devletleştirmesi, kitapları ve müfredatı hazırlaması Türkçe eğitimin geliştirilmesi amacıyla yapılmamıştır. Yönetimin amacı Türk okullarında öğrencilere komünist ideolojiyi benimsetmek olmuştur. Komünist yönetim, okul açarak ve kültürel imkânlar sağlayarak Türkleri kendilerine ısındırmaya ve kazanmaya çalışmıştır.

1947’de kabul edilen Bulgaristan Anayasası da azınlıklara ana dilleri ve kültürleri hususunda haklar sağlamış ve bu haklarla ilgili Anayasanın 79. maddesinde, “Millî azınlıkların ana dilinde öğretim yapma ve millî kültürlerini geliştirme hakları vardır, Bulgar dilinin öğrenimi ise zorunludur” (Yenisoy,1999, s. 138-139) ifadesi yer almıştır. Komünist rejime aykırı bir içeriği olmadığı sürece Türkçe gazete, dergi ve kitap yayınlanması da serbest bırakılmıştır. Bu dönemde Türklere verilen bütün bu haklar, komünist ideolojinin benimsenmesi için kullanılmıştır. Türklerin topraklarına el konulmaya başlanması, önemli Türk aydınların tutuklanması vb. durumlar Türklerin göç etmesine sebep olmuştur.

Komünist dönemde de yönetim, Türkleri göçe zorlamaya devam etmiş ve 1950’de Türkiye’ye göç başlamıştır. Kitle halinde göçlerle Türklerin sayısı azaltılmak istenmiştir. Ülkede baskıların ve asimilasyon politikasının artması sonucunda kimliklerini kaybetme endişesi yaşayan Türkler, Türkiye’ye göç etme talebinde bulunmuşlardır. Bulgaristan, Türkleri bir tehdit olarak gördüğü için bu taleplerin çoğuna olumlu cevap vermiştir. Çünkü Türk milliyetçiliğinin yayılmasını önlemek ve Slav ırkının bölgede hâkim durumda olmasını sağlamak istenmiştir. 1950-1951 yıllarında binlerce Türk, Bulgaristan Hükümeti tarafından zorla göç ettirilmiştir. Bu yıllarda 154.000 Türk Türkiye’ye göç etmiş, 60.000 Türk de Bulgar makamlarından çıkış vizesi almıştır (Yenisoy, 1999, s. 140).

Türkiye’ye göç etmeyi talep edenlerin sayısının beklenenin üzerinde bir sayıya ulaşması üzerine ülkenin iş gücü azalacağı için Bulgaristan Hükümeti ekonominin kötüye gitmesinden endişe duymaya başlamıştır. Bu nedenle 1951’de göç, Stalin’in emriyle durdurulmuştur. Bulgaristan yönetimi, Türkler için sosyalist ideolojiye uygun bir Türkçe eğitimi planlamaya başlamıştır. Bu dönemde Türk okullarında çalışacak olan öğretmenler Azerbaycan’a eğitime gönderilmiştir. Sofya’da bir Türk öğretmen okulu ve Rusçuk’ta bir Türk kız lisesi açılmıştır. Ayrıca ülkeye Azerbaycan’dan gelen dilbilimciler Sofya Üniversitesi Türkoloji bölümünde önemli çalışmalar yapmışlardır.

Stalin’in ölümünden sonra Bulgaristan Hükümetinin Türklere yönelik politikası değişmiştir. Türklere eğitim alanında verilen bütün bu imkânların Bulgaristan için bir

faydasının olmadığı ve Türkler arasında milliyetçiliğin gelişmesine neden olduğu düşüncesi ile yeni kararlar alınmıştır. Komünist yöneticiler, 1957-1958 ders yılından itibaren Türk öğretmen okulları ve liselerinde Türk dili ve edebiyatı dışında tüm derslerin Bulgarca okutulmasına karar vermişlerdir (Yenisoy, 1999, s. 146). 1958 yılında Türk liseleri ile Bulgar liseleri birleştirilmiştir. Birleştirilmiş okullarda her ders Bulgarca okutuluyordu ve Türklerin çoğunluk olduğu bölgelerde Türk öğrenciler Bulgarca'yı iyi bilmediğinden ilk yıllarda özellikle sosyal derslerden, bir başarı gösteremediler (Yenisoy, 1999, s. 147). 1959 yılında ise Türk ilk ve ortaokulları Bulgar okullarıyla birleştirilmiştir. Böylece tüm Türk okulları ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Sofya Üniversitesindeki Türkçe bölümler diğer bölümlerle birleşince Türklere ait bölümler de kapanmış oldu.

Komünist rejim, sosyalist düşünceye bağlı tek ulus oluşturma isteğiyle Türklere eğitim ve kültür alanında haklar tanımıştır. Türklerin sosyalist düşünceyle eğitim almalarına rağmen millî benliklerini korumuşlardır. Bunun üzerine 1960'tan sonra Bulgaristan'daki Türk azınlığı asimile etme çalışmaları artmıştır. Türk okullarının işlevsiz hâle getirilmesi sonrası Türk öğretmenlerin çoğu işsiz kalmıştır. İşsiz kalan bu aydın Türkler tarımda, fabrikalarda, yol yapımında ve inşaat işlerinde çalıştırılmışlardır. Baskı ve zulmün artarak devam etmesi ile 1962-1963 arası Komünist rejimin baskılarına dayanamayan Türkler, ülkeden kaçmak istediler. Sofya Büyükelçiliği ve Filibe Konsoloslukuna Türkiye'ye gelmek için vize başvurusu yapan Türklerin sayısı 380.000'i aşmıştı (Turan, 2003, s. 25).

1960'lı yıllarda Türkçe gazete ve dergiler zamanla kapanmaya başladı. Okullarda Türkçe ders saatleri kademeli olarak azaltıldı. 1969 yılına gelindiğinde ise özel bir kararla Bulgaristan'da Türkçe kitap yayınlanması yasaklandı. 1971'de kabul edilen yeni Bulgar anayasasında azınlık haklarına dair hiçbir hüküm yer almadı (Turan, 2003, s. 25). Bu dönemde azınlıkların din, dil ve isimlerini değiştirmek için çalışmalar yapılmıştır. 1980'li yıllarda azınlık hak ve özgürlükleri tamamen ortadan kaldırılmıştır. Binlerce Türk aile sürgün edilmiştir. Bu yıllarda Bulgaristan'da sosyalist bir devlet kurabilmek için sosyalist bir millet oluşturma çalışmalarının önünde din ve kültürlerine bağlı olan Türkler engel olarak görülmüştür.

Türklere yapılan bu insanlık dışı işkenceler sonrasında da 1989 yılının yaz aylarında yaklaşık 300.000 Türk sınır dışı edilmiştir (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s. 110).

Yönetimin Bulgaristan'da yaşayan Türklerin isimlerini değiştirmesi, resmî kayıtlara milliyetlerini yazmaması (asimilasyon politikasının yanı sıra) ülkede Türklerin olmadığını

kanıtlama çabasıdır. Bulgaristan’da hiç Türk olmadığı, sadece Türkleşmiş ya da zorla Müslümanlaştırılmış Bulgarların olduğu ve onların da isteyerek isimlerini Bulgar isimleri ile değiştirdikleri ifade edilmiştir. Yönetim bu tezi savunarak Türkiye Cumhuriyeti, ABD ve NATO’nun Bulgaristan’ın içişlerine karışmasını engellemeyi amaçlamıştır. Ayrıca ülkede Türklerin yaşadığı baskı ve zulmün duyulmaması için ülke dışına bilgi verilmesi engellenmiştir.

Bulgar Komünist Partisi Türk azınlığı asimile etmek ve homojen bir Bulgar ulusu yaratmak amacıyla başlattığı bu politikaya “Yeniden Doğuş” adını vermiştir. Bu bağlamda dinî vecibelerin yerine getirilmesi de sert önlemlerle engellenmeye çalışılmıştır. Özellikle Türk çocuklarının sünnet edilmesi yasaklanmış, evlerinde Türkçe kitap ve Kuran’ı Kerim bulunduranlar gözaltına alınarak bilinmeyen yerlere götürülmeye başlanmıştır. Hatta ölen Türklerin cenazelerinin İslami usullere göre defnedilmeleri engellenmiş, Hristiyan mezarlıklarına gömülmeye çalışılmıştır. Bu insanlık dışı uygulamalara direnenler farklı yerlere sürgün edilmiş, birçoğu da tutuklanarak Belene gibi toplama kamplarına gönderilmiş, bir kısmı da öldürülmüştür. Türk gençlerine ve aydınlarına yönelik sıkı takipler başlatılmış, Türk çocuklarının çok küçük yaşta zorunlu olarak kreşe gönderilerek Bulgarca öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (Yıldırım, 2018, s. 66).

II. Dünya Savaşı’ndan sonra Bulgaristan’da ekonomik ve siyasi kriz ortaya çıkmıştır. Ayrıca Türklere uygulanan “Yeniden Doğuş” politikasına karşı tepkilerin ve protestoların artması, Avrupa’daki komünist rejimlerin çökmesi sonucunda Devlet Başkanı Jivkov 1989 yılında istifa etmiştir. Bulgaristan hükümetine yeni bir cumhurbaşkanı ve başbakan atanmış ve yönetimdeki partinin adı Bulgaristan Sosyalist Partisi olarak değiştirilmiştir. Yeniden Doğuş döneminde yaşanan bütün sıkıntılardan dolayı dönemin başkanı Jivkov suçlanmış ve sorgulanmak üzere tutuklanmıştır. 29 Aralık 1989 tarihinde alınan kararlarla Türklere adlarını geri alma hakkı verilmiş ve Jivkov döneminde tutuklanan Türkler serbest bırakılmıştır.

1991-1992 eğitim-öğretim yılında Türklerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerde Türkçenin ders olarak okutulmasına izin verilmiştir. 1991 yılında kabul edilen Millî Eğitim Kanununa göre azınlıklara Bulgarca öğrenme zorunluluğunun yanında, Bulgarca otoritelerinin kontrolünde, kendi ana dillerini öğrenme hakkı da tanımıştır (Türk ve Özlem, 2016, s. 10-11-12). 1991 yasası ile birlikte ilköğretim çerçevesinde Türkçe derslere izin verilmiştir. Yasaya göre Türkçe haftada dört saat ve müfredat dışı bir ders olarak okutulmaktadır. Ayrıca öğrenci velilerinin çocuklarının bu dersi almalarını istediklerini bildirmeleri şart koşulmuştur (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s. 119).

1878’den bu yana Bulgaristan’dan Türkiye’ye 6 büyük göç oldu. 1990-1997 yılları arasında her yıl bu defa ekonomik nedenlerle 30 ile 60 bin Türk ekmek teknesini Türkiye

Cumhuriyeti'ne taşıdı (Ulutürk, 2017, s. 80). 1877-1993 yılları arasında toplamda 1.736.465 kişi Türkiye'ye göç etmiştir (Yıldırım, 2018, s. 69).

1880 yılında yapılan sayıma göre Bulgaristan'da toplam nüfus 2.007.919, Müslüman Türk nüfus ise 578.060'dır (Yıldırım, 2018, s. 75). 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonrası ilk nüfus sayımlarına göre Bulgaristan ve Doğu Rumeli Vilayetinde Türk nüfusun oranının savaş öncesi %45 civarlarından %25'e düştüğü görülmektedir. Bu durum savaş sebebiyle Bulgaristan'daki Türk nüfusun yaklaşık yarısının göçler ve katliamlar sebebiyle eridiğini göstermektedir (Yıldırım, 2018, s. 77).

1946 sayımına göre Bulgaristan'ın toplam nüfusu 7.029.349 kişi olup, 6.073.124 kişi ile Bulgarlar toplam nüfusun %86,3'ünü, Türkler ise 675.500 kişi ile %9,6'sını oluşturmaktadır (Yıldırım, 2018, s. 86). 1965'te 780.928 kişi olan Türk nüfusun 1975'te 730.728 kişiye gerilediği görülmektedir. 2001'de 746.664 olan Türk nüfusu 2011'de 588.318'e düşmüştür (Yıldırım, 2018, s. 96).

1999 yılında kabul edilen Millî Eğitim Kanunu ile birlikte Türkçe, Türk öğrenciler için zorunlu seçmeli ders statüsüne kavuşmuştur (Türk ve Özlem, 2016, s. 10-11-12). Türk öğrencilerin İngilizce, Fransızca, Almanca veya Türkçeden birini seçmeleri istenmektedir. Bu durum Türkçenin seçilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca Türkçenin seçilebilmesi için velilerin okul yönetimine dilekçeyle başvurmaları gerekmektedir. Başvuru sayısının yetersiz olması durumunda inisiyatif okul idarelerinde bulunmaktadır. Başka bir sorun ise Türkçe ders kitabı yetersizliğidir. Bulgaristan'da okutulan Türkçe ders kitapları 1992 yılında basılmış olduğundan güncelliğini yitirmiştir. 1995, 1996 ve 2000 yıllarında Türkiye güncel Türkçe ders kitapları göndermişse de bunlar düzenli bir şekilde dağıtılmamıştır (Türk ve Özlem, 2016, s. 25) 14 yıldan beri yeni kitap basılmamıştır.

Bulgaristan'da "Kırcaali Haber" ve çocuk gazetesi "Filiz" olmak üzere iki Türkçe gazete yayınlanmaktadır. Günümüzde yayın hayatını devam ettiren süreli yayınlar ise; "Müslümanlar", "Kaynak", "Hoşgörü" ve "Alev"dir.

3.3.6. Kosova

Kosova, 1369 yılında yapılan Kosova Meydan Muharebesi'nden sonra Osmanlı idaresine girmiş ve 1912 yılında Balkan Savaşlarına kadar tam 543 yıl Türklerin hâkimiyetinde kalmıştır (Türk ve Karamucho, 2016, s. 180).

1912-1913 Balkan Savaşı sonrasında yenilgiye uğrayan Osmanlı Devleti Kosova, Sancak ve K. Makedonya'yı Sırbistan Krallığı'na bırakmak zorunda kalmıştır. Kosova'da yaşamaya devam eden Türkler de azınlık durumuna düşmüştür. Sırlar, Kosova'da Türk varlığını ve onların hak ve özgürlüklerini yok saymıştır. Bunun sonucu olarak Kosova Türklerinin toplumsal yaşama katılmaları durmuş, ekonomik durumları son derece kötüleşmiş, eğitim imkânlarını kaybetmişlerdir.

II. Dünya Savaşı sırasında Arnavutluk yönetimine bırakılan bölgede huzursuzluk devam etmekteydi. Savaş sonrasında bölge, yeniden yapılanan Yugoslavya toprakları içinde kaldı. 29 Kasım 1945 günü Federatif Yugoslavya Halk Cumhuriyeti adında yeni bir devlet kuruldu. Bu devlet Bosna-Hersek, Hırvatistan, Karadağ, Makedonya, Sırbistan ve Slovenya halk cumhuriyetlerinden oluştu. Sırbistan Halk Cumhuriyetinde iki özerk bölge, Kosova-Metohiya ve Vojvodina Özerk Bölgesi bulunmaktaydı (Lika, 1999, s. 215).

1945 yılında kurulan Yugoslavya Federal Cumhuriyeti çok etnikli ve federal bir yapıya sahiptir. Yugoslavya'da Tito rejiminin Arnavutluk ile iyi ilişkiler geliştirme niyeti ve ülkesinde yaşayan Arnavutları Yugoslav devletine daha sıkı bağlama politikasından dolayı Kosova Türkleri etnik bir grup olarak tanınmamış ve Türkçenin kamusal alanda kullanılması yasaklanmıştır. 1947'de çıkarılan "Soyadı Yasası" kullanılarak Türkler asimile edilmeye çalışılmıştır. Soyadlarının yeniden yazılması sürecinde birçok Türk ailesi asli soyadlarını alamamışlar ve kendi millî kimliklerine ters düşen Arnavutça soyadları almaya zorlanmıştır (Türk ve Karamucho, 2016, s. 181).

1951 yılında nüfusun yaklaşık %90'ı Müslüman olan bölgede Yugoslavya yönetimi Arnavutların bağımsızlık mücadelesinin önüne geçmek, Arnavut kimliğini bastırmak için Türkleri, millî azınlık olarak tanıma yoluna gitmiştir. Bu hakların en önemlisi "Dil" konusudur, bu tarihten itibaren Türkçe eğitim başlamış, kültür dernekleri kurulmuş, Türkçe gazete ve dergi basılmaya başlamıştır (Baymak, 2008, s. 20).

1951-1952 eğitim-öğretim yılında Prizren, Priştine ve İpek gibi yerleşim yerlerinde Türkçe eğitim yapan okullar açılmıştır. 1951-1999 yılları arasında Kosova'da ilk ve ortaöğretim ile üniversite düzeyinde Türkçe öğretim imkânı sağlanmıştır (Türk ve Karamucho, 2016, s. 185).

Kosova Türkleri, 1951 yılında yönetim tarafından tanınmalarına rağmen bölgedeki baskılar ve göçler sona ermemiştir. 1956-1960 yılları arasında uygulanan baskının artması nedeniyle çok sayıda Türk, göç etmek zorunda kalmıştır.

Sırbistan kontrolündeki Kosova’da 1963-1968 yılları arasında Arnavutlar tarafından gösteriler düzenlenmiş ve 1974 yılında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Kosova, tam Özerklik ve Federal Parlamento’da bir temsilci hakkı kazanmıştır.

Yugoslavya hükümeti, 1974 yılında anayasa değişikliğine giderek cumhuriyetteki bütün azınlıkların faydasına olacak şekilde yeni bir dil yasası kabul edilmiştir. Bu yasa değişikliği Sırbistan’a bağlı Kosova Özerk Bölgesi’nde Türkçeyi, Arnavutça ve Sırpçanın yanında resmî dil hâline getirmiştir. Bu gelişmenin ardından 1977 yılında Türkçenin yerel kuruluşlarda kullanılmasının önünü açan bir dil kanunu kabul edilmiştir. Bu değişiklikle birlikte Kosova’da yaşayan Türkler kamusal alanda kendi ana dillerini kullanma hakkı elde ettikleri gibi, Türkçe nüfus cüzdanları da almışlardır (Türk ve Karamucho, 2016, s. 179).

Sırp milliyetçiliğinin 1986’da güçlenmesinin etkisiyle bölgedeki Sırlar, Arnavutlara karşı açıktan düşmanca bir tavır içine girmişlerdir. Arnavutların, Kosova’yı Yugoslavya’dan ayırmaya çalıştığına dair propagandalar yapılmıştır. Sırlar, 1974 anayasasının değişmesi ve Kosova’nın Özerkliğinin kalkması için protestolara başlamıştır. Sırların yaptığı bu protestolar ve propagandalar başarılı olmuştur. Yugoslavya yönetiminin de desteğini alan Sırlar, 1989’da Kosova’nın Özerkliğini kaldırmıştır. Dolayısıyla Kosovalı Türkler, 1974 anayasası ile elde ettikleri hakları kaybetmişlerdir. 1991’de Yugoslavya’nın dağılmasının ardından 1998 yılında Sırp polisi ile Kosova Özgürlük Ordusu arasında çatışmalar başlamıştır.

23 Mart 1989 günü Kosova’nın Özerkliğinin alınmasıyla Kosova’da yaşayan milletler birçok hakkını kaybetmiştir. Arnavutlar, Türkler, Müslüman Boşnaklar ve Romanlar Sırbistan hükümetini, Sırbistan yasalarını, Kosova Meclisinin yetkisini alan Sırbistan meclisini boykot etmeye başlamış. Bu boykot, Miloşević’in başında bulunduğu Sırbistan’ın ve Yugoslavya Federe Devleti’nin Kosovalılara karşı daha sıkı önlemler almasına sebep olmuştur. Kosova polislerin yönettiği bir bölge hâline getirilmiş. İnsan kıyımları, binlerce tutuklama, evlerin yakılıp yerle bir edilmesi, çocukların ve yaşlıların öldürülmesi sonucunda ABD devreye girmiştir. BM Güvenlik Konseyi Sırbistan’ı, Miloşević’i uyaran kararlar çıkarmış. Ancak Sırp askerleri hızlı bir biçimde Kosova’da etnik temizliği sürdürmüştür. Bunun üzerine 1999 yılında NATO öncülüğünde Dünya Barış güçleri harekete geçmiş. Türkiye’nin savaş uçaklarının da katıldığı Yugoslavya’ya hava harekâtı başlamıştır. Sırp askerleri, polisleri ve onlara destek olanlar Kosova’yı terk etmiştir (Baymak, 2008, s. 175).

Bölgede çatışmalar bittikten sonra yönetim, Birleşmiş Milletler Kosova Görev Gücü (UNMIK) idaresindeki geçici sivil idareye bırakılmıştır. Bu yönetim, 1999-2008 yılları arasında görevde kalmıştır. ABD ve AB’nin desteğini alan Kosova Meclisi, 17 Şubat 2008’de Sırbistan’dan bağımsızlığını ilan etmiştir.

2001 yılında bölgede yaşayan topluluklara kendi etnik, kültürel, dil ve dinî kimliklerini koruma ve ifade etme hakkı tanınmıştır. Topluluklara kendi dillerinde eğitim görme, dernek kurma, basın ve yayın organlarını kurma imkânı verilmiştir. Kosova Geçici Özyönetim Anayasal Çerçevesinde kabul edilen eğitim yasalarına göre, Kosova’da

yaşayan her etnik topluluk anaokulundan üniversiteye kadar kendi ana dilinde eğitim görme hakkına sahiptir. Bu yasalara istinaden 1999 yılından itibaren Kosova’da eğitim-öğretim Arnavutça, Boşnakça, Türkçe ve Sırpça olarak yapılmaktadır.

Birleşmiş Milletler Geçici İdaresi ve Kosova Cumhuriyeti dönemlerinde Türkçe resmî dil statüsünü yitirmiş ancak eğitim dili olarak kullanılmaya devam etmiştir. 2000’li yıllarda verilen mücadeleler sonunda 2015 yılında Türkçe tekrar kamusal alanda kullanılmaya başlanmıştır (Türk ve Karamucho, 2016, s. 186). Kosova Anayasası’nın 5. maddesi Kosova’da kullanılan resmî dilleri düzenlemiştir. Buna göre Arnavutça ve Sırpça resmî; Türkçe, Boşnakça ve Romanca da belediyeler düzeyinde resmî statüye sahip dillerdir. Yasal olarak ülke içinde herhangi bir eğitim seviyesinde kullanılabileceklerdir. Türklerin yoğun olarak yaşadığı Priştine, Prizren, Mamuşa, Mitroviça, Viçitrin ve Gilan belediyelerinde Türkçe resmî statüye sahiptir. Bu şehirlerde anaokulundan itibaren Türkçe eğitim devam etmektedir. Prizren’de Türkçe eğitim veren 6 ilkokul ve 5 ortaokul bulunmaktadır. Ancak Türk ailelerin gelecek kaygısıyla çocuklarını Arnavutça eğitim veren okullara göndermesi Türkçenin bölgedeki geleceği açısından düşündürücüdür. Viçitrin ve Gilan’da öğrenci sayısı az olduğu için Türkçe eğitim veren sınıflar kapanmaktadır.

Günümüzde Türkçe ders verecek öğretmen sayısının azlığı, Türkçe hazırlanmış ders kitaplarının yetersizliği (her seviye için ders kitabının bulunmaması), eğitim ortamındaki eksiklikler, ders müfredatının güncel olmaması, kültür derneklerinin az desteklenmesi gibi sorunlar devam etmektedir.

Kosova’da Priştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Prizren Eğitim Fakültesi Türkçe Sınıf Öncesi Eğitim Bölümü, Matematik ve Bilgisayar Bölümlerinde Türkçe öğretim yapılmaktadır. Türkiye, bu bölümlere TİKA aracılığıyla destek vermektedir. Ayrıca TİKA, Kosova’da teknik donanımı yetersiz olan okullara yardım etmektedir. Priştine Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne ait sınıflar TİKA tarafından düzenlenmiştir.

Kosova’nın Priştine, Prizren ve İpek şehirlerinde Yunus Emre Kültür Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde, Türkçe kurslar ve Türk kültürünü yansıtan etkinlikler düzenlenmektedir. Günümüzde Prizren Radyosunda günde iki saat ve Kosova Radyo-Televizyon Kurumunda 70 dakika Türkçe yayın yapılmaktadır. Kent FM Radyosu ise

Priştine merkezli günde 24 saat Türkçe yayın yapmaktadır. Ayrıca Kosova Haber adlı çevrimiçi yayın yapan bir gazete de bulunmaktadır (Türk ve Karamucho, 2016, s.184).

3.3.7. Kuzey Makedonya

Balkan coğrafyasının güneyinde yer alan Makedonya; Vardar Makedonyası (Günümüz Makedonyası), Ege Makedonyası (Yunanistan Makedonyası) ve Pirin Makedonyası (Bulgaristan Makedonyası) olmak üzere üç bölgeye ayrılmaktadır.

Makedonya Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Bulgar Krallığı, Kuman Devleti, Sırp Krallığı ve Osmanlı İmparatorluğu bölgede hâkimiyet kurmuştur. Makedonya Krallığı'nın iki önemli ismi II. Filip (M.Ö. 359-336) ve Büyük İskender (M.Ö. 336-323) zamanında bölge, dünya çapında bir güç olmuştur (Akman, 2006, s. 236-237).

1364 yılında Makedon Kralı Filip'in kurduğu Filibe, Türklere geçtikten sonra Osmanlı kuvvetleri Balkanların içlerine ilerlediler. Daha 1367'de Balkan dağlarının bütün güneyi Osmanlı hâkimiyetindeydi. II. Kosova Savaşı ile Makedonya kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine girmiş oldu (Akman, 2006, s. 238). Osmanlı Devleti K. Makedonya'daki yerli halkın dinine, diline, örf ve adetlerine dokunmamıştır. Önemli bazı yolların birleştiği kavşaklarda kurulan şehirleri surlar sarmış, kaleler yapılmış ve çarşılar kurulmuştur. Buralara önce asker, sonra devlet memurları, daha sonra Anadolu'dan gelenler yerleşmiş ve Osmanlı idaresi altında K. Makedonya halkı, 19. yüzyıl başlarına kadar huzurlu bir şekilde yaşamıştır. Ortodoks kilisesi, Rusya ve Batılı devletlerin kışkırtmaları sonucunda zaman zaman ortaya çıkan huzursuzluk ve isyanlar, Osmanlı'nın ulusal azınlıkların din, dil ve millî kültürlerinin gelişmesi için destek olmasının da etkisiyle, 19. yüzyıla kadar etkili olmamıştır. Ancak 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin her alanda gerilemesi, iç karışıklıkların artması ve milliyetçilik hareketleri Balkan coğrafyasında savaşın patlak vermesine neden olmuştur.

Osmanlı Devleti 1912-1913 Balkan savaşlarını kaybetmiş ve yapılan anlaşmalarla Makedonya; Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan arasında paylaşılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Ege Makedonyası Yunanistan'a geçmiş ve Vardar Makedonyası, Pirin Makedonyası ile birlikte bölge üç ayrı devlete dağılmıştır. Vardar Makedonya'sı II. Dünya savaşının ardından Tito'nun kurduğu Yugoslavya Sosyalist Devletler Federasyonu'na 1945 yılında "Makedonya Sosyalist Cumhuriyeti" olarak katılmıştır. 1980 yılında Tito'nun ölümünden sonra kötü giden ekonomik durum, milliyetçilik hareketleri tüm Yugoslav Cumhuriyetleri'ne yayılmış, 15 Ocak 1992'de AT üyesi 12 ülkenin Hırvatistan ve Slovenya'yı tanıması sonucu Yugoslavya Federasyonu dağılış sürecine girmiştir. 8 Eylül 1991'de bağımsızlık için halkoylamasına giden Makedonya'da, %95,4'lük bir oranında bağımsızlık isteği çıktı. Almanya, İtalya, Bulgaristan, Türkiye ve AT'nin de sıcak bakmasıyla 17 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlığını ilan etti (Akman, 2006, s. 238-239).

Ülkede Makedonlar, Türkler, Arnavutlar, Sırp, Ulahlar ve Romanlar olmak üzere farklı etnik gruplar birlikte yaşamaktadır. Balkan savaşlarından önce Makedonya'nın toplam 2.258.224 kişilik nüfusu içinde Makedonların sayısı 1.181.336 (%52,31) iken, Türklerin nüfusu 494.904 (%22,14) idi (Türk ve Giesel, 2016, s. 132). 1912-1913 yıllarında K. Makedonya'nın bir bölümü Sırp, Bulgar ve Yunan işgaline uğramıştır. Bu işgallerle Müslümanlar zorla Hristiyanlaştırılmaya çalışılmış ve katliamlar başlamıştır. Bu nedenle Türkler göç etmek zorunda kalmış ve Osmanlı Devleti'ne sığınmışlardır.

Yugoslavya yönetiminin; Türklerin nüfusunu azaltma, onları zorla komünistleştirme, baskı ve asimilasyon politikaları yürütmesi özellikle 1950'li yıllarda Türkiye'ye kitlesel göçlere sebep olmuştur. Göçlerin yanı sıra Arnavutlar tarafından uygulanan asimilasyon politikası da Türk nüfusun azalmasına neden olmuştur. Makedonya Türklerinin nüfusları 1953-2002 yılları arasında %60'tan fazla azalmıştır. Göçlerle birlikte Makedonya'da yaşayan Türklerin nüfusu Balkan savaşlarından önceki oranları olan %22,14'ten 1961 yılına gelindiğinde %9,4'e 2002 yılında ise 3,9'a gerilemiştir (Türk ve Giesel, 2016, s. 132-133).

Günümüzde Türklerin yoğun olarak yaşadıkları yerler; Gostivar, Kalkandelen (Tetovo), Ohri, Struga, Kırçova, Debre, Üsküp, Köprülü, Valandova, Usturumca, Radoviç ve İştıp kazalarıdır.

Yugoslavya Anayasasında ve Makedonya Cumhuriyeti Anayasasında 1974 tarihinde yapılan değişiklikle Makedonya, çok uluslu bir devlet olarak tarif edilmiştir. Türkler, Makedonya'da Makedonlar ve Arnavutlarla birlikte eşit haklara sahip olan bir ulus olarak ifade edilmiş ve anayasanın önsözünde isim verilerek anılmıştır (Türk ve Giesel, 2016, s. 139). Yugoslavya'nın dağılmaya başlamasıyla birlik içindeki cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan etmeye başlamıştır. Bu cumhuriyetlerden biri de K. Makedonya Cumhuriyeti'dir. 17 Eylül 1991'de K. Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlığını kazandıktan sonra devlet, tek etnik gruptan oluşan bir ulus devlet hüviyetine bürünmüştür. Bölgede yayılan milliyetçilik akımının da etkisiyle K. Makedonya Sosyalist Anayasası'nda düzenleme yapılmış, Anayasa'da yer alan "Türkler" ve "Arnavutlar" ifadeleri kaldırılmıştır. "Makedonların ve diğer etnik grupların Cumhuriyeti" ifadesi kullanılmıştır. Makedonlar dışındaki diğer milletler "ulusal azınlıklar-topluluklar" olarak tanımlanmıştır.

1991 Anayasası'nda Türkler, ismen anılmış olsalar da uygulamada eşit anayasal ortaklar olarak dikkate alınmamışlardır. Makedonca devletin tek resmî dili olarak kabul edilmiştir. Böylece 1974 Anayasası ile resmî dil statüsüne kavuşan Türkçe ve Arnavutça bu statülerini kaybetmişlerdir. Bağımsızlıktan sonra Makedonya Türkleri ve Arnavutlar 1974 Anayasası'na göre sahip oldukları kurucu millet olma vasfını kaybederek siyasal ve hukuksal düzeyde diğer

küçük etnik gruplarla eşit düzeye indirgenmiş ve uygulamada azınlık durumuna düşürülmüşlerdir (Türk ve Giesel, 2016, s. 140).

Bağımsızlıktan sonra K. Makedonya'daki diğer azınlıklar gibi Türkler de kendi siyasi teşkilatlanmalarını gerçekleştirmiş ve Türk Demokratik Partisini kurmuşlardır. K. Makedonya Türklerinin millî ve manevi çıkarlarını (eğitim, kültür ve basın-yayın hakları, Türkçenin ve Türk alfabesinin kullanılması vb.) savunmak amacıyla olan bu parti 1994 Parlamento seçimlerinde K. Makedonya Cumhuriyeti Parlamentosuna bir milletvekili göndermiştir. Günümüzde ise yeni seçim sistemine göre hiçbir yerde çoğunluk olmadıklarından yani dağınık yerleşmeden dolayı Türk partileri diğer partilerle ortaklık kurarak Meclise milletvekili gönderebilmektedir.

Bağımsızlıktan sonra Türklerin ilk ve ortaöğretim düzeylerinde kendi ana dillerinde eğitim görme haklarına dokunulmamıştır. Türkçe ile ilgili devlet kurumlarının ve üniversitelerdeki Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinin devam etmesi yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Buna rağmen 1990'lı yıllarda azınlık haklarının kapsamı daraltılmış özellikle de dilsel hakların tanınmasında ve uygulanmasında kısıtlamalara gidilmiştir (Türk ve Giesel, 2016, s. 141).

K. Makedonya Cumhuriyeti Anayasası'na göre K. Makedonya vatandaşlarının ana dilleriyle öğrenim görme hakları olmasına rağmen Türkler ana dilde eğitim alamamaktadır. Bazı bölgelerde Türkçe okullar yeterli sayıda öğrenci olmadığı için kapatılmış, Türkçe dersler kaldırılmıştır. Eğitime devam eden okullarda ise genellikle yeterli sayıda öğretmen bulunmaması ve ders kitabı eksikliği gibi sorunlar bulunmaktadır. Ülkede Üsküp, Kalkandelen, Gostivar, Ohri, Struga ve Debre'de Türkçe eğitim yapılmaktadır. Manastır, Pirlepe, İştıp, Ustrumca ve Kanatlar'da ise Türkler, ilkokullarda dördüncü sınıfa kadar ana dillerinde eğitim alabilmektedirler.

Üniversitelerde devletin kemer sıkma politikasının etkisiyle Türkçe, Türk kültürü, Türk Edebiyatı ve Türkçe öğretmenleri bölümlerinde kontenjanlar azaltılmıştır. Bu durum Türkçe dersleri verecek akademik personel azlığına, okulların mezun sayılarının ve öğretim kalitelerinin düşmesine yol açmıştır.

Yugoslavya dönemiyle karşılaştırıldığında 1990'lı yıllarda Makedonya'da Türklerin hukuksal, sosyal, kültürel ve dilsel alanlarda sahip oldukları haklar kötüleşmiştir. Ancak Makedonya'daki azınlık hakları hem normatif düzeyde hem de uygulamada yetersiz olsa da azınlıklar açısından diğer Balkan ülkeleriyle karşılaştırıldığında daha ileri düzeydedir (Türk ve Giesel, 2016, s. 143).

2001 yılında imzalanan Ohri Çerçeve Anlaşmasından sonra K. Makedonya Türklerinin Türkçe eğitimi konusunda önemli gelişmeler olmuştur. Bu anlaşmayla azınlıkların ilkokul

ve lise eğitiminde ana dilde okuma hakkı olduğu ifade edilmiştir. Anlaşmanın etkisiyle yeni bir dil yasasına ihtiyaç duyulmuş ve 2005 yılında düzenlenen yasa ile belediyelerde %20’lik nüfusa sahip azınlıklar dillerini resmî dil olarak kullanabilmektedir. Böylece Merkez Jupa, Plasnitsa, Mavrova-Rostuse, Vranestitsa, Vrapçiste ve Gostivar belediyelerinde Türkçe resmî dil olarak kullanılır hâle gelmiştir. Makedonya hükümeti tarafından ilk defa 2007 yılında Üsküp’te Türkçe eğitim veren Tefeyyüz İlkokulunun açılış tarihi (21 Aralık) “Türkçe Eğitim Günü Bayramı” olarak kutlanmaya başlanmıştır (Türk ve Giesel, 2016, s. 145).

Türkiye, diğer Balkan ülkelerinde olduğu gibi K. Makedonya’da da Türkçenin ve Türk kültürünün yaşatılması için faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetleri, Üsküp’te bulunan, Yunus Emre Enstitüsü ve TİKA aracılığıyla sürdürmektedir. TİKA, K. Makedonya’da Türkçe eğitim veren ilk ve orta dereceli okullara destek vermektedir. Üniversite düzeyinde ise TİKA, Makedonya Filoloji Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren Türkoloji Bölümüne 200’den fazla kitap bağışlamıştır. Aziz Kiril ve Metodiy Üniversitesi, Blaje Koneski Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne ait sınıfların ve akademisyen ofislerinin düzenlenmesinde de TİKA etkili olmuştur.

K. Makedonya’nın farklı bölgelerinde Türkçe eğitim yapılan üniversiteler bulunmaktadır. Bunlar; Makedonya Mit Üniversitesi, Uluslararası Struga Üniversitesi, Makedonya Üsküp Fon Üniversitesi, Uluslararası Vizyon Üniversitesidir. 2014 yılında Gostivar’da kurulan Uluslararası Vizyon Üniversitesi, Balkanlarda (bütün fakültelerde) Türkçe eğitim veren ilk üniversitedir.

K. Makedonya’da günümüzde Türkçe Yeni Balkan gazetesi yayımlanmaktadır. Ayrıca Yeni Balkan Medya Grubu; televizyon programları, belgeseller ve diziler hazırlamaktadır. Ülkede Türkçe basılan dergiler de bulunmaktadır. Bunlar; edebiyat ve kültür dergisi olan “Ufuk” ve “Kardelen” adlı çocuk dergisidir. K. Makedonya’da Türkçe radyo yayınları da devam etmektedir. 1967 yılından beri K. Makedonya Radyosunda günlük beş saat Türkçe yayın yapılmaktadır. 1969 yılında K. Makedonya’da Türkçe programlar yayınlanmaya başlamıştır. Gostivar’da 2012 yılından bu yana yayına devam eden Rumeli-FM adlı özel bir radyo kurulmuştur.

3.3.8. Romanya

Romanya, Orta Avrupa’da Balkan yarımadasının kuzeyinde, Karadeniz’e sınırı olan bir ülkedir. Balkanların en fazla nüfusa sahip devleti olan Romanya, bereketli topraklara ve doğal kaynaklara sahiptir. Bu sebeple tarih boyunca bu coğrafya farklı medeniyetler tarafından ele geçirilmek istenmiştir.

Tarihi kaynaklara göre İskitler, Dobruca’ya yerleşen ilk Türk kavmi olarak görülmektedir. III. yüzyıldan itibaren Hun ve Avarlar, IX. yüzyıldan itibaren de Peçenek, Oğuz, Kuman, Tatar, Selçuk Türkleri, en son da Osmanlı Türkleri bu topraklara yerleştirmişlerdir (Kerim, 2001, s. 167). Osmanlı’nın adil yönetim anlayışı sayesinde de Türklerin bölgedeki hâkimiyeti uzun yıllar devam etmiştir.

Osmanlı’nın Balkanlardaki gücünün artmasıyla iki Rumen devleti; Eflak ve Boğdan 16. yüzyılda Osmanlı yönetimine geçmiş ve buraya Kırım Türkleri yerleştirilmiştir. Ayrıca 1593-1595 yıllarında Kırım’dan gelen Türkler Dobruca’nın boş yerlerine iskân edilmiştir. 1783’te Kırım’ın Rusya’ya bağlanmasından sonra da Kırım Türkleri Dobruca, Köstence, Varna ve Balçık bölgelerine yerleşmişlerdir.

Yaklaşık 450 yıllık Osmanlı hâkimiyeti döneminde Rumen tebaalarının dinlerine, dillerine ve geleneklerine saygı göstermişlerdir. Ancak özellikle Rusya’nın müdahaleleri Romen milliyetçiliğini arttırmıştır. Eflak ve Boğdan eyaletlerinin Ruslar tarafından işgali sonrasında Kırım Savaşı başlamıştır. Avrupa devletlerinin de savaşa müdahil olması sonucunda Rusya, barış anlaşması imzalamak zorunda kalmıştır.

Paris Antlaşmasıyla 1859’da prenslikler Romanya adıyla birleşmiştir. 9 Mayıs 1877’de ise bağımsızlığını ilan etmiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda 1878’de yapılan Berlin Antlaşması ile de Romanya tam bağımsızlığına kavuşmuş ve I.Karol kral olmuştur (Akman, 2006, s. 132). 1881 yılında azınlıklara yasalarla din, kültür, eğitim ve siyaset alanında haklar verilmiştir. Azınlık okullarında Türk dilinin yanında Romencenin mecburi bir ders olması şartı getirilmiştir. Böylece azınlıklara kimliklerini korumaları için imkân verilirken topluma uyum sağlamaları da hedeflenmiştir. Müslüman azınlıklara verilen bu haklar, Krallık dönemi boyunca geçerli olmuştur.

1929 ekonomik krizi Romen ekonomisini de etkilemiş II. Dünya Savaşının ardından toprak kaybedilmesinin de etkisiyle ülkede yönetime karşı tepkiler artmış ve Romanya Komünist Partisi kurulmuştur. 1947’de Romanya Halk Cumhuriyeti ilan edilmiştir (Akman, 2006, s.

134-135). Bu dönemde azınlıklara eğitim alanında haklar tanınmıştır. 1948 yılında yapılan Eğitim Reformu ile Romanya'daki tüm azınlıklara eşit haklar verilmiştir.

Eğitim Reformu sonucunda, Türklerin yoğun olarak yaşadıkları Mecidiye'de yatılı bir okul, Türk dilinde, biri Bükreş'te olmak üzere, 19 ilkokul ve 5-7. sınıfların olduğu bir okul da Köstence'de açılmıştır. Ancak Dobruca'daki Müslüman Türklerin okullarının Türk ve Tatar okulları olarak ikiye ayrılması ve buradaki Türk birliğinin zayıflaması için Tatar okullarına Kiril alfabesiyle hazırlanmış kitapların getirilmesi bazı olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Buna rağmen, Türkiye Türkçesiyle Dobruca Tatar şiveleri arasındaki yakınlık, Romanya Türkleri arasında Türkçülüğün güçlenmesine katkı sağlamıştır (Mahmut,1999, s. 352-353).

Ülkede Türk ve Tatar azınlığı temsilen iki ayrı derneğin varlığı, bu derneklerin de farklı yayınlar hazırlamaları gibi nedenlerle Romanya'da yaşayan Türkler asimilasyona daha açık hâle gelmiştir. Türk ve Tatar azınlık olarak yasal hak arayışlarının sonuca ulaşması mümkün görünmemektedir. Çünkü ortak değerlerden yola çıkılarak yapılacak çalışmalar iki grubun da ülkedeki varlığını güçlendirecektir.

1950'lerden beri Türk azınlıklara ait okullarda tarih, coğrafya ve matematik gibi dersler Romence verilmektedir. 1957-1970 arasında Türkçe eğitim veren okul ve sınıfların tamamı kapatılmıştır. 1970'lerde Romanya, azınlıklara karşı demokratik davrandığını dünyaya göstermek için Romence eğitim veren birkaç okulda Türk dili derslerine izin vermiştir.

1974'te Romanya Sosyalist Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olan Çavuşesku, II. Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın en baskıcı yönetimlerinden birini kurmuş ve halkın yaşam standartları oldukça düşmüştür. Bu dönemde Müslüman Türk azınlık da eğitim, din ve kültürel faaliyet alanlarında haklarından mahrum edilmiştir. Baskılar 1989 yılında halk hareketlerinin başlamasına neden olmuş ancak yönetim tarafından zor kullanılarak bastırılrsa da ordunun da ayaklanmacıları desteklemesiyle diktatörlük rejimi yıkılmış ve 20 Mayıs 1990'da ilk serbest seçimler yapılmıştır. Bu yeni dönemde anayasada düzenlemeler yapılmıştır. 1990 sonrası hazırlanan Romen Anayasası ile azınlıklara dil, din, kültür ve etnik özelliklerini koruma hakkıyla, dilini, dinini öğrenebilme, ana dilleriyle eğitim yapabilme hakları tanınmıştır.

Osmanlı hâkimiyetinin sona ermesiyle başlayan Türkiye'ye göç hareketi 1930'larda oldukça artmıştır. Türklere ait toprakların Romenlere verilmesi, din ve eğitim alanındaki baskılarla Türklerin asimile edilmek istenmesi göçlerin başlıca sebepleri arasındadır.

Romanya'dan Türkiye'ye toplu olarak 1933'te 33.850 kişi olarak başlayan göç, 1934'te 16.072 kişi, 1935'te 21.162 kişi ve 1936'da 20.692 kişi şeklinde olmuştur (Metin ve Tanrıöver'den akt. Szilagyi, 2016, s. 37).

Azınlıklara verilen hakların uygulanmasında yaşanan sorunlar, ekonomik kriz, baskıcı yönetimler vb. durumlar Türkleri göç etmeye zorlamıştır. Romanya'dan Türkiye'ye göç eden Türklerin sayısı yıllara göre farklılık göstermektedir. Göçlerin azaldığı zamanlar daha ılımlı politikaların uygulandığı dönemlerle ilişkilidir.

Günümüzde Romanya'da Türkçenin üç farklı lehçesi Türkiye Türkçesi, Tatar Türkçesi ve Gagavuz Türkçesini konuşan Türkler Dobruca bölgesinde, Köstence ve Tulça vilayetlerinde yaşamaktadırlar. Gagavuzların sayısı son yıllarda oldukça azalmıştır (Szilagyi, 2016, s. 38).

Romanya'da yaşayan Türk azınlığın nüfusu 2011 nüfus sayımına göre 48.000 (Türkler ve Tatarlar olarak ifade edilmiştir.) şeklinde açıklanmıştır (Istvan'dan akt. Szilagyi, 2016, s.39).

1992-2002 arasında Türk nüfusu 2.764 kişi artmasına rağmen, Türkçeyi ana dilleri olarak belirtenlerin sayısı 1.127'dir. 2011 nüfus sayımında ise 27.700 kişi kendisini Türk olarak yazdırmışken, ana dillerinin Türkçe olduğunu ifade edenlerin sayısı 26.179'dur. Bu sonuca göre, Türk olduklarını belirten 1.521 kişi ana dillerinin Türkçe olmadığını belirtmiştir. Ayrıca Türkler ana dillerini kamusal alanda kullanamamaktadır. Bunun nedeni, bir yerleşim yerinde bir azınlık dilinin kullanılması için bu azınlık mensuplarının en az nüfusun %20'den fazlasını oluşturmaları gerektiğini öngören yasadır. Romanya yasalarına göre bir etnik grup yaşadığı beldede veya kasabada nüfusun %20'sini geçiyorsa, bu etnik grup kendi ana dilini kamusal alanda kullanma ve eğitim alma hakkına sahip olmaktadır. Bu yasa ülkede yaşayan etnik grupların ana dillerini öğrenmeleri ve yaşatmaları için çok önemlidir. Ülkede yaşayan Türklerin de bu yasadaki faydalanabilmeleri kimliklerini korumaları adına önemli bir unsurdur. Ancak Romanya'daki Türklerin Türk ve Tatar olarak ayrışması sonucunda yaşadıkları yerleşim yerlerinde nüfusun %20'sini oluşturamadıklarından veya yerel yönetimlerin yürürlükteki yasaları uygulama konusundaki isteksizliklerinden dolayı, bu haklardan yararlanamamaktadırlar. Romanya Türklerinin sadece %4,6'sı ana dillerini kamusal alanda kullanabilmektedir (Szilagyi, 2016, s. 40-47).

Romanya'da azınlıklara verilen haklardan Türklerin yeterince yararlanamamasında, yaşadıkları bölgelerde nüfusun %20'sini geçmelerine rağmen yasalardan yararlanmak istemeyen ya da bu yasanın uygulanmasında isteksiz olan yerel yönetimlere karşı haklarını savunmamalarında Türklerin bölünmüşlüğüdür. Diğer azınlıkların (Macar ve Alman) aksine ana dilde eğitimle ilgili uygulamada yaşanan sıkıntıları önemsemeyen ve bu sıkıntıların giderilmesi için mücadele etmek istemeyen Türklerin varlığı Türkçenin ülkedeki geleceğinden endişe duyulmasına neden olmaktadır. Çünkü eğitimde ve kamuda yeri olmayan bir dilin zamanla unutulması kaçınılmazdır. Ana dilini kaybeden bir toplumun kimliğini koruması da mümkün değildir.

Romanya'nın azınlıklarla ilgili, Avrupa Birliği'ne kabul edilme sürecinin de etkisiyle, ılımlı bir politikaya sahip olduğu söylenebilir. Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde "Avrupa

Azınlık Dilleri Konvansiyonunun” imzalanması azınlıkların ana dillerini kullanmalarına ve bu dillerde eğitim almalarına imkân sağlamıştır. Ayrıca 18 Aralık “Millî Azınlıklar Günü” olarak kabul edilmiştir. 2007 yılında ise Romanya Avrupa Birliği’ne kabul edilme hakkı kazanmıştır (Szilagyi, 2016, s. 46).

Romanya Eğitim Bakanlığında, azınlıkların eğitimi ile “Azınlıklar Müdürlüğü” ilgilenmektedir. Bu birim tarafından azınlıkların ana dili eğitimi düzenlenmektedir. Ülkedeki Türk çocukları, Türk Dili ve Edebiyatı, Türk Tarihi ve Kültürü gibi dersleri sadece ilköğretim düzeyinde Türkçe olarak okurlarken diğer derslerin tamamında Romence kullanmaktadırlar. 2000’lerin başında kısmi Türkçe eğitimi ile öğrenciler bazı dersleri Türkçe, bazı dersleri Romence alırken; ilaveli Türkçe eğitimini seçen öğrenciler ise bütün dersleri Romence öğreniyorlardı ve isteyen öğrenci Türkçeyi seçmeli olarak okuyabiliyordu (Szilagyi, 2016, s. 47-48).

Eğitim yasasına göre azınlıkların tüm dersleri ana dillerinde almaları mümkün değildir. Türkçe eğitimin sadece ilköğretim düzeyinde olmasının ve bu eğitimin de yeterli olmamasının sebeplerinden biri de duyarsız ebeveynlerin varlığıdır. İlaveli Türkçe eğitimi örnek olarak verilebilir. Türkçenin seçmeli ders olması ve bu dersin zorunlu derslerden sonra yapılıyor olması Türk öğrencilerin bu dersi yük olarak görmelerine sebep olmaktadır. Türkçe öğrenmenin öğrenim hayatında önemli olmadığını düşünen ailelerin çocuklarını İngilizceye yönlendirmeleri de ana dillerinin ötelenmesine yol açmaktadır. Bu olumsuz düşüncelere rağmen Türkiye, ülkedeki Türklerle bağları güçlendirmek, bölgede Türkçenin yaşamasına yardım etmek amacıyla Türkçe eğitim veren kurumları desteklemeye devam etmektedir.

Romanya’da ortaöğretim düzeyinde müfredatı Türkçe olan ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından açılan tek lise Mecidiye Kemal Atatürk Ulusal Koleji’dir. Lisenin kuruluş amacı Türkçe ve Din öğretmenleri yetiştirmektir. Kolej’de Türkiye’den görevlendirilen öğretmenler de bulunmaktadır. Türkçe dersinde kullanılan kitaplar ise Türkiye’de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurtdışında yaşayan Türkler için hazırlanan kitaplardır. Günümüzde üç farklı binada anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim verilmektedir. Lise düzeyinde eğitim mesleki alanlara göre ayrılmaktadır. Pedagoji eğitimi alan öğrenciler anaokulu ve ilköğretimde öğretmen olabilirken; Teoloji eğitimi alanlar ise din adamı olarak müftülükte çalışabilmektedir. Romanya’da İslam dinî eğitimi veren tek okuldur. Kurulduğundan beri (1995) yaklaşık bine yakın öğrenci mezun olmuştur. Bu kolejde 2013-2014 eğitim-öğretim yılında sekizi Türk uyruklu olmak üzere 549 öğrenci öğrenim görmüştür (Szilagyi, 2016, s. 49).

Üniversite düzeyinde Türkçe öğretimi ise şu şekildedir: İlk olarak 1991 yılında Bükreş Üniversitesine bağlı Yabancı Diller Fakültesinde ve Köstence'deki Ovidius Üniversitesinin Edebiyat Fakültesinde Türkoloji Bölümü açılmıştır. Bu bölümler, Romanya'daki okullarda Türkçe derslerini verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi amacıyla açılmıştır. Ovidius Üniversitesi Türkoloji Bölümünde birinci sınıf derslerinde TÖMER kitaplarından da yararlanılmaktadır. Derslerin yapıldığı sınıfların düzenlenmesine Türkiye destek olmuş ve TİKA'nın yardımıyla sınıflar eğitim araç-gereçleriyle donatılmıştır. Ayrıca bölüm, Yunus Emre Enstitüsü ile ortak çalışmalar yapmakta ve konferanslar (Kültürel Çokseslilik; Dünyada Türk Dili ve Medeniyeti Uluslararası Konferansı) düzenlemektedir.

30 Kasım 2009 tarihinde ise Türk devletlerini tanıtmak, Azerbaycan Türkçesi ve Tatar Türkçesi gibi Türk lehçelerini, Osmanlı tarihini öğretmek amacıyla Cluj-Napoca'da bulunan Babeş-Bolyai Üniversitesinde "Türkoloji ve Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü" açılmıştır (Szilagyi, 2016, s. 52).

1993 yılında kurulan "Romanya Demokrat Türk Birliği" Türk kimliğini yaşatmak, dinî, manevi ve kültürel adetlerin devam ettirilmesi için birçok etkinlik düzenlemektedir. Ayrıca birliğin, "Haksess" adında bir dergisi bulunmaktadır. Birliğe bağlı olarak 15 Kasım 1990 tarihinde "Atatürk Gençlik Teşkilatı" kurulmuştur. Bu teşkilat, "Genç Nesil" gazetesini çıkarmaya başlamıştır ve gazete 2006 yılına kadar yayın hayatını devam ettirmiştir.

Romanya'da dergi ve gazetelerin dışında Türkçe yayın yapan radyo kanalları da vardır. 2008 yılında kurulan "Radyo-T", günlük 13 saat yayın yapmaktadır. Radyoda, Türkçe yayının yanı sıra bir saat Tatar Türkçesi ve 45 dakika da Romence program yapılmaktadır. Türkçenin Romen televizyonlarındaki kullanım alanları ise sınırlı ve yetersizdir. Romen Devlet Televizyonunda (TVR3) haftanın beş günü yayınlanan 82 dakikalık "Herkes Birlikte" adlı programda Romanya'da yaşayan bütün azınlıkların dillerinde çok kısa haberler yer almaktadır. Bu program kapsamında Türklerle ilgili haberlere de yer verilmektedir (Szilagyi, 2016, s. 54).

3.3.9. Yunanistan

Yunan adalarıyla ilk temasa geçen Türk beylikleri Menteşe, Aydınogulları, Saruhan oğullarıdır. Osmanlı döneminde 1383'te Serez, 1387'de Selanik ele geçirilmiş, 1394'te Tselya ve 1397'de Atina alınmıştır. 1402'de Ankara Savaşında kaybedilen bu toprakların önemli bir kısmı 1446'da geri alınmıştır (Akman, 2006, s. 142). Yunanistan'da Türk hâkimiyeti 500 yıl sürmüştür. Türklerin Yunanlıların diline, dinine saygılı bir yönetim anlayışına sahip olmaları, hâkimiyetlerinin bu kadar uzun sürmesini sağlamıştır. Ancak bazı devletlerin de kıskırtmasıyla Yunanlılar, Osmanlı yönetimine karşı zaman zaman ayaklansalar da fazla direnmediler. Bunun sebebi Osmanlıların Rum Ortodoks kilisesine

ayrıcalık tanınması, Hristiyanlara ticaret serbestliği ve Yunanca eğitime izin vermesiydi (Karal'dan akt. Akman, 2006, s. 143). 18. yüzyıl sonlarına doğru Fransız Devrimiyle ortaya çıkan milliyetçilik fikirleri Yunanistan üzerinde de etkili olmuştur. Fransız ve İngilizlerin desteğini alan Yunan halkı isyan etmiş, sonunda Rusya'nın da baskısıyla 1829'da Yunanistan'ın bağımsızlığı tanınmıştır (Akman, 2006, s. 144-145). 1912-1913 Balkan Savaşı mağlubiyeti Yunanistan, Girit, Batı Trakya'nın büyük bölümünü, Ege adalarının çoğunu ve Güney Makedonya'nın kaybını beraberinde getirmiştir.

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşmasıyla Batı Trakya'daki Türkler Yunanistan'da azınlık durumuna düşmüştür. Türk azınlığının hakları Antlaşmanın 37 ve 45. maddeleri ile garanti altına alınmıştır. 37. maddede yer alan Azınlıkların Korunması bölümündeki hükümlerin Yunanistan tarafından temel yasa olarak tanınacağı ve hiçbir yasanın bu hükümlere üstün tutulmayacağı taahhüt edilmiştir. Millî, dinî, etnik ve kültürel kimliklerini korumaları için (ibadet özgürlüğü, ana dilde eğitim, hayır kurumu kurma, vd.) bireysel ve/veya kolektif olarak kullanabilmeye yönelik haklara rağmen yükümlülüklerini yerine getirmemeleri nedeniyle Türkler birçok zorlukla, baskıyla karşı karşıya kalmıştır.

Batı Trakya'da Türk okullarının açılması ve Türkçe eğitim, Lozan Barış Antlaşması'nın 40 ve 41. maddeleri ile belirlenmiştir. 41. maddeye göre, Müslümanların çok olduğu yerlerde Müslüman çocuklarının ana dilinde öğrenim görebilmeleri için gerekli önlemler alınacaktır. Ayrıca Müslüman azınlık, sayıca çok oldukları yerlerde kamu bütçelerinden; eğitim, din ya da hayır işleri için bir pay alma hakkına sahip olacaktır. Ancak ülkedeki Türk azınlıklara ait ilkokullarda okutulan Türkçe derslerinin sayısı azaltılmıştır. 60'lı yıllarda haftada 32 saat olan Türkçe dersler, bugün 15 saate indirilmiş ve uzun yıllar Türk okulları için hiçbir bütçe ayrılmamıştır. 90'lı yıllardan sonra, Türk okullarının onarımı gibi konularda bütçe ayrılmaya başlanmıştır (Emin, 2002, s. 155).

Müslüman azınlığın ana dilde eğitim alma hakkının korunacağı taahhüt edilmiş olmasına rağmen Yunan yönetiminin çeşitli engellerinin yanında baskıcı ve kısıtlayıcı tavrından dolayı ülkede yaşayan Türkler göç etmek zorunda kalmıştır. Balkan Savaşları ile artan göçler I. Dünya Savaşı'ndan sonra da devam etmiştir.

Azınlıklara yapılan baskılar nedeniyle Batı Trakya'daki Türk nüfus oranı %65'lerden %30'lara kadar gerilemiştir. Kurtuluş Savaşı sonrasında gerçekleşen (1922-1923) Mübadele sonucunda yaklaşık 500.000 Türk, Yunanistan'dan ayrılmış ve Türkiye'ye göç etmiştir. Bu dönemde Türk nüfus 106.000 olarak saptanmıştır. 1940 tarihinde yapılan sayımda Türk nüfus 140.000 olarak tespit edilmiştir (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s.1). Günümüzde Batı Trakya'da yaklaşık 150.000, Onikiadalarda 6.000 civarında Türk yaşamaktadır.

II. Dünya Savaşı sonrası krallıkla yönetilen Yunanistan'da ordu sivil hükümeti devirmiş ve sıkıyönetim ilan etmiştir. 21 Nisan 1967'de 1952 anayasası kaldırılmış ve II. Konstantin ülkeden ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Sert ve baskıcı tutum Batı Trakya'daki soydaşlarımızın eğitim sorunlarını arttırmış, Türk sözcüğünü içeren okul tabelaları indirilmiş, birçok okul da kapanmıştır.

1973 halk oylaması Cumhuriyetin ilanı ile sonuçlanmıştır. Ancak 26 Kasım 1973'te ordu yeniden yönetime el koymuştur. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı ve arkasından Cunta askeri yönetiminin sona ermesi Türk azınlığının durumunda herhangi bir düzelme yaratmadığı gibi baskıların daha da artmasına neden olmuş ve Türkiye'ye göçler artmıştır.

1974-1991 Türklere yönelik baskıcı tavrın devam ettiği yıllardır. Bu dönemde, Yunan yönetimi "Türk" sözcüğünün kamu düzeni açısından tehlike arz edebileceğini savunarak Batı Trakya Türk Toplulukları Birliğini kapatmıştır.

Yunanistan, 1975 yılında AB'ye tam üyelik için başvurmuştur. Altı yıl süren müzakereler sonucunda 1981'de üyeliği kabul edilmiştir. Bu üyelikle birlikte Yunan yönetimi çeşitli anlaşmalara imza atmıştır.

Yunanistan'ın imzaladığı bu belgelerden biri, AB ülkelerinin tamamının üye olduğu Avrupa Konseyi tarafından Avrupa'daki azınlık haklarının uluslararası yaptırımlar çerçevesinde korunması için hazırlanan "Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıkların Korunması için Çerçeve Sözleşmesi"dir. Bu sözleşme, Yunanistan tarafından 1997'de imzalanmış olmasına rağmen hâlâ Yunan Parlamentosu tarafından onaylanmamıştır. Böylece, Lozan Barış Antlaşması Batı Trakya'da Türkçenin varlığını sürdürmesi bakımından önemini günümüzde de korumaktadır. Çünkü bu anlaşma ile Batı Trakya Türkleri arasında Türkçenin serbest bir şekilde kullanılması ve bu dilin okullarda öğretilmesi garanti altına alınmıştır (Hüseyinoğlu, 2016, s. 106-107).

Yunan Devleti'nin imzaladığı diğer bir belge, azınlıklar konusuna yer veren Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesidir. Bu sözleşmenin 27. maddesi 'bir azınlık grubuna ait bireylerin, kendi gruplarından insanlarla bir arda bulunma, kendi kültürlerini, dinlerini ve dillerini kullanma ve uygulama hakkından yoksun bırakılamayacaklarını' öngörmektedir. Yunanistan bu sözleşmeyi 5 Mayıs 1999'da yürürlüğe koymuştur (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s. 3). Sözleşme maddelerine uyulmadığı takdirde azınlıkların Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesine başvurma hakları bulunmaktadır.

Azınlık haklarının korunması ile ilgili kabul edilen diğer önemli yazılı belge "Birleşmiş Milletler Ulusal, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları" adlı bildiridir. Bu belgenin özelliği ise sadece azınlık haklarını içeren ilk uluslararası belge olmasıdır. Bildirinin 1. Maddesi, devletlerin kendi sınırları içerisinde yaşayan ulusal, etnik, dinsel, dilsel ve kültürel azınlıkların varlığını korumakla ve kimliklerini sürdürebilmelerini sağlamakla yükümlü olduğunu belirtmektedir. 2. Maddesi de Batı Trakya Türklerini ilgilendiren bazı haklardır. Bu haklar kısaca 'azınlık grubunun üyelerinin kendi kültürlerini yaşamaları; kendi dinlerini uygulama, kendi dillerini kamusal ve özel alanda kısıtlanmadan veya ayrımcılığa tabi olmadan

kullanmaları; kendi cemiyetlerini kurmaları ve kendileri ile ilgili din, dil, etnik ya da ulusal bağları olan başka bir ülkenin vatandaşlarıyla özgür ve barışçıl ilişkiler kurabilmelerine' dairdir (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s. 3).

Yunan yönetimi, ülkede azınlık olduğunu kabul etmemektedir. Türkleri, Müslüman Yunanlı diye tanımlamaktadır. Yani Türk kimliğini reddetmektedir. Ayrıca Makedon, Arnavut, Ulah, Yahudi, Çingene, Pomak azınlıkların varlığı da yok sayılmaktadır. Yunanistan, çok etnisiteli bir devlet görünümünde olduğu için azınlıkların, tehdit olarak görülmesi nedeniyle yönetim herkesi köken itibarıyla Helenler veya Yunanlılar olarak tanımlamaktadırlar. Türk azınlığın tanınmaması Türkçenin kamusal alanda kullanımına kısıtlamalar getirmektedir. Kısıtlamalar içinde Türk kelimesi geçen sivil toplum kuruluşlarının kapatılması, kendilerini Türk olarak tanımlayan kişilerin yargılanmasına kadar uzanmaktadır.

İnsan hakları ihlalleri Yunanistan'ı uluslararası alanda zor durumda bırakmıştır. Bunun sonucunda Kasım 1995'te AB'nin baskısı üzerine 50 yıldan beri devam eden yasak bölge uygulaması kalkmıştır. 1955'ten bu yana binlerce Türk'ün vatandaşlıktan atılmasına neden olan Yunan anayasasının 19. Maddesi iptal edilmiştir. Azınlığın gayrimenkul edinebilmesi, evini onarabilmesi, dükkân açabilmesi, Türk öğrencilerinin Yunan üniversitelerine alınabilmesi sağlandı. Bunun yanında Türklerin kendi temsilcilerini seçip meclise gönderebilmeleri engellenmekte, Yunan yönetiminin istediği müftüleri atayabilmesi devam etmekte, Türkçe öğretecek öğretmen sıkıntısı, dil, din, kültür ve vakıflar gibi can alıcı hususlarda ayrımcılıklar, hak ihlalleri sürmektedir (Cihan, 2003, s.14).

Türk-Yunan ilişkilerinin iyi olduğu dönemlerde, Yunanistan'da yaşayan Türklerin haklarını koruyan anlaşmalar yapılmıştır. 1951, 1952 ve 1968 yıllarında imzalanan, Batı Trakya Türklerinin eğitimini yakından ilgilendiren, Kültür Anlaşması ve Kültür Protokolü ile İstanbul'daki ve Batı Trakya'daki azınlıkların eğitimleri için öğretmen görevlendirilmiştir. Ayrıca 1952 yılında Gümülcine'de bir ortaokul ve lise açılmıştır.

1968 Kültür Protokolü'nde Türkiye ve Yunanistan'daki ulusal azınlıkların okullarında okutulacak ders kitapları ile ilgili kararlar alınmıştır. Bu kararlara göre, ders kitaplarını her ülke kendi istediği şekilde hazırlayacak, bu kitapların okullarda okutulması azınlığın isteğine ve azınlığın yaşadığı devletlerin onayına bırakılacaktır. Türkiye'den gönderilen ders kitapları Yunan yönetimi tarafından onaylanmış ve kitapların basımı Türkiye'de tamamlandıktan sonra Türk okullarına dağıtılmıştır. Ancak Batı Trakya'daki Türk azınlık okullarında okutulacak kitapların Türkiye'den gönderilmesi Yunanistan tarafından zaman zaman engellenmiş ve ikili anlaşmaları ihlal eden bir girişimde bulunmuştur. Yönetim, Yunanlılara hazırlatılan Türkçe ilkokul kitaplarını Türk okullarına dağıtmak istemiştir. Fakat bu Türk öğretmenlerin ve velilerin tepkisini çekmiştir. Anlaşmalara rağmen

hazırlanan kitapları okullarda istemeyen birçok encümen üyesi ve öğrenci velisi yargılanmıştır.

Yunanistan'da 1923'ten sonra açılan iki dilli ilkokullarda Türkçe ve Yunanca eğitim devam etmektedir. Günümüzde, iki dilli eğitimin verildiği ilkokul, ortaokul ve lisede müfredat Türkiye Türkçesi ile hazırlanmakta ve öğrencilere dağıtılan Türkçe kitaplar Türkiye'den getirilmektedir. Bu okullardaki eğitimin seviyesinin oldukça düşük olması sorunlardan biridir. Türk ailelerin kırsal kesimden şehirlere göç etmesi sonucunda köy okullarındaki öğrenci sayısının azalmış olması da çift dilli ilkokulların kapatılmasına zemin hazırlamıştır. Okul öncesi ve üniversite düzeyinde ise Türk dilinde eğitim yapılamamaktadır.

Yunan devleti tarafından 1983 yılında azınlık çocukları için İskeçe ve Gümölcine bölgesinde toplam beş ortaokul açılmıştır. Yunanca eğitim yapan bu okulların amacı Türk azınlığı asimile etmektir. Bu okullarda eğitimin tümüyle devletin asimilasyon politikasına hizmet etmek olduğu, öğretmenlerin çocuklara Müslüman Yunan olduklarını telkin ettikleri ve Yunanca konuşmaya teşvik ettikleri iddia edilmektedir (Mandacı ve Erdoğan, 2001, s.15).

Günümüzde Yunanistan'da Türk kimliğinin inkârı, müftülerin Müslüman cemaati tarafından seçilmesinin engellenmesi, azınlık okullarının ve öğretmen sayısının azlığı, Türkçe ders kitaplarının yetersizliği ve Türk sivil toplum örgütlerinin “Türk” kelimesini kullanamamaları vb. sorunları hâlâ devam etmektedir.

Yunanistan'da tüm kamu kuruluşlarında Yunanca kullanılma zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle kamusal alanda Türkçe vb. dillerin kullanılması mümkün değildir. Ayrıca yükseköğretim bitirmiş çok az Türkün olması resmî kurumlarda çalışan Türk sayısının az olmasına neden olmaktadır. Türklerin yetersiz eğitim almaları, iş bulma şansını da oldukça azaltmaktadır.

Batı Trakya'da Türklere ait radyolar 1980'lerden beri Türkçe yayın yapmaya devam etmektedir. (Radyo City, Çınar Fm, JoyFm ve Kral Fm) Türkçe gazeteler haftalık, iki haftalık veya aylık olarak yayınlanmaya devam etmektedir. 2015 yılından beri dört gazete ve üç dergi Türkçe olarak yayınlanmaktadır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma, Balkan coğrafyasında yaşayan Türk gençlerinin ana dili yeterliliklerini, kullanımlarını ve tutumlarını anlamaya yönelik nicel yönteme dayanan bir araştırmadır. Araştırma kapsamında belirlenen beş Balkan ülkesindeki gençlere anket uygulanmıştır. Nicel araştırma, elde edilen bulguların bir şekilde sayısal değerlerle ifade edilebilmesi ve ölçülebilmesidir (Ekiz, 2003, s. 93). Araştırma modeli tarama modelidir. Tarama modelleri geçmişte veya hâlen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan durum, birey ya da nesne, kendi koşulları içerisinde ve olduğu gibi tanımlanır (Karasar, 2012, s. 77).

4.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, Balkan ülkelerinde (Bulgaristan, Yunanistan, K. Makedonya, Kosova ve Romanya) azınlık olarak tanımlanan 460 Türk gencinden oluşmaktadır. Bu gençler, yaşadıkları ülkelerin vatandaşıdır ve üniversiteye kadar olan örgün eğitimlerini bu ülkelerde tamamlamışlardır. Çalışma grubunun seçilmesinde belirtilen kitlenin yaş ve eğitim durumu olarak ilgili ülkelerin geleceğinde etkili olacağının düşünülmesi belirleyici olmuştur. Uygulama Kosova, K. Makedonya ve Romanya'nın farklı şehirlerinde yapılmıştır. Ayrıca Trakya Üniversitesinde okuyan Bulgaristanlı ve Yunanistanlı Türk gençlerine de anket uygulanmıştır. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'dan 100'er kişi;

Bulgaristan ve Romanya'dan ise 80'er kişi çalışmaya katılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen veriler tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1

Katılımcıların Cinsiyet Dağılımına İlişkin Bilgileri

Ülke		Cinsiyet		Toplam
		E	K	
Bulgaristan	N	24	56	80
	%	30,0%	70,0%	100,0%
Kosova	N	30	70	100
	%	30,0%	70,0%	100,0%
K. Makedonya	N	53	47	100
	%	53,0%	47,0%	100,0%
Romanya	N	41	39	80
	%	51,3%	48,8%	100,0%
Yunanistan	N	38	62	100
	%	38,0%	62,0%	100,0%
Toplam	N	186	274	460
	%	40,4%	59,6%	100,0%

Ülkelere göre cinsiyet dağılımları incelendiğinde; Bulgaristan ve Kosova'da katılımcıların %30'u erkek, %70'i kadın; K. Makedonya'da %53'ü erkek, %47'si kadın; Romanya'da %51,3'ü erkek, %48,8'i kadın; Yunanistan'da ise %38'i erkek, %62'si kadındır. Ankete kadınların katılım oranı erkeklere göre daha fazla olmuştur.

Tablo 2

Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımına İlişkin Bilgileri

Yaş	N	%
20 ve altı	307	66,7
21-25	100	21,7
25 üzeri	53	11,5
Toplam	460	100,0

Katılımcıların %66,7'si 20 yaş ve altı, %21,7'si 21-25 yaş grubu iken %11,5'i 25 yaş ve üzerindedir. Uygulamaya en fazla 20 yaş ve altı grubundaki gençler katılmıştır.

Tablo 3'te katılımcıların eğitimleri ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 3

Katılımcıların Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgileri

Ülke		Eğitim Durumu				Toplam
		Lise	Ortaokul	Üniversite	Yüksek lis.	
Bulgaristan	N	43	2	35	0	80
	%	53,8%	2,5%	43,8%	0,0%	100,0%
Kosova	N	73	0	27	0	100
	%	73,0%	0,0%	27,0%	0,0%	100,0%
K. Makedonya	N	50	0	50	0	100
	%	50,0%	0,0%	50,0%	0,0%	100,0%
Romanya	N	40	0	39	1	80
	%	50,0%	0,0%	48,8%	1,3%	100,0%
Yunanistan	N	78	0	22	0	100
	%	78,0%	0,0%	22,0%	0,0%	100,0%
Toplam	N	284	2	173	1	460
	%	61,7%	,4%	37,6%	2%	100,0%

Ülke ile eğitim durumu arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da lise mezunu oranı %53,8, üniversite mezunu %43,8, ortaokul mezunu %2,5; Kosova'da lise mezunu oranı %73, üniversite mezunu oranı %27; K. Makedonya'da lise mezunu oranı %50, üniversite mezunu oranı %50; Romanya'da lise mezunu oranı %50, üniversite mezunu oranı %48,8, yüksek lisans mezunu oranı ise %1,3; Yunanistan'da lise mezunu oranı %78, üniversite mezunu oranı %22'dir. Eğitim durumu ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Veriler incelendiğinde katılımcıların genelini lise mezunları oluşturmaktadır. Üniversite eğitimi açısından K. Makedonyalı katılımcıları Romanyalı katılımcılar takip etmektedir. En düşük oran ise Kosova ve Yunanistanlı katılımcılara aittir. Lisansüstü eğitime sahip dört ülkede katılımcı bulunmazken, Romanya'da 1 kişi lisansüstü eğitim aldığını belirtmiştir.

Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumlarıyla ilgili bilgilerse şu şekildedir:

Tablo 4

Katılımcıların Anne ve Babalarının Eğitim Durumlarına İlişkin Bilgileri

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		p
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%	
Anne Eğitim Durumu	İlkokul	3	3,8%	2	2,0%	34	34,0%	0	0,0%	81	81,0%	0,000
	Ortaokul	21	26,3%	12	12,0%	38	38,0%	6	7,5%	11	11,0%	
	Lise	44	55,0%	66	66,0%	23	23,0%	59	73,8%	5	5,0%	
	Üniversite	12	15,0%	20	20,0%	5	5,0%	15	18,8%	3	3,0%	
Baba Eğitim Durumu	İlkokul	4	5,0%	1	1,0%	15	15,0%	1	1,3%	47	47,0%	0,000
	Ortaokul	14	17,5%	6	6,0%	29	29,0%	2	2,5%	20	20,0%	
	Lise	50	62,5%	69	69,0%	42	42,0%	58	72,5%	22	22,0%	
	Üniversite	12	15,0%	24	24,0%	14	14,0%	19	23,8%	11	11,0%	

Anne eğitim durumu ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da annesi lise mezunu olanların oranı %55, üniversite mezunu olanların oranı %55, ortaokul mezunu olanların oranı %26,3, ilkokul mezunu olanların oranı %3,8’dir.

Kosova’da annesi lise mezunu olanların oranı %66, üniversite mezunu olanların oranı %20, ortaokul mezunu olanların oranı %12, ilkokul mezunu olanların oranı %2’dir.

K. Makedonya’da annesi ortaokul mezunu olanların oranı %38, ilkokul mezunu olanların oranı %34, lise mezunu olanların oranı %23 olup üniversite mezunu olanların oranı %5’tir.

Romanya’da annesi lise mezunu olanların oranı %73,8, üniversite mezunu olanların oranı %18,8, ortaokul mezunu olanların oranı %7,5, ilkokul mezunu olan yoktur.

Yunanistan’da annesi ilkokul mezunu olanların oranı %81, ortaokul mezunu olanların oranı %11, lise mezunu olanların oranı %5 olup üniversite mezunu olanların oranı %3’tür.

Anne eğitim durumu ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Baba eğitim durumu ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da babası lise mezunu olanların oranı %62,5, ortaokul mezunu olanların oranı %17,5, üniversite mezunu olanların oranı %15, ilkokul mezunu olanların oranı %5’tir.

Kosova’da babası lise mezunu olanların oranı %69, üniversite mezunu olanların oranı %24, ortaokul mezunu olanların oranı %6, ilkokul mezunu olanların oranı %1’dir.

K. Makedonya’da babası lise mezunu olanların oranı %42, ortaokul mezunu olanların oranı %29, ilkokul mezunu olanların oranı %15, üniversite mezunu olanların oranı %14’tür.

Romanya’da babası lise mezunu olanların oranı %72,5, üniversite mezunu olanların oranı %23,8, ortaokul mezunu olanların oranı %2,5, ilkokul mezunu olanların oranı %1,3’tür.

Yunanistan’da babası ilkokul mezunu olanların oranı %47, lise mezunu olanların oranı %22, ortaokul mezunu olanların oranı %20, olup üniversite mezunu olanların oranı %11’dir. Baba eğitim durumu ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Katılımcıların anne-babalarının eğitim durumları ile ilgili verilere bakıldığında Bulgaristan, anne eğitim seviyesinin en yüksek olduğu ülke iken baba eğitim seviyesinin en yüksek olduğu ülke Kosova’dır. Anne-baba eğitim seviyesinin en düşük olduğu ülke ise Yunanistan’dır.

Ebeveynlerin eğitim durumlarının ülkelere göre farklılık göstermesinin özel sebepleri olabileceği gibi ankete katılanların yaşadıkları yerlerin (kasaba, il, köy) farklı olması da bu sonuçları ortaya çıkarabilmektedir.

Katılımcıların ebeveynlerinin ve kendilerinin ana dillerine dair bilgiler Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5

Katılımcıların ve Anne-Babalarının Ana Dili Tanımlamalarına İlişkin Bilgileri

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	n	%	N	%	n	%	N	%
Anne Ana dili	Arnavutça	0	0,0%	20	20,0%	12	12,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Boşnakça	0	0,0%	4	4,0%	2	2,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	5	5,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Pomakça	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	11	13,8%	0	0,0%
	Sırpça	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Türkçe	79	98,8%	75	75,0%	81	81,0%	69	86,3%	100	100,0%
Baba Ana dili	Arnavutça	0	0,0%	12	12,0%	4	4,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Boşnakça	0	0,0%	2	2,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	5	5,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	3,8%	0	0,0%
	Türkçe	80	100,0%	86	86,0%	91	91,0%	77	96,3%	100	100,0%
Sizin Ana diliniz	Arnavutça	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	4	5,0%	0	0,0%
	Türkçe	80	100,0%	99	99,0%	98	98,0%	76	95,0%	100	100,0%

Anne ana dilinin ülkelere göre dağılımı incelendiğinde;

Bulgaristan'da %98,8, Kosova'da %75, K. Makedonya'da %81, Romanya'da %86,3, Yunanistan'da ise tamamının ana dili Türkçedir.

Baba ana dili incelendiğinde;

Bulgaristan'da tamamı, Kosova'da %75, K. Makedonya'da %81, Romanya'da %13,8, Yunanistan'da ise tamamı Türkçedir. Katılımcıların babalarının ana dilleri hemen hemen tamamında Türkçedir.

Türkçe, katılımcılar tarafından anne-baba ana dili olarak en yüksek Yunanistan ve Bulgaristan'da işaretlenmiştir. Ana dili olarak Türkçe en az Kosovalı katılımcıların annelerinin diliyken Romanya'da babaların ana dili olarak Türkçe, en az orandadır.

Kosovalı katılımcılardan bir kişi, K. Makedonyalı katılımcılardan iki kişi ve Romanyalı katılımcılardan da dört kişi ana dilinin Türkçe olmadığını belirtmiştir.

Yukarıdaki sonuçları ailelerin kuruluşuyla ilişkilendirebiliriz. Zira Bulgaristan ve Yunanistan'da katılımcıların tamamının ebeveynlerinin Türk olduğu, karma evliliklerin olmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar katılımcıların ailelerinde karma evlilikler olmasa da diğer ülkelerde olduğu gibi Bulgaristan ve Yunanistan'da da Türkler, farklı milletlerden bireylerle evlenmektedir. Ancak farklı milletlerden kişilerle evlenen Türklerin oranı Romanya, Kosova ve K. Makedonya'daki karma evliliklere kıyasla daha azdır. Bulgaristan ve Yunanistan'da yaşayan Türklerin daha dışa kapalı bir yaşamlarının olması bu sonucu ortaya çıkarabilmektedir.

4.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada beş bölümden oluşan bir anket kullanılmıştır. Formun ilk bölümünde öğrencilerin kişisel bilgilerini öğrenmeye yönelik sorular yer almaktadır. Diğer bölümler ise Türkçe seviyeleri, Türkçeye ilişkin tutumları ve Türkçeyi kullanım alanlarında bilgi edinmek amaçlı hazırlanmış sorular yer almaktadır. Anket oluşturulurken daha önce yapılmış çalışmalardan (Yalınkılıç, 2013/ Bolver, 2013) faydalanılmıştır. Anket maddeleri ölçme değerlendirme ve alan uzmanları tarafından gözden geçirilerek madde yazma tekniğine uygun olacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. 49 maddeden oluşan bu anket Hacettepe Üniversitesi ve Başkent Üniversitesi Türkçe Öğretim Merkezi'nde eğitim gören (iki ya da çokdilli) 50 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamanın verileri ışığında anket

yeniden düzenlenmiştir. Oluşturulan anket maddelerine ilişkin 5’i alan uzmanı 1’i ölçme ve değerlendirme uzmanı toplam 6 kişiden uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü alınan kişilerin 2’si Gazi Üniversitesinde, 1’i Kırıkkale Üniversitesinde, 1’i Hacettepe Üniversitesinde, 1’i Aksaray Üniversitesinde ve 1’i de Başkent Üniversitesinde görev yapmaktadır.

Anketin başında uygulamanın içeriğiyle ilgili kısa bir yönerge bulunmaktadır. Anket soruları her bölümde farklı bir amaca hizmet etmektedir. 56 sorunun bölümlere göre dağılımı şu şekildedir: Birinci bölümdeki 13 soru katılımcıların demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim vb.) ve anne, babalarının ana dilleri, eğitim durumlarını öğrenmeye yöneliktir.

İkinci bölümde 10 soru vardır. S14’te kendilerini hangi dilde rahat ifade ettikleri, S15’te ise aileyle konuşurken hangi dili kullandıkları sorulmuştur. S16’dan S19’a kadar katılımcıların ana dildeki beceri (okuma, yazma, konuşma ve dinleme) seviyelerini öğrenmeye yönelik sorular sorulurken; S20’den S23’e kadar resmî dildeki beceri (okuma, yazma, konuşma ve dinleme) seviyeleriyle ilgi sorular yöneltilmiştir. Üçüncü bölümdeki toplam 22 soru katılımcıların dil bilincini anlamak amacıyla hazırlanmıştır. S24’ten S44’e kadar sorulara “Katılıyorum”, “Katılmıyorum” veya “Kısmen Katılıyorum” cevaplarından birini işaretlemeleri istenmiştir. S45’te ise katılımcılara ilk defa karşılaştıkları biriyle konuşmaya başlarken önceliklerinin hangi dil olduğu sorulmuştur.

Dördüncü bölümde 4 soru bulunmaktadır. S46’da çeşitli alanlarda (güncel, akademik, sosyo-politik, müzik-aktüalite, din ve kültür-eğitim) en çok hangi dili tercih ettikleri sorgulanmıştır. S47’de kişiler (anne, baba, kardeşler, arkadaşlar, akrabalar ve Türk komşular) verilerek bu kişilerin katılımcılarla konuşurken en çok hangi dili tercih ettikleri; S48’de hem kişiler (anne, baba, kardeşler, Türk arkadaşlar ve öğretmenler) hem de mekânlar (Türk iş yerlerinde ve ibadethanede) verilerek bu kişilerle ve bu mekânlarda en çok hangi dili tercih ettikleri sorulmuştur. S49’da farklı işlemler (sayı sayar-hesap yaparken, internette araştırma yaparken, kitap okurken, gazete-dergi okurken, televizyon izlerken, radyo dinlerken ve yazarken) hangi dili daha çok tercih ettikleri anlaşılmak istenmiştir.

Beşinci bölümde toplam 7 soru yer almaktadır. S50’de çeşitli durumlarda (para kazanmak, iş bulmak, arkadaş edinmek, çocuk yetiştirmek, seyahat etmek vb.) Türkçe kullanmanın önemli olup olmadığı sorulmuştur. S51’de 8 madde (Dünyada Türkçe konuşan insan sayısı

fazladır; Türkçenin Türklerin ulusal birliğini sağladığına inanırım, çocuğumun Türkçeyi doğru ve güzel konuşması önemlidir vb.) yer almaktadır. Katılımcılar bu maddelere “Katılmıyorum”, “Kısmen Katılıyorum” ya da “Katılıyorum” seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. S52’de 6 madde (Kulağa hoş gelen dil; kulağa kibar gelen dil; kulağa samimi gelen dil vb.) verilerek katılımcıların resmî dilleri ve ana dilleri hakkında hisleri/tutumları öğrenilmeye çalışılmıştır. S53’te katılımcıların uluslararası düzeyde ana dillerinin ve resmî dillerinin yeri hakkında düşüncelerini öğrenmek için soruya 0-8 arasında puan vermeleri istenmiştir. S54, S55 ve S56’da verilen alanlarda ve mekânlarda (devlet kurumları, iş ve ekonomi vb.) resmî dil ve ana dilin kullanım sıklığını anlamak için soruların 0-8 arasında puanlanması istenmiştir.

4.4. Verilerin Toplanması

Araştırma nicel verilere dayandırılmıştır. Nicel veriler, gençlere araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin toplanmasına yönelik, araştırmanın danışmanı ve konuya dair uzman kişiler ile yapılan görüşmeler sonucunda, uygulamanın yapılacağı yerler ve zaman dilimi kararlaştırılmıştır. İlgili planlamalarda, finansal durum ve resmî görevlendirme süresi göz önünde bulundurulmuştur. Planlamaların devamında, uygulamanın yapıldığı Balkan ülkelerindeki yetkili kişilerle iletişime geçilmiştir.

Çalışma kapsamında Bulgaristan ve Yunanistan dışındaki üç Balkan ülkesine de gidilmiştir. Bu iki ülkeye gidilememesine ülkelerin siyasi durumlarının yanı sıra uygulama zamanının sınırlı olması da etkili olmuştur. Uygulamada daha çok Türk azınlığa ulaşabilmek için Türklerin yoğun olduğu şehirler tercih edilmiştir. Ulaşılan kişi sayısı kurulan yerel bağlantının durumu ve ülkelerin kendine özgü koşulları nedeniyle ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir.

Uygulama süreci Eylül-Kasım 2017 tarihini kapsamaktadır. Öncelikle K. Makedonya’da (Üsküp, İştıp ve Gostivar) sonrasında Kosova (Prizren ve Priştine) ve Romanya’da (Köstence ve Mecidiye) uygulama yapılmıştır. Uygulama için sınıflara dersi verecek öğretim üyesi veya süreçte yardımcı olan yetkili kişi ile birlikte girilmiş, öğrencilere bu kişi tarafından araştırmacı tanıtılmıştır. İlgili ölçme araçlarının başındaki kısa yönerge ile birlikte, araştırmacı tarafından da çalışmanın önemi ve bu konuda katılımcılardan beklenenlerle ilgili kısa bir açıklamada bulunulmuştur. Açıklamaların anlaşılmadığı durumlarda yetkili kişi veya ilgili öğretim üyesi yardımcı olmuştur. Uygulama süresi 25

dakika olarak belirlenmiş ve uygulamada katılımcıların anketi 15-20 dakikada tamamladıkları görülmüştür. Çalışmada anket verileri ile birlikte araştırmacının uygulama sürecindeki gözlemlerine ve bölgede görüşülen kişilerden elde edilen bilgilerden de faydalanılmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan anketler aracılığıyla elde edilen nicel veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Anket formu ile toplanan veriler, betimsel istatistik tekniklerinden frekans ve yüzde kullanılarak analiz edilmiştir. Anket sonuçlarının her ülkede ayrı ayrı cinsiyet ve yaş durumuna göre anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediği, bağımsız gruplarda t testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonucunda anlamlı farklılık çıkması durumunda, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla TUKEY testi kullanılmıştır. Aynı şekilde ölçeklerin ülkelere göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Anket sorularına verilen cevapların ülkelere göre dağılımları çapraz tablolar oluşturularak incelenmiştir. Analizler %95 güven düzeyinde SPSS 20.0 yazılı kullanılarak yapılmıştır.

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.1.1. Katılımcıların Eğitim Dili Tanımlamalarına İlişkin Bulgular

Tablo 6

Katılımcıların Eğitim Dili Tanımlamalarına İlişkin Bilgileri

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	n	%	n	%	N	%	N	%
İlkokul Eğitim Dili	Arnavutça	0	0,0%	8	8,0%	3	3,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve İngilizce	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca	60	75,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Türkçe	2	2,5%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Rusça	2	2,5%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	7	7,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	77	96,3%	0	0,0%
	Rusça	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Türkçe	14	17,5%	92	92,0%	90	90,0%	3	3,8%	30	30,0%
	Türkçe ve Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	33	33,0%
	Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	18	18,0%
	Yunanca ve İngilizce	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	19	19,0%
Ortaokul Eğitim Dili	Arnavutça	0	0,0%	8	8,0%	2	2,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca	65	81,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Türkçe	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Rusça	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	İngilizce ve Arnavutça	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	15	15,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	77	96,3%	0	0,0%
	Türkçe	13	16,3%	91	91,0%	83	83,0%	3	3,8%	14	14,0%
	Türkçe ve Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	18	18,0%
	Yunanca ve İngilizce	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%
	Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	54	54,0%
	Yunanca ve Rusça	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	13	13,0%

Tablo 6

(devam) Katılımcıların Eğitim Dili Tanımlamalarına İlişkin Bilgileri

Lise Eğitim Dili	Arnavutça	0	0,0%	4	4,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca	60	75,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Rusça	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve İngilizce	2	2,5%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Türkçe	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	İngilizce	0	0,0%	1	1,0%	1	1,0%	2	2,5%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	14	14,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	74	92,5%	0	0,0%
	Romence ve Türkçe	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,3%	0	0,0%
	Türkçe	14	17,5%	95	95,0%	84	84,0%	3	3,8%	13	13,0%
	Türkçe ve Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	16	16,0%
	Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	58	58,0%
	Yunanca ve Rusça	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	13	13,0%
	Arnavutça ve Türkçe	0	0,0%	1	3,7%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Üniversite Eğitim Dili	Bulgarca	18	51,4%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Bulgarca ve Türkçe	3	8,6%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	İngilizce	1	2,9%	1	3,7%	0	0,0%	2	5,0%	0	0,0%
	Makedonca	0	0,0%	0	0,0%	2	4,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Romence	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	33	82,5%	0	0,0%
	Romence ve Türkçe	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	2,5%	0	0,0%
	Türkçe	12	34,3%	25	92,6%	48	96,0%	4	10,0%	20	90,9%
	Türkçe ve İngilizce	1	2,9%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Yunanca	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	4,5%
	Yunanca ve Türkçe	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	4,5%

Tablo 6 incelendiğinde; Bulgaristan’da katılımcıların ilkokul eğitim dili %75 Bulgarca, %17,5 Türkçe; ortaokul eğitim dili %81,3 Bulgarca, %16,3 Türkçe; lise eğitim dili %75 Bulgarca, %17,5 Türkçe; üniversite eğitim dili %51,4 Bulgarca, %34,3 Türkçedir.

Kosova’da katılımcıların ilkokul eğitim dili %92 Türkçe, %8 Arnavutça; ortaokul eğitim dili %91 Türkçe, %8 Arnavutça; lise eğitim dili %95 Türkçe, %4 Arnavutça; üniversite eğitim dili %92,6 Türkçe, %3,7 Arnavutça ve Türkçe, %3,7 İngilizce ve Arnavutçadır.

K. Makedonya’da katılımcıların ilkokul eğitim dili %90 Türkçe, %7 Makedonca; ortaokul eğitim dili %83 Türkçe, %15 Makedonca; lise eğitim dili %84 Türkçe, %14 Makedonca; üniversite eğitim dili %96 Türkçe, %4 Makedoncadır.

Romanya’da katılımcıların ilkokul eğitim dili %96,3 Romence, %3,8 Türkçe; ortaokul eğitim dili %96,3 Romence, %3,8 Türkçe; lise eğitim dili %92,5 Romence, %3,8 Türkçe; üniversite eğitim dili %82,5 Romence, %10 Türkçedir.

Yunanistan’da ise ilkokul eğitim dili %33,3 Türkçe ve Yunanca, %30 Türkçe, %19 Yunanca veya Türkçe, %18 Yunancadır. Ortaokul eğitim dili %54 Yunanca, %18 Türkçe

ve Yunanca, %14 Türkçe, %13 Yunanca veya Türkçe; lise eğitim dili %58 Yunanca, %16 Türkçe ve Yunanca, %13 Türkçe, %13 Yunanca veya Türkçe; üniversite eğitim dili %90,9 Türkçe, %4,5 Yunanca, %4,5 Yunanca veya Türkçedir.

Veriler incelendiğinde ankete katılan Kosovalı Türklerin genel olarak ilkokulda, ortaokulda ve lisede Türkçe eğitim aldıkları görülmektedir. Üniversite eğitiminde ise Türkçeyi en fazla K. Makedonya Türklerinin tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bütün eğitim basamaklarına bakıldığında eğitim dili olarak Türkçeyi en az tercih edenler Romanya ve Yunanistan Türkleridir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.2.1. Katılımcıların Ana Dillerini Öğrendikleri Ortamlara İlişkin Bulgular

“Yaşadığım ülkede eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânım var.” ifadesine katılmıyorum cevabı verenlerin ana dillerini öğrenebilecekleri ortamların dağılımı Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Katılımcıların Ana Dilini Öğrenme Ortamlarına İlişkin Dağılımı

41		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%
Ana dil öğrenilebilecek ortamlar	Aile	9	45,0%	2	50,0%	4	80,0%	2	40,0%	7	58,3%
	Sosyal çevre	7	35,0%	1	25,0%	1	20,0%	0	0,0%	3	25,0%
	Özel Kurs/Vakıf	3	15,0%	1	25,0%	0	0,0%	3	60,0%	2	16,7%
	Diğer	1	5,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Bulgaristan’da aile %45, sosyal çevre %35, özel kurs/vakıf %15, diğer ortamları oranı %5; Kosova’da aile %50, sosyal çevre %25, özel kurs/vakıf %25; K. Makedonya’da aile %80, sosyal çevre %20; Romanya’da özel kurs/vakıf %60, aile %40; Yunanistan’da aile %58,3, sosyal çevre %25, özel kurs/vakıf %16,7’dir.

Sonuçlara göre Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların çoğu ana dillerini öğrenebilecekleri ortam için aile cevabını seçmiştir. Romanya’da ise özel kurs/vakıf cevabı verenlerin oranı yüksektir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.3.1. Balkan Türklerinin Ana Dildeki ve İkinci Dildeki Beceri Düzeylerine İlişkin Bulgular

5.3.1.1. Ana Dildeki Beceri Düzeyiyle İlgili Bulgular

Tablo 8

Katılımcıların Ana Dildeki Beceri Düzeyine İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Türkçe okuma seviyesi	Düşük	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	10	12,5%	0	0,0%	0,000
	Orta	16	20,0%	5	5,0%	31	31,0%	45	56,3%	20	20,0%	
	Yüksek	64	80,0%	95	95,0%	68	68,0%	25	31,3%	80	80,0%	
Türkçe yazma seviyesi	Hiç	0	0,0%	0	0,0%	2	2,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,000
	Düşük	0	0,0%	0	0,0%	3	3,0%	15	18,8%	0	0,0%	
	Orta	22	27,5%	8	8,0%	24	24,0%	41	51,3%	21	21,0%	
Türkçe konuşma seviyesi	Yüksek	58	72,5%	92	92,0%	71	71,0%	24	30,0%	79	79,0%	0,000
	Düşük	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	8	10,0%	0	0,0%	
	Orta	20	25,0%	6	6,0%	28	28,0%	42	52,5%	15	15,0%	
Türkçe dinleme seviyesi	Yüksek	60	75,0%	93	93,0%	72	72,0%	30	37,5%	85	85,0%	0,000
	Düşük	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	6	7,5%	1	1,0%	
	Orta	13	16,3%	1	1,0%	19	19,0%	26	32,5%	21	21,0%	
	Yüksek	67	83,8%	98	98,0%	81	81,0%	48	60,0%	78	78,0%	

Türkçe okuma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da olanların %80’i yüksek, %20’si orta düzeyde; Kosova’da olanların %95’i yüksek, %5’i orta düzeyde; K. Makedonya’da olanların %68’i yüksek, %31’i orta düzeyde; Romanya’da olanların %56,3’ü orta, %31,3’ü yüksek, %12,5’i düşük düzeyde; Yunanistan’da yaşayanların %80’i yüksek, %20’si orta düzeydedir. Türkçe okuma seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Veriler Bulgaristanlı, Yunanistanlı, K. Makedonyalı ve Kosovalı katılımcıların Türkçe okuma seviyelerinin yüksek, Romanyalı katılımcıların ise daha çok orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Türkçe yazma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da olanların %72,5'i yüksek, %27,5'i orta düzeyde; Kosova'da olanların %92'si yüksek, %8'i orta düzeyde; K. Makedonya'da olanların %71'i yüksek, %24'ü orta, %3'ü düşük düzeyde ve %2'si hiçtir. Romanya'da olanların %51,3'ü orta, %30'u yüksek, %18,8'i düşük düzeyde; Yunanistan'da yaşayanların %79'u yüksek, %21'i orta düzeydedir. Türkçe yazma seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Türkçe yazma seviyesinin Romanyalı katılımcılardan çoğunun orta olduğu anlaşılmaktadır. Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistanlı katılımcıların ise Türkçe yazma seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Türkçe konuşma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da olanların %75'i yüksek, %25'i orta; Kosova'da olanların %93'ü yüksek, %6'si orta, %1'i düşük; K. Makedonya'da olanların %72'si yüksek, %28'i orta; Romanya'da olanların %52'si orta, %37'si yüksek, %10'u düşük; Yunanistan'da olanların %85'i yüksek, %15'i orta düzeydedir.

Türkçe konuşma seviyesi Romanyalı katılımcılarda çoğunlukla orta iken Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistanlı katılımcılarda yüksek olduğu görülmektedir.

Türkçe dinleme seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da olanların %83,8'i yüksek, %16,3'ü orta düzeyde; Kosova'da olanların %98'i yüksek, %1'i orta, %1'i düşük; K. Makedonya'da olanların %81'i yüksek, %19'u orta; Romanya'da olanların %60'ı yüksek, %32,5'i orta, %7,5'i düşük; Yunanistan'da yaşayanların %78'i yüksek, %21'i orta, %1'i düşük düzeydedir. Türkçe dinleme seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Türkçe dinleme seviyesinin Romanyalı katılımcıların çoğunluğunda orta düzeydeyken Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistanlı katılımcılarda yüksek olduğu görülmektedir.

5.3.1.2. İkinci Dildeki Beceri Düzeyiyle İlgili Bulgular

Tablo 9

Katılımcıların İkinci Dildeki Beceri Düzeyine İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	n	%	N	%	N	%	
Ülke resmî dili okuma seviyesi	Hiç	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,000
	Düşük	0	0,0%	10	10,0%	7	7,0%	1	1,3%	0	0,0%	
	Orta	12	15,0%	38	38,0%	43	43,0%	7	8,8%	41	41,0%	
	Yüksek	68	85,0%	51	51,0%	50	50,0%	72	90,0%	59	59,0%	
Ülke resmî dili yazma seviyesi	Hiç	0	0,0%	2	2,0%	1	1,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,000
	Düşük	1	1,3%	11	11,0%	2	2,0%	2	2,5%	3	3,0%	
	Orta	11	13,8%	48	48,0%	37	37,0%	5	6,3%	49	49,0%	
	Yüksek	68	85,0%	39	39,0%	60	60,0%	73	91,3%	48	48,0%	
Ülke resmî dili konuşma seviyesi	Hiç	0	0,0%	6	6,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,000
	Düşük	2	2,5%	26	26,0%	13	13,0%	1	1,3%	4	4,0%	
	Orta	20	25,0%	40	40,0%	57	57,0%	6	7,5%	61	61,0%	
	Yüksek	58	72,5%	28	28,0%	30	30,0%	73	91,3%	35	35,0%	
Ülke resmî dili dinleme seviyesi	Hiç	0	0,0%	3	3,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0,000
	Düşük	0	0,0%	14	14,0%	7	7,0%	1	1,3%	3	3,0%	
	Orta	14	17,5%	39	39,0%	42	42,0%	8	10,0%	42	42,0%	
	Yüksek	66	82,5%	44	44,0%	51	51,0%	71	88,8%	55	55,0%	

Ülkenin resmî dilini okuma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da %85 oranında yüksek, %15 oranında orta; Kosova’da %51 yüksek, %38 orta, %10 düşük; K. Makedonya’da %50 yüksek, %43 orta, %7 düşük; Romanya’da %90 yüksek, %8,8 orta, %1,3 düşük; Yunanistan’da %59 yüksek, %41 ortadır. Ülkenin resmî dilini okuma seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Ülkenin resmî dilini okuma seviyesi ile ilgili verilere bakıldığında bütün ülkelerde katılımcıların seviyelerinin yüksek olduğu görülmektedir.

Ülkenin resmî dilini yazma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da %85 oranında yüksek, %13,8 oranında orta; Kosova’da %48 orta, %39 yüksek, %11 düşük; K. Makedonya’da %60 yüksek, %37 orta, %2 düşük; Romanya’da %91,3 yüksek, %6,3 orta, %2,5 düşük; Yunanistan’da %49 orta, %48 yüksektir. Ülkenin resmî dilini yazma seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$)

Veriler resmî dilde yazma seviyesinin Bulgaristan, K. Makedonya ve Romanya’da yüksek; Kosova ve Yunanistan’da orta seviyede olduğunu göstermektedir.

Ülkenin resmî dilini konuşma seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da %72,5 oranında yüksek, %25 oranında orta; Kosova'da %40 orta, %28 yüksek, %26 düşük; K. Makedonya'da %57 orta, %30 yüksek, %13 düşük; Romanya'da %91,3 yüksek, %7,5 orta, %1,3 düşük; Yunanistan'da %61 orta, %35 yüksektir. Ülkenin resmî dilini konuşma seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$)

Verilere göre resmî dili konuşma seviyesinin Bulgaristan ve Romanya'da yüksek; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da orta olduğu anlaşılmaktadır.

Ülkenin resmî dilini dinleme seviyesi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da %82,5 oranında yüksek, %17,5 oranında orta; Kosova'da %44 yüksek, %39 orta, %14 düşük; K. Makedonya'da %51 yüksek, %42 orta, %7 düşük; Romanya'da %88,8 yüksek, %10 orta, %1,3 düşük; Yunanistan'da %55 yüksek, %42 ortadır. Ülkenin resmî dilini dinleme seviyesi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$)

Veriler beş ülkede de katılımcıların resmî dilde dinleme seviyelerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.4.1. Katılımcıların Konulara Göre Dil Tercihine İlişkin Bulgular

5.4.1.1. Akademik ve Sosyal Konularda Dil Kullanımıyla İlgili Bulgular

Tablo 10

Akademik ve Sosyal Konularda Ana dili Kullanımına İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	n	%	N	%	N	%	
Güncel konular	Her zaman resmî dil	3	3,8%	3	3,0%	3	3,0%	23	28,8%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	8	10,0%	7	7,0%	17	17,0%	28	35,0%	4	4,0%	
	Eşit derecede	42	52,5%	23	23,0%	40	40,0%	23	28,8%	24	24,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	22	27,5%	32	32,0%	23	23,0%	5	6,3%	44	44,0%	
	Her zaman Türkçe	5	6,3%	35	35,0%	17	17,0%	1	1,3%	27	27,0%	
Akademik konular	Her zaman resmî dil	11	13,8%	4	4,0%	3	3,0%	39	48,8%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	29	36,3%	4	4,0%	17	17,0%	27	33,8%	14	14,0%	
	Eşit derecede	21	26,3%	19	19,0%	38	38,0%	11	13,8%	27	27,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	13	16,3%	32	32,0%	25	25,0%	2	2,5%	36	36,0%	
	Her zaman Türkçe	6	7,5%	41	41,0%	17	17,0%	1	1,3%	22	22,0%	
Sosyo-politik konular	Her zaman resmî dil	12	15,0%	5	5,0%	8	8,0%	32	40,0%	2	2,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	24	30,0%	9	9,0%	18	18,0%	26	32,5%	10	10,0%	
	Eşit derecede	26	32,5%	18	18,0%	25	25,0%	17	21,3%	34	34,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	13	16,3%	27	27,0%	31	31,0%	5	6,3%	36	36,0%	
	Her zaman Türkçe	5	6,3%	41	41,0%	18	18,0%	0	0,0%	18	18,0%	
Müzik aktüalite	Her zaman resmî dil	3	3,8%	4	4,0%	4	4,0%	22	27,5%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	8	10,0%	4	4,0%	8	8,0%	30	37,5%	15	15,0%	
	Eşit derecede	45	56,3%	20	20,0%	22	22,0%	22	27,5%	32	32,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	18	22,5%	31	31,0%	40	40,0%	4	5,0%	29	29,0%	
	Her zaman Türkçe	6	7,5%	41	41,0%	26	26,0%	2	2,5%	24	24,0%	
Dini	Her zaman resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	1	1,0%	11	13,8%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	3	3,8%	2	2,0%	2	2,0%	7	8,8%	1	1,0%	
	Eşit derecede	13	16,3%	18	18,0%	21	21,0%	19	23,8%	9	9,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	41	51,3%	26	26,0%	35	35,0%	28	35,0%	18	18,0%	
	Her zaman Türkçe	23	28,8%	52	52,0%	41	41,0%	15	18,8%	72	72,0%	
Kültür eğitim	Her zaman resmî dil	3	3,8%	3	3,0%	3	3,0%	15	18,8%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	12	15,0%	2	2,0%	5	5,0%	35	43,8%	8	8,0%	
	Eşit derecede	41	51,3%	22	22,0%	34	34,0%	19	23,8%	45	45,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	17	21,3%	29	29,0%	31	31,0%	7	8,8%	18	18,0%	
	Her zaman Türkçe	7	8,8%	44	44,0%	27	27,0%	4	5,0%	28	28,0%	

Güncel konularla ilgili başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan’da eşit derecede kullananların oranı %52,5’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %27,5 iken çoğunlukla resmî dil

kullanıcıların oranı %10, her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %6,3, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %3,8'dir.

Kosova'da her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %35, çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %32 iken eşit derecede kullanıcıların oranı %23'tür. Çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %7, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %3'tür.

K. Makedonya'da eşit derecede kullanıcıların oranı %40, çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %23 iken çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %17, her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %17'dir. Her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %3'tür.

Romanya'da çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %35, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %28,8, eşit derecede kullanıcıların oranı %28,8'dir. Çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %6,3 iken her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %1,3'tür.

Yunanistan'da çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %44 iken her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %27, eşit derecede kullanıcıların oranı %24'tür. Çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %4, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %1'dir. Ülkeler ile başkalarıyla güncel konuları konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan ve K. Makedonya'da çoğunluk ana dili ile resmî dili "eşit derecede" kullandıklarını ifade etmiştir. Kosova'da katılımcıların güncel konularla ilgili başkalarıyla konuşurken "her zaman Türkçe" kullanırken Romanya'da en fazla "çoğunlukla resmî dili" kullandıklarını belirtmiş. Yunanistan'da ise "çoğunlukla Türkçe" kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

Akademik konularla ilgili başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan'da çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %36,3, eşit derecede kullanıcıların oranı %26,3'tür. Çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %16,3 iken her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %13,8, her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %7,5'tir.

Kosova'da her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %41, çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %32, eşit derecede kullanıcıların oranı %19 iken çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %7, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %4'tür.

K. Makedonya'da eşit derecede kullanıcıların oranı %38, çoğunlukla Türkçe kullanıcıların oranı %25 iken her zaman Türkçe kullanıcıların oranı %17, çoğunlukla resmî dil kullanıcıların oranı %17, her zaman resmî dili kullanıcıların oranı %3'tür.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %48,8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %33,8, eşit derecede kullananların oranı %13,8’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %2,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %1,5’tir.

Yunanistan’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %36 iken eşit derecede kullananların oranı %27, her zaman Türkçe kullananların oranı %22’dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %14, her zaman resmî dili kullananların oranı %1’dir. Ülkeler ile başkalarıyla akademik konuları konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların çoğu akademik konularla ilgili konuşurken kullandıkları dilin çoğunlukla Türkçe olduğunu ifade etmiştir. Bulgaristan’da katılımcılar en fazla, “çoğunlukla resmî dili”, K. Makedonya’da iki dili “eşit derecede” kullandıklarını belirtmiştir. Romanya’da ise “her zaman resmî dil” cevabını verenlerin oranı en fazladır.

Sosyo-politik konularla ilgili başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan’da eşit derecede kullananların oranı %32,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %30’dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16,3 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %15, her zaman Türkçe kullananların oranı %6,3’tür.

Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %41, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %27 iken eşit derecede kullananların oranı %18’dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %9, her zaman resmî dili kullananların oranı %5’tir.

K. Makedonya’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %31, eşit derecede kullananların oranı %25’tir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %18 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %18, her zaman resmî dili kullananların oranı %8’dir.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %40, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %32,5, eşit derecede kullananların oranı %21,3’tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %6,3’tür.

Yunanistan’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %36, eşit derecede kullananların oranı %34 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %18’dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %10, her zaman resmî dili kullananların oranı %2’dir. Ülkeler ile başkalarıyla sosyo-politik konuları konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcıların çoğu sosyo-politik konuları konuşurken “çoğunlukla Türkçe” kullandıklarını belirtmiştir. Bulgaristan’da katılımcılar en fazla iki dili “eşit derecede” kullandıklarını söylerken Kosova’da “her zaman Türkçe” kullananların oranı daha fazladır. Romanya’da ise katılımcılar en fazla “her zaman resmî dili” kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Müzik-aktüalite konularında başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan’da eşit derecede kullananların oranı %56,3, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %22,5 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %10’dur. Her zaman Türkçe kullananların oranı %7,5, her zaman resmî dili kullananların oranı %3,8’dir.

Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %41, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %31 iken eşit derecede kullananların oranı %20’dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %4, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4’tür.

K. Makedonya’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %40, her zaman Türkçe kullananların oranı %26’dır. Eşit derecede kullananların oranı %22 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %8, her zaman resmî dili kullananların oranı %4’tür.

Romanya’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %37,5, her zaman resmî dili kullananların oranı %27,5, eşit derecede kullananların oranı %27,5’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %2,5’tir.

Yunanistan’da eşit derecede kullananların oranı %32, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %29 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %24, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15’tir. Ülkeler ile başkalarıyla müzik-aktüalite konularında konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan ve Yunanistan’da müzik-aktüalite konularında konuşurken iki dili “eşit derecede” kullandıklarını ifade edenlerin oranı yüksektir. Kosova ve K. Makedonya’da katılımcıların çoğu “çoğunlukla Türkçe” kullandıklarını belirtmiştir. Romanya’da ise “çoğunlukla resmî dil” kullananların oranı en fazladır.

Dini konularla ilgili başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %51,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %28,8’dir. Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %16,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3,8’dir.

Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %52, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %26 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %18’dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %9, her zaman resmî dili kullananların oranı %2’dir.

K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %41, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %35 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %21’dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %1, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1’dir.

Romanya’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %35 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %23,8’dir. Her zaman Türkçe kullananların oranı %18,8, her zaman resmî dili kullananların oranı %13,8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %8,8’dir.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %72, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %18 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %9, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1’dir. Ülkeler ile başkalarıyla dini konuları konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan ve Romanya’da katılımcıların çoğu dini konuları konuşurken “çoğunlukla Türkçe” kullandıklarını ifade etmiştir. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da ise “her zaman Türkçe” kullandıklarını söyleyenlerin oranı yüksektir.

Kültür-eğitim konularıyla ilgili başkalarıyla konuşurken; Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %51,3, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %21,3 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15, her zaman Türkçe kullananların oranı %8,8, her zaman resmî dili kullananların oranı %3,8’dir.

Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %44, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %29 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %22’dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2’dir.

K. Makedonya’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %34, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %31 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %27’dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %5, her zaman resmî dili kullananların oranı %3’tür.

Romanya’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %43,8, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %23,8’dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %18,8,

çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %8,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %5'tir.

Yunanistan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %45, her zaman Türkçe kullananların oranı %28 iken çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %18'dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %8, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Ülkeler ile başkalarıyla kültür-eğitim konularıyla ilgili konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan'da kültür-eğitim konularında en fazla iki dili "eşit derecede" kullanırken; Kosova'da "her zaman Türkçe", Romanya'da ise "çoğunlukla resmî dili" kullananların oranı yüksektir.

5.4.1.2. Katılımcıların Ana Dillerini Kullandıkları Yerlerle İlgili Bulgular

Tablo 11

Ana Dilin Kullanıldığı Yerlere İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		p
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%	
Türk işyerinde	Her zaman resmî dil	1	1,3%	1	1,0%	0	0,0%	6	7,5%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	2	2,5%	2	2,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	
	Eşit derecede	11	13,8%	3	3,0%	10	10,0%	4	5,0%	3	3,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	27	33,8%	11	11,0%	24	24,0%	31	38,8%	16	16,0%	
	Her zaman Türkçe	39	48,8%	83	83,0%	66	66,0%	39	48,8%	80	80,0%	
İbadethane	Her zaman resmî dil	0	0,0%	4	4,0%	1	1,0%	6	7,5%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	6	6,0%	0	0,0%	3	3,8%	0	0,0%	
	Eşit derecede	14	17,5%	24	24,0%	19	19,0%	9	11,3%	1	1,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	21	26,3%	13	13,0%	22	22,0%	30	37,5%	6	6,0%	
	Her zaman Türkçe	45	56,3%	53	53,0%	58	58,0%	32	40,0%	93	93,0%	
Telefonda Türk tanıdıklarla	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	2	2,0%	5	6,3%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	1,3%	0	0,0%	
	Eşit derecede	5	6,3%	3	3,0%	9	9,0%	13	16,3%	5	5,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	28	35,0%	14	14,0%	19	19,0%	31	38,8%	9	9,0%	
	Her zaman Türkçe	47	58,8%	83	83,0%	70	70,0%	30	37,5%	86	86,0%	

Katılımcıların Türk işyerinde konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %48,8, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %33,8 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların

oranı %13,8'dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2,5, her zaman resmî dili kullananların oranı %1,3'tür.

Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %83, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %11 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %3'tür. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %66, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %24 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %10'dur.

Romanya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %48,8 iken çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %38,8'dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %7,5, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %5'tir.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %80, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların Türk işyerinde konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de katılımcılar en fazla Türk iş yerlerinde “her zaman Türkçe” kullanıldığını cevabını vermiştir.

Katılımcıların ibadethanede konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %56,3, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %26,3 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17,5'tir.

Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %53, eşit derecede kullananların oranı %24'tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %13 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %6, her zaman resmî dili kullananların oranı %4'tür.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %58, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %22 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %19, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir.

Romanya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %40, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %37,5 Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %11,3 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %7,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3,8'dir.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %93, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %6 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %1’dir. Katılımcıların ibadethanede konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre beş ülkede de ibadethanede “her zaman Türkçe” kullanıldığı görülmektedir.

Katılımcıların telefonda Türk tanıdıklarıyla konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %58,8, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %35 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %6,3’tür.

Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %83, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %14 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %3’tür.

K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %70, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %19 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %9, her zaman resmî dili kullananların oranı %2’dir.

Romanya’da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %38,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %37,5, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %16,3’tür. Her zaman resmî dili kullananların oranı %6,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1,3’tür.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %86, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %9 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %5’tir. Katılımcıların telefonda Türk tanıdıklarıyla konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar telefonda Türklerle “her zaman Türkçe” konuşurken Romanya’da “çoğunlukla Türkçe” konuşmaktadır.

5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.5.1. Katılımcıların Dil Tutumlarına İlişkin Bulgular

5.5.1.1. Katılımcıların Türkçe ve Resmi Dile Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 12

Katılımcıların Türkçe ve Resmi Dile Tutumlarına İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	n	%	N	%	N	%	N	%	
Kulağa hoş gelen dil	Sadece resmî dil	1	1,3%	3	3,0%	0	0,0%	4	5,0%	1	1,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	2	2,5%	4	4,0%	1	1,0%	11	13,8%	11	11,0%	
	İkisi de aynı	31	38,8%	30	30,0%	37	37,0%	24	30,0%	54	54,0%	
	Türkçe daha fazla	34	42,5%	45	45,0%	32	32,0%	31	38,8%	28	28,0%	
	Sadece Türkçe	12	15,0%	18	18,0%	30	30,0%	10	12,5%	6	6,0%	
Kulağa dostane gelen	Sadece resmî dil	1	1,3%	3	3,0%	3	3,0%	4	5,0%	0	0,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	0	0,0%	2	2,0%	4	4,0%	13	16,3%	3	3,0%	
	İkisi de aynı	26	32,5%	27	27,0%	30	30,0%	36	45,0%	41	41,0%	
	Türkçe daha fazla	36	45,0%	42	42,0%	39	39,0%	21	26,3%	33	33,0%	
	Sadece Türkçe	17	21,3%	26	26,0%	24	24,0%	6	7,5%	23	23,0%	
Kulağa ayrıcalıklı gelen	Sadece resmî dil	2	2,5%	3	3,0%	2	2,0%	5	6,3%	3	3,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	6	7,5%	20	20,0%	5	5,0%	11	13,8%	26	26,0%	
	İkisi de aynı	24	30,0%	35	35,0%	34	34,0%	25	31,3%	39	39,0%	
	Türkçe daha fazla	37	46,3%	23	23,0%	40	40,0%	26	32,5%	20	20,0%	
	Sadece Türkçe	11	13,8%	19	19,0%	19	19,0%	13	16,3%	12	12,0%	
Kulağa kibar gelen dil	Sadece resmî dil	1	1,3%	2	2,0%	0	0,0%	3	3,8%	0	0,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	3	3,8%	2	2,0%	2	2,0%	16	20,0%	8	8,0%	
	İkisi de aynı	15	18,8%	15	15,0%	25	25,0%	24	30,0%	35	35,0%	
	Türkçe daha fazla	39	48,8%	44	44,0%	34	34,0%	27	33,8%	33	33,0%	
	Sadece Türkçe	22	27,5%	37	37,0%	39	39,0%	10	12,5%	24	24,0%	
Kulağa samimi gelen	Sadece resmî dil	2	2,5%	1	1,0%	0	0,0%	6	7,5%	0	0,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	0	0,0%	4	4,0%	1	1,0%	9	11,3%	2	2,0%	
	İkisi de aynı	21	26,3%	16	16,0%	27	27,0%	28	35,0%	40	40,0%	
	Türkçe daha fazla	36	45,0%	36	36,0%	36	36,0%	30	37,5%	29	29,0%	
	Sadece Türkçe	21	26,3%	43	43,0%	36	36,0%	7	8,8%	29	29,0%	
Kulağa modern gelen	Sadece resmî dil	1	1,3%	1	1,0%	0	0,0%	5	6,3%	0	0,0%	0,000
	Resmî dil daha fazla	6	7,5%	4	4,0%	2	2,0%	13	16,3%	11	11,0%	
	İkisi de aynı	37	46,3%	21	21,0%	28	28,0%	21	26,3%	57	57,0%	
	Türkçe daha fazla	25	31,3%	28	28,0%	34	34,0%	23	28,8%	17	17,0%	
	Sadece Türkçe	11	13,8%	46	46,0%	36	36,0%	18	22,5%	15	15,0%	

Kulağa hoş gelen dil için; Bulgaristan’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %42,5, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %38,8, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %15, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1,3’tür.

Kosova’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %45, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %30, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %18, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %4, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3’tür.

K. Makedonya’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %37, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %32, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %30, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %1’dir.

Romanya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %38,8, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %30, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %13,8, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %12,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %5’tir.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %54, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %28, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %11, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %6, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1’dir. Kulağa hoş gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da çoğunlukla Türkçeyi kulağa hoş gelen dil olarak görürken K. Makedonya ve Yunanistan’da Türkçe ile resmî dil için en fazla “ikisi de aynı” derecede kulağa hoş gelen dil cevabı seçilmiştir.

Kulağa dostane gelen dil için; Bulgaristan’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %45, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %32,5, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %21,3, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1,3’tür.

Kosova’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %42, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %27, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %26, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2’dir.

K. Makedonya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %39, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %30, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %24, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %4, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3’tür.

Romanya’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %45, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %26,3, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %16,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %7,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %5’tir.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %41, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %33, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %23, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %3’tür. Kulağa dostane gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuç, Bulgaristan, Kosova ve K. Makedonya’da en fazla kulağa dostane gelen dil Türkçe; Romanya ve Yunanistan’da resmî dil ve Türkçe cevabı verilmiştir.

Kulağa ayrıcalıklı gelen dil için; Bulgaristan’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %46,3, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %30, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %13,8, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %7,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %2,5’tir.

Kosova’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %35, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %23, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %20, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %19, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3’tür.

K. Makedonya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %40, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %34, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %19, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %2’dır.

Romanya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %32,5, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %31,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %16,3, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %13,8, resmî dil cevabı verenlerin oranı %6,3’tür.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %39, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %26, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %20, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %12, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3’tür. Kulağa ayrıcalıklı gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan, K. Makedonya ve Romanya’da kulağa ayrıcalıklı gelen dil için katılımcılar en fazla “Türkçe”, Kosova ve Yunanistan’da ise “resmî dil ve Türkçe” işaretlenmiştir.

Kulağa kibar gelen dil için; Bulgaristan’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %48,8, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %27,5, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %18,8, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %3,8, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1,3’tür.

Kosova’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %44, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %37, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %15, resmî dil cevabı verenlerin oranı %2, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2’dir.

K. Makedonya’da sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %39, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %34, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %25, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2’dir.

Romanya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %33,8, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %30, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %20, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %12,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %3,8’dir.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %35, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %33, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %24, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %8’dir. Kulağa kibar gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da kulağa kibar gelen dil için “Türkçe daha fazla” cevabı verenlerin oranı en fazladır. K. Makedonya’da katılımcılar en fazla “sadece Türkçe” cevabı verirken Yunanistan’da “ikisi de aynı” cevabı vermişlerdir.

Kulağa samimi gelen dil için; Bulgaristan’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %45, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %26,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %26,3, resmî dil cevabı verenlerin oranı %2,5’tir.

Kosova’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %36, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %36, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %16, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %4, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1’dir.

K. Makedonya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %36, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %36, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %27, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %1’dir.

Romanya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %37,5, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %35, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %11,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %8,8, resmî dil cevabı verenlerin oranı %7,5’tir.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %40, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %29, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %29, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2’dir. Kulağa samimi gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da kulağa samimi gelen dil için en fazla “Türkçe daha fazla” cevabı tercih edilmiştir. K. Makedonya’da katılımcılar “Türkçe daha fazla” cevabı ile “sadece Türkçe” cevabı eşit derecede en fazla oranda seçilmiştir. Yunanistan’da ise Türkçe ile resmî dil için “ikisi de aynı” cevabı verenlerin oranı en fazladır.

Kulağa modern gelen dil için; Bulgaristan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %46,3, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %31,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %13,8, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %7,5, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1,3’tür.

Kosova’da sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %46, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %28, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %21, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %4, resmî dil cevabı verenlerin oranı %1’dir.

K. Makedonya’da sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %36, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %34, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %28, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %2’dir.

Romanya’da Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %28,8, ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %26,3, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %22,5, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %16,3, resmî dil cevabı verenlerin oranı %6,3’tür.

Yunanistan’da ikisi de aynı cevabı verenlerin oranı %57, Türkçe daha fazla cevabı verenlerin oranı %17, sadece Türkçe cevabı verenleri oranı %15, resmî dil daha fazla cevabı verenlerin oranı %11’dir. Kulağa modern gelen dil ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan’da katılımcıların çoğunluğu kulağa modern gelen dil için resmî dil ile Türkçe işaretlenirken, Kosova ve K. Makedonya’da katılımcılar en fazla “sadece Türkçe” cevabını seçmişlerdir.

5.5.1.2. Katılımcıların Türkçeye Tutumlarına İlişkin Bulgular

Türkçe ile ilgili verilen ifadelere katılım düzeyinin ülkelerle ilişkisi Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13

Katılımcıların Türkçeye Tutumlarına İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		p
		n	%	N	%	n	%	n	%	N	%	
Türkçe öğrenmek, uluslararası alanda benim için yararlı olacağını düşünüyorum.	Katılmıyorum	4	5,0%	5	5,0%	4	4,0%	3	3,8%	8	8,0%	0,611
	Kısmen Katılıyorum	20	25,0%	36	36,0%	37	37,0%	27	33,8%	28	28,0%	
	Katılıyorum	56	70,0%	59	59,0%	59	59,0%	50	62,5%	64	64,0%	
Dünyada Türkçe konuşan insan sayısı fazladır.	Katılmıyorum	9	11,3%	19	19,0%	13	13,0%	5	6,3%	9	9,0%	0,012
	Kısmen Katılıyorum	25	31,3%	42	42,0%	51	51,0%	44	55,0%	50	50,0%	
	Katılıyorum	46	57,5%	39	39,0%	36	36,0%	31	38,8%	41	41,0%	
Türkçenin saygın bir dil olduğunu düşünürüm.	Katılmıyorum	5	6,3%	4	4,0%	7	7,0%	4	5,0%	1	1,0%	0,028
	Kısmen Katılıyorum	13	16,3%	9	9,0%	13	13,0%	22	27,5%	18	18,0%	
	Katılıyorum	62	77,5%	87	87,0%	80	80,0%	54	67,5%	81	81,0%	
Türkçenin Türklerin ulusal birliğini sağladığına inanırım.	Katılmıyorum	2	2,5%	4	4,0%	9	9,0%	2	2,5%	4	4,0%	0,077
	Kısmen Katılıyorum	22	27,5%	20	20,0%	18	18,0%	27	33,8%	19	19,0%	
	Katılıyorum	56	70,0%	76	76,0%	73	73,0%	51	63,8%	77	77,0%	
Türklerle rahat iletişim kurabiliyorum.	Katılmıyorum	3	3,8%	2	2,0%	8	8,0%	3	3,8%	4	4,0%	0,001
	Kısmen Katılıyorum	4	5,0%	5	5,0%	6	6,0%	17	21,3%	5	5,0%	
	Katılıyorum	73	91,3%	93	93,0%	86	86,0%	60	75,0%	91	91,0%	
Çocuğumun Türkçeyi doğru ve güzel konuşması önemlidir.	Katılmıyorum	4	5,0%	5	5,0%	7	7,0%	2	2,5%	4	4,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	2	2,5%	11	11,0%	7	7,0%	25	31,3%	5	5,0%	
	Katılıyorum	74	92,5%	84	84,0%	86	86,0%	53	66,3%	91	91,0%	
Evleneceğim kişinin Türkçe bilmesi önemlidir.	Katılmıyorum	5	6,3%	10	10,0%	14	14,0%	14	17,5%	5	5,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	11	13,8%	26	26,0%	17	17,0%	31	38,8%	16	16,0%	
	Katılıyorum	64	80,0%	64	64,0%	69	69,0%	35	43,8%	79	79,0%	
Türkçe öğrenirken Türk kültürü hakkında da bilgi sahibi oluyorum.	Katılmıyorum	4	5,0%	4	4,0%	8	8,0%	4	5,0%	2	2,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	10	12,5%	13	13,0%	11	11,0%	31	38,8%	22	22,0%	
	Katılıyorum	66	82,5%	83	83,0%	81	81,0%	45	56,3%	76	76,0%	

“Türkçe öğrenmek, uluslararası alanda benim için yararlı olacağını düşünüyorum.” ifadesine katılım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan’da ifadeye katılanların oranı ise %70, kısmen katılanların oranı %25, katılmayanların oranı %5; Kosova’da ifadeye katılanların oranı ise %59, kısmen katılanların oranı %36, katılmayanların oranı %5; K. Makedonya’da ifadeye katılanların oranı ise %59, kısmen katılanların oranı %37, katılmayanların oranı %4’tür.

Romanya’da ifadeye katılanların oranı ise %62,5, kısmen katılanların oranı %33,8, katılmayanların oranı %3,8; Yunanistan’da ifadeye katılanların oranı ise %64, kısmen katılanların oranı %28, katılmayanların oranı %8’dir. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Sonuçlara bakıldığında bütün ülkelerde katılımcılar uluslararası alanda Türkçe bilmenin faydalı olduğu yönünde bir fikre sahiptir.

“Dünyada Türkçe konuşan insan sayısı fazladır.” ifadesine katılım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan’da ifadeye katılanların oranı ise %57,5, kısmen katılanların oranı %31,3, katılmayanların oranı %11,3; Kosova’da ifadeye kısmen katılanların oranı %42, katılanların oranı ise %39, katılmayanların oranı %19’dur.

K. Makedonya’da ifadeye kısmen katılanların oranı %51, katılanların oranı ise %36, katılmayanların oranı %13; Romanya’da ifadeye kısmen katılanların oranı %55, katılanların oranı ise %38,8, katılmayanların oranı %6,3 iken Yunanistan’da ifadeye kısmen katılanların oranı %50, katılanların oranı ise %41, katılmayanların oranı %9’dur. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Bulgaristan’da en fazla “katılıyorum” cevabı verilirken diğer dört ülkede en fazla “kısmen katılıyorum” cevabı işaretlenmiştir.

“Türkçenin saygın bir dil olduğunu düşünürüm.” ifadesine katılım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan’da ifadeye katılanların oranı ise %77,5, kısmen katılanların oranı %16,3, katılmayanların oranı %6,3; Kosova’da ifadeye katılanların oranı ise %87, kısmen katılanların oranı %9, katılmayanların oranı %4’tür.

K. Makedonya’da ifadeye katılanların oranı ise %80, kısmen katılanların oranı %13, katılmayanların oranı %7; Romanya’da ifadeye katılanların oranı ise %67,5, kısmen katılanların oranı %27,5, katılmayanların oranı %5; Yunanistan’da ifadeye katılanların

oranı ise %81, kısmen katılanların oranı %18, katılmayanların oranı %1'dir. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de katılımcıların çoğunluğu Türkçenin saygın bir dil olduğunu düşünmektedir.

“Türkçenin Türklerin ulusal birliğini sağladığına inanırım.” ifadesine katım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan'da ifadeye katılanların oranı ise %70, kısmen katılanların oranı %27,5, katılmayanların oranı %2,5; Kosova'da ifadeye katılanların oranı ise %76, kısmen katılanların oranı %20, katılmayanların oranı %4'tür.

K. Makedonya'da ifadeye katılanların oranı ise %73, kısmen katılanların oranı %18, katılmayanların oranı %9; Romanya'da ifadeye katılanların oranı ise %63,8, kısmen katılanların oranı %33,8, katılmayanların oranı %2,5 iken Yunanistan'da ifadeye katılanların oranı ise %77, kısmen katılanların oranı %19, katılmayanların oranı %4'tür. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de katılımcıların çoğunluğu Türkçenin ulusal birliği sağlamada önemli olduğu yolunda görüş bildirmiştir.

“Türklerle rahat iletişim kurabiliyorum.” ifadesine katım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan'da ifadeye katılanların oranı ise %91,3, kısmen katılanların oranı %5, katılmayanların oranı %3,8; Kosova'da ifadeye katılanların oranı ise %93, kısmen katılanların oranı %5, katılmayanların oranı %2; K. Makedonya'da ifadeye katılanların oranı ise %86, katılmayanların oranı %8, kısmen katılanların oranı %6'dır.

Romanya'da ifadeye katılanların oranı ise %75, kısmen katılanların oranı %21,3, katılmayanların oranı %3,8; Yunanistan'da ifadeye katılanların oranı ise %91, kısmen katılanların oranı %5, katılmayanların oranı %4'tür. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre bütün ülkelerde katılımcılar Türklerle rahat iletişim kurabilmektedir.

“Çocuğumun Türkçeyi doğru ve güzel konuşması önemlidir.” ifadesine katım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan'da ifadeye katılanların oranı ise %92,5, katılmayanların oranı %5, kısmen katılanların oranı %2,5; Kosova'da ifadeye katılanların oranı ise %84, kısmen katılanların oranı %11, katılmayanların oranı %5'tir.

K. Makedonya'da ifadeye katılanların oranı ise %86, katılmayanların oranı %7, kısmen katılanların oranı %7; Romanya'da ifadeye katılanların oranı ise %66,3, kısmen

katılanların oranı %31,3, katılmayanların oranı %2,5; Yunanistan’da ifadeye katılanların oranı ise %91, kısmen katılanların oranı %5, katılmayanların oranı %4’tür. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre beş ülkede de katılımcılar çocuklarının güzel ve doğru Türkçe kullanmalarını istiyor.

“Evleneceğim kişinin Türkçe bilmesi önemlidir.” ifadesine katılım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan’da ifadeye katılanların oranı ise %80, kısmen katılanların oranı %13,8, katılmayanların oranı %6,3; Kosova’da ifadeye katılanların oranı ise %64, kısmen katılanların oranı %26, katılmayanların oranı %10’dur.

K. Makedonya’da ifadeye katılanların oranı ise %69, kısmen katılanların oranı %17, katılmayanların oranı %14; Romanya’da ifadeye katılanların oranı ise %43,8, kısmen katılanların oranı %38,8, katılmayanların oranı %17,5; Yunanistan’da ifadeye katılanların oranı ise %79, kısmen katılanların oranı %16, katılmayanların oranı %5’tir. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara bakıldığında beş ülkede de katılımcıların çoğunluğu eşlerinin Türkçe bilmesini istiyor.

“Türkçe öğrenirken Türk kültürü hakkında da bilgi sahibi oluyorum.” ifadesine katılım düzeyinin ülkelere göre değişimi incelendiğinde; Bulgaristan’da ifadeye katılanların oranı ise %82,5, kısmen katılanların oranı %12,5, katılmayanların oranı %5; Kosova’da ifadeye katılanların oranı ise %83, kısmen katılanların oranı %13, katılmayanların oranı %4, K. Makedonya’da ifadeye katılanların oranı ise %81, kısmen katılanların oranı %11, katılmayanların oranı %8’dir.

Romanya’da ifadeye katılanların oranı ise %56,3, kısmen katılanların oranı %38,8, katılmayanların oranı %5; Yunanistan’da ifadeye katılanların oranı ise %76, kısmen katılanların oranı %22, katılmayanların oranı %2’dur. İfadeye katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre beş ülkede de Türkçe öğrenirken aynı zamanda Türk kültürü öğrenmekte olduğu görüşü hâkimdir.

5.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.6.1. Katılımcıların Türkçeye Verdikleri Değere İlişkin Bulgular

Altıncı alt problemde bazı işleri yapmak için Türkçenin öneminin ülkelere göre dağılımı ve aralarında anlamlı ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 14

Bazı İşleri Yapmak için Türkçenin Önemine İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%	
Arkadaş edinmek için	Çok Önemli	20	25,0%	16	16,0%	26	26,0%	14	17,5%	36	36,0%	0,076
	Önemli	43	53,8%	62	62,0%	51	51,0%	46	57,5%	53	53,0%	
	Çok Az Önemli	11	13,8%	15	15,0%	18	18,0%	15	18,8%	10	10,0%	
	Önemli Değil	6	7,5%	7	7,0%	5	5,0%	5	6,3%	1	1,0%	
Para kazanmak için	Çok Önemli	13	16,3%	16	16,0%	28	28,0%	23	28,8%	30	30,0%	0,000
	Önemli	47	58,8%	35	35,0%	45	45,0%	41	51,3%	52	52,0%	
	Çok Az Önemli	14	17,5%	43	43,0%	19	19,0%	11	13,8%	15	15,0%	
	Önemli Değil	6	7,5%	6	6,0%	8	8,0%	5	6,3%	3	3,0%	
Eğitim için	Çok Önemli	28	35,0%	63	63,0%	61	61,0%	20	25,0%	53	53,0%	0,000
	Önemli	40	50,0%	30	30,0%	31	31,0%	42	52,5%	40	40,0%	
	Çok Az Önemli	11	13,8%	5	5,0%	7	7,0%	16	20,0%	5	5,0%	
	Önemli Değil	1	1,3%	2	2,0%	1	1,0%	2	2,5%	2	2,0%	
İş bulmak için	Çok Önemli	23	28,8%	20	20,0%	36	36,0%	34	42,5%	42	42,0%	0,000
	Önemli	38	47,5%	25	25,0%	37	37,0%	34	42,5%	48	48,0%	
	Çok Az Önemli	13	16,3%	41	41,0%	21	21,0%	10	12,5%	9	9,0%	
	Önemli Değil	6	7,5%	14	14,0%	6	6,0%	2	2,5%	1	1,0%	
İleri düzeyde eğitim için	Çok Önemli	34	42,5%	56	56,0%	45	45,0%	17	21,3%	53	53,0%	0,000
	Önemli	28	35,0%	30	30,0%	37	37,0%	45	56,3%	37	37,0%	
	Çok Az Önemli	13	16,3%	11	11,0%	14	14,0%	16	20,0%	6	6,0%	
	Önemli Değil	5	6,3%	3	3,0%	4	4,0%	2	2,5%	4	4,0%	
Çocuk yetiştirmek için	Çok Önemli	40	50,0%	41	41,0%	57	57,0%	20	25,0%	57	57,0%	0,000
	Önemli	36	45,0%	38	38,0%	31	31,0%	35	43,8%	40	40,0%	
	Çok Az Önemli	2	2,5%	15	15,0%	8	8,0%	21	26,3%	1	1,0%	
	Önemli Değil	2	2,5%	6	6,0%	4	4,0%	4	5,0%	2	2,0%	
Arkadaşlarla konuşmak için	Çok Önemli	23	28,8%	28	28,0%	42	42,0%	12	15,0%	38	38,0%	0,000
	Önemli	48	60,0%	51	51,0%	47	47,0%	33	41,3%	54	54,0%	
	Çok Az Önemli	9	11,3%	16	16,0%	8	8,0%	32	40,0%	6	6,0%	
	Önemli Değil	0	0,0%	5	5,0%	3	3,0%	3	3,8%	2	2,0%	
Seyahat etmek için	Çok Önemli	19	23,8%	27	27,0%	30	30,0%	11	13,8%	20	20,0%	0,047
	Önemli	41	51,3%	32	32,0%	43	43,0%	39	48,8%	50	50,0%	
	Çok Az Önemli	16	20,0%	36	36,0%	19	19,0%	26	32,5%	23	23,0%	
	Önemli Değil	4	5,0%	5	5,0%	8	8,0%	4	5,0%	7	7,0%	
Türkiye’de yaşamak için	Çok Önemli	62	77,5%	89	89,0%	83	83,0%	73	91,3%	86	86,0%	0,057
	Önemli	17	21,3%	9	9,0%	11	11,0%	6	7,5%	9	9,0%	
	Çok Az Önemli	0	0,0%	1	1,0%	4	4,0%	1	1,3%	1	1,0%	
	Önemli Değil	1	1,3%	1	1,0%	2	2,0%	0	0,0%	4	4,0%	

Arkadaş edinmek için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %53,8, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %25, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %13,8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %7,5 iken Kosova'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %62, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %15, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %7'dir.

K. Makedonya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %51, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %26, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %18, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5; Romanya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %57,5, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %18,8, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %17,5, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6,3'tür.

Yunanistan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %53, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %36, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %10, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1'dir. Arkadaş edinmek için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Verilere göre beş ülkede de arkadaş edinmek için Türkçenin "önemli" olduğunu ifade edenlerin oranı en fazladır.

Para kazanmak için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %58,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %17,5, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16,3, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %7,5 iken Kosova'da çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %43, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %35, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6'dır.

K. Makedonya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %45, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %28, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %19, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %8; Romanya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %51,3, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %28,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %13,8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6,3'tür.

Yunanistan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %52, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %30, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %15, önemli olmadığını

belirtenlerin oranı ise %3'tür. Para kazanmak için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında Bulgaristan, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan'da para kazanmak için Türkçenin "önemli" olduğu cevabını verenlerin oranı en fazladır. Kosova'da ise katılımcılar en fazla Türkçenin "çok az önemli" olduğu cevabını işaretlemişlerdir.

Eğitim için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %50, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %35, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %13,8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1,3 iken Kosova'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %63, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %30, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %5, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2'dir.

K. Makedonya'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %61, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %31, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %7, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1; Romanya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %52,5, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %25, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %20, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2,5'tir.

Yunanistan'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %53, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %40, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %5, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2'dir. Eğitim için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Bulgaristan ve Romanya'da katılımcıların çoğu eğitim için Türkçenin "önemli" olduğu cevabı vermişlerdir. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da ise eğitim için Türkçenin "çok önemli" olduğu cevabı en fazladır.

İş bulmak için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %47,5, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %28,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16,3, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %7,5; Kosova'da çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %41, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %25, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %20, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %14'tür.

K. Makedonya’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %37, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %36, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %21, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6; Romanya’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %42,5, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %42,5, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %12,5, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2,5’tir.

Yunanistan’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %48, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %42, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %9, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1’dir. İş bulmak için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan’da iş bulmak için Türkçe önemli diyenler çoğunlukta iken Kosova’da çok az önemli, Romanya’da ise çok önemli olduğu sonucu çıkmaktadır.

İleri düzeyde eğitim için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %42,5, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %35, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16,3, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6,3; Kosova’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %56, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %30, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %11, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %3’tür.

K. Makedonya’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %45, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %37, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %14, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %4; Romanya’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %56,3, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %21,3, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %20, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2,5; Yunanistan’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %53, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %37, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %6, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %4’tür. İleri düzey eğitim için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da ileri düzeyde eğitim almak için Türkçe “çok önemli”, Romanya’da ise “önemli” olarak görülmektedir.

Çocuk yetiştirmek için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %50, önemli olduğunu belirtenlerin

oranı %45, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %2,5, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2,5; Kosova'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %41, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %38, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %15, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %6'dır.

K. Makedonya'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %57, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %31, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %4; Romanya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %43,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %26,3, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %25, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5'tir.

Yunanistan'da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %57, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %40, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %1'dir. Çocuk yetiştirmek için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da çocuk yetiştirmek için Türkçenin "çok önemli" olduğu cevabı en fazla işaretlenirken Romanya'da çoğunluk "önemli" olduğu cevabını seçmiştir.

Arkadaşlarla konuşmak için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %60, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %28,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %11,3; Kosova'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %51, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %28, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %16, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5'tir.

K. Makedonya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %47, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %42, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %3; Romanya'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %41,3, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %40, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %15, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %3,8'dir.

Yunanistan'da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %54, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %38, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %6, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2'dir. Arkadaşlarla konuşmak için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de arkadaşlarla iletişimde Türkçenin “önemli” olduğu cevabını verenlerin oranı en fazladır.

Seyahat etmek için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %51,3, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %23,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %20, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5; Kosova’da çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %36, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %32, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %27, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5’tir.

K. Makedonya’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %43, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %30, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %19, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %8; Romanya’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %48,8, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %32,5, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %13,8, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %5; Yunanistan’da önemli olduğunu belirtenlerin oranı %50, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %23, çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %20, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %7’dir. Seyahat etmek için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da katılımcılar tarafından en fazla işaretlenen seçenek seyahat etmek için Türkçenin önemli olduğudur. Kosova’da ise en fazla işaretlenen seçenek “çok az önemli” olduğu şeklindedir.

Türkiye’de yaşamak için Türkçenin önemi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %77,5, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %21,3, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1,3; Kosova’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %89, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %9, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %1, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %1’dir.

K. Makedonya’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %83, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %11, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %4, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %2; Romanya’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %91,3, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %7,5, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %1,3’tür.

Yunanistan’da çok önemli olduğunu belirtenlerin oranı %86, önemli olduğunu belirtenlerin oranı %9, önemli olmadığını belirtenlerin oranı ise %4, çok az önemli olduğunu belirtenlerin oranı %1’dir. Türkiye’de yaşamak için Türkçenin önemi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de çoğunluk Türkiye’de yaşamak için Türkçe “çok önemli” demiştir.

Katılımcıların kendileri ile baş başayken yaptıkları eylemleri yaptıkları dil ile ülke arasındaki ilişki incelenmiş ve tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15

Tek Başına Bir İş Yaparken Kullanılan Dile İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	n	%	N	%	n	%	n	%	
Sayı sayma, hesap yapma	Her zaman resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	2	2,0%	32	40,0%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	9	11,3%	0	0,0%	4	4,0%	20	25,0%	4	4,0%	
	Eşit derecede	28	35,0%	9	9,0%	10	10,0%	19	23,8%	12	12,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	14	17,5%	16	16,0%	28	28,0%	6	7,5%	24	24,0%	
	Her zaman Türkçe	29	36,3%	73	73,0%	56	56,0%	3	3,8%	59	59,0%	
İnternette araştırma	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	2	2,0%	30	37,5%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	12	15,0%	1	1,0%	0	0,0%	28	35,0%	3	3,0%	
	Eşit derecede	35	43,8%	15	15,0%	24	24,0%	16	20,0%	31	31,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	17	21,3%	41	41,0%	29	29,0%	4	5,0%	28	28,0%	
	Her zaman Türkçe	16	20,0%	43	43,0%	45	45,0%	2	2,5%	37	37,0%	
Kitap okuma	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	3	3,0%	28	35,0%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	12	15,0%	1	1,0%	0	0,0%	28	35,0%	1	1,0%	
	Eşit derecede	41	51,3%	10	10,0%	21	21,0%	20	25,0%	28	28,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	11	13,8%	23	23,0%	26	26,0%	3	3,8%	30	30,0%	
	Her zaman Türkçe	16	20,0%	66	66,0%	50	50,0%	1	1,3%	41	41,0%	
Gazete-Dergi	Her zaman resmî dil	1	1,3%	0	0,0%	2	2,0%	26	32,5%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	20	25,0%	5	5,0%	1	1,0%	28	35,0%	4	4,0%	
	Eşit derecede	33	41,3%	17	17,0%	28	28,0%	20	25,0%	33	33,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	14	17,5%	25	25,0%	31	31,0%	5	6,3%	28	28,0%	
	Her zaman Türkçe	12	15,0%	53	53,0%	38	38,0%	1	1,3%	35	35,0%	
TV	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	8	10,0%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	1	1,0%	0	0,0%	5	6,3%	1	1,0%	
	Eşit derecede	28	35,0%	19	19,0%	17	17,0%	39	48,8%	13	13,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	27	33,8%	28	28,0%	36	36,0%	22	27,5%	41	41,0%	
	Her zaman Türkçe	25	31,3%	52	52,0%	46	46,0%	6	7,5%	45	45,0%	
Radyo	Her zaman resmî dil	0	0,0%	1	1,0%	2	2,0%	13	16,3%	4	4,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	11	13,8%	5	5,0%	3	3,0%	31	38,8%	11	11,0%	
	Eşit derecede	35	43,8%	25	25,0%	28	28,0%	19	23,8%	29	29,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	17	21,3%	21	21,0%	25	25,0%	13	16,3%	23	23,0%	
	Her zaman Türkçe	17	21,3%	48	48,0%	42	42,0%	4	5,0%	33	33,0%	
Yazı	Her zaman resmî dil	1	1,3%	0	0,0%	3	3,0%	48	60,0%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	15	18,8%	1	1,0%	1	1,0%	10	12,5%	3	3,0%	
	Eşit derecede	38	47,5%	8	8,0%	17	17,0%	12	15,0%	36	36,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	12	15,0%	24	24,0%	29	29,0%	6	7,5%	23	23,0%	
	Her zaman Türkçe	14	17,5%	67	67,0%	50	50,0%	4	5,0%	37	37,0%	

Sayı sayma, hesap yapmada; Bulgaristan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %36,3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %35, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %17,5 çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %11,3 iken Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %73, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16 Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %9, her zaman resmî dili kullananların oranı %2; K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %56, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %10’dur. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4, her zaman resmî dili kullananların oranı %2’dir.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %40, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %25, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %23,8’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %7,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %3,8; Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %59, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %24 Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %12 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4, her zaman resmî dili kullananların oranı %1’dir. Katılımcıların sayı sayma, hesap yapmada kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre sayı sayma, hesap yapmada kullanılan dille ilgili Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar en fazla “her zaman Türkçe” cevabını seçmişlerdir. Romanya’da ise katılımcılar en fazla “her zaman resmî dil” cevabını vermiştir.

İnternette araştırma yapmada; Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %43,8, Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %21,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %20, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15; Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %43, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %41 iken eşit derecede kullananların oranı %15, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1’dir.

K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %45, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %29 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %24, her zaman resmî dili kullananların oranı %2; Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %37,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %35, Türkçe ile resmî

dili eşit derecede kullananların oranı %20'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %2,5'tir.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %37, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %31'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların internette araştırma yaparken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar internette araştırma yaparken en fazla "her zaman Türkçeyi" tercih ederken Bulgaristan'da iki dili "eşit derecede" kullananlar çoğunluktadır. Romanya'da ise "her zaman resmî dili" kullandığını belirtenlerin oranı en fazladır.

Kitap okurken; Bulgaristan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %51,3, her zaman Türkçe kullananların oranı %20, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %13,8 iken Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %66, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %23 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %10, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %50, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %26 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %21, her zaman resmî dili kullananların oranı %3; Romanya'da her zaman resmî dili kullananların oranı %35, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %35 eşit derecede kullananların oranı %25'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %3,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %1,3'tür.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %41, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %30, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %28 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların kitap okurken tercih edilen dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da kitap okurken tercih edilen dilin "her zaman Türkçe" olduğunu belirtenlerin oranı en fazladır. Bulgaristan'da katılımcıların çoğu iki dili de "eşit derecede" kullandıklarını ifade etmişlerdir. Romanya'da ise "her

zaman resmî dil” ile “çoğunlukla resmî dil” cevapları eşit oranda seçilmiştir ve en fazla tercih edilen cevaplardır.

Gazete-dergi okurken; Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %41,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %25, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %17,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %15, her zaman resmî dili kullananların oranı %1,3; Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %53, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %25 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %5’tir.

K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %38, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %31, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %28 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %2, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1; Romanya’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %35, her zaman resmî dili kullananların oranı %32,5, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %25’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %6,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %1,3’tür.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %35, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %33’tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4’tür. Katılımcıların gazete-dergi okurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar gazete-dergi okurken en fazla “her zaman Türkçe” cevabını seçmişlerdir. Bulgaristan’da katılımcılar en fazla iki dili “eşit derecede” kullandığını ifade etmişlerdir. Romanya’da ise “çoğunlukla resmî dil” kullandıklarını belirtenlerin oranı en fazladır.

TV izlerken; Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %35, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %33,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %31,3; Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %52, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %25 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %19, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1’dir.

K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %46, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %36, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %1; Romanya’da Türkçe ile resmî dili eşit

derecede kullananların oranı %48,8'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %27,5 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %10, her zaman Türkçe kullananların oranı %7,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %6,3'tür.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %45, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %41 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %13, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların TV izlerken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan ve Romanya'da katılımcıların çoğu TV izlerken resmî dil ile ana dili "eşit derecede" tercih ederken; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da Türkçe cevabını verenlerin oranı en fazladır.

Radyo dinlerken; Bulgaristan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %43,8, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %21,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %21,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %13,8; Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %48, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %25'tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %21 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %5, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %42, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %28'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %25 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %2; Romanya'da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %38,8, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %23,8, her zaman resmî dili kullananların oranı %16,3, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %5'tir.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %33, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %29'dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %23 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %4, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların radyo dinlerken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da en fazla ve "her zaman Türkçe" radyo dinlenirken Bulgaristan'da katılımcıların çoğu iki dili de "eşit derecede" tercih edilmekte Romanya'da ise çoğunlukla resmî dilde radyo dinlenmektedir.

Yazı yazarken; Bulgaristan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %47,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %18,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %17,5, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %15, her zaman resmî dili kullananların oranı %1,3; Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %67, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %24 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %50, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %29 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17, her zaman resmî dili kullananların oranı %3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1; Romanya'da her zaman resmî dili kullananların oranı %60, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %15'tir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %12,5, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %7,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %5'tir.

Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %37, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %36'dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %23 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Katılımcıların yazı yazarken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar en fazla her zaman Türkçe yazdıklarını Bulgaristan'da resmî dil ile ana dili eşit derecede kullandıklarını, Romanya'da ise her zaman resmî dille yazdıklarını ifade etmişlerdir.

5.6.2. Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Bulgular

Tablo 16

Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	n	%	N	%	n	%	
İki dilli olmaktan memnunum	Katılmıyorum	3	3,8 %	6	6,0 %	10	10,0 %	1	1,3%	4	4,0%	0,083
	Kısmen Katılıyorum	10	12,5 %	13	13,0 %	10	10,0 %	16	20,0%	8	8,0%	
	Katılıyorum	67	83,8 %	81	81,0 %	80	80,0 %	63	78,8%	88	88,0%	
Bir ülkede birden fazla Resmî Dil/Devlet dili olması sorun oluşturmaz.	Katılmıyorum	15	18,8 %	10	10,0 %	25	25,0 %	9	11,3%	10	10,0%	0,010
	Kısmen Katılıyorum	20	25,0 %	31	31,0 %	25	25,0 %	29	36,3%	43	43,0%	
	Katılıyorum	45	56,3 %	59	59,0 %	50	50,0 %	42	52,5%	47	47,0%	
Bir ülkedeki her azınlık kendi ana dili ile eğitim almalıdır.	Katılmıyorum	14	17,5 %	5	5,0 %	7	7,0%	11	13,8%	24	24,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	33	41,3 %	15	15,0 %	31	31,0 %	20	25,0%	44	44,0%	
	Katılıyorum	33	41,3 %	80	80,0 %	62	62,0 %	49	61,3%	32	32,0%	
Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır.	Katılmıyorum	9	11,3 %	4	4,0 %	7	7,0%	5	6,3%	10	10,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	22	27,5 %	11	11,0 %	23	23,0 %	31	38,8%	39	39,0%	
	Katılıyorum	49	61,3 %	85	85,0 %	70	70,0 %	44	55,0%	51	51,0%	
Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlerim.	Katılmıyorum	6	7,5 %	8	8,0 %	11	11,0 %	4	5,0%	7	7,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	8	10,0 %	6	6,0 %	17	17,0 %	13	16,3%	10	10,0%	
	Katılıyorum	66	82,5 %	86	86,0 %	72	72,0 %	63	78,8%	83	83,0%	

“İki dilli olmaktan memnunum” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %83,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3,8; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %81, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %13, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6 iken K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %80, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %10’dur. Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %78,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %20,

katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %1,3; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %88, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4’tür. “İki dilli olmaktan memnunum” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Beş ülkede de katılımcılar “iki dilli olmaktan memnunum” cümlesine katılıyorum cevabını verenler çoğunluktadır. K. Makedonya’da “kısmen katılıyorum” ve “katılmıyorum” cevaplarının oranı eşitken diğer ülkelerde en az seçilen cevap “katılmıyorum” dur.

“Bir ülkede birden fazla Resmî Dil/Devlet dili olması sorun oluşturmaz.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %18; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %59, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %31, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10 iken K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %50, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %25, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25’tir.

Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %52,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %11,3; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10’dur. “Bir ülkede birden fazla Resmî Dil/Devlet dili olması sorun oluşturmaz.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülke katılımcıları “bir ülkede birden fazla resmî dil/devlet dili olması sorun oluşturmaz” ifadesine çoğunlukla “katılıyorum” cevabını vermiştir. K. Makedonya’da “kısmen katılıyorum” ve “katılmıyorum” cevaplarının oranı eşitken diğer ülkelerde en az seçilen cevap “katılmıyorum” dur.

“Bir ülkedeki her azınlık kendi ana dili ile eğitim almalıdır.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41,3, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41,3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %17,5; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %80, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5; K. Makedonya’da ifadeye

katılıyorum cevabı verenlerin oranı %62, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %31, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7 iken Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %61,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %25, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %13,8; Yunanistan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %44, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %32 katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %24’tür. “Bir ülkedeki her azınlık kendi ana dili ile eğitim almalıdır.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

“Bir ülkedeki her azınlık kendi ana dili ile eğitim almalıdır” ifadesine K. Makedonya, Kosova ve Romanyalı katılımcılar en çok “katılıyorum” cevabını vermiştir. Bulgaristan’da “katılıyorum” ve “kısmen katılıyorum” cevapları eşit oranda seçilmiştir. Yunanistan’da ise en çok “kısmen katılıyorum” cevabı işaretlenmiştir.

“Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %61,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %11,3; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %85, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %11, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4; K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %70, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %23, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7’dır. Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %55, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %38,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6,3; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10’dur. “Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

“Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır” ifadesi için beş ülkede de en fazla “katılıyorum” cevabı seçilmiştir. “Katılmıyorum” cevabı ise bütün ülkelerde katılımcılar tarafından en az seçilen seçenektir.

“Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlerim.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %82,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %10, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,5; Kosova’da

ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %86, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %6; K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %72, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %17, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %11 iken Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %78,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %16,3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %83, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %10, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7’dir. “Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlerim.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Beş ülkede de Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izleme oranının çok yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Kosova haricindeki ülkelerde ise en az tercih edilen cevap “katılmıyorum” olmuştur. Kosova katılımcıların en az “kısmen katılıyorum” cevabını verdiği ülkedir.

“Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlerim.” ifadesine katılmıyorum cevabı verenlerin katılmama nedenleri Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Katılımcıların Yayın Organlarını Takip Ederken Dil Tercihlerine İlişkin Dağılım

29		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	n	%	N	%	N	%	n	%
Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlememe nedeni	Kaliteli programların olmaması	3	50,0%	0	0,0%	5	45,5%	1	25,0%	3	42,9%
	Faydalı programların olmaması	0	0,0%	4	50,0%	0	0,0%	1	25,0%	1	14,3%
	Programların sıkıcı olması	3	50,0%	2	25,0%	4	36,4%	2	50,0%	3	42,9%
	Diğer	0	0,0%	2	25,0%	2	18,2%	0	0,0%	0	0,0%

Bulgaristan’da kaliteli programların olmamasından dolayı katılmayanların oranı %50, faydalı programların olmaması dolayısıyla katılmayanlar yokken programların sıkıcı olması dolayısıyla katılmayanların oranı %50’dir.

Kosova’da kaliteli programların olmamasından dolayı katılmayanlar yokken faydalı programların olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %50, programların sıkıcı olması

dolayısıyla katılmayanların oranı %25 olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %25'tir.

K. Makedonya'da kaliteli programların olmamasından dolayı katılmayanların oranı %45,5, faydalı programların olmaması dolayısıyla katılmayanlar yok, programların sıkıcı olması dolayısıyla katılmayanların oranı %36,4 olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %18,2'dir.

Romanya'da programların sıkıcı olması dolayısıyla katılmayanların oranı %50, kaliteli programların olmamasından dolayı katılmayanların oranı %25, faydalı programların olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %25, olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanlar yoktur.

Yunanistan'da kaliteli programların olmamasından dolayı katılmayanların oranı %42,9, programların sıkıcı olması dolayısıyla katılmayanların oranı %42,9, faydalı programların olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %14,3, olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanlar yoktur.

Bulgaristan ve Yunanistan'da "Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını izlerim" cümlesine katılmıyorum cevabı verenlerin çoğu bu durumun sebebi olarak "kaliteli programların olmaması" ya da "programların sıkıcı olması" seçeneklerini işaretlemiştir. Kosova'da katılmama sebebine "faydalı programların olmaması" cevabını verenlerin oranı fazla iken K. Makedonya'da en fazla "kaliteli programların olmaması" cevabı tercih edilmiştir. Romanya'da ise katılımcıların yarısı "programların sıkıcı olması" cevabını seçmiştir.

Tablo 18

Katılımcıların Medya ve Kültür Alanında Dil Tercihlerine İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	n	%	N	%	N	%	
Türkçe yayınları (gazete, dergi, kitap vb.) takip ederim/okurum.	Katılmıyorum	3	3,8%	6	6,0%	16	16,0%	15	19,0%	4	4,0%	0,000*
	Kısmen Katılıyorum	19	23,8%	18	18,0%	27	27,0%	35	44,3%	24	24,0%	
	Katılıyorum	58	72,5%	76	76,0%	56	56,0%	29	36,7%	72	72,0%	
Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri (tiyatro, sinema, konser vb.) takip ederim.	Katılmıyorum	6	7,5%	5	5,0%	14	14,0%	12	15,2%	7	7,0%	0,001*
	Kısmen Katılıyorum	27	33,8%	22	22,0%	38	38,0%	37	46,8%	29	29,0%	
	Katılıyorum	47	58,8%	73	73,0%	47	47,0%	30	38,0%	64	64,0%	
Türkçe deyim ve atasözlerini biliyorum.	Katılmıyorum	3	3,8%	2	2,0%	17	17,0%	24	30,4%	8	8,0%	0,000*
	Kısmen Katılıyorum	26	32,5%	22	22,0%	33	33,0%	37	46,8%	36	36,0%	
	Katılıyorum	51	63,8%	76	76,0%	49	49,0%	18	22,8%	56	56,0%	
Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısını yeterli buluyorum.	Katılmıyorum	41	51,3%	61	61,0%	43	43,0%	26	32,9%	21	21,0%	0,000*
	Kısmen Katılıyorum	18	22,5%	18	18,0%	23	23,0%	41	51,9%	51	51,0%	
	Katılıyorum	21	26,3%	21	21,0%	34	34,0%	12	15,2%	28	28,0%	

“Türkçe yayınları (gazete, dergi, kitap vb.) takip ederim/okurum.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %72,5, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %23,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3,8; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %76, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %18, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6; K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %16’dır.

Romanya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %44,3, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36,7, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %19; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %72, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %24, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4’tür. “Türkçe yayınları (gazete, dergi, kitap vb.) takip ederim/okurum.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Romanya dışındaki ülkelerde katılımcılar “Türkçe yayınları takip ederim/okurum ifadesine en fazla “katılıyorum” cevabını vermiştir. Romanya’da ise en

fazla “kısmen katılıyorum” demişlerdir. Bütün ülkelerde en az seçilen cevap da “katılmıyorum” olmuştur.

“Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri (tiyatro, sinema, konser vb.) takip ederim.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %58,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7,5; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %73, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5 iken K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %38, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %14’tür.

Romanya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %46,8, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %38, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %64, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %29, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %7’dir. “Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri (tiyatro, sinema, konser vb.) takip ederim.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında Romanya’da katılımcılar “Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri takip ederim” cümlesine en fazla “kısmen katılıyorum” cevabı verirken diğer ülkelerde en fazla “katılıyorum” cevabı işaretlenmiştir. Katılımcıların en az seçtiği cevap ise “katılmıyorum” olmuştur.

“Türkçe deyim ve atasözlerini biliyorum.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %63,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %32,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3,8; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %76, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2; K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %49, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %17’dir.

Romanya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %46,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %30,4, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22,8; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin

oranı %36, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %8'dir. "Türkçe deyim ve atasözlerini biliyorum." ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Veriler Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan katılımcıları deyim ve atasözlerimizi bildiklerini ifade ederken Romanya'da katılımcılar kısmen bildiklerini ortaya koymuştur. Romanya'da bilme oranı çok düşüktür.

"Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısını yeterli buluyorum." ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %51,3, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %26,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22,5; Kosova'da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %61, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %21, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %18 iken K. Makedonya'da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %43, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %23; Romanya'da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51,9, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %32,9, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15,2; Yunanistan'da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %51, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %21'dir. "Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısını yeterli buluyorum." ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Türkçe yayın sayısı Bulgaristan, Kosova ve K. Makedonya'da yeterli görülmezken; Romanya ve Yunanistan'da kısmen yeterli bulunmuştur.

"Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısını yeterli buluyorum." ifadesine katılmıyorum cevabı verenlerin katılmama nedenleri aşağıdaki tabloda incelenmiştir.

Tablo 19

Katılımcıların Basın Organlarının Yeterli Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

34		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısının yeterli bulmama nedeni	Türkçe kitapların baskı kalitesizliği	6	14,6%	3	4,9%	10	23,3%	0	0,0%	1	4,8%
	Çok çeşit olmaması	8	19,5%	21	34,4%	16	37,2%	14	53,8%	14	66,7%
	Türkçe kitapların tercih edilmemesi	10	24,4%	18	29,5%	8	18,6%	0	0,0%	3	14,3%
	Hiç yayın olmaması	11	26,8%	18	29,5%	9	20,9%	10	38,5%	3	14,3%
	Diğer	6	14,6%	1	1,6%	0	0,0%	2	7,7%	0	0,0%

Bulgaristan’da hiç yayın olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %29,5, Türkçe kitapların tercih edilmemesi %24,4, çok çeşit olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %19,5, diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %14,6, Türkçe kitapların baskı kalitesizliği nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %14,6’dır.

Kosova’da çok çeşit olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %34,4, Türkçe kitapların tercih edilmemesi %29,5, hiç yayın olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %29,5, Türkçe kitapların baskı kalitesizliği nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %4,9, diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %1,6’dır.

K. Makedonya’da çok çeşit olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %37,2, Türkçe kitapların baskı kalitesizliği nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %23,3, hiç yayın olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %20,9, Türkçe kitapların tercih edilmemesi %18,6’dır.

Romanya’da Türkçe kitapların baskı kalitesizliği nedeniyle ifadeye katılmayan yokken, çeşitlilik açısından katılmayanların oranı %53,8, hiç yayın olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %38,5, diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %7,7’dir.

Yunanistan’da çok çeşit olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %66,7, Türkçe kitapların tercih edilmemesi %14,3, hiç yayın olmaması dolayısıyla katılmayanların oranı %14,3, Türkçe kitapların baskı kalitesizliği nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %4,8’dir.

Bulgaristan’da Türkçe yayın çok az ama takip ediliyor; Yunanistan, Kosova, Romanya ve K. Makedonya’da da farklı türde kitapların bulunmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 20

Katılımcıların Yayın Organlarının Yeterli Bulmalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	n	%	N	%	N	%	N	%	
Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli buluyorum.	Katılmıyorum	33	41,3%	45	45,0%	28	28,0%	9	11,3%	12	12,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	24	30,0%	26	26,0%	43	43,0%	27	33,8%	45	45,0%	
	Katılıyorum	23	28,8%	29	29,0%	29	29,0%	44	55,0%	43	43,0%	

“Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli buluyorum” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %41,3, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %30, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28,8’dir.

Kosova’da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %45, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %29, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %26’dır.

K. Makedonya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %29, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %28’dir.

Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %55, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %11,3’tür.

Yunanistan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %45, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %12’dir. “Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli buluyorum” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan ve Kosova’da Türkçe yapılan radyo ve televizyon programları sayısı yeterli bulunurken; K. Makedonya ve Yunanistan’da kısmen yeterli bulunmuştur. Romanya’da ise programların eksikliğine vurgu yapılmıştır.

“Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli buluyorum” ifadesine katılmayanların katılmama nedenleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21

Katılımcıların Yayın Organlarının Yetersiz Bulmalarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

36		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli bulmama nedeni	Programların talep görmemesi	14	42,4%	13	28,9%	13	46,4%	3	33,3%	6	50,0%
	Maddi imkânların yetersiz olması	7	21,2%	15	33,3%	4	14,3%	5	55,6%	2	16,7%
	Programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması	8	24,2%	17	37,8%	9	32,1%	1	11,1%	4	33,3%
	Diğer	4	12,1%	0	0,0%	2	7,1%	0	0,0%	0	0,0%

Bulgaristan’da programların talep görmemesi nedeniyle yeterli bulmayanların oranı %42,4, programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması nedeniyle katılmayanların oranı %24,2, maddi imkânların yetersiz olması nedeniyle katılmayanların oranı %21,2 olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %12,1’dir.

Kosova’da programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması nedeniyle katılmayanların oranı %37,8’dir. Maddi imkânların yetersiz olması nedeniyle katılmayanların oranı %33,3, programların talep görmemesi nedeniyle yeterli bulmayanların oranı %28,9’dur. K. Makedonya’da programların talep görmemesi nedeniyle yeterli bulmayanların oranı %46,4, programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması nedeniyle katılmayanların oranı %32,1, maddi imkânların yetersiz olması nedeniyle katılmayanların oranı %14,3 olup diğer nedenlerden dolayı katılmayanların oranı %7,1’dir.

Romanya’da maddi imkânların yetersiz olması nedeniyle katılmayanların oranı %55,6, programların talep görmemesi nedeniyle yeterli bulmayanların oranı %33,3, programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması nedeniyle katılmayanların oranı %11,1’dir. Yunanistan’da programların talep görmemesi nedeniyle yeterli bulmayanların oranı %50, programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması nedeniyle katılmayanların oranı %33,3, maddi imkânların yetersiz olması nedeniyle katılmayanların oranı %16,7’dir.

Verilere bakıldığında Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan’da “Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli bulmayanların çoğunluğu neden olarak

“programların talep görmemesi” cevabını seçmiştir. K. Makedonya’da en fazla “programların talep görmemesi” cevabı verilirken Romanya’da “maddi imkânların yetersiz olması” neden olarak gösterilmiştir.

Tablo 22

Katılımcıların Türkçe Kullanımında Kısıtlama Olup Olmadığına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		p
		N	%	n	%	N	%	N	%	N	%	
Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok	Katılmıyorum	27	33,8%	28	28,0%	18	18,0%	2	2,5%	15	15,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	28	35,0%	41	41,0%	20	20,0%	18	22,5%	29	29,0%	
	Katılıyorum	25	31,3%	31	31,0%	62	62,0%	60	75,0%	56	56,0%	

“Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %35, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %33,8, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %31,3; Kosova’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %31, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %28’dir.

K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %62, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %20, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %18’dir. Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %75, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %22,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %2,5’tir. Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %29, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %15’tir. “Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Bulgaristan ve Kosova’da “Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok” ifadesine en fazla “kısmen katılıyorum” cevabı tercih edilirken K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da en fazla “katılıyorum” cevabı verilmiştir.

“Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok” ifadesine katılmıyorum cevabı verenlerin katılmama nedenleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 23

Katılımcıların Türkçe Kullanımında Kısıtlamanın Nedenlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

38		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
		N	%	n	%	N	%	n	%	N	%
Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama olma nedeni	Herkesin ana dilini bilmemesi	0	0,0%	2	7,1%	3	16,7%	1	50,0%	0	0,0%
	Sosyal çevre	6	22,2%	12	42,9%	6	33,3%	0	0,0%	4	26,7%
	Resmî işlerde bu dilin kullanılmaması	18	66,7%	13	46,4%	9	50,0%	1	50,0%	11	73,3%
	Diğer	3	11,1%	1	3,6%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%

Bulgaristan’da resmî işlerde bu dilin kullanılmaması nedeniyle katılmayanların oranı %66,7 iken sosyal çevre nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %22,2, diğer nedenlerle katılmayanların oranı %11,1; Kosova’da resmî işlerde bu dilin kullanılmaması nedeniyle katılmayanların oranı %46,4, sosyal çevre nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %42,9 iken herkesin ana dilini bilmemesi dolayısıyla ifadeye katılmayanların oranı %7,1, diğer nedenlerle katılmayanların oranı %3,6’dır.

K. Makedonya’da sosyal çevre nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %33,3, herkesin ana dilini bilmemesi dolayısıyla ifadeye katılmayanların oranı %16,7, resmî işlerde bu dilin kullanılmaması nedeniyle katılmayanların oranı %50; Romanya’da herkesin ana dilini bilmemesi dolayısıyla ifadeye katılmayanların oranı %50, resmî işlerde bu dilin kullanılmaması nedeniyle katılmayanların oranı %50; Yunanistan’da resmî işlerde bu dilin kullanılmaması nedeniyle katılmayanların oranı %73,3 iken sosyal çevre nedeniyle ifadeye katılmayanların oranı %26,7’dir.

Sonuçlara göre “Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok” ifadesine Romanya’da katılımcıların yarısı “herkesin ana dilini bilmemesi” cevabını seçerken diğer yarısı “resmî işlerde bu dilin kullanılmaması” cevabını seçmiştir. Diğer dört ülkede ise “resmî işlerde bu dilin kullanılmamasını” sebep olarak tercih edenlerin oranı fazladır.

Tablo 24

Katılımcıların Türkçeye İlişkin Düşüncelerinin Ülkelere Göre Dağılımı

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	N	%	n	%	N	%	
Türkçe uluslararası ilişkilerde etkili olan bir dildir.	Katılmıyorum	19	23,8%	10	10,0%	9	9,0%	4	5,0%	12	12,0%	0,004
	Kısmen Katılıyorum	31	38,8%	34	34,0%	32	32,0%	32	40,0%	45	45,0%	
	Katılıyorum	30	37,5%	56	56,0%	59	59,0%	44	55,0%	43	43,0%	
Yaşadığım ülkede eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânım var.	Katılmıyorum	20	25,0%	4	4,0%	5	5,0%	5	6,3%	12	12,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	33	41,3%	6	6,0%	23	23,0%	16	20,0%	17	17,0%	
	Katılıyorum	27	33,8%	90	90,0%	72	72,0%	59	73,8%	71	71,0%	

“Türkçe uluslararası ilişkilerde etkili olan bir dildir.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %38,8, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37,5 iken katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %23,8; Kosova’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %56, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %34, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %10’dur. K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %59, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %32, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %9’dur.

Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %55, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %40, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5; Yunanistan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %45, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %12’dir. “Türkçe uluslararası ilişkilerde etkili olan bir dildir.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan ve Yunanistan’da katılımcılar en çok “kısmen katılıyorum” cevabını seçerken Kosova, K. Makedonya ve Romanya’da katılımcılar en çok “katılıyorum” cevabını tercih etmiştir.

“Yaşadığım ülkede eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânım var.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41,3, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %33,8 iken katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %25; Kosova’da

ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %90, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %6, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %4; K. Makedonya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %72, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %23, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %5’tir.

Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %73,8 iken kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %20, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %6,3; Yunanistan’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %71, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %17, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %12’dir. “Yaşadığım ülkede eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânım var.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Veriler Kosova, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da Türkçe eğitim alma imkânının var olduğu noktasında katılımcılar hem fikirken Bulgaristan’da “kısmen katılıyorum” cevabı daha fazla tercih edilmiştir.

5.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.7.1. Katılımcıların İletişim Kurarken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular

5.7.1.1. Evdeki Dil Kullanım Tercihlerine İlişkin Bulgular

Tablo 25

Evdeki Dil Kullanım Tercihine İlişkin Dağılım

Ülke	Evde genellikle konuşulan dil						Toplam
	(diğer)	Karma	Makedonca	Romence	Türkçe		
Bulgaristan	N	0	14	0	0	66	80
	%	0,0%	17,5%	0,0%	0,0%	82,5%	100,0%
Kosova	N	0	11	0	0	88	100
	%	0,0%	11,0%	0,0%	0,0%	88,0%	100,0%
K. Makedonya	N	1	15	5	0	79	100
	%	1,0%	15,0%	5,0%	0,0%	79,0%	100,0%
Romanya	N	0	45	0	21	14	80
	%	0,0%	56,3%	0,0%	26,3%	17,5%	100,0%
Yunanistan	N	0	6	0	0	94	100
	%	0,0%	6,0%	0,0%	0,0%	94,0%	100,0%
Toplam	N	1	91	5	21	341	460
	%	,2%	19,8%	1,1%	4,6%	74,1%	100,0%

Ülkelere göre evde konuşulan dil arasındaki ilişki incelendiğinde;

%82,5 Türkçe, %17,5 karma cevabı ile Bulgaristan'daki katılımcılar tarafından Türkçe seçeneğinin en yüksek oranda tercih edildiği görülmektedir.

Kosova'da %88 Türkçe, %11 karma cevabı verilmiştir. Verilere bakıldığında Kosova'da katılımcıların Türkçe seçeneğini en yüksek oranda tercih ettiği görülmektedir.

K. Makedonya'da %79 Türkçe, %15 karma seçeneği işaretlenmiş; %56,3 karma, %17,5 Türkçe cevabı ile Romanya'daki katılımcıların karma (Türkçe-Romence) seçeneğini en yüksek oranda işaretlediği görülmektedir. Yunanistan'da ise %94 Türkçe, %6 karma cevabı verilmiştir. Verilere göre ülke ile evde genellikle konuşulan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Dört ülkedeki katılımcıların evlerinde Türkçe konuşma oranlarının oldukça yüksek, Romanya'da ise düşük olduğu görülmektedir.

5.7.1.2. Katılımcıların Aileleriyle Konuşurken Tercih Ettikleri Dile İlişkin

Bulgular

Tablo 26

Aile ile İlgili Dil Tercihine İlişkin Dağılım

		Aile ile iletişimde kullanılan dil				Toplam
		İkisini de	Makedonca	Romence	Türkçe	
Bulgaristan	N	20	0	0	60	80
	%	25,0%	0,0%	0,0%	75,0%	100,0%
Kosova	N	12	0	0	88	100
	%	12,0%	0,0%	0,0%	88,0%	100,0%
K. Makedonya	N	19	5	0	76	100
	%	19,0%	5,0%	0,0%	76,0%	100,0%
Romanya	N	48	0	18	14	80
	%	60,0%	0,0%	22,5%	17,5%	100,0%
Yunanistan	N	11	0	0	89	100
	%	11,0%	0,0%	0,0%	89,0%	100,0%
Toplam	N	110	5	18	327	460
	%	23,9%	1,1%	3,9%	71,1%	100,0%

Ülkelere göre aile ile iletişimde kullanılan dil arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan'da, sadece Türkçe konuşanların oranı %75'tir. Hem Türkçe hem de Bulgarca konuşanların (ikisi de) oranı ise %25'tir. Bu verilere göre Bulgaristan'da aile ile iletişimde

tercih edilen dile ilişkin katılımcı tercihlerinin birinci sırada sadece Türkçe yapıldığını ortaya koymaktadır.

Kosova'da sadece Türkçe cevabını verenlerin oranı %88 iken ikisi de (resmî dil ve ana dili) seçeneğini tercih edenlerin oranı %12'dir. Kosova'da aileyle iletişimde tercih edilen dile ilişkin katılımcı tercihlerinin birinci sırada sadece Türkçe olduğu görülmektedir.

K. Makedonya'da sadece Türkçe konuşanların oranı %76 iken sadece Makedonca konuşanların oranı %5'tir. Hem Türkçe hem de Makedonca (her ikisi de) konuşanların oranı ise %19'dur. K. Makedonya'da da aile ile iletişimin Türkçe olduğu görülmektedir.

Romanya'da hem Türkçe hem de Romence (her ikisi de) tercih edenlerin oranı %60'tır. Sadece Romence konuşanların oranı ise %22,5 iken sadece Türkçe cevabını verenlerin oranı %17,5'tir. Yani Romanya'da aile ile iletişim Türkçe-Romence kullanılarak gerçekleştirilmektedir.

Yunanistan'da sadece Türkçe diyenler %89, her ikisi de diyenler (Türkçe-Yunanca) %11 oranındadır. Aile ile iletişimde Türkçenin seçilme oranının en üst sırada yer aldığı ülke Yunanistan'dır. Tüm bu verilere bakıldığında ülkelere göre aile ile konuşurken kullanılan dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Sonuçlara göre aileleri ile iletişimde en fazla Türkçeyi tercih eden katılımcılar Yunanistan, en az tercih edenler ise Romanyalı katılımcılardır.

5.7.1.3. Katılımcıların Yakın Çevresinin Katılımcılarla Konuşurken Tercih Ettiği Dille İlgili Bulgular

Tablo 27

Katılımcıların Yakın Çevresinin Katılımcılarla Konuşurken Kullandıkları Dile İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%	
Anne-Baba	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	4	4,0%	10	12,5%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	2	2,0%	16	20,0%	0	0,0%	
	Eşit derecede	12	15,0%	7	7,0%	11	11,0%	32	40,0%	7	7,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	30	37,5%	22	22,0%	23	23,0%	14	17,5%	14	14,0%	
	Her zaman Türkçe	38	47,5%	69	69,0%	60	60,0%	8	10,0%	79	79,0%	
Kardeşler	Her zaman resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	3	3,0%	15	18,8%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	1	1,3%	0	0,0%	0	0,0%	12	15,0%	0	0,0%	
	Eşit derecede	14	17,5%	3	3,0%	13	13,0%	39	48,8%	9	9,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	25	31,3%	9	9,0%	19	19,0%	11	13,8%	15	15,0%	
	Her zaman Türkçe	40	50,0%	86	86,0%	65	65,0%	3	3,8%	76	76,0%	
Arkadaşlar	Her zaman resmî dil	2	2,5%	0	0,0%	1	1,0%	19	23,8%	1	1,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	5	6,3%	5	5,0%	3	3,0%	23	28,8%	2	2,0%	
	Eşit derecede	32	40,0%	20	20,0%	33	33,0%	34	42,5%	33	33,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	29	36,3%	36	36,0%	28	28,0%	4	5,0%	22	22,0%	
	Her zaman Türkçe	12	15,0%	39	39,0%	35	35,0%	0	0,0%	42	42,0%	
Akrabalar	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	2	2,0%	8	10,0%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	2	2,5%	4	4,0%	4	4,0%	7	8,8%	0	0,0%	
	Eşit derecede	12	15,0%	17	17,0%	22	22,0%	49	61,3%	5	5,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	28	35,0%	32	32,0%	22	22,0%	13	16,3%	16	16,0%	
	Her zaman Türkçe	38	47,5%	47	47,0%	50	50,0%	3	3,8%	79	79,0%	
Türk komşular	Her zaman resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	1	1,0%	7	8,8%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	3	3,0%	0	0,0%	0	0,0%	
	Eşit derecede	6	7,5%	7	7,0%	12	12,0%	16	20,0%	3	3,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	23	28,8%	12	12,0%	15	15,0%	31	38,8%	11	11,0%	
	Her zaman Türkçe	51	63,8%	77	77,0%	69	69,0%	26	32,5%	86	86,0%	

Anne-baba ile iletişimde kullanılan dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %47,5'tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %37,5 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %15'tir. Bu oranlara göre Bulgaristan'da yakın çevre ile iletişimde dil kullanımına ilişkin tercihlerinde birinci sırada her zaman Türkçeyi seçtikleri görülmektedir.

Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %69'dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %22 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %7, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2'dir. Bu sonuçlara göre Kosova'daki katılımcıların yakın çevreyle iletişimde öncelikle ve her zaman Türkçeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %60'dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %23 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %11, her zaman resmî dili kullananların oranı %4, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2, bu oranlar K. Makedonya'daki katılımcıların yakın çevreyle iletişimde öncelikle ve her zaman Türkçeyi tercih ettikleri görülmektedir.

Romanya'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %40'tır. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %20, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %17,5 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %12,5, her zaman Türkçe kullananların oranı %10'dur. Bu oranlara göre katılımcıların anne-baba ile iletişimde birinci sırada her iki dili (Türkçe-resmî dil) eşit derecede tercih ettikleri görülmektedir. Ayrıca diğer ülkelerdeki oranlara bakıldığında Romanya'daki katılımcıların dil tercihlerinde Türkçeyi seçme oranı en alt sıradadır. Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %79'dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %14 iken Türkçe ve resmî dili eşit derecede kullananların oranı %7'dir. Yunanistan'daki katılımcıların anne-babayla iletişimde tercihleri Türkçeden yanadır. Ayrıca Türkçe tercihi noktasında diğer ülkelere göre en üst sırada yer aldıkları görülmektedir. Katılımcıların anne-babayla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Romanyalı katılımcıların çoğunluğu "iki dili eşit derecede" kullandıklarını ifade ederken; diğer ülkelerde "her zaman Türkçe" kullanımı oldukça yüksektir.

Katılımcıların kardeşlerinin katılımcılar ile konuştuklarında kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %50,

çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %31,3 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1,3'tür.

Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %86'dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %9 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %2'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %65'tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %19 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %13, her zaman resmî dili kullananların oranı %3'tür. Romanya'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %48,8'dir. Her zaman resmî dili kullananların oranı %18,8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %13,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %3,8'dir. Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %76, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %15 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %9'dur. Katılımcıların kardeşlerinin katılımcılar ile konuştuklarında kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcıların kardeşleriyle iletişimde en fazla tercih edilen cevap "her zaman Türkçe" olmuştur. Romanya'da ise en fazla resmî dil ve ana dilin "eşit derecede" kullanıldığı cevabı verilmiştir.

Katılımcıların arkadaşlarıyla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %40'tır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %36,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %15'tir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %6,3, her zaman resmî dili kullananların oranı %2,5'tir. Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %39'dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %36 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %20, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %5'tir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %35'tir. Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %33 iken çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28 çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Romanya'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %42,5'dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %28,8, her zaman resmî dili kullananların oranı %23,8, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %5'tir.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %42’dir. Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %33, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %22 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2, her zaman resmî dili kullananların oranı %1’dir. Katılımcıların arkadaşlarının katılımcılar ile konuştuklarında kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan ve Romanya’da katılımcıların arkadaşlarıyla iletişimde en fazla resmî dil ve ana dilin “eşit derecede” kullanıldığını görüyoruz. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da ise çoğunlukla “her zaman Türkçe” cevabı tercih edilmiştir.

Katılımcıların akrabalarıyla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %47,5’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %35 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %15 çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2,5’tir. Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %47’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %32 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %17, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4’tür. K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %50’dir. Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %22, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %22 iken çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4, her zaman resmî dili kullananların oranı %2’dir.

Romanya’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %61,3’tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16,3 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %10, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %8,8, her zaman Türkçe kullananların oranı %3,8’dir.

Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %79’dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %16 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %5’tir. Katılımcıların akrabalarının katılımcılar ile konuştuklarında kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcıların akrabalarıyla iletişimde çoğunluk “her zaman Türkçe” cevabını verirken; Romanya’da en fazla resmî dil ve ana dilin “eşit derecede” kullanıldığı ifade edilmiştir.

Katılımcıların Türk komşularıyla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %63,8’dir.

Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28,8 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %7,5'tir. Kosova'da her zaman Türkçe kullananların oranı %77'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %12 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %7, her zaman resmî dili kullananların oranı %2, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2'dir.

K. Makedonya'da her zaman Türkçe kullananların oranı %69'dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %15 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %12'dir. Çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, her zaman resmî dili kullananların oranı %1'dir. Romanya'da çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %38,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %32,5'dir. Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %20, her zaman resmî dili kullananların oranı %8,8'dir. Yunanistan'da her zaman Türkçe kullananların oranı %86, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %11 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %3'tür. Katılımcıların Türk komşularıyla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcıların Türk komşularıyla konuşurken çoğunluk "her zaman Türkçe" cevabı tercih edilmiştir. Romanya'da ise en fazla "çoğunlukla Türkçe" cevabı verilmiştir.

5.7.1.4. Katılımcıların Yakın Çevresiyle Konuşurken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular

Tablo 28

Katılımcıların Yakın Çevresiyle Konuşurken Kullandığı Dile İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		P
		N	%	N	%	N	%	N	%	n	%	
Baba	Her zaman resmî dil	0	0,0%	1	1,0%	5	5,0%	13	16,3%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	2	2,5%	4	4,0%	3	3,0%	12	15,0%	3	3,0%	
	Eşit derecede	11	13,8%	5	5,0%	15	15,0%	29	36,3%	11	11,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	23	28,8%	12	12,0%	18	18,0%	10	12,5%	15	15,0%	
	Her zaman Türkçe	44	55,0%	78	78,0%	59	59,0%	16	20,0%	71	71,0%	
Anne	Her zaman resmî dil	0	0,0%	2	2,0%	4	4,0%	12	15,0%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	0	0,0%	7	7,0%	4	4,0%	14	17,5%	1	1,0%	
	Eşit derecede	11	13,8%	5	5,0%	10	10,0%	33	41,3%	5	5,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	27	33,8%	13	13,0%	19	19,0%	12	15,0%	14	14,0%	
	Her zaman Türkçe	42	52,5%	73	73,0%	63	63,0%	9	11,3%	80	80,0%	
Kardeş	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	16	20,0%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	1	1,3%	1	1,0%	0	0,0%	13	16,3%	0	0,0%	
	Eşit derecede	19	23,8%	6	6,0%	12	12,0%	28	35,0%	12	12,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	19	23,8%	13	13,0%	20	20,0%	17	21,3%	17	17,0%	
	Her zaman Türkçe	41	51,3%	80	80,0%	67	67,0%	6	7,5%	71	71,0%	
Türk arkadaşla	Her zaman resmî dil	0	0,0%	0	0,0%	1	1,0%	6	7,5%	0	0,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	2	2,5%	3	3,0%	2	2,0%	4	5,0%	0	0,0%	
	Eşit derecede	6	7,5%	2	2,0%	18	18,0%	21	26,3%	8	8,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	22	27,5%	14	14,0%	18	18,0%	30	37,5%	17	17,0%	
	Her zaman Türkçe	50	62,5%	81	81,0%	61	61,0%	19	23,8%	75	75,0%	
Öğretmen	Her zaman resmî dil	27	33,8%	0	0,0%	2	2,0%	44	55,0%	13	13,0%	0,000
	Çoğunlukla resmî dil	16	20,0%	1	1,0%	2	2,0%	5	6,3%	12	12,0%	
	Eşit derecede	13	16,3%	4	4,0%	25	25,0%	16	20,0%	38	38,0%	
	Çoğunlukla Türkçe	8	10,0%	9	9,0%	14	14,0%	8	10,0%	8	8,0%	
	Her zaman Türkçe	16	20,0%	86	86,0%	57	57,0%	7	8,8%	29	29,0%	

Katılımcıların babalarıyla konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %55’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %28,8, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %13,8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2,5’tir. Kosova’da her zaman Türkçe kullananların oranı %78’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %12 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %4, her zaman resmî dili kullananların oranı %1’dir. K. Makedonya’da her zaman Türkçe kullananların oranı %59’dur. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %18 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %15, her zaman resmî dili kullananların oranı %5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3’tür.

Romanya’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %36,3, her zaman Türkçe kullananların oranı %20 iken her zaman resmî dili kullananların oranı %16,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %12,5’tir. Yunanistan’da her zaman Türkçe kullananların oranı %71, çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %15 iken Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %11, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3’tür. Katılımcıların babalarıyla konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre katılımcıların babalarıyla iletişimde Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da en fazla “her zaman Türkçe” cevabı seçilmiştir. Romanya’da ise en fazla iki dilin “eşit derecede” kullanıldığı ifade edilmiştir.

Katılımcıların anneleriyle konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %13,8’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %33,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %52,5’tir.

Kosova’da her zaman resmî dili kullananların oranı %2, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %7, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %5’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %12 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %78’dir.

K. Makedonya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %15’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %18 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %59’dur.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %16,3, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %15, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %36,3’tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %12,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %20’dir.

Yunanistan’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %11’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %15 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %71’dir. Katılımcıların anneleriyle iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara bakıldığında Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların anneleriyle iletişimde en fazla “her zaman Türkçe” cevabını tercih ederken; Romanya’da en fazla her iki dilin “eşit derecede” tercih edildiği görülmüştür.

Katılımcıların kardeşleriyle konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1,3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %23,8’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %23,8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %51,3’tür.

Kosova’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %6’dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %13 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %80’dir.

K. Makedonya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %1, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %12’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %20 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %67’dir.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %20, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %16,3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %35’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %21,3 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %7,5’tir.

Yunanistan’da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %12’dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %17 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %71’dir. Katılımcıların kardeşleriyle iletişimde dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere göre Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcıların kardeşleriyle iletişimde en fazla “her zaman Türkçeyi” tercih ederken; Romanya'da iki dilin “eşit derecede” kullanıldığı görülmüştür.

Katılımcıların Türk arkadaşlarıyla iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2,5, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %7,5'tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %27,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %62,5'tir.

Kosova'da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %3, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %2'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %14 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %81'dir.

K. Makedonya'da her zaman resmî dili kullananların oranı %1, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %18'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %18 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %61'dir.

Romanya'da her zaman resmî dili kullananların oranı %7,5, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %5, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %26,3'tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %37,5 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %23,8'dir.

Yunanistan'da Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %8'dir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %17 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %75'tir. Katılımcıların Türk arkadaşlarıyla konuşurken kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Sonuçlara göre Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar Türk arkadaşlarıyla iletişimde en fazla “her zaman Türkçe” kullandıklarını ifade etmişlerdir. Romanya'da ise en fazla “çoğunlukla Türkçe” kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların öğretmenlerle iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasındaki ilişki incelendiğinde; Bulgaristan'da her zaman resmî dili kullananların oranı %33,8, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %20, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %16,3'tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %10 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %20'dir.

Kosova’da çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %1, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %4’tür. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %9 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %86’dır.

K. Makedonya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %2, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %2, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %25’tir. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %14 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %57’dır.

Romanya’da her zaman resmî dili kullananların oranı %55, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %6,3 Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %20’dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %10 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %8,8’dır.

Yunanistan’da her zaman resmî dili kullananların oranı %13, çoğunlukla resmî dil kullananların oranı %12, Türkçe ile resmî dili eşit derecede kullananların oranı %38’dır. Çoğunlukla Türkçe kullananların oranı %8 iken her zaman Türkçe kullananların oranı %29’dur. Katılımcıların öğretmenleriyle iletişimde kullandıkları dil ile ülkeler arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Bulgaristan ve Romanya’da katılımcılar öğretmenlerle iletişimde en fazla “her zaman resmî dil” cevabını verirken; Kosova ve K. Makedonya’da en fazla “her zaman Türkçe” cevabı verilmiştir. Yunanistan’da en fazla iki dilin “eşit derecede” kullanıldığı ifade edilmiştir.

5.7.1.5. Katılımcıların İlk Defa Karşılaştıkları Biriyle Konuşmaya Başlarken Tercih Ettikleri Dile İlişkin Bulgular

İlk defa karşılaşılan biriyle konuşmaya başlarken öncelik olarak konuşulan dillerin ülkelere göre dağılımı Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29

İlk Defa Karşılaşılan Biriyle Konuşmaya Başlarken Öncelikli Olarak Tercih Edilen Dile İlişkin Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan	
45		N	%	n	%	n	%	N	%	n	%
İlk defa karşılaştığımız biriyle konuşmaya başlarken önceliğiniz hangi dil olmaktadır?	(diğer)	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	6,0%
	Ana dili	30	37,5%	64	64,0%	53	53,0%	13	16,3%	78	78,0%
	Resmî dil	50	62,5%	36	36,0%	47	47,0%	67	83,8%	15	15,0%

Bulgaristan’da resmî dil %62,5, ana dili %37,5; Kosova’da ana dili %64, resmî dil %36; K. Makedonya’da ana dili %53, resmî dil %47; Romanya’da resmî dil %83,8, ana dili %16,3 olup Yunanistan’da ana dili %78, resmî dil %15, diğer diller ise %6 oranında ilk defa karşılaşılan biriyle konuşmaya başlarken öncelikli dil olarak kullanılmaktadır.

Sonuçlara bakıldığında Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar “ilk defa karşılaşılan biriyle konuşmaya başlarken öncelikli olarak en fazla ana dili tercih ettiklerini söylemişlerdir. Bulgaristan ve Romanya’da ise en fazla resmî dil gösterilmiştir.

5.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.8.1. Katılımcıların Kendilerini En Rahat İfade Ettikleri Dile İlişkin Bulgular

Tablo 30

En Rahat İfade Edilen Dile İlişkin Dağılım

		Ülkeniz					Toplam
14		Bulgaristan	Kosova	K. Makedonya	Romanya	Yunanistan	
(Başka bir dil)	N	0	0	1	0	0	1
	%	0,0%	0,0%	1,0%	0,0%	0,0%	,2%
Arnavutça/Sırpça	N	0	2	0	0	0	2
	%	0,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	,4%
Bulgarca	N	2	0	0	0	0	2
	%	2,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	,4%
Kendini İkisinde de en rahat ifade edilen dil	N	39	7	25	42	32	120
	%	48,8%	7,0%	25,0%	52,5%	32,0%	26,1%
Makedonca	N	0	0	4	0	0	4
	%	0,0%	0,0%	4,0%	0,0%	0,0%	,9%
Romence	N	0	0	0	30	0	30
	%	0,0%	0,0%	0,0%	37,5%	0,0%	6,5%
Türkçe	N	39	91	70	8	67	275
	%	48,8%	91,0%	70,0%	10,0%	67,0%	59,8%
Yunanca	N	0	0	0	0	1	1
	%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,0%	,2%
Toplam	N	80	100	100	80	100	460
	%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Ülkelere göre kendini en rahat ifade edilen dil dağılımı incelendiğinde; Bulgaristan’da Türkçe %48,8, her ikisi %48,8; Kosova’da Türkçe %91, her ikisi %7; K. Makedonya’da Türkçe %70, her ikisi %25; Romanya’da her ikisi %52,5, Romence %37,5, Türkçe %10 iken Yunanistan’da Türkçe %67, ikisi de %32’dir. Ülke ile kendini en rahat ifade edilen dil arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır.

Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar kendilerini Türkçe olarak en rahat şekilde ifade ettiklerini belirtmişlerdir. Türkçe rahat ifadenin en düşük olduğu ülke Romanya iken en yüksek olduğu ülke Kosova’dır.

5.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

5.9.1. Türkçenin Balkan Coğrafyasındaki Etkisine İlişkin Bulgular

Tablo 31

Katılımcıların Yaşadıkları Ülkede Türkçenin Durumu Hakkında Dağılım

		Bulgaristan		Kosova		K. Makedonya		Romanya		Yunanistan		p
		N	%	n	%	N	%	N	%	n	%	
Türkçe, yaşadığım ülkede iş bulmamda olumlu bir etki yaratıyor.	Katılmıyorum	29	36,3%	60	60,0%	25	25,0%	3	3,8%	13	13,0%	0,000
	Kısmen Katılıyorum	38	47,5%	28	28,0%	45	45,0%	30	37,5%	52	52,0%	
	Katılıyorum	13	16,3%	12	12,0%	30	30,0%	47	58,8%	35	35,0%	
Yaşadığım ülkede, Türkçe yazılmış eserlere kolay ulaşabiliyorum.	Katılmıyorum	31	38,8%	49	49,0%	34	34,0%	22	27,5%	22	22,0%	0,001
	Kısmen Katılıyorum	35	43,8%	36	36,0%	39	39,0%	37	46,3%	41	41,0%	
	Katılıyorum	14	17,5%	15	15,0%	27	27,0%	21	26,3%	37	37,0%	

“Türkçe, yaşadığım ülkede iş bulmamda olumlu bir etki yaratıyor.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %47,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %36,3, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %16,3; Kosova’da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %60, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %28, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %12’dir.

K. Makedonya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %45, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %30, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %25; Romanya’da ifadeye katılıyorum cevabı verenlerin oranı %58,8, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37,5, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %3,8’dir. Yunanistan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %52, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %35, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %13’tür. “Türkçe, yaşadığım ülkede iş bulmamda olumlu bir etki yaratıyor.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar en fazla “kısmen katılıyorum” cevabını tercih etmiştir. Romanya’da katılımcılar en fazla “katılıyorum” cevabı verirken Kosova’da en fazla “katılmıyorum” cevabı seçilmiştir.

“Yaşadığım ülkede, Türkçe yazılmış eserlere kolay ulaşabiliyorum.” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasındaki ilişki incelendiğinde;

Bulgaristan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %43,8, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %38,8, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %17,5; Kosova’da ifadeye katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %49, kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %36, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %15’tir.

K. Makedonya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %39, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %34, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %27; Romanya’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %46,3, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %27,5, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %26,3’tür.

Yunanistan’da ifadeye kısmen katılıyorum cevabı verenlerin oranı %41, katılıyorum cevabı verenlerin oranı %37, katılmıyorum cevabı verenlerin oranı %22’dir. “Yaşadığım ülkede, Türkçe yazılmış eserlere kolay ulaşabiliyorum” ifadesine katılım düzeyi ile ülke arasında anlamlı düzeyde ilişki bulunmaktadır ($p<0,05$).

Verilere bakıldığında Kosova’da katılımcılar en fazla “katılmıyorum” cevabı verirken diğer ülkelerde katılımcılar en fazla “kısmen katılıyorum” cevabını seçmiştir.

Tablo 32

Türkçe ve Resmî Dilin Devlet Kurumlarındaki Durumuna İlişkin Dağılım

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Ülkede devlet kurumlarında Türkçe kullanılma sıklığı	Bulgaristan	80	1,9	1,8	7,279	0,000*
	Kosova	100	2,8	1,4		
	K. Makedonya	100	3,0	2,0		
	Romanya	80	2,0	2,1		
	Yunanistan	100	3,0	2,2		
	Toplam	460	2,6	2,0		
Ülkede devlet kurumlarında resmî dil kullanılma sıklığı	Bulgaristan	80	7,5	1,0	4,336	0,002*
	Kosova	100	7,4	1,0		
	K. Makedonya	100	6,8	1,6		
	Romanya	80	6,8	1,7		
	Yunanistan	100	7,1	1,7		
	Toplam	460	7,1	1,5		

Buna göre devlet kurumlarında Türkçe ve resmî dil kullanma sıklığı ülkelere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Resmî kurumda Türkçe kullanma sıklığı için; Kosova ve K. Makedonya’da resmî kurumlarda Türkçe kullanma sıklığı Bulgaristan ve Romanya’da resmî kurumlarda Türkçe kullanma sıklığından anlamlı derecede daha yüksektir. Ayrıca Yunanistan’da resmî kurumlarda Türkçe kullanma sıklığı Romanya’dan anlamlı derecede daha yüksektir.

Ülkede devlet kurumlarında resmî dil kullanılma sıklığı için; Bulgaristan ve Kosova’da devlet kurumlarında resmî dil kullanma sıklığı K. Makedonya ve Romanya’dan anlamlı derecede daha yüksektir. Diğer ülkeler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

İş ve ekonomi konularında ülkelerdeki yerli ırkın, Türklerin ve diğer ırkların söz sahibi olma düzeyleri 0-8 aralığında skorlandırılmış ve bu skorların ülkelere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 33

Türkçe ve Resmî Dilin İş ve Ekonomi Alanında Durumuna İlişkin Dağılım

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İş ve ekonomi konularında hâkim unsurun söz sahibi olma düzeyi	Bulgaristan	80	7,0	1,6	2,979	0,019*
	Kosova	100	6,3	1,6		
	K. Makedonya	100	6,4	1,7		
	Romanya	80	6,5	1,2		
	Yunanistan	100	6,9	1,7		
	Toplam	460	6,6	1,6		
İş ve ekonomi konularında Türklerin söz sahibi olma düzeyi	Bulgaristan	80	3,0	2,1	1,111	0,351
	Kosova	100	3,3	2,1		
	K. Makedonya	100	3,5	2,0		
	Romanya	80	3,5	1,8		
	Yunanistan	100	3,6	2,4		
	Toplam	460	3,4	2,1		
İş ve ekonomi konularında diğerlerin söz sahibi olma düzeyi	Bulgaristan	80	2,6	2,2	4,071	0,003*
	Kosova	100	3,3	2,3		
	K. Makedonya	100	3,5	2,0		
	Romanya	80	2,7	1,9		
	Yunanistan	100	2,6	2,2		
	Toplam	460	3,0	2,2		

* $p<0,05$

Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre; iş ve ekonomi konularında yerli ırkın ve diğer ırkların söz sahibi olma düzeyi ülkelere göre anlamlı düzeyde farklılık gösterirken ($p<0,05$), Türklerin iş ve ekonomi konularında söz sahibi olma düzeyleri ülkelere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($p>0,05$). Anlamlı farklılık gösteren grupları için TUKEY testi yapıldığında;

Bulgaristan'da Bulgarların iş ve ekonomi konularında söz sahibi olma düzeyi Kosova ve K. Makedonya'dan anlamlı derecede daha yüksektir. Yunanistan'da Yunanlıların iş ve ekonomi konularında söz sahibi olma düzeyi Kosova'dan anlamlı derecede daha yüksektir. Diğer ülkeler arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

İş ve ekonomi konularında diğerlerin söz sahibi olma düzeyi incelendiğinde; Kosova'da diğer etnik grupların iş ve ekonomi konularında söz sahibi olma düzeyi Bulgaristan ve Yunanistan'da diğer etnik grupların iş ve ekonomide söz sahibi olma düzeyinden anlamlı derecede daha fazladır. Ayrıca K. Makedonya'da diğer etnik grupların iş ve ekonomi konularında söz sahibi olma düzeyi Bulgaristan, Yunanistan ve Romanya'da diğer etnik grupların iş ve ekonomide söz sahibi olma düzeyinden anlamlı derecede daha fazladır.

Ülkelerde yazılı ve görsel basında Türkçe, resmî dil ve diğer dillerin temsil oranları 0-8 puan aralığında skorlanmış ve bu skorların ülkelere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 34

Türkçe ve Resmî Dilin Yazılı ve Görsel Basında Durumuna İlişkin Dağılım

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Ülkede yazılı ve görsel basında Türkçe temsil oranı	Bulgaristan	80	2,2	1,8	10,840	0,000*
	Kosova	100	3,0	1,9		
	K. Makedonya	100	3,9	1,9		
	Romanya	80	3,1	1,6		
	Yunanistan	100	3,8	2,4		
	Toplam	460	3,2	2,0		
Ülkede yazılı ve görsel basında resmî dil temsil oranı	Bulgaristan	80	7,5	0,8	5,634	0,000*
	Kosova	100	7,0	1,1		
	K. Makedonya	100	6,6	1,8		
	Romanya	80	7,0	0,8		
	Yunanistan	100	6,9	1,7		
	Toplam	460	7,0	1,4		
Ülkede yazılı ve görsel basında diğer dillerin temsil oranı	Bulgaristan	80	2,4	2,2	7,775	0,000*
	Kosova	100	2,7	1,8		
	K. Makedonya	100	3,9	2,0		
	Romanya	80	2,9	2,0		
	Yunanistan	100	2,8	2,2		
	Toplam	460	3,0	2,1		

*p<0,05

Buna göre yazılı ve görsel basında Türkçe, resmî dil ve diğer dillerin temsil oranları ülkelere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Farklılığın hangi ülkeden kaynaklandığını tespit etmek için TUKEY testi yapılmıştır.

Yazılı ve görsel basında Türkçe temsil oranına bakıldığında; Bulgaristan'da Türkçenin yazılı ve görsel basında temsil oranı diğer ülkelerin hepsinden daha düşüktür. Ayrıca K. Makedonya, Kosova ve Romanya'dan, Yunanistan da Kosova ve Romanya'dan anlamlı derecede daha yüksektir

Yazılı ve görsel basında resmî dilin temsil oranına bakıldığında Bulgaristan'da resmî dilin yazılı ve görsel basında temsil oranı diğer ülkelerin hepsinden daha yüksektir. K. Makedonya'da resmî dilin yazılı ve görsel basında temsil oranı diğer ülkelerin hepsinden anlamlı derecede daha düşüktür.

Yazılı ve görsel basında diğer dillerin temsil oranına bakıldığında; K. Makedonya’da diğer dillerin yazılı ve görsel basında temsil oranı diğer ülkelerden anlamlı derecede daha yüksektir. Diğer ülkeler arasına ise anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Ülkelerde resmî dil ve Türkçenin uluslararası düzeyde rağbet görme düzeyi 0-8 puan aralığında skorlandırılarak bu skorların ülkelere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 35

Türkçe ve Resmî Dilin Ülkedeki Durumuna İlişkin Dağılım

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Resmî dil	Bulgaristan	80	3,8	2,0	7,726	0,000*
	Kosova	100	4,3	2,2		
	K. Makedonya	100	3,0	2,0		
	Romanya	80	3,9	2,1		
	Yunanistan	100	4,6	1,9		
	Toplam	460	3,9	2,1		
Türkçe	Bulgaristan	80	4,9	1,6	4,336	0,002*
	Kosova	100	5,7	2,0		
	K. Makedonya	100	5,2	2,0		
	Romanya	80	4,6	1,9		
	Yunanistan	100	5,5	1,9		
	Toplam	460	5,2	1,9		
	Toplam	460	5,2	1,9		

*p<0,05

Buna göre resmî dil ve Türkçenin uluslararası düzeyde rağbet görme düzeyi ülkelere göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir (p<0,05). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek amacıyla yapılan TUKEY testi sonuçlarına göre;

Resmî dil için; K. Makedonya’da resmî dilin uluslararası düzeyde rağbet görme düzeyi diğer ülke resmî dillerinin uluslararası alanda rağbet görme düzeyinden anlamlı derecede daha düşüktür. Yunanistan’da resmî dilin rağbet görme düzeyi Kosova hariç diğer ülke resmî dillerinin uluslararası alanda rağbet görme düzeyinden anlamlı derecede daha yüksektir.

Türkçe için; Kosova’da yaşayanlar Türkçenin uluslararası alanda rağbet görme düzeyini Bulgaristan ve Romanya’da yaşayanlardan daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ek olarak

Yunanistan’da yaşayanlar Türkçenin uluslararası alanda rağbet görme düzeyini Romanya’da yaşayanlardan daha yüksek düzeyde rağbet grdėn belirtmişlerdir.

lkelerde devlet kurumlarında Türkçe ve resmî dil kullanma sıklıkları 0-8 puan aralığında skorlandırılmış, bu skorların ülkelere göre ortalamaları ve bu ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen verilere göre ortaya çıkan sonuçlara ve bu sonuçlara uygun önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

6.1.1. Katılımcıların Kişilere Göre Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar

Kişilere göre dil tercihi sonuçlarına bakıldığında ülkelere göre bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da yakın çevreyle iletişimde her zaman Türkçe tercih edilirken; Romanya'da Türkçeyle birlikte resmî dilin eşit derecede tercih edildiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Kosova, katılımcıların ana dili tercihi açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır. Ancak beş ülkede de katılımcıların bir kısmının çoğunlukla resmî dili tercih ettiklerini ifade etmeleri Türkçenin uzun vadede bu coğrafyada varlığını tehdit eder bir durumdur.

Türk azınlıkların Romanya'da kamuda Türkçeyi kullanamamalarında, yerleşim alanlarında Türklerin, nüfusun %20'sinden az olmasının rolü önemlidir. Kamusal alanda Türkçe kullanamamaları da sosyal ve aile ortamlarında yakın çevreleriyle iletişimde Türkçeyle aynı oranda resmî dilin tercih ediliyor olmasının açıklamasını ise Romanya'daki Türklerin ana dili bilinci noktasında gereken hassasiyete sahip olmadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Yakın çevre ile iletişimde ana dilini kullanma noktasında ilk sırada Kosovalı katılımcıların yer almasını hem eğitim kurumlarında hem de kamusal alanda Türkçenin kullanılabilmesine bağlayabiliriz. Bir dil, sosyal ve kamusal alanın içine dahil olabildiği müddetçe varlığını sürdürmeye devam edecektir. Bu bağlamda Kosova'da Türkçenin tehdit altında olmadığını söyleyebiliriz.

Bulgaristan ve Yunanistan'da, hem Türkiye ile olan siyasi ilişkilerin hem de ülkelerin kendi iç siyasetinin etkisiyle Türk azınlığa karşı yürütülen asimilasyon politikasının bir ayağı olarak Türkçenin kullanımına ve öğrenimine yönelik kısıtlamalar olduğu bilinen bir gerçektir. Bu kısıtlama nedeniyle söz konusu ülkelerde Türkler Türkçeye sahip çıkmakta ve yakın çevreleriyle iletişimde en fazla Türkçeyi tercih etmektedirler. Baskılar bu iki ülkede de bireylerin kimliklerini dolayısıyla ana dili farkındalığını desteklemektedir.

Arkadaşlarla iletişimde en yüksek oranda ve her zaman ana dil kullanımının ilk sırada yer aldığı ülkeler Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan'dır. Romanya'da ise aile örneğinde olduğu gibi arkadaşlarla iletişimde de Türkçe kullanımı düşüktür. Yunanistan dışındaki diğer ülkelerde az da olsa çoğunlukla resmî dili kullanmayı tercih eden gençler de mevcuttur. Bulgaristan ve Romanya'da Türkçe ile resmî dilin eşit derecede kullanılmasını ülke şartları ve bireysel tercihler şeklinde açıklayabiliriz. Beş cumhuriyette de az da olsa çoğunlukla resmî dili kullanmayı tercih eden katılımcıların varlığı bu konu üzerinde önemle durulması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Öğretmenleriyle iletişimde Kosova ve K. Makedonya'da Türkçenin, Bulgaristan ve Romanya'da resmî dilin, Yunanistan'da Türkçe ile resmî dilin eşit derecede kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, katılımcıların Türk okullarından mezun olmaları/okumalarıyla açıklanabilir. Bu nedenle Türk okullarının varlığının devamı son derece önemlidir.

Akrabalarıyla iletişimde en fazla Türkçeyi tercih eden katılımcılar sırasıyla; Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistanlı Türklerdir. Romanya'da ise Türkçe ve resmî dil eşit düzeyde kullanılmaktadır. Ana dili dışında resmî dili kullanma oranının en düşük olduğu ülke Yunanistan; en yüksek olduğu ülke de Romanya'dır.

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan'da komşularla iletişim dili genellikle Türkçedir. Yunanistan, katılımcıların Türkçe tercihi oranı açısından diğer ülkeler arasında en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır. Bununla birlikte Kosova, K. Makedonya ve Romanya'da katılımcıların bir kısmı her zaman resmî dili kullanmayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Bu durumu başta Yunanistan olmak üzere Bulgaristan, Kosova ve K. Makedonya'da Türklerin aynı mahallede yaşamalarına/sosyal ortamlarına bağlayabiliriz. Aslında Türklerin akrabaları/hemşehrileri/kendi milletinden olanlarla bir yerde ikamet etme alışkanlıkları dilin varlığını sürdürmesi açısından son derece olumlu bir

tutumudur. Böylece çocuk ana dilini ev ortamı dışında, sokakta da duymakta ve öğrenmeye/kullanmaya devam etmektedir.

Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar ilk defa karşılaştıkları biriyle konuşurken öncelikli olarak en fazla ana dilini kullanırken; Bulgaristan ve Romanya'da en fazla resmî dil tercih edilmektedir. Yunanistan, Türkçe tercihi açısından diğer ülkeler arasında en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır. Bunu Romanya'daki Türklerin dağınık yerleşimine ve ana dilini bilme düzeylerinin daha düşük olmasına bağlayabiliriz. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da ana dilinin daha fazla tercih edilmesi ise katılımcıların yaşadıkları çevrede Türk nüfusun fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

6.1.2. Katılımcıların Kendini En Rahat İfade Edebildiği Dile İlişkin Sonuçlar

Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar kendilerini en rahat ana dillerinde ifade ederken; Bulgaristan'da Türkçe ve Türkçe ile resmî dil (ikisi de) eşit oranda tercih edilmektedir. Romanya'da ise Türkçe ile Romence en fazla kullanılan dildir. Ancak Romanya'da katılımcıların önemli bir kısmının kendilerini en rahat resmî dilde ifade ettiklerini belirtmiş olmaları da düşündürücüdür.

Kosova, konuyla ilgili ana dili tercih oranı açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

Bireylerin en iyi kullandıkları, hâkim oldukları dille kendilerini rahat ifade ettikleri düşünüldüğünde; Romanya'da katılımcıların resmî dilde beceri düzeylerinin yüksek olması kendilerini bu dilde daha rahat ifade ettikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ülkede Türklere ana dilde eğitim hakkı yasalarla tanınmıştır. Ancak Türklerin her düzeyde Türkçe eğitim almaları için uygun okullar bulunmamaktadır. Türkçe dersleri okulların genelinde seçmeli ders olarak okutulmaktadır. Uygulamadaki yetersizlikler ülkede yaşayan Türklerin ana dillerinin gelişmesine engel olmaktadır. Eğitimdeki bu olumsuzluklara rağmen ailelerin de dil konusunda gerekli hassasiyeti göstermedikleri şeklinde yorum da yapılabilir. Çünkü diğer ülkelerde de Türkçe eğitimle ilgili olumsuzluklar yaşanmakta ama katılımcıların çoğu ana dilini tercih etmektedir. Romanya'da bu sonucun ortaya çıkması Türk ailelerin evde ve sosyal hayatta resmî dile öncelik verdikleri görüşmeler ve gözlemlerle de desteklenmiştir.

Bazı belediyelerde Türkçenin resmî statüde olması, yasal olarak Türklerin Türkçeyi öğrenme haklarının olması ve eğitim kurumlarında bu imkânın verilmesi Kosova’da yaşayan Türklerin ana dili hâkimiyetini arttırmaktadır. Ana dili becerilerine ilişkin soruların bulunduğu bölümde, Kosova’da dil becerilerinin yüksek seviyede çıkması bu düşüncemizi desteklemektedir. Katılımcıların kendilerini en iyi bildikleri dilde daha rahat ifade ettiklerini söylemeleri de beklenen bir durumdur.

K. Makedonya’da Türklere ana dillerinde eğitim alma hakkı verilmiştir ancak uygulamada bazı eksiklikler (öğretmen ve kitap yetersizliği vb.) mevcuttur. Bu eksikliklere rağmen Türkler ana dillerini pek çok alanda kullanmaktadır. Katılımcıların Türkçe dil becerileri de yüksek seviyededir. Her türlü olumsuzluğa rağmen K. Makedonya’da Türklerin çoğunluğunun ana dillerinde kendilerini rahat ifade ettiklerini söylemeleri Türkçe açısından sevindirici bir durumdur.

Yunanistan uluslararası alanda tepki çekmemek, azınlıklarla ilgili ılımlı bir politikaya sahip olduğunu göstermek gibi sebeplerle çeşitli anlaşmalara imza atmıştır. Anlaşmalara rağmen uygulamada Türk azınlığa baskıcı bir politika izlenmektedir. Türkçe eğitim veren okulların sayısının azalması, Türk okullarının bazılarında sadece Yunanca eğitim verilmeye başlanması asimilasyon politikasına işaret eder. Yunanistan’ın bu tutumuna rağmen katılımcıların kendilerini Türkçe ile daha iyi ifade ettiklerini söylemeleri ana dili bilincine sahip olduklarını göstermektedir. Türkçe dil becerileri ile ilgili bütün becerilerinin yüksek düzeyde çıkması da bu düşüncemizi desteklemektedir.

6.1.3. Katılımcıların Ana Dildeki ve İkinci Dildeki Beceri Düzeylerine İlişkin Sonuçlar

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’daki katılımcıların ana dilde beceri düzeylerinin yüksek, Romanya’da ise orta düzeyde olduğu görülmektedir.

Romanya’da Türklerin her düzeyde ve bütün dersleri Türkçe alma hakkı olmasına rağmen öğrenci sayısının azlığı, ders kitaplarının yetersizliği ve bazı ailelerin evde dahi resmî dili kullanmaları sonucunda Türkçe eğitim ikinci plana itilmiştir. Balkan ülkelerinde TİKA, Türkçe eğitimin iyileştirilmesi için çalışmaktadır. TİKA aracılığıyla bazı okullarda Türkçe derslerinin yapıldığı sınıflar, bilgisayar ve projeksiyon vb. elektronik araç-gereçlerle donatılmıştır. Eğitimde kullanılacak malzemelerin (kitaplar, materyaller, bilgisayar vb.) temininde Türkiye’nin destek olmaya devam etmesi Balkanlar’da Türkçe eğitimin

gelişmesini sağlayacak önemli bir etmendir. TİKA'nın yanı sıra Yunus Emre Enstitüsü de düzenlediği Türkçe kurslarıyla ve etkinliklerle ana dili eğitimine katkı yapmaktadır. Buna rağmen Romanya'da katılımcılar ana dili becerilerinin düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Romanya ve Yunanistan'da katılımcıların resmî dilde okuma seviyelerinin yüksek; yazma seviyelerinin Kosova ve Yunanistan'da orta; Bulgaristan, K. Makedonya ve Romanya'da yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Resmî dili konuşma seviyesinin Bulgaristan ve Romanya'da yüksek; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da orta düzeyde olduğu görülmektedir. Beş ülkede de katılımcıların resmî dilde dinleme seviyeleri yüksektir.

Katılımcıların bazılarının resmî dildeki beceri düzeylerinin düşük olduğunu ifade etmeleri bu ülkelerde sadece Türkçe eğitim ile ilgili değil genel olarak eğitim sistemiyle ilgili aksaklıkların, eksikliklerin olduğunu düşündürmektedir. Bu durum öğretmen yetersizliğinden ya da her okulda kaliteli eğitim imkânının sağlanamamasından kaynaklanmaktadır. Çalışma sırasında yapılan görüşmeler ve gözlemler de bunu destekler niteliktedir. Merkezlerden uzak okullarda (deneyimsiz öğretmenlerin olması, mekânla ilgili eksiklikler vb. sebeplerle) eğitim yetersiz kalabilmektedir.

6.1.4. Katılımcıların Dil Bilincine İlişkin Sonuçlar

Çalışmanın bu bölümünde altı madde bulunmaktadır. Bu maddelerle ilgili sonuçlara bakıldığında; beş ülkede de katılımcılar iki dilli olmaktan memnun olduklarını ifade ettikleri görülmektedir. Bu ifade, katılımcıların iki dilli olmasından dolayı beklenen bir durumdur. Çünkü katılımcılar azınlık olarak yaşadıkları ülkede öncelikle var olabilmek, çalışabilmek için resmî dili öğrenmek ve kullanmak zorundadırlar. Aynı zamanda kendi kültürlerini, kimliklerini kaybetmemek için de ana dillerini korumaya çalışmaktadırlar. Balkan Türkleri ana dillerine, kültürlerine, geçmişlerine kısacası kimliklerine sahip çıktıkları yani dil bilincine sahip oldukları sürece iki dilli olmak onlar için dezavantaj değil avantajdır. Birçok ülkede olduğu gibi bu ülkelerde de birden fazla dil bilmek iş bulmakta fayda sağlayacaktır. Ülkelerde yapılan gözlemler ve görüşmeler bunu destekleyici niteliktedir. Çalışma sürecinde gençlerle yapılan görüşmelerde gençlerin iki ya da çok dilli olduğu görülmüştür. Söz konusu ülkelerde katılımcıların çok az bir kısmı iki dilli olmaktan memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Yunanistan ve Romanya’da katılımcıların geneli bir ülkede birden fazla resmî dil/devlet dili olmasının sorun olmadığını düşünmektedir. Aynı zamanda beş ülkede de az da olsa bir ülkede birden fazla resmî dil/devlet dili olmasının sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Genel olarak, Balkan ülkelerinde farklı milletlerin bir arada yaşaması sonucunda çok dilliliğin ortaya çıktığı ve birden fazla resmî dilin olmasının sorun olmadığını düşünmesi beklenen bir durumdur.

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya, Yunanistan ve Romanya’da katılımcıların geneli her azınlığın kendi ana dilinde eğitim alması gerektiğini ifade ederken bir kısmı ise bunun gerekli olmadığını düşünmektedir. Genele baktığımızda ana dilde eğitim almanın önemi konusunda farkındalığın mevcut olduğunu söyleyebiliriz. “Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır” ifadesine katılımın yüksek olmasına rağmen az da olsa gerekli olmadığını düşünenlerin olması da tabidir.

Katılımcıların ana dilde eğitimle ilgili maddelere verdikleri cevaplara bakıldığında; Balkan Türklerinin, aile ortamının yanı sıra eğitim kurumlarında da ana dilin öğrenilmesi gerektiğine inandıkları sonucu ortaya çıkması ana dillerine sahip çıkarak kimliklerini yaşatabileceklerinin farkında olduklarını göstermektedir. Tarih boyunca Balkan Türklerinin ana dillerinde eğitim alabilmek için verdikleri mücadele de bunun ispatıdır. Türklerin ana dilde eğitim alma hakkı uygulamalarla kısıtlanmış olsa da hem ülkelerdeki Türk dernek/vakıf/örgütler hem de Türkiye’nin yürüttüğü çalışmalarla eğitim kurumlarındaki ve özel kurslardaki Türkçe eğitim iyileştirme çalışmaları dikkate şayandır. Bu alandaki mücadeleden vazgeçilmemiştir. Bir toplumun dili yoksa kimliği de yok olmaya mahkûmdur. 1989’da ölen Maori önderi Sir James Henare, Maori dili hakkında düşüncelerini; “dil, Maori kültürümüzün ve mana’mızın (gücümüzün) yaşama gücüdür. Dil, kimilerinin beklediği gibi, ölürse, bize ne kalır? O zaman, kendi insanlarımıza sorarım, kimiz biz?” (Nettle, Romaine, 2002, s.49) derken bu görüşü desteklemektedir.

Her toplum dilin önemi üzerinde durmuş, dilin neden önemli olduğu ve korunması için neler yapılması gerektiği hakkında farklı söylemlerde bulunmuş, çalışmalar yapmıştır. Toplumların yaşadıkları coğrafyanın özellikleri, yaşam şekilleri, inançları vb. farklılıklar gösterse de dille ilgili savunulan görüş genel olarak aynıdır. Dil, toplumu birleştiren, kültürü oluşturan ve kimliği yaşatan önemli bir unsurdur.

Bu konuda Daniel Nettle ve Suzanne Romaine (2002, s. 35) kültürümüzü, teknolojimizi, müziğimizi vb. türümüzün her şeyini olanaklı kılan, insana özgü bir türetim olan dildir. Her dil yaşayan bir müzedir, taşıyıcısı olduğu her kültür için anıttır. Bu çeşitliliğin bir bölümü, yok olmasını önlemek için bir şeyler yapılabilecekken yok olursa, bu hepimiz için kayıptır. Ayrıca, her halkın kendi diline, onu bir kültür kaynağı olarak korumaya ve çocuklarına aktarmaya hakkı vardır, diyerek dil ve kültür ilişkisine vurgu yapmaktadır.

Çalışmanın “Türkçe deyim ve atasözlerini biliyorum” ifadesine verilen cevaplarla ilgili sonuçlarına bakıldığında; Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların geneli Türkçe deyim ve atasözlerini bildiklerini belirtmişlerdir. Romanya’da ise deyim ve atasözlerini bildiklerini söyleyenlerin oranı en az iken; kısmen bildiklerini ifade edenlerin oranı en fazladır. Beş ülkede de katılımcıların bir kısmı Türkçe deyim ve atasözlerini bilmediklerini ifade etmişlerdir. Atasözleri ve deyimler, toplumsal değerleri yansıtan, dili zenginleştiren önemli unsurlardır. Hem anlatımı kolaylaştırırlar hem de dil öğretimini etkili hâle getirirler. Bu nedenle Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan’da Türkçe deyim ve atasözlerinin katılımcıların geneli tarafından biliniyor olması Türk dilinin zenginliklerini öğreniyor ve kullanıyor oldukları sonucunu ortaya çıkarmaktadır ve bu sonuç ana dili hâkimiyeti açısından son derece önemlidir. Romanya’da katılımcıların genelinin atasözleri ve deyimleri kısmen bildiklerini ifade etmeleri ise ülkede Türkçe eğitimle ilgili daha çok araştırma, çalışma yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Aksi takdirde kullanılmadıkları için Türkçe deyim ve atasözleri zamanla ülkedeki Türkler tarafından tamamen unutulacaktır.

Bulgaristan ve Kosova’da katılımcılar ülkelerinde Türkçeyi kullanmada kısmen kısıtlamanın olmadığını ifade ederken; K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da en fazla kısıtlama olmadığı belirtilmiştir. Beş ülkede de katılımcıların bir bölümü Türkçeyi kullanmada kısıtlama olduğunu ifade etmektedirler. Romanya’da, Türkçeyi kullanmada kısıtlama olduğu cevabını veren katılımcıların yarısı “herkesin ana dilini bilmemesini”, diğer yarısı “resmî işlerde bu dilin kullanılmamasını” sebep olarak gösterirken diğer dört ülkede “resmî işlerde bu dilin kullanılmamasını” sebep olarak göstermişlerdir.

Katılımcılar, Yunanistan’da Türkçeyi kullanmalarında kısıtlama olmadığını ifade etmelerine rağmen ülkeyle ilgili kaynaklara ya da çalışmalara bakıldığında geçmişte açık ve sert uygulamalarla günümüzde ise dolaylı olarak baskı yoluyla kısıtlamalara gidildiği görülmektedir. Azınlıkların kimliklerini yok sayan, onların Yunanca eğitim almasını ve konuşmasını teşvik eden bir siyaset yürütülmektedir. Bulgaristan’da da azınlıkların kimlikleri yok sayılmaktadır. Türklerin ana dilde eğitim almaları kısıtlanırken; siyasette ve kamuda Türkçe hiç kullanılamamaktadır. Bu ülkelerde eskiye oranla baskının etkisi

azalmış olsa da hak ihlalleri devam etmektedir. Buna rağmen katılımcıların kısıtlama olmadığını ifade etmeleri çekincelerinin olduğunu düşündürmektedir.

Kosova yasasına göre Türklerin ana dilde eğitim alabilmelerinin yanı sıra Türkçenin bazı belediyelerde resmî bir statüye sahip olması ve Türkçenin az da olsa kamusal alanda kullanılması katılımcıların kısıtlama olmadığı cevabını desteklemektedir. Romanya’da 18 Aralık gününün “Milli Azınlıklar Günü” olarak kutlanması, azınlıkların ana dilde eğitim alma haklarının olması, ortaöğretim düzeyinde müfredatının tamamı Türkçe olan Mecidiye Kemal Atatürk Milli Koleji’nin varlığı azınlıklara yönelik baskıcı bir tavrın olmadığını göstermektedir.

K. Makedonya’da azınlıklara verilen haklar, diğer ülkelerle karşılaştırıldığında daha ileri olduğu görülmektedir. Ancak uygulamada, ekonomik nedenlerden ve imkânsızlıklardan sıkıntılar yaşanmaktadır. Ülkede 21 Aralık gününün “Türkçe Eğitim Günü Bayramı” olarak kutlanması, Gostivar’da Türkçe eğitim veren ve bir vakıf üniversitesi olan Uluslararası Vizyon Üniversitesinin bulunması vb. durumlar yönetimin baskıcı bir siyaset yürütmediğini göstermektedir.

6.1.5. Katılımcıların Medya Kullanımı ve Sosyal-Kültürel Etkinliklerde Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Romanya ve Yunanistan’da Türkçe radyo ve televizyon programlarını takip ettiklerini söyleyenlerin oranı fazladır. Beş ülkede katılımcıların bir kısmı Türkçe radyo ve televizyon programlarını takip etmediklerini ifade etmiştir.

Bulgaristan ve Yunanistan’da Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını takip etmediğini belirtenlerin çoğu bu durumun sebebi olarak kaliteli programların olmamasını ya da programların sıkıcı olmasını göstermiştir. Kosova’da en fazla “faydalı programların olmaması”; K. Makedonya’da en fazla “kaliteli programların olmaması”, Romanya’da ise katılımcıların yarısı “programların sıkıcı olması” Türkçe yayınların takip edilmeme nedenidir.

Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da genel olarak Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısının yeterli olduğunu belirtirken; K. Makedonya ve Yunanistan’da programların kısmen yeterli olduğu ifade edilmiştir. Bulgaristan, K. Makedonya ve

Yunanistan’da Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli olmadığını düşünenlerin çoğu neden olarak “programların talep görmemesi”ni göstermiştir. K. Makedonya’da, en fazla “programların talep görmemesi”, Romanya’da ise “maddi imkânların yetersiz olması” sebep olarak ifade edilmektedir. Sonuçlar bu konuda Türk yazılı ve görsel basına görevler düştüğünü ortaya koymaktadır.

Katılımcıların televizyon izlerken tercih ettikleri dille ilgili sonuçlara göre, Bulgaristan ve Romanya’da genel olarak resmî dil ile ana dilde izleme eşit derecede tercih edilirken; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da en fazla Türkçe televizyon izlenmekte. Özellikle son yıllarda Türk dizilerinin ve eğlence programlarının Balkan ülkelerinde popülerliğinin artması da bu sonucun ortaya çıkmasının sebeplerinden biridir. Bu ülkelerde az da olsa yerel Türkçe yayınlar yapılmaktadır. Ancak bu yayınların süresi kısa olduğu için yetersiz kalmaktadır. Türk kanallarının uydular sayesinde izlenebilmesi Türkçe yayınları takip etmeyi kolaylaştırmaktadır. Yapılan görüşmelerde de gençler, Türk programlarını ve dizilerini takip ettiklerini ifade etmişlerdir. Böylece gençler, Türkiye ile ilgili gelişmelerden, güncel olaylardan haberdar olabiliyor. Bu nedenle, görsel ve işitsel medya doğru şekilde kullanıldığı takdirde hem gençlerin dil, kültür gelişimine katkıda bulunulabilir hem de anavatanla olan bağları güçlendirilebilir. Katılımcıların radyo dinlerken tercih ettikleri dil ile ilgili elde edilen sonuçlara bakıldığında; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da en fazla Türkçe, Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dil eşit derecede, Romanya’da ise en fazla resmî dil tercih edilmektedir. Türkçe yapılan yerel radyo yayınları az olmasına rağmen radyo dinlerken Türkçe tercih edenlerin oranının fazla olduğu görülmektedir. Ancak Romanya’da görsel medyada Türk dizi ve programların etkisinin artması dil tercihinde Türkçenin oranını arttırırken; işitsel medyada Türkçenin etkinliğinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Türkçe yayınları takip edip etmediklerine ilişkin sonuçlara göre; Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların geneli Türkçe yayınları takip ettiklerini/okuduklarını ifade etmişlerdir. Romanya’da ise katılımcılar en fazla kısmen takip ettiklerini/okuduklarını belirtmişlerdir. Beş ülkede de katılımcıların bir kısmının Türkçe yayınları takip etmedikleri anlaşılmaktadır. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da kitap okurken en fazla Türkçe, Bulgaristan’da Türkçe ile resmî dil eşit derecede tercih edilirken; Romanya’da ise en fazla resmî dilin tercih edildiği sonucu ortaya çıkmıştır. Beş ülkede de Türkçe kitaplar sınırlı olmasına rağmen Kosova, K. Makedonya,

Yunanistan ve Bulgaristan’da Türkçenin daha fazla tercih edilmesi dilin gelişimine katkı sağlayacağı için olumlu olurken; Romanya’da resmî dilin daha çok tercih edilmesi ülkede Türkçe kitaplar konusunda bu alanda eksiklikler olduğunu göstermektedir. Gençlerin Türkçe yayınları takip etmesini kolaylaştıracak, onları bu konuda teşvik edecek çalışmalara ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların gazete-dergi okurken tercih ettikleri dile ilişkin sonuçlara bakıldığında; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar Türkçeyi tercih etmektedir. Bulgaristan’da katılımcıların geneli resmî dil ile Türkçeyi eşit derecede tercih ederken; Romanya’da resmî dili tercih edenlerin oranı daha fazladır. Bulgaristan, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da katılımcıların çoğu, ülkelerinde Türkçe yazılmış eserlere kısmen de olsa kolay ulaşıldığını ifade ederken; Kosova’da katılımcılar, eserlere kolay ulaşamadığını belirtmektedir. Ülkelerle ilgili kaynaklara, çalışmalara da bakıldığında Türkçe gazete ve dergi sayısının az olduğu görülmektedir. Buna rağmen Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da ana dili tercihinin fazla olması ve ana dilin Bulgaristan’da resmî dille eşit derecede tercih edilmesi gençlerin Türkçe yayınlara önem verdiğini göstermektedir. Romanya’da ise en fazla resmî dilin tercih edilmesi yayın sayısının yetersizliğinin yanı sıra gençlerin bu yayınlara ilgisiz kaldığını düşündürmektedir.

Çalışmanın Türkçe yayın sayısı ile ilgili sonuçlarına göre; Bulgaristan, Kosova ve K. Makedonya’da Türkçe yayın sayısının yeterli olmadığı, Romanya ve Yunanistan’da ise kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgaristanlı katılımcılar, Türkçe hiç yayın yok derken; diğer dört ülkede yayın çeşitliliğinin azlığı ifade edilmiştir.

Katılımcıların sosyal ve kültürel etkinliklerde tercih ettikleri dil ile ilgili verilere göre; beş ülkede de Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinliklerin takip edildiği görülmüştür. Katılımcıların bir kısmı Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri takip etmediklerini belirtmişlerdir.

6.1.6. Katılımcıların Türkçeyi Nereden Öğrendiklerine İlişkin Sonuçlar

Katılımcıların verdikleri cevaplara bakıldığında beş ülkede de eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânı bulunmaktadır. Kosova, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan’da katılımcılar eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânlarının olduğu; Bulgaristan’da ise bu imkânın kısmen var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma yapılan ülkelerde yasalarla azınlıklara ana dillerinde eğitim hakkı tanınmaktadır. Kısıtlı da olsa ana dillerini

öğrendikleri eğitim kurumları da bulunmaktadır. Ancak diğer bölümlerde de belirtildiği gibi uygulamada sorunlar yaşanmaktadır. Beş ülkede de öğretmen, ders kitabı ve mekân eksikliği/yetersizliği vb. sorunlarla karşılaşmaktadır. Yunanistan ve Bulgaristan'da bu sorunların yanı sıra, iç siyasetin de etkisiyle, hâlihazırda Türkçe eğitim veren kurumlar çeşitli bahanelerle kapatılmak istenmektedir.

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan'da katılımcıların ana dillerini eğitim kurumları dışında ailede öğrendikleri; Romanya'da ise özel kurs/vakıflarda öğrendikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer bölümlerdeki sonuçlara da baktığımızda Romanya'da ailelerin evde, resmî dille ana dili eşit derecede kullandıkları görülmektedir. Bu sonuçlardan ülkede Türk gençlerinin ana dillerini ev ortamında yeteri kadar öğrenemediği, kullanmadığı, geliştiremediğini düşündürmektedir. Katılımcıların, özel kurs/vakıf olarak belirttikleri kurumlar ise ülkedeki Yunus Emre Enstitüleridir. Bu kurumlar, Türkçe eğitimi ile ilgili kurslar ve etkinlikler düzenlemektedir. Kurumun faaliyetleri Türk gençlerinin ana dillerinin gelişmesi için oldukça önemlidir.

6.1.7. Katılımcıların Ortama Göre Dil Tercihine İlişkin Sonuçlar

Konuyla ilgili sonuçlara bakıldığında Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova ve Yunanistan'da katılımcıların evde Türkçe konuşma oranlarının yüksek, Romanya'da ise bu oranın oldukça düşük olduğu görülmektedir. Romanya'da katılımcıların daha çok Türkçe ve Romenceyi birlikte kullandıkları anlaşılmaktadır.

Katılımcıların evlerinde Türkçenin yanı sıra yaşadıkları ülkenin dilini de kullanmaları iki dilli olmaları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da evde Türkçenin daha fazla tercih edilmesi bu ülkelerde yaşayan Türklerde ana dili bilincinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kosova, konuyla ilgili Türkçeyi tercih oranı açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada yer almaktadır.

Romanya'da evde çoğunlukla Romence ve Türkçenin birlikte kullanılması resmî dilin katılımcıların hayatında ana dil kadar önemli/etkili olduğunu göstermiştir. Anketin ana dili ve resmî dildeki dil becerileriyle ilgili bölümde de görüleceği üzere katılımcıların resmî dil becerileri ana dili becerilerinden daha yüksektir. Zamandan tasarruf ve kendini daha etkili ifade edebilme nedeniyle evde iki dili beraber kullananların oranı oldukça yüksektir. Beş ülke içerisinde en fazla Romanya'da ana dili olarak Türkçenin durumu kritiktir.

Romanya’da Türk ve Tatar şeklinde ayrışmanın dil kaybında önemli olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların Türk iş yerlerinde ve ibadethanede kullanmayı tercih ettikleri dile ilişkin sonuçlara göre, Türkçe beş ülkede de en fazla tercih edilen dil olmuştur. Kosova, K. Makedonya ve Romanya’da katılımcıların bir kısmı ibadethanede resmî dili kullanmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Resmî dil, en fazla Romanya’da tercih edilmiştir. Bu durumda söz konusu katılımcıların Hristiyan olma ihtimalinin de göz önünde bulundurulması gerekir.

6.1.8. Katılımcıların Belirli İşlevlere Göre Dil Seçimine İlişkin Sonuçlar

Saymada ve hesap yaparken Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcıların geneli Türkçeyi tercih etmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise resmî dili tercih ettiğini ifade etmiştir. Romanya’da ise katılımcılar en fazla resmî dili tercih etmektedir.

Kosova, katılımcıların ana dili tercihi açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

İnternette araştırma yaparken en fazla Türkçeyi tercih eden katılımcılar sırasıyla; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistanlı Türklerdir. Bulgaristan’da, resmî dil ile Türkçe eşit derecede kullanılmaktadır. Romanya’da ise en fazla resmî dil tercih edilmektedir. K. Makedonya’da, katılımcıların ana dili tercihi açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya en alt sırada yer almaktadır.

Yazmada Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da katılımcılar Türkçeyi tercih etmektedir. Katılımcıların bir bölümü ise resmî dili tercih ettiklerini belirtmiştir. Bulgaristan’da katılımcılar, resmî dil ile ana dili eşit derecede tercih ederken; Romanya’da en fazla resmî dil tercih edilmektedir. Kosova, konuyla ilgili ana dili tercih oranı açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada bulunmaktadır. Romanya’da ise ana dili en az tercih edilmiştir.

6.1.9. Katılımcıların Belirli Amaçlara Ulaşmak İçin Türkçe Kullanmalarına İlişkin Sonuçlar

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Romanya ve Yunanistan'da katılımcıların çoğu arkadaş edinmek için Türkçenin önemli olduğunu düşünmektedir.

Bulgaristan, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan'da katılımcılar, para kazanmak için Türkçenin önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Kosova'da ise katılımcıların çoğunluğu Türkçenin çok az önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmanın eğitim için Türkçenin önemiyle ilgili sonuçlarına göre, Bulgaristan ve Romanya'da Türkçenin önemli olduğunu ifade edilmiştir. Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da ise katılımcılar eğitim için Türkçenin çok önemli olduğunu belirtmektedirler. Ancak ileri düzeyde eğitimde Türkçe Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da çok önemli iken; Romanya'da ileri düzeyde eğitim için Türkçe önemli görülmektedir.

Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcıların geneli iş bulmak için Türkçenin önemli olduğunu ifade etmektedirler. Kosova'da çok az önemli olduğu belirtilirken; Romanya'da katılımcıların geneli çok önemli/önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar Türkçenin ülkelerinde iş bulmakta kısmen olumlu bir etkisinin olduğunu düşünürken; Romanya'da katılımcıların çoğu iş bulmakta Türkçenin olumlu bir etkisinin olduğunu düşünmektedir. Kosova'da ise Türkçenin olumlu bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan'da katılımcılar çocuk yetiştirmek için Türkçenin çok önemli olduğunu düşünürken; Romanya'da katılımcıların geneli çocuk yetiştirmek için Türkçenin önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu sonuç söz konusu ülkelerde dilin gelecek nesillere öğretilmesinin gerekli olduğunun bilincinde olduklarını göstermiştir. Kültürel değerlerin aktarılmasında ve kimliğin oluşmasında ana dilinin öneminin farkında olmaları umut verici bir durumdur.

Bulgaristan, K. Makedonya, Romanya ve Yunanistan'da katılımcılar seyahat etmek için Türkçenin önemli olduğunu ifade ederken; Kosova'da katılımcıların geneli Türkçenin çok az önemli olduğunu belirtmiştir. Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Yunanistan ve Romanya'da katılımcılar Türkiye'de yaşamak için Türkçenin çok önemli olduğunu düşünmektedir.

6.1.10. Katılımcıların Türkçeye Yaklaşımlarına İlişkin Sonuçlar

Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da katılımcıların geneli Türkçenin kulağa hoş gelen bir dil olduğunu düşünmektedir. K. Makedonya ve Yunanistan’da ise Türkçe ile resmî dilin aynı derecede kulağa hoş geldiği ifade edilmektedir. Beş ülkede de katılımcıların bir kısmı resmî dilin kulağa hoş geldiğini belirtmiştir.

Katılımcıların kulağa dostane gelen dille ilgili verdikleri cevapların sonuçlarına bakıldığında; Bulgaristan, Kosova ve K. Makedonya’da Türkçenin kulağa dostane gelen dil bir dil olduğu ifade edilmektedir. Romanya ve Yunanistan’da ise katılımcıların geneli resmî dil ile Türkçenin aynı derecede kulağa dostane geldiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra bütün ülkelerde katılımcıların bir kısmı resmî dilin kulağa hoş geldiğini belirtmiştir.

Bulgaristan, K. Makedonya ve Romanya’da katılımcıların geneli Türkçenin kulağa ayrıcalıklı gelen bir dil olduğunu ifade etmiştir. Kosova ve Yunanistan’da ise resmî dil ile Türkçenin aynı derecede kulağa ayrıcalıklı geldiği belirtilmiştir. Beş ülkede de katılımcıların bir bölümü resmî dilin kulağa ayrıcalıklı geldiğini düşünmektedir.

Bulgaristan, Kosova ve Romanya’da Türkçenin kulağa kibar gelen bir dil olduğunu ifade edenlerin oranı en fazladır. K. Makedonya’da katılımcıların geneli Türkçenin kulağa kibar gelen bir dil olduğunu belirtirken; Yunanistan’da resmî dil ile Türkçenin aynı derecede kulağa kibar geldiği ifade edilmiştir. Beş ülkede de katılımcıların bir kısmı resmî dilin kulağa kibar geldiğini düşünmektedir.

Bulgaristan, Kosova, K. Makedonya ve Romanya’da katılımcıların geneli Türkçenin kulağa samimi gelen dil bir dil olduğunu ifade etmiştir. Yunanistan’da ise Türkçe ile resmî dilin aynı derecede kulağa samimi geldiği düşünülmektedir. Beş ülkede de katılımcıların bir bölümü resmî dilin kulağa samimi geldiğini belirtmişlerdir.

Bulgaristan, Romanya ve Yunanistan’da resmî dil ile Türkçenin aynı derecede kulağa modern geldiğini düşünenlerin oranı en fazladır. Kosova ve K. Makedonya’da katılımcıların geneli Türkçenin kulağa modern geldiğini ifade etmiştir. Beş ülkede de katılımcıların bir bölümü resmî dilin kulağa modern geldiğini düşünmektedir.

Bu bölümde duygusal bağlamda dille ilgili düşünceler öğrenilmeye çalışılmıştır. Altı maddelik sorular göstermiştir ki katılımcıların Türkçeye bağlılığı devam etmektedir.

6.1.11. Katılımcıların Konulara Göre Dil Tercihlerine İlişkin Sonuçlar

Bulgaristan ve K. Makedonya’da katılımcıların geneli ana dili ile resmî dili eşit derecede kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kosova’da katılımcılar güncel konularla ilgili konuşmalarda her zaman Türkçeyi kullanırken; Romanya’da katılımcılar çoğunlukla resmî dili kullanmayı tercih etmektedirler. Yunanistan’da ise katılımcıların geneli çoğunlukla Türkçe kullanmaktadırlar. Kosova, konuyla ilgili katılımcıların ana dili tercihi açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

Kosova ve Yunanistan’da katılımcıların geneli akademik konularla ilgili konuşurken çoğunlukla Türkçeyi kullanmaktadırlar. Bulgaristan’da çoğunlukla resmî dil kullanılırken; K. Makedonya’da resmî dil ile Türkçe eşit derecede tercih edilmektedir. Romanya’da ise katılımcıların geneli her zaman resmî dili kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kosova, katılımcıların ana dili tercihi açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

Sosyo-politik konuları konuşurken en fazla Türkçeyi tercih eden katılımcılar sırasıyla; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’daki Türklerdir. Bulgaristan’da resmî dil ile Türkçe eşit derecede kullanılırken; Romanya’da katılımcıların geneli her zaman resmî dili kullandıklarını ifade etmişlerdir. Kosova, konuyla ilgili ana dili tercih oranı açısından diğer ülkeler içerisinde en üst sırada bulunmaktadır. Romanya’da ise ana dili en az oranda tercih edilmiştir.

Katılımcıların müzik-aktüalite konularında konuşurken Kosova ve K. Makedonya’da çoğunlukla Türkçenin, Bulgaristan ve Yunanistan’da Türkçe ile resmî dilin eşit derecede, Romanya’da ise çoğunlukla resmî dilin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kosova’da Türkçe tercihi diğer ülkeler arasında en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

Dini konuları konuşurken Bulgaristan ve Romanya’da katılımcıların geneli çoğunlukla Türkçeyi tercih ederken; Kosova, K. Makedonya ve Yunanistan’da her zaman Türkçe kullanılmaktadır. Beş ülkede de katılımcıların bir kısmı resmî dili tercih etmiştir.

Bulgaristan, K. Makedonya ve Yunanistan’da kültür-eğitim konularında konuşulurken resmî dil ile Türkçe eşit derecede kullanılmaktadır. Kosova’da ise katılımcıların geneli her zaman Türkçeyi kullanırken; Romanya’da çoğunlukla resmî dil tercih edilmektedir.

Kosova’da Türkçe tercihi diğer ülkeler arasında en üst sırada; Romanya ise en alt sırada yer almaktadır.

6.1.12. Katılımcılara Göre Türkçenin Konumuna İlişkin Sonuçlar

Katılımcıların Türkçenin uluslararası ilişkilerde etkinliği ile ilgili verdikleri cevapların sonuçlarına göre, Bulgaristan ve Yunanistan’da katılımcıların geneli Türkçenin uluslararası ilişkilerde kısmen etkili olduğu; Kosova, K. Makedonya ve Romanya’da uluslararası ilişkilerde Türkçenin etkili olduğu belirtilmiştir. Beş cumhuriyette de katılımcılar, Türkçe öğrenmenin uluslararası alanda kendileri için yararlı olacağını düşünmektedirler. Türkiye’nin Dünya ekonomisinde ve siyasetinde güçlenmesi Türkçenin de uluslararası alanda etkisinin artmasını sağlamaktadır. Katılımcıların uluslararası alanda Türkçenin etkili olduğunu düşünmesinin sebeplerinden biri de bu durum olabilir.

K. Makedonya, Kosova, Romanya ve Yunanistan’da katılımcılar, dünyada Türkçe konuşan insan sayısının fazla olduğu ifadesiyle kısmen aynı fikirde olurken; Bulgaristan’da katılımcıların geneli Türkçe konuşan insan sayısının fazla olduğunu düşünmektedir.

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Yunanistan ve Romanya’da katılımcılar, Türkçenin saygın bir dil olduğunu düşünmektedir. Bunun yanı sıra beş ülkede de katılımcıların bir bölümü Türkçenin saygın bir dil olmadığına inanmaktadır.

Beş ülkede de katılımcılar Türkçenin ulusal birliği sağladığını düşünmektedir. Katılımcıların bir kısmı ise Türkçenin ulusal birliği sağlamadığını ifade etmişlerdir. Çalışma yapılan tüm ülkelerde Türkçenin Türklerin ulusal birliğini sağladığına inanların oranının fazla olması gençlerin kimliklerini, ulusal birliklerini korumak için Türkçenin önemli olduğuna inandıklarını göstermektedir. Yaşadıkları ülkelerde tarih boyunca zaman zaman ana dilleriyle ilgili kısıtlamalar yaşasalar da Türk gençleri ana dillerinin ulusal birlik üzerindeki etkisinin farkındalar.

Bulgaristan, K. Makedonya, Kosova, Yunanistan ve Romanya’da katılımcıların geneli, Türkçe öğrenirken Türk kültürü hakkında da bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Dil öğrenmek aynı zamanda öğrenilen dilin kültürünü de öğrenmektir. Dil, kültürel değerleri içinde barındırmakta ve bu değerleri nesilden nesile aktarmayı sağlamaktadır. Çalışma yapılan ülkelerde Türkçe eğitim için kullanılan kitaplarda, eğitim materyallerinde kültürel

unsurların yer aldığı ve öğrencilerin Türkçe ile birlikte Türk kültürünü de öğrendiği anlaşılmaktadır.

Beş ülkede de katılımcıların geneli Türklerle rahat iletişim kurabildiklerini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde çocuklarının Türkçeyi doğru ve güzel konuşmasının önemli olduğunu düşünürken; evlenecekleri kişinin de Türkçe bilmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır. Ancak katılımcıların bir kısmı evlenecekleri kişilerin ve çocuklarının Türkçeyi bilmesinin/doğru kullanmasının önemli olmadığını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre, katılımcıların ana dillerinde iletişim kurarken sıkıntı yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca katılımcıların aile kurdukları kişilerin ve çocuklarının Türkçe bilmesinin önemli olduğunu düşünmeleri gelecek için umut vericidir. Çünkü gençler bu düşünceye sahip olduğu sürece gelecek nesiller de ana dillerini koruyacak ve yaşatacaktır.

6.2. Öneriler

6.2.1. Türk Azınlığa Yönelik Öneriler

- Balkan ülkeleri gerek AB üyeliği sırasında yasalarında yaptıkları düzenlemelerle gerekse Lozan Antlaşması kapsamında azınlıklara çeşitli haklar vermişlerdir. Azınlık statüsünde olan Türkler de bu haklardan yararlanabilmelidir. Ancak çalışmanın yapıldığı beş ülkede de haklarla ilgili uygulamalarda az ya da çok sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu noktada öncelikle Türklerin, kendilerine tanınan haklar noktasında bilinçlendirilmesi gerekir. Bu bilinçlendirme için YTB bursları dahilinde Türkiye’de yükseköğretim için gelen öğrencilerin bir kısmı hukuk/uluslararası ilişkiler alanlarına yönlendirilmelidir. Türklere ait vakıf/dernek/örgütlerin varlığı önemlidir. Bu nedenle bu kurumlara Türkiye Cumhuriyeti’nin destek vermesi (maddi-manevi) son derece önemlidir. Destek ortak faaliyetlerle güçlendirilebilir.
- Türk aileler ana dillerini korumak ve yaşatmak için evlerinde Türkçe konuşmalı, ebeveynler çocuklarının ana dillerini öncelikle evde öğrenmelerini sağlamalıdır. Ayrıca evde görsel, işitsel medyada Türkçe programlar tercih edilmeli ve ebeveynler, çocuklarının Türkçe sosyal-kültürel etkinliklere katılmalarını teşvik etmelidirler.

- Balkan ülkeleri birçok alanda ortaklıklara sahip olmakla birlikte, kendi içlerinde farklı özellikler taşımaktadır. Bu nedenle bu ülkelerde dil ve kültür alanında yapılacak çalışmalarda her ülke kendi koşulları içinde birbirinden ayrı değerlendirilmelidir.
- Çalışma yaptığımız ülkelerde Türkçe eğitimle ilgili sıkıntılar olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan öğretmen ve öğrenciler tarafından da bu sıkıntılar dile getirilmiştir. Eğitim kurumlarındaki mekân eksikliği, öğretmen yetersizliği, ders kitaplarının ve müfredatın güncel olmaması vb. durumlar bunlardan bazılarıdır. Bunların çözülebilmesi için Türkiye hem siyasi hem de ekonomik olarak çalışmalarını sürdürmelidir. Türk azınlıkların haklarını korumak için Türkiye ülke yetkilileriyle siyasi ilişkilerini geliştirmeli ve Türkler için ülkede yatırımlar yapmalıdır. Son yıllarda Türkiye, TİKA ve Yunus Emre Enstitüsü aracılığıyla Türkçenin ve Türk kültürünün Balkanlarda yaşatılması için çalışmaktadır. Bu çalışmalar devam ettirilmeli ve Türk azınlıkların ihtiyaçlarına yönelik projeler üretilmelidir.
- Balkan ülkelerinde yaşayan Türklerin iyi bir ana dili eğitimi alabilmeleri için ihtiyaçlara uygun eğitim-öğretim materyallerinin hazırlanması amacıyla çalışmalar yapılmalıdır. Bununla birlikte, çocuklara ve yetişkinlere yönelik Türkçe yayınların (kitap, dergi ve gazete) basılmasına da yardım edilmelidir.
- Balkan ülkelerinde Türk dizi, film ve diğer popüler kültür unsurlarına yoğun bir ilgi bulunmakta, bunlar Türkiye'nin tanıtımına ve Türk azınlıklarla bağların güçlenmesine katkı sunmaktadır. Dizi- film gösterimi, konser, sanatçı ziyareti gibi etkinlikler bu ülkelerde daha sık gerçekleştirilmelidir. Ayrıca dizi ve filmler için seçilen mekânların, karakterlerin, senaryonun vb. Türk kültürünü, Türkleri daha doğru yansıtacak özelliklere sahip olması faydalı olacaktır.

6.2.2. Kurum ve Kuruluşlara Yönelik Öneriler

- Balkan coğrafyasında yaşayan Türklere yönelik daha çok saha çalışması yapılabilmesi için araştırmacıların maddî desteğe ihtiyacı bulunmaktadır. Bu nedenle YTB, TİKA vb. kurumların bu tür çalışmaları desteklemesi oldukça önemlidir.

- Balkan coğrafyasında farklı eğitim kurumlarında Türkçe dersi vermek üzere Türkiye’den görevlendirilen öğretmenlerin seçiminde daha titiz davranılması hem soydaşlarımızla bağların güçlenmesinde hem de bu eğitim kurumlarında nitelikli bir Türkçe eğitimin gerçekleşmesinde önemlidir.

6.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Balkan ülkelerinde yaşayan Türklere yönelik daha ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Türk azınlığın dil kullanımı, kimlik algısı gibi konularda araştırmacıların nitel yöntemle dayalı veri toplaması, ilgili konularda elde ettiğimiz verilerin daha doğru anlaşılmasını sağlayacaktır.
- Balkan ülkelerinde dil-kimlik konularında çalışma yapacak araştırmacılar çalışma yaptıkları ülkedeki bölgesel farklılıkları dikkate almalıdırlar. Çünkü dil ve kimlik algısı bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir.
- Balkan coğrafyasında saha çalışması yapacak olan araştırmacıların öncelikle çalışmalarıyla ilgili ayrıntılı bir planlama yapmaları ve uygulama yapacakları yerlerdeki yetkili kişilerle irtibat halinde olmaları bu sürecin daha hızlı ilerlemesini sağlayacaktır.
- Araştırmacıların, uygulama yapmak amacıyla gidecekleri ülkelerin coğrafî, siyasi, ekonomik vb. özellikleri hakkında bilgi sahibi olmaları çalışmanın etkinliği açısından faydalı olacaktır.
- Saha çalışması yapmaya karar veren araştırmacılar, süreç boyunca maddi (burs alınmadığı takdirde konaklama, ulaşım vb. ihtiyaçların şahsi bütçeden karşılanması) ve manevi (gidilen bölgedeki insanların size yardım etmekte isteksiz olması, önünüze engellerin çıkarılması) zorluklarla karşılaşacaklarının bilincinde olarak bu tür bir çalışmaya başlamalıdır.

KAYNAKLAR

- Açık, F. & Yavuz, R.İ. (2014). TÖMER öğrencileri bağlamında dil farkındalığı: İki dillilik-çok dillilik; ana dili-resmî dil. *VII. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri* 1, 41-65.
- Ahmet, K. İ. (2005). *Yunanistan'da (Batı Trakya'da) ikidilli eğitim veren azınlık okullarında Türkçe ve Yunanca öğrenim gören öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerinin değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akarsu, B. (1984). *Wihelm von Humboldt'ta dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: Remzi.
- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von Humboldt'ta dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İnkılap.
- Akça, B. E. (2007). Küreselleşme ve Türk ulusçu söyleminin dönüşümü: 17 Ağustos depremi sonrası iki ülke basınına yansıyan Türk-Yunan dostluğu. E. B. Akça (Der.), *Kimlik, Medya ve Temsil*. Ankara: Nobel.
- Akman, H. (2006). *Paylaşılamayan Balkanlar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Aksan, D. (1977). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (1994). Anadili. *TÖMER Dil Dergisi*, 16, 63-71.
- Aksan, D. (2009). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Altaş, N. (2003). *Çokkültürlülük ve din eğitimi*. Ankara: Nobel.
- Altunoğlu, M. (2009). *Kimlik'in modern inşası, kimlik politikaları ve Türkiye'de kimlik tartışmaları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ana Britannica, (1990). Ana Yayıncılık, c.16, İstanbul.
- Ana Britannica, (1990). Ana Yayıncılık, c.17, İstanbul.
- Anık, M. (2012). *Kimlik ve çokkültürcülük sosyolojisi*. İstanbul: Açılım.

- Arsava, A. F. (1993). *Azınlık kavramı ve azınlık haklarının uluslararası belgeler ve özellikle Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 27. maddesi ışığında incelenmesi*. Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basımevi.
- Arslangilay, Bingöl, A. S. (2013). *3. Kuşak Türk çocukları ve iki dilli-iki kültürlü eğitim modelleri (Hessen Eyaleti Koala Projesi)*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Arslantürk, Ş. A. (2010). *Ortadoğu'da kimlik sorunu ve Kıptiler*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Artun, E. (2013, Kasım). *Geçmişten günümüze kültürel değişim ve gelişim sürecinde Balkanlarda Türkçe*. Uluslararası Dil ve Edebiyat Konferansı'nda sunulmuş bildiri, Arnavutluk.
- Aşkun, C. İ. (1990). Kültürel iletişim politikası. 2. *Millî Kültür Şurası Bildirileri 1*, 29-34.
- Aydın, S., & Emiroğlu, K. (2003). *Antropolji sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat.
- Baker, C. (2011). *(Anne-babalar ve öğretmenler için rehber) İkidilli eğitim*. İstanbul: Heyamola.
- Bakırlı, Ö. C. (2008). İkidillilikte beyin ve zekâ. *Dil Dergisi*, 140, 32-42.
- Baymak, O. (2008). *Tarih boyunca Avrupa kavşağı Kosova*. Prizren: Bay.
- Baysal, A. C. (1981). Sosyal ve örgütsel psikolojide tutumlar. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 10(1), 121-138.
- Bilgin, N. (1995). *Evrenselcilik farklılık geriliminde kolektif kimlik*. İstanbul: Sistem.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik inşası*. İzmir: Aşina.
- Bilgin, Ü. (2005). *Azınlık hakları ve Türkiye*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Birsel, H. (2013). *Kimlik bataklığı*. İstanbul: IQ Kültür Sanat.
- Boeschoten, H. (1998). *İki dilli ortamda kavram karmaşası*. Ankara: DTCF.
- Bolay, S. H. (2013). *Felsefe doktrinleri ve terimleri sözlüğü*. Ankara: Nobel Akademik.
- Bolver, M. (2013). *Makedonya Üsküp Türklerinin dil durumu-toplumdilbilimsel bir inceleme*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Büyükkantarcıoğlu, N. (2003). Dil farkındalığı ve işlevsel dil kullanımı bağlamında anadilimiz: gözlemler, öneriler. *Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz*. Ankara: ATO ve AÇEV, 19-26.
- Castellan, G. (1995). *Balkanların tarihi*. İstanbul: Milliyet.
- Cengiz, A. K. (2006). *Dil kültür ilişkisi açısından Hatay'da iki dillilik*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Cevizci, E. Ş. (2007). *1950 sonrası Türkiye'ye Makedonya'dan göç eden Vranofçalılar üzerine sosyo-kültürel bir kimlik incelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Crystal, D. (2010). *Dillerin katli bir dilin ölümü bir milletin ölümüdür*. İstanbul: Profil.
- Çalık, M. (2009). *Millî kimlik, milliyet, milliyetçilik*. İstanbul: Cedit.
- Çavuşoğlu, N. (2001). *Uluslararası İnsan Hakları Hukukunda azınlık hakları*. İstanbul: Su.
- Çetin, M., & Polat, Z. (2011). İki dilli ortamlarda Türkiye Türkçesinin Öğretimi (Semerkand Örneğinde). *1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*, 5-7, 1371-1378.
- Çolakoğlu, B. (2015). Bulgaristan'da Türkçe eğitimin serencamı. *Yeni Türkiye*, 69, 4439-4444.
- Doğan, K. (2008). *Cumhuriyet dönemi kimlik inşası*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. İstanbul: İletişim.
- Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Ankara: Anı.
- Emin, H. (2002). Batı Trakya'da Türk Varlığı. *Balkanlardaki Türk Kültürünün Dünü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyumu bildirileri*, Uludağ Üniversitesi, 151-162.
- Ercilasun, A. B. (2009). Kimlik ve dil. Ç. Özdemir (Ed.), *Türk kimliği içinde* (s. 18-24). İstanbul: Ötüken.
- Erzurumlu, S. (2008). *Çokkültürcülük politikası ve Kanada'da çokkültürcülük*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

- Giesel, C., & Türk, F. (2016). Makedonya Türk azınlığı ve Türkçe. F. Türk (Der.), *Balkanlarda yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçeye yönelik dil politikaları* (s.129-177). Ankara: Astana.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Güleç, C. (1992). *Türkiye’de kültürel kimlik krizi*. Ankara: V.
- Günay, V. D. (1991). Dil konuşanın özelliğini ne oranda yansıtır?. *Dilbilim Araştırmaları*, 71-74.
- Günay, D. (2004). *Dil ve iletişim*. İstanbul: Multilingual.
- Gündoğan, A. O. (2009) Kimlik sorunu ve düşünce dünyası. Ç. Özdemir (Ed.), *Türk kimliği* (s.399-411). İstanbul: Ötüken.
- Güngör, E. (2003). *Tarihte Türkler*. İstanbul: Ötüken.
- Güvenç, B. (1997). *Türk kimliği*. İstanbul: Remzi.
- Halaçoğlu, Y. (1988). XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun iskân siyaseti ve aşiretlerin iskânı. Ankara: TTK.
- Halil, İ. (1999). Batı Trakya’da Lozan’dan günümüze kadar Türkçe öğretimin tarihi gelişimi ve politikası. *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni bildirileri*, 401-414.
- Horata, O. (1997). Romanya Türkleri. *Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel sayısı II*, 16, 1859-1865.
- Hüseyinoğlu, A. (2016). Yunanistan’da (Batı Trakya) Türk azınlığı ve Türkçe. F. Türk (Der.), *Balkanlarda yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçeye yönelik dil politikaları* (s.103-127). Ankara: Astana.
- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- İnan, K. (2018). *Kazakistan’da yaşayan Ahıska Türklerinde Türkçe ana dili bağlılığı*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnanç, H. (2005). *AB’ye entegrasyon sürecinde Türkiye’nin kimlik problemleri*. Ankara: Adres.
- İnceoğlu, M. (2000). *Tutum algı iletişim*. Ankara: İmaj.

- İnceoğlu, M. (2011). *Tutum algı iletişim*. Ankara: Siyasal.
- İpek, N. (1999). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk göçleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kalenderoğlu, İ. (2009). Türk kimliği. *Türk Yurdu*, 261, 102-106.
- Kaplan, M. (2010). *Dil ve kültür* (26. Baskı). İstanbul: Dergâh.
- Karaağaç, G. (2011). Bireysel iki dillilik ve toplumsal iki dillilik. *Türk Dili Dergisi*, 222-228.
- Karakuş, C. (2007). *Avrupa Birliği'nde kimlik Avrupa Birliği kimlik tanımlama mekanizmasının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Avrupa Birliği ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Ankara.
- Karamucho, S., & Türk, F. (2016). Kosova Türk azınlığı ve Türkçe. F. Türk (Der.), *Balkanlarda yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçeye yönelik dil politikaları* (s.179-200). Ankara: Astana.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Karpat, K. H. (1992). Balkan. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam ansiklopedisi* içinde (c. 5, s. 25-32). İstanbul.
- Kavcar, C. (1996). Anadili eğitimi. *TÖMER Anadili Dergisi*, 1-15.
- Kaypakoğlu, S. (2000). *Ulusal ekonomilerin bütünleşmesi sürecinde kimlik sorunları ve iletişim*. İstanbul: Der.
- Kellner, D. (2001). Popüler kültür ve postmodern kimliklerin inşası. (G. Seçkin, Çev.) *Doğu Batı Dergisi*, 15, 187-219.
- Kerim, A. (2001). Romanya Türklerinin oluşumu. *Balkanlar'daki Türk Kültürü'nün Dünyü-Bugünü-Yarını Uluslararası Sempozyum bildirileri*, Uludağ Üniversitesi, 167-171.
- Kocaman, A., & Osam, N. (2000). *Uygulamalı dilbilim yabancı dil öğretimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Hitit.
- Kösoğlu, N. (1992). *Millî kültür ve kimlik*. İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (1998). *Türk kimliği ve Türk dünyası*. İstanbul: Ötüken.
- Kösoğlu, N. (2009) Millî kimlik ve tezahürleri. Ç. Özdemir (Ed.), *Türk Kimliği* (s. 9-17). İstanbul: Ötüken.

- Kurubaş, E. (2004). *Asimilasyondan tanınmaya: Uluslararası alanda azınlık sorunları ve Avrupa yaklaşımı*. Ankara: Asil.
- Larrain, J. (1995). *İdeoloji ve kültürel kimlik: Üçüncü dünya gerçeği* (N. N. Domaniç, Çev.). İstanbul: Sarmal.
- Lika, S. (1999). Yugoslavya’da Türkçe eğitim hayatı (ilkokul ve ortaokul düzeyinde). *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni bildirileri*, 215-243.
- Loomba, A. (2000). *Kolonyalizm postkolonyalizm* (M. Küçük, Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Mahmut, N. (1999). Romanya’da Türkçe eğitim hayatı (Başlangıçtan İkinci Dünya Savaşına kadarki dönem) *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni bildirileri*, 335-347.
- Mandacı, N., & Erdoğan, B. (2001). *Balkanlarda azınlık sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan’daki azınlıklara bir bakış*, Ankara: SAEMK.
- Melanlioğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe Öğretim Programları. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 72.
- Nettle, D., & Romaine, S. (2002). *Kaybolan sesler (Dünya dillerinin yok oluş süreci)*. (H. Ö. Turgan, Çev.). İstanbul: Oğlak.
- Okutan, M. Ç. (2004). Teori ve uluslararası metinlerde azınlık tanımı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(2), 59-75.
- Oran, B. (2001). *Küreselleşme ve azınlıklar*. Ankara: İmaj.
- Oruç, Z. (2011). *Balkanlarda Osmanlı mirası ve ulusçuluk çerçevesinde Balkan Türklerinin kimlik ve yönetim sorunları (Kosova ve Makedonya Örneği)*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Önür, N. (2001). Küreselleşme ulus devlet ve değişen ulusal kimliklerde medyanın rolü. *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 8-9.
- Özen, Y. (2013). Ulus kimliğinin yitimi bireyi psikonevrotizmaya götürür mü? (sosyal-psikolojik bir yaklaşım). *Uluslararası Hakemli Beşerî ve Akademik Bilimler Dergisi*, 2(4), 112-120.

- Özlem, K., Türk, F. (2016). Bulgaristan Türkleri ve Türkçe. F. Türk (Der.), *Balkanlarda Yaşayan Türk Azınlıkları ve Türkçeye Yönelik Dil Politikaları* (s.1-34). Ankara: Astana.
- Özyurt, C. (2005). *Küreselleşme sürecinde kimlik ve farklılaşma*. İstanbul: Açılım.
- Parekh, B. (2002). *Çok kültürlülüğü yeniden düşünmek* (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix.
- Perşembe, E. (2005). *Almanya’da Türk kimliği; Din ve Entegrasyon*. Ankara: Araştırma.
- Selvikavak, E. (2006). *Türkçe’nin yabancı dil olarak öğretiminde ileri düzeydeki öğrencilerden paragraf yazma becerisini geliştirme üzerine bir uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sinan, A. T. (2006). Ana dili eğitimi üzerine bazı düşünceler. *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 4, 75-78.
- Smith, A. D. (2002). *Küresel çağda milletler ve milliyetçilik* (D. Kömürcü, Çev.). İstanbul: Everest.
- Smith, A. D. (1999). *Millî kimlik*. (Ü. Tatlıcan, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Somersan, S. (2004). *Sosyal Bilimlerde etnisite ve ırk*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Süleymanoğlu, Y., H. (1999). Başlangıcından bu yana Bulgaristan’da Türkçe eğitim. *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni bildirileri*, 109-165
- Szilagyı, S. (2016). Romanya Türkleri ve Türkçe, Balkanlarda yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçeye yönelik dil politikaları. F. Türk (Der.), *Balkanlarda Yaşayan Türk Azınlıkları ve Türkçeye Yönelik Dil Politikaları* (s. 35-64). Ankara: Astana.
- Şimşek, U. (2008). *Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kimlik arayışları (1718-1938)*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tarhan, B. (2005). *Kendi Kendine Dil Öğrenme Modeli ve Türkçenin yabancı dil olarak Öğretimi*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Taylor, C. (1996). *Tanınma politikası, çokkültürcülük* (Y. Salman, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi.

- Temel, Z. F. & Bekir, H. Ş. (2005). Erken çocukluk döneminde ikinci dil kazanımı. *Türk Dili Dergisi*, 640, 294-298.
- Tilly, C. (2005). *Avrupa'da devrimler: 1492-1992* (Ö. Arıkan, Çev.). İstanbul: Alfa.
- Titiz, T. (1997). Süper Türkçe. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 60.
- Todorova, M. (1997). *Balkanları tahayyül etmek* (D. Şendal, Çev.). İstanbul: İletişim.
- Tural, S. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad.
- Turan, Ö. (2003). Geçmişten günümüze Bulgaristan Türkleri. E. Türbedar (Der.), *Balkan Türkleri Balkanlarda Türk Varlığı*. (s. 18-43). Ankara: ASAM.
- Türk Dil Kurumu. (1998). Türkçe sözlük. Ankara: TDK.
- Türk, F. (2016). *Balkanlarda yaşayan Türk azınlıkları ve Türkçeye yönelik dil politikaları*. Ankara: Astana.
- Ulutürk, R. (2017). *Bulgaristan Türkleri kimlik mücadelesi*. İstanbul: Dinç.
- Ülgen, G. (1997). *Eğitim psikolojisi*. İstanbul: Alkım.
- Ünal, Ş. (2002). *Dil ve kültür*. Ankara: Gazi Üniversitesi Basımevi.
- Vardar, B. (1980). *Dilbilim ve dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Vatandaş, C. (2004). *Ulusal kimlik (Türk Ulusçuluğunun doğuşu)*. İstanbul: Açılım.
- Yağmur, K. (2007). İkidilli çocukların dil becerilerinin ölçümü ve Eşik Kuramı. *Dil Dergisi*, 135, 60-75.
- Yalınkılıç, K. (2013). *Bulgaristan Kırcalı Türklerinin dil durumu-toplumdilbilimsel bir inceleme*. Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- Yaylagül, Ö. (2015). *Göstergebilim ve dilbilim*. Ankara: Hece.
- Yazıcı, Z. & Temel, Z. F. (2011). İkidilli ve tek dilli çocuklarda dil gelişimi okuma olgunluğu ilişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 145-158.
- Yazıcı, Z. İlter Genç, B. (2008). Okul öncesi dönemdeki iki dilli/çok dilli çocukların dil kazanım süreci, *Dil Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 47-61.
- Yıldırım, B. (2018). *Bulgaristan'da Türk varlığı ve nüfusu*. İstanbul: İlgi Kültür Sanat.

- Yıldız, R. & Demir, S. (2009). *Milli kimliğin oluşumunda zihniyet*. 21 Aralık 2009 tarihinde <http://sbe.dpu.edu.tr/8/319.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldız, S. (2007). Kimlik ve Ulusal kimlik kavramlarının toplumsal niteliği, *Milli Folklor*, 74, 9-16.
- Yılmaz, M. Y., & Demirel, G. (2015). İki dillilik ve türleri üzerine. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, UDES, 1693-1701.

EKLER

EK-1. Ölçme Aracı

Sevgili Arkadaşlar,

Balkanlarda yaşayan Türk gençlerinin yaşadıkları ülkenin dili ve ana dillerinin statüsü hakkındaki düşüncelerine yönelik hazırlanan bu ankette, size yaşadığınız ülke ve ana dilinizle ilgili sorular sorulmaktadır. Çalışmamızın başarılı bir şekilde sonuçlanabilmesi için sizden soruları doğru ve eksiksiz cevaplandırmanızı rica ediyoruz. Cevaplarınız sadece bilimsel amaçla kullanılacak ve bilgileriniz gizli tutulacaktır. Desteğiniz için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Fatma AÇIK / Okutman Rahime İrem YAVUZ

I. BÖLÜM

Genel Bilgiler: Bu bölümde kişisel bilgilere yönelik sorular yer almaktadır.

1) Cinsiyetiniz : Kız () Erkek ()

2) Yaşınız :

3) Doğum yeriniz :

4) Ülkeniz :

5) Yaşadığınız şehir :

6) Eğitim durumunuz nedir?

İlkokul() Ortaokul() Lise () Üniversite ()

7) Eğitiminizi hangi dilde aldınız?

İlkokul(.....)

Ortaokul(.....)

Lise(.....)

Üniversite (.....)

8) Annenizin eğitim durumu nedir?

İlkokul() Ortaokul() Lise() Üniversite ()

9) Babanızın eğitim durumu nedir?

İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite ()

10) Annenizin ana dili nedir? :.....

11) Babanızın ana dili nedir? :.....

12) Sizin ana diliniz nedir? :.....

13) Evinizde genellikle hangi dili konuşuyorsunuz? :.....

Bulgarca() Türkçe () Karma () Diğer ()Belirtiniz.....

II. BÖLÜM

DilDurumları: Bu bölümde ana dil ve/veya ikinci dildeki okuma, yazma, konuşma ve dinleme seviyelerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Açıklama: Ana diliniz ile ülkenizin Resmî Dili farklı ise lütfen aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

14) Kendinizi hangi dilde daha rahat ifade ediyorsunuz?

Türkçe () Bulgarca() İkisinde de() Başka bir dilde () Belirtiniz.....

15) Ailenizle konuşurken hangi dili kullanıyorsunuz?

Türkçe () Bulgarca() İkisini de() Başka bir dil() Belirtiniz.....

Madde No	Madde				
Türkçe için		Hiç (0)	Düşük (1)	Orta (2)	Yüksek (3)
16	Okuma seviyeniz nedir?				
17	Yazma seviyeniz nedir?				
18	Konuşma seviyeniz nedir?				
19	Dinleme seviyeniz nedir?				

Madde No	Madde				
Bulgarca için		Hiç (0)	Düşük (1)	Orta (2)	Yüksek (3)
20	Okuma seviyeniz nedir?				
21	Yazma seviyeniz nedir?				
22	Konuşma seviyeniz nedir?				
23	Dinleme seviyeniz nedir?				

III. BÖLÜM

İki dillilik ve ana dili ile ilgili düşünceler: Bu bölümde dil bilincini anlamaya yönelik sorular yer almaktadır.

Madde No	Madde	Katılmıyorum(0)	Kısmen Katılıyorum(1)	Katılıyorum(2)
24	İki dilli olmaktan memnunum			
25	Bir ülkede birden fazla Resmî Dil/Devlet dili olması sorun oluşturmaz.			
26	Bir ülkedeki her azınlık kendi ana dili ile eğitim almalıdır.			
27	Eğitim müfredatında isteyenler için kendi ana dili olmalıdır.			
28	Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarını İzlerim.			
29) 28. maddeye cevabınız “Katılmıyorum” ise bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir? Türkçe radyo ve televizyon programlarını izlemiyorsanız bunun nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir? Kaliteli programların olmaması() Faydalı programların olmaması() Programların sıkıcı olması() Diğer ().....				
30	Türkçe yayınları (gazete, dergi, kitap vb.) takip ederim/okurum.			
31	Türkçenin kullanıldığı sosyal ve kültürel etkinlikleri (tiyatro, sinema, konser vb.) takip ederim.			
32	Türkçe deyim ve atasözlerini biliyorum.			
33	Ülkemdeki Türkçe yayın (gazete, dergi, kitap vb.) sayısını yeterli buluyorum.			

34) 33. maddeye cevabınız “Katılmıyorum” ise bunun nedeni aşağıdakilerden hangisidir? Türkçe yayınlar (gazete, dergi, kitap vb.) ile Resmî Dilinizdekilerin sayısı birbirine eşit değilse bunun nedeni aşağıdakilerden hangisi olabilir? Türkçe kitapların baskı kalitesizliği() Çok çeşit olmaması () Türkçe kitapların tercih edilmemesi() Hiç yayınolmaması() Diğer ().....				
35	Türkçe yapılan radyo ve televizyon programlarının sayısını yeterli buluyorum.			
36) 35. maddeye cevabınız “<u>Katılmıyorum</u>” ise bunun nedeni nedir? Türkçe yapılan radyo ve televizyon programları ülkenizin resmî diliyle yapılanlara göre sayısı sizce yetersizse bu durumun nedeni ne olabilir? Programların talep görmemesi() Maddi imkânların yetersiz olması() Programları hazırlayacak eğitilmiş kişilerin az olması() Diğer ().....				
37	Ülkemde Türkçeyi kullanmada bir kısıtlama yok			
38) 37. maddeye cevabınız “<u>Katılmıyorum</u>” ise nedeni nedir? Herkesin ana dilini bilmemesi() Sosyal çevre() Resmî işlerde bu dilin kullanılmaması () Diğer ().....				
39	Türkçe uluslararası ilişkilerde etkili olan bir dildir.			
40	Yaşadığım ülkede eğitim kurumlarında Türkçe eğitim alma imkânım var.			
41) 40. soruya cevabınız “<u>Katılmıyorum</u>” ise ana dilinizi öğrenebileceğiniz ortamlar var mıdır? Aile() Sosyal çevre() Özel Kurs/Vakıf() Diğer ().....				
42) 40. soruya cevabınız “<u>Katılıyorum</u>” ise bu eğitim hangi basamaklarda gerçekleşmektedir? İlkokul () Lise () Ortaokul() Üniversite () Hepsi ()				

43	Türkçe, yaşadığım ülkede iş bulmamda olumlu bir etki yaratıyor.			
44	Yaşadığım ülkede, Türkçe yazılmış eserlere kolay ulaşabiliyorum.			

45) İlk defa karşılaştığınız biriyle konuşmaya başlarken önceliğiniz hangi dil olmaktadır?

Ana dil() Resmî dil() Diğer ().....

IV. BÖLÜM

Dil tercihleri: Bu bölüm akademik ve sosyal hayatta dil kullanımına yönelik soruları içermektedir.

46) Siz, başkalarıyla konuşurken;

	Her Zaman Bulgarca	Çoğunlukla Bulgarca	Eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her zaman Türkçe
Güncel konularla ilgili					
Akademik konularla ilgili					
Sosyo-politik konularla ilgili					
Müzik-aktüalite konularında					
Dinî konularda					
Kültür-eğitim konularında					

47) Başkaları sizinle konuşurken;

Aşağıdaki kişiler sizle konuşurken hangi dilde konuşuyorlar?	Her Zaman Bulgarca	Çoğunlukla Bulgarca	Eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her zaman Türkçe
Anne-baba					
Kardeşler					
Arkadaşlar					
Akrabalar					
Türk komşular					

48) Siz başkalarıyla konuşurken;

Aşağıdaki kişilerle hangi dilde konuşmayı tercih edersiniz?	Her Zaman Bulgarca	Çoğunlukla Bulgarca	Eşit Derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her Zaman Türkçe
Babanızla					
Annenizle					
Kardeşlerinizle					
Mahalledeki Türk Arkadaşlarınızla					
Öğretmeninizle					
Türk işyerlerinde					
İbadethanede					
Telefonda Türk Tanıdıklarla					

49) Kendinizle başbaşayken aşağıdaki eylemlerde genellikle hangi dili kullanıyorsunuz?

Hangi dilde...?	Her zaman Bulgarca	Çoğunlukla Bulgarca	Eşit derecede	Çoğunlukla Türkçe	Her zaman Türkçe
Sayı sayar, hesap yaparsınız					
İnternette araştırma yaparsınız					
Kitap okursunuz					
Gazete-dergi okursunuz					
Televizyon izlersiniz					
Radyo dinlersiniz					
Yazarsınız					

V. BÖLÜM

Türkçe ile ilgili düşünceleri: Bu bölüm Türkçeye atfedilen değeri ölçmeye yöneliktir.

50) Aşağıdaki işleri yapmak için sizce Türkçe ne kadar önemlidir?

	Çok önemli	Önemli	Çok az önemli	Önemli değil
Arkadaş edinmek için				
Para kazanmak için				
Eğitim için				
İş bulmak için				
İleri düzeyde eğitim için				
Çocuk yetiştirmek için				
Arkadaşlarla konuşmak için				
Seyahat etmek için				
Türkiye’de yaşamak için				

51)

Madde	Katılmıyorum (0)	Kısmen Katılıyorum (1)	Katılıyorum (2)
Türkçe öğrenmek, uluslararası alanda benim için yararlı olacağını düşünüyorum.			
Dünyada Türkçe konuşan insan sayısı fazladır.			
Türkçenin saygın bir dil olduğunu düşünürüm.			
Türkçenin Türklerin ulusal birliğini sağladığına inanırım.			
Türklerle rahat iletişim kurabiliyorum.			
Çocuğumun Türkçeyi doğru ve güzel konuşması önemlidir.			
Evleneceğim kişinin Türkçe bilmesi önemlidir.			
Türkçe öğrenirken Türk kültürü hakkında da bilgi sahibi oluyorum.			

52)

Bulgarca ve Türkçe hakkında ne düşünüyorsunuz?	Sadece Bulgarca	Bulgarca Daha fazla	İkisi de aynı	Türkçe Daha fazla	Sadece Türkçe
Kulağa hoş gelen dil					
Kulağa dostane gelen Dil					
Kulağa ayrıcalıklı gelen dil					
Kulağa kibar gelen dil					
Kulağa samimi gelen Dil					
Kulağa modern gelen Dil					

53) Uluslararası düzeyde aşağıdaki diller ne kadar rağbet görmektedir?

Bulgarca	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Türkçe	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla

54) Bulgaristan devlet kurumlarında (hastane, okul vs.) hangi dil, ne kadar sıklıkla kullanılmaktadır?

Türkçe	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Bulgarca	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla

55) İş ve ekonomi konularında aşağıdaki gruplar Bulgaristan'da ne kadar söz sahibidirler?

Bulgar kökenliler	Çok az	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Türk kökenliler	Çok az	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Diğer (.....)	Çok az	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla

56) Bulgaristan yazılı ve görsel basında aşağıdaki diller ne oranda temsil edilmektedirler?

Türkçe	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Bulgarca	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla
Diğer (.....)	Hiç	1	2	3	4	5	6	7	Çok fazla

Çalışmamıza destek verdiğiniz için teşekkür ediyoruz.

EK-2. Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/04/2018-E.65091

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Etik Komisyonu

Sayı : 77082166-302.08.01-
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 16/08/2017 tarihli ve 80287700-302.08.01- 117135 sayılı yazı.

İlgi yazınız ile göndermiş olduğunuz, Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı **Doktora Öğrencisi Rahime İrem YAVUZ'un, Prof.Dr. Fatma AÇIK'ın** danışmanlığında yürüttüğü *"Türk Dünyasında Dil-Kimlik Bağlamında Ana Dili Farkındalığı (Balkan Coğrafyası Örneklerinde)"* adlı tez çalışması ile ilgili konu Komisyonumuzun **14.11.2017** tarih ve **09** sayılı toplantısında görüşülmüş olup,

İlgilinin çalışmasının, yapılması planlanan yerlerden izin alınması koşuluyla yapılmasında etik açıdan bir sakınca bulunmadığına oybirliği ile karar verilmiş ve karara ilişkin imza listesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Alper CEYLAN
Komisyon Başkanı

Araştırma Kod No: 2017-417

Ek:1 Liste

Ankara
Tel:0 (312) 202 20 57 - 0 (312) 2... Faks:0 (312) 202 38 76
İnternet Adresi :http://etikkomisyon.gazi.edu.tr/

Bilgi için :Esengül BOŞNAK
Genel Evrak Sorumlusu
Telefon No:03122022666

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..